

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Politicorvm Liber septimus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

POLITICORVM

LIBER SEPTIMVS.

DE

MAGISTRATV CIVILI.

CAPVT I.

Varia Magistratum ratio.

*Multiplex
est Magis-
tratus.*

Magistratus multis modis diuiditur. Primo secundum species Reipublice diuerfas, itaque alius est Monarchicus, aliis Aristocraticus, aliis Politicus, seu Democraticus; atque in his singulis magna varietas ceperit. Deinde ex natura ipsa potestatis; aliis est supremus, ut Rex, Senatus, populus; aliis subordinatus, ut Vicerex, Consul, Demarchus. Tertio, ex fine proximo; alij enim ad consilium datum, definiendumque constituunt, ut qui Regum, & Principum Consiliarii sunt; alij ad executionem eorum, quae statuta sunt, ut Consul, Praetor, Satrapas. Atque haec est ex ipsa re sumpta distinctio; nam alioquin consultationis, & executionis potestas cerebro apud eundem residet, & ita esse expedite. Promptius enim, & prudentius consilia exequuntur viri prudentes, quorum ipsi participes, vel etiam aucto- res sunt.

Quarto. Distinctio maximè varia est, quæ sumitur à materia, circa quam, & homines circa quos magistratus versatur. Hinc aliis Togatus, aliis Bellicibus, & veterque in magna rerum, negotiorumque varietate versatur. Hinc Urbani, & Provinciales.

*Nobis
commi-
tenda-
plu-
re.*

§. 2. Grauitateque Reipublicam laedunt, qui magnarum aut multarum rerum curam, imo aliquando omnium vni committunt.

Nunquam res illa feliciter cessit, Sejani, Plautiani, Russini, Europi, Stilicones, Ablauji, atrocis exitus habuerunt: Et media atrox homines quos nimia cura oppressit, etiam indignatio Principum confecuta est, & Belisarium, Narthetem, Petrum Vineam Campanum, qui apud Fridericum secundum omnium secretorum consensu, & moderator, cum dignitate dejectus, oculis infuper priuatus esset, in furem actus se ipse occidit: nec eis, quos nostra tempora mirata sunt, feliciter cecidit nimia potentia. Vno penè anno in Germania, Gallia, Hispania summates cecidere.

Quod si prudenter Alphonsus detestabatur Principes Consiliariorum mancipia, alieno arbitrio om-

nia agentes, quanto magis detestabimur eum, quem vnius malitioſa calliditas in potestate tenet? Optime Aristoteles libr. 4. c. 15. polit. Nam in magnis fieri & potest, & debet, ut unus Magistratus vni rei prepositus sit. Fieri enim potest, ut multi se conserant ad Principatus, ad imperia, quia multi sunt cives: ita ut alios magistratus diu intermittere, alios semel gerere licet. Tum prestat vnicuique rei & actioni curationem obtinere in uno negotio positam atque occupatam, quam multis distractam. In paruis vero multos magistratus ad paucos homines conserre & contrahere necesse est. Nam propter hominum paucitatem & penuriam non est facile multos in Magistratibus es- se.

§. 3. De forma Reipublicæ, fine, regentium virtutibus, & viitiis jam precedentibus libris dictum est. Nunc Magistratibus Respublica instituenda est, singulorumque officia sunt exponenda, ac praecerta specialia quedam adjungenda. Et primus quidem de summo.

Et mihi non immerito miseranda mortalium conditio videtur, qui cum soli animalium sine Republica & Imperio vivere non possint, solitamen aduersum imperantes maligni sunt, & contumaces. omnibus in rebus vinci dolemus, etiam in ijs in quibus est vinci nobilius. Auditas eminendi aquae imperandi, nec finem habet, nec modum, subesse autem alteri nemo nisi necessitate patitur. Solus homo, nec regere se ipse, nec rectorem ferre posset.

CAPVT II.

Monarchæ creandiratio.

§. 1. Eleborima apparatum magnificencia, va- Imperiū or-
namēna
apud vul-
gus aucto-
ritatiē cas-
cillant. riāque pompa ceremoniarum Monarcha- rumeleōtio, & inaugratio peragenda est.

Hoc enim postulat rei magnitudo, quæ ut omnibus etiam imprudentibus sit conspicatio & splendoris externi accessione ornanda est. Deinde tam magna sunt in Principatu, continuaque difficultates, ut nemo cum suscipere, nisi illis quasi illecebri ad ingentes illos labores inducatur; nam immanissima bellum curam Reges suscipiunt. Verè Plato dixit: Si ciuitas bonorum virorum esset, οὐ γε τόπος εἴναι τόπος γέγονος οὐδὲ τόπος γέγονος. Forerit tamen fu- gient, quam nunc ambunt imperia.

Curas igitur mordaces, quasi faciles, & pericula Difficilis speciosissima facere possunt, ne corum grauitas ap- paret. res impe-
rium.

Qq 4 §. 2. Cum

Monarcharum Electores securi-
sint.

§. 2. Cum eligitur Monarcha, securitati, libertatique electorum vnicet prospiciendum est. Accurate ea de prospectu est in Imperio Romano, nam omnibus ad electionem profecturis, non modo patere omnia territoria jubet Aurea Bulla Car. Quarti; sed omnes obligat, ut nemo impedit, conductumque illis praestari jubet. Statutus insuper mandamus uniuersis aliis Principibus, Feuda a Sacro imperio Romano tenentibus, quo cuncti nomine celescantur, nec non Comitis, Baronibus, Milites, Clientibus, Nobilibus, & Ignobilibus, Ciubus, & communatibus, castorum, ciuitatum, & locorum Sacri Imperii uniuersis, ut eodem tempore, dum videlicet Regis Romanorum, in Imperatorem promouendi, Electio celebranda occurrit, vnumquem Principem Electorem, ab ipsis vel eorum aliquo, conductum huiusmodi postulantem, vel eiusdem nuntios, quos ad electionem ipsam direxerit (ut preferatur) per territoria sua, & alias quanto potuit remotius, absq; dolo, modo praecedenti conductant. Si qui vero haec nostrae constitutioni contra praesumpserint, subscriptis ipso factis penas incurram. Omnes quidem Principes, & Comites, Barones, Nobiles, milites, clientes, ac uniuersi contiuarium facientes, reatum perire, & priuationem omnium Feudorum, que a S. Rom. Imp. & a quibuscumq; aliis obtinent, & etiam omnium possessionum suarum, a quocunq; habicarum subeant. Omnes quoq; cives, & communitates, contra premissa facere praeuentos, similiter sint perire, & nihilominus uniuersis suis iuribus, liberatibus, priuilegiis, & gratia sacro obreniti imperio, sine omnino priuati, & cum personis, ac bonis suis omnib; Bannum, procriptionem, imperiale incident, atq; eosdem ipsis factis ex nunc, prout ex tunc, iure priuamus, deinceps cuiuslibet hominum auctoritate propria, & sine iudicio, seu invocatione magistratis ciuilibus impune licet inuidare, nullang; panam propter hoc, inuidens ipsis debet ab Imperio seu quatuor aliis formidare, presertim, cum contra Rempublicam & Sacri Imperii statum & dignitatem, ac etiam contra honorem proprium & salutem, tantarei temerari negligentes, tanquam rebelles, inobedientes, & periuri infideliter etiam peruerso agere conuincantur.

Dicerentes in super & mandantes, ut omnium ciuitatum eius & communitates, iam dictis Principibus, Electoribus, & eorum cuiilibet hoc poscenti, corumq; nuncis, virtualia in communi precio atq; cursu, pro suis, seu nunciorum predictorum, hominibus, suorum necessitatibus dam ad predictam ciuitatem, causa celebranda Electionis predicta accesserint, & etiam dum discesserint ab eadem, vendere, seu vendi facere tenentur, nullam in primis fraudem quomodolibet adhibendo. Alioqui contrarium facientes, penas volumus illas ipsis factis incurrire, quas in precedentibus contra cives, & communitates diximus promulgandas.

Quisquis in super ex Principibus, Comitibus, Baronibus, milibus, clientibus, Nobilibus, seu Ignobilibus, ciubus, seu communatibus ciuitatum, Principi Electori ad Electionem de Rege Romanorum celebrandam eunt, vel ab ipsa denu redeunt, hostiles custodias tendere, seu insidias parare presumperit, aut ipsis, vel corum aliquem, in sua, vel suorum personis, aut rebus, inuidare, vel turbare, seu ipsorum, vel alii cuius eorum nuncios ante dictos, siue conductum petierint, siue etiam non duxerint exigendum, hunc vnam cum uniuersis malitia sua complicitus, ipsis factis supra dictas penas decreuimus incurrisse. Ita videlicet, quod queuis persona panam incidat, siue parus, quas iuxta premissa, pro qualitate personarum, duximus infligendas.

Si vero aliquis Princeps Elector, cum aliquo suo Coelectore inimicitias gereret, & inter eos quecunq; contentio, controversia, seu dissensio verteretur, his nequaquam obstantibus alter alterum, vel alterius nuncios, ad Electionem huiusmodi destinando, prout modo conducere sit astrictus, sub pena perire, ac perditionis, ea vice duntaxat, sue vocis in Electione, ut superioris est expressum.

Cd de Rei. Si qui vero ali Principes, Comites, Barones, Milites Clientes, Nobiles, & Ignobiles, ciues, vel communia ciuitatum, cum ma agitur, aliquo Princeps Electore, vel pluribus ex eisdem, aduersam

gerent voluntatem, seu quaevis discordia inter ipsis ad iniucem, vel guerra, seu dissensio verteretur, nihilominus omni contradictione & dolo cessantibus, Principi, Electori, vel Principibus, seu eius, vel ipsorum nuncis, ad electionem huiusmodi ponenda destinandis, & rediutibus ab eadem, tales debeant prestare conductum, prout singuli penas iam dictas per nos, videlicet in se latae, voluerint eis dare: quas eos, qui secus fecerint, incurrisse discernimus eo ipsis.

Atque hoc est in electione Summi Imperatoris caput, ut vera libertate ex multis eligere Principibus possint, qui omnibus praeferit. Neque enim centuria electio est, ubi metus suffragia inuitus extotquer.

§. 3. Nec minus in ipsa, electioni designata ciuitate securitatem praeferat Imperator. In iungimus autem ciubus Francofortensis, & mandamus, ut ipsis uniuersis Principes Electores in genere, & quilibet eorum, ab inuisione alterius, si quid inter eos aduersitatis ereret, & etiam ab omni homine, cum omnibus eorum hominibus, quos ipsi, & eorum quilibet in predicto ducentorum equorum suorum numero, ad prefatam duxerint ciuitatem, in virtute iuramenti, quod super hoc ipsis ad sancta prestare statuimus, fidel studio, & solerti diligentia protegant ac defendant, alioquin perire reatum incurvant, & nihilominus omnia sua iura, libertates, priuilegia, gratias & indulta, que a sacro obtinere noscuntur Imperio, omnino amittant. Bannum quoq; Imperiale, cum personis, & bona suis omnibus incident ipsis: Et licet ex tunc omnium hominum auctoritate propria, & sine iudicio ciues eosdem, quos ex casu ex parte tunc, omni ure priuamus, tanquam proditoris, infideles, & rebelles Imperii, impune inuidare, ita quod inuidentes huiusmodi, panam quamcumque, a Sacro imperio, vel quouis alio, nequaquam debeant formidare. Cives in super ante dicti Francoforti, per omne tempus illud, quod super electione sep[tem]bre dicta tractari & agi contigerit, neminem in predictam ciuitatem, cuiuscumq; dignitatis, conditionis, vel status existenter, intramittant, vel intrare, queuis modo permittant, Principibus electoribus, vel eorum nuntios, vel Procuratoribus antedictis, duntaxat exceptis, quorum quilibet cum ducentis equis debet, ut predicetur, intramitteri. Si vero post ipsorum Principum Electorum introitum, seu in ipsorum praesentia, in predicta ciuitate aliquem, reperiri contigerit, illius exiuntem ciues ipsi debebunt, absque mora & cum effectu, protinus ordinare, sub omnibus penis, contra ipsos superius promulgatis, & etiam in virtute iuramenti, quod ciues ipsi Francofortenses super eo, virtute praesentis Constitutione prestare debebunt ad sancta, ut in predicto est expressum.

Eadem cautio Cardinalibus ad Comitia Pontificis eligendi proficiscientibus, & Romae in conclavis clausis fere adhabetur.

§. 4. Finis est, ut positis affectibus, non sibi, sed Reipubl. vtilem virum elegant; ita electores in imperio jurare consueuerunt, ut est in Bulla Aucta tit. 2. Peracta quoq; Missa huiusmodi, omnes illi Electores Ecclesiastici, coram Evangelio Beati Ioannis (in principio erat verbum) quod illuc ante ipsis ponit debet, manus suas pectoricum reverenteri supponant. Seculares vero Principes Electores datum Euangelium corporaliter manibus suis tangant, quoniam cum tota sua familia tunc ibi debebunt inermes astiterere. Et Archiepiscopus Moguntinensis formam iuramenti eius dabit, & vna cum ipsis, & ipsis, vel absentium Nuntiis vna cum eo iuramentum prestatabant, vulgariter in hunc modum.

Ego N. Archiepiscopus Moguntinensis, Sacri Imperii per Germaniam Archicancellarius, & Princeps Elector, iuro ad sancta Dei Evangelia, hic presentialiter coram me posita, & ego per fidem, que Deo, & Sacro Romano Imperio sum astrictus, secundum omnem discretionem & intellectum meum, cum Dei adiutorio, eligere velo tempore caput populo Christiano, id est, Regno Romanorum, in Casarem promouendum, qui ad hoc existimat, in quantum discretione & sensus mei dirigant, & secundum fidem predictam: vocem meam, & votum, sine Electionem predictam, dabo absq; omni pacto, stipendio, prelio, seu promisso, vel quocunque modo validi

Vtalia valeant appellari, sic me Deus adiuvet, & omnes sancti.

§. 5. Non tamen semper velin Imperio Romano, vel alijs regnis Cærimoniarum illa Pompeia seruata est; interdum ambitio, interdum pericula subito omnia raptimque peragere compulerunt. Saulem solenniter Samuel designauit; Davidem clam vnxit, & Saule mortuo ille partem regni tenuit, Roboamum Iudas, Ieroboamum Israël transmissis ritibus Reges dixerunt. Iehu subito elatus est in Regem, Claudiū milites protrauerunt pauitantem.

Tiberius continuo potestatem usurpauit, non men fidei recusavit. Milites ipsi innumeros crearunt, postquam Senatus auctoritas collapsa est. A Claudio iniunctum fuit, inde tot monstra hominum orbem infestarunt.

Verum hoc in Republica agendum, ne in humiliorum suffragijs sit tantæ potestatis statuenda arbitrium, nec vlo modo in manu militari, nam reuera cum quærunt, sub quo sit plurimum licentia, minimum justitia.

Hinc diu etiam seruatum, ut electi absque Senatus auctoritate non plene regnarent. Imò Regum etiam tempore id visitatum; nam L. Tarquinio Prisci filio genus Regum non conciliat imperium, sed amul dolum euerit. Verum crescentibus vitis non supererat Senaturi, nisi delectos adorandi, adulandique seruile obsequium.

Quo tamen quisque melior erat Imperator, eo pluris Senatus auctoritatem faciebat, vt Vespasianus, Titus, Trajanus, Tacitus, Pertinax, alij. Hinc factum ut Imperatores electi à Senatu militibus crebro inuisi essent.

*Vnicū in-
ter electo-
ri honestū
certamen.*
Rarum exemplum est in Tacito, de quo Vōpiscus. Exercitu qui creare Imperatorem raptim solebat, ad Senatum literas misit, petens, ut ex ordine suo Principem legeret. Verum Senatus sciens à se lectos Principes militibus non placere, rem ad milites delulit. Dūmīdū
Id sapius fit, sextus perditus est mensis.

Denuo omnis Senatus acclamauit, Tacite Auguste, Dū te seruent, te diligimus, te Principem facimus. Verum hoc non modo rarum, sed vnicum omnino fuit.

Nunc ad optimates, septem electores ea potestas translata est, & certamina vetera confederunt.

§. 6. Milites scuto aut leæta Imperatores eleuabant, ita Mauritij tempore factum, ut refert Dracon. libro decimo septimo de Germano. sic Phocam milites ἔπειτα Κάρον, θάλασσαν τε εἰς υπό τοὺς ἐγέρτες καὶ φύρευεν εὐτόπως τὸν αὐτόπευον. Principem fecerunt, super scutum extollentes, saufis acclamationibus prosecuti renunciarunt. Iehu quia in Concilio electus est à Deo, Principum pallijs sublatus est.

§. 7. Romani Imperatores in Palacium deducebantur, Capitol. in Pertinace. Sed jam electi; Iraëlia in mulam Regiam, & solium collocabantur 3. Regum cap. 1.34. Milites pro folio suggestum plerumque è cespite faciebant. Suetonius in Vitellio. Sed imponi scuto visitatum fuit: Etiam imitati sunt Caninefates Tacitus libr. 4. Claudiū testis:

Sed cum mox S O L I T A mileste voce leuasset, &c.

Hoc tamen factum non est, cum in urbe Romana, aut Constantinopolitana eligerentur, verum Romæ mox Senatus & exercitu gratia agebantur; Constantiopolitani in circum, ut populum salutarent, & faustas comprecationes audirent, deferebantur.

Nunc verò deducio, siue solennis curia instituitur ex lege Caroli Quarti titulo 2.4. Die qua solennis Curia Imperialis, vel Regia fuerit celebranda, veniant circa horam primam Principes Electores, Ecclesiastici, & Seculares, ad domum habitationis Imperialis, siue Regalis, & ibi Imperator, vel Rex ipse omnibus insigniis Imperialibus induetur, & ascensis equis omnes vadant cum Imperatore, vel Rege ad locum Sessionis aptata, ibique qui libet eorum in ordine & modo, supra in lege de ordine processionis ipsorum Principum Electorum, plenius definito.

Portabit enim Archicancellarius, in cuius Archicancellariatu hac fuerint, super Baculo argenteo omnia Sigilla, & Tiparia Imperialia, siue Regalia. Seculares vero Principes Electores, sceptrum, pomum & ensim, secundum quod superiorius exprimitur, deportabunt.

Portabunt quoque immediate ante Archiepiscopum Treverensem, suo loco transeuntem, primo Aquitanensis, secundo Mediolanensis Corona, & hoc ante Imperatorem dum taxat, quia iam Imperialibus insigniis est decoratus, quas gestabunt aliqui Principes inferiores, ad hoc per Imperatorem, iuxta placitum deputandi. Imperatrix etiam, vel Regina Romanorum suis augustalibus amicta insigniis, post Regem vel Imperatorem Romanorum, ac etiam post Regem Bohemia, qui Imperatorem immediate subsequitur, competenti statu intervallo suis associata Proceribus, siveque comitata Virginibus ad locum Sessionis procedat.

Quin & mensa rationem idem persecutus est, tit. vigimo quinto. Statuimus, ut quandocunque Imperator, vel Rex Romanorum, solennes Curias suas celebauerit, in quibus Principes Electores sua deseruire seu exercere debent officia, subscriptus in his ordo seruetur.

Primo enim, Imperatore, vel Rege ipso in sede Regia, siue Solio Imperiali sedente, Dux Saxonia officium suum agat hoc modo: Ponetur enim ante adficium Sessionis Imperialis, vel Regie, acerius auenstante altitudinis quod pertingat usque ad pectus, vel antelam equi, super quo sedebit ipse Dux, & habebit in manu baculum argenteum, & mensuram argenteam, quo simul faciant in pondere duodecim marchas argenti, & sedens super equo, primo mensuram eandem de auena plenam accipiet, & famul primitus venientis ministrabit eandem. Quo factio, signo baculum in auenam recederet, & Vicemareschallus eius, puta de Pappenheim, accedens, vel eo abente, Mareschallus Curie auenam ipsam distribuet.

Ingresso vero Imperatore vel Rege ad mensam, Principes Electores Ecclesiastici, videlicet Archiepiscopi, stantes ante mensam cum ceteris Prelatis, benedicent eidem secundum ordinem, qui circa hac eis in superioribus est prescriptus. Et benedictione completa, idem Archiepiscopi omnes si adjunt, alioquin duo, vel unus, Sigilla, & Tiparia, Imperialia, siue Regalia à Cancellario Curie recipient, eoque in cuius Archicancellariatu Curiam ipsam celebrari contingit, in medio procedente, & alias duobus ex alterutro lateri subiunctis.

Sigilla & Tiparia ipsa, omnes quidem baculum, in quo suspensa fuerint, manibus contingentes, eo portabunt & ante Imperatorem, vel Regem: reuerenter ponent in mensa, Imperator vero, siue Rex, eadem ipsis statim restituer, & incusus Archicancellariatu hoc fuerit, ut prefertur, is maius sigillum collo appensum, usque ad finem mensa, gestabit, & deinceps, donec ad hospitium suum perueniat, ab Imperiali, siue Regali Curia equitando. Baculus vero, de quo primitur, esse debet argenteus, duodecim marchas argenti habens in pondere, cuius tam argenti, quam pretii partem tertiam, unusquisque Archiepiscoporum ipsorum persoluet: & Baculus ipse protinus una cum Sigillis & Tipariis debet Cancellario Imperiali Curie assignari in usus suos beneplacitos conuertendo. Postquam autem is, quem ordo tetigerit, portando sigillum maius, ab Imperiali Curia ad hospitium suum redierit, ut prefertur, statim sigillum ipsum, per aliquem

quem de familiaribus, predicto suis Imperialis Curie Cancellario remittet super equo, quem iuxta propria dignitatem decentiam, & amorem, quem ad Cancellarium Curia gesserit, ipse Cancellario tenebitur elargiri.

Deinde Marchio Brandenburgensis Archicamerarius, accedit super equo, habens argenteas pelues cum aqua in manibus, ponderis duodecim marcharum argenti, & pulchrum manutergium, & descendens ab equo, dabit aquam Imperatori vel Regi Romanorum manibus ablendum.

comes Palatinus Rheni intrabit similiter super equo, habens in manibus quatuor scutellas argenteas cibis impletas, quarum qualibet tres marchas habeat in statere, & descendens ab equo portabit, & ponet ante Imperatorem vel Regem in mensa.

Posthac Rex Bohemia Archipincerna veniat similiter super equo, portans in manibus Cuppam vel scyphum argenteum, ponderis duodecim marcharum cooptatum, vino & aqua permixtum impletum, & descendens ab equo, scyphum ipsum Imperatori vel Regi Romanorum porrigit ad bibendum.

Sicut autem hactenus obseruatum fuisse comprimus, ita statuimus, vt peracta per Principes Electores secularis res predictiis ipsorum officiis, ille de Falckenstein, Subcamerarius, equum, & pelues Marchionis Brandenburgensis pro se recipiat.

Magister Coquina de Nordenberg: equum & scutellas Comitis Palatini: Vicepincerna de Lymburg: equum, & scyphum Regis Bohemia: Vicemarschallus de Papenheim, equum, baculum & mensuram predictam Duci Saxoniam, si tamen ipsi in tali Imperiali seu Regali Curia presentes existant, & eorum quilibet in officio suo ministret: Si vero ipsi, vel eorum aliqui à prefata Curia se duixerint absentes, ex tunc Imperialis, vel Regalis Curia quotidiani ministri, vice absentium, puta, quilibet in loco eius absenti, cui in vocabulo, seu officio communicat, sicut gerit officium, sic tollat in premis & fructum.

Imperialis insuper mensa, vel Regia sic debet aptari, vt ultra alias aula tabulas, sive mensas in altitudine sex pedum sit altius elevata, in qua prater Imperatorem Romanorum duntaxat, vel Regem, die solennis Curie nemo penitus colloctur.

Sedes verò & mensa Imperatricis, sive Regiae parabitur à latere in aula, id quod ipsa mensa tribus pedibus Imperiali, sive Regali mensa sit basior, & totidem pedibus eminentior supra sedes Principum Electorum, qui Principes suas inter se una eademque altitudine sedes habebunt & mensas.

Infra sessionem Imperialem, mensa pro septem Principibus Electoribus Ecclesiasticis, vel Secularibus parentur, tres videlicet à dextris, & tres alia à sinistris, & septima directe versus faciem Imperatoris, vel Regis, sicut superioris in Capitulo de Sessionibus & Ordine Principum Electorum, per nos est clarius definitum.

Ita etiam quod nullus aliis, cuiuscunque dignitatis, vel status existat, sedeat inter ipsos, vel ad mensas eorum.

Non licet autem alius predictorum secularium Principum Electorum, peracto officii sui debito se locare ad mensam, sibi paratam, donec alius suorum Comprincipum Electorum eius officium restat agendum; Sed cum aliquis eorum, vel aliqui ministerium suum expluerint, ad preparatas sibi mensas transfiant, & iuxta illas stando expectent, donec certi ministeria, sua expluerint supra dicta, & tunc deum omnes, & singuli paricer ad mensas suas sibi positas, se locabunt.

• (* *) 30 •

CAPUT III.

Monarcharum vncio, & corona-
rio recte usurpatur.

S. I. Indignatur Petrus Pseudomartyr in cap. decimo nono libr. 3. Reg. Reges Christianos in jungi. Sed cum iam loquamur de hismodi vunctionibus, quibus peculiariter verbum Dei adiectum fuit, non sati matri possum, cur ad Reges & Imperatores Christianorum traducte fuerint. Scio nonnullos dicere illam rem esse Politicam, & ideo posse retineri: Sed qui hoc respondent falluntur & fallantur. Nam habetur pro religiosa ceremonia, & ideo in templo fit, nec per alios quam per Episcopos & Cardinales in templo exercetur. Probatur quidem mihi, vt & Reges & Imperatores publice inaugurentur suffragiis & acclimationibus populi, & maxime prius precibus interpositis, vunctionem vero non duco esse reuocandam à ceremoniis Iudaicis. Multoque minus eam laudo, qua sacrifici & Episcopi vnguntur.

Verum ne suis quidem persuasit negligendam vunctionem; Reges enim Britanniae, alijq; ne non sint vngiti, seu Christi Domini, cum regnis suis inauguratorum, oleo vnguntur.

Martyris vnguenti error est ex eo, quod Cerimoniam Iudaicam arbitretur vunctionem Regum, ideoque non reuocandam; ne scilicet Iudei videamus. Ab hoce errore vindicare Scripturæ consideratio potuit. Nam Judic. 9.

הלוּ הַלְוָה הַעֲצִים Haloch halechu haghazim Lemischach ghalehē melech.

Eundo iuerunt ligna ad vngendum super se Regem. Ex modo communi regum consecrandorum loquitur Iotham filius Gedeonis, cur enim dicit קבש לא vngendum, si nemo Regum vngebatur? Cur וְאֶת צָבָא; non τε παινεῖται, κατεσθίωται;

Iudicum igitur temporibus, cum nondum esset Rex in Israël, aliarum gentium Reges inungebantur. Imo ipsa olima verificulo non responder. Numquid postquam deferere pinguedinem meam, קרבן אלהים * qua & dij vtuntur, & homines, * Ascher seu vt ἦν εὐ οὐδὲ οὐ θεός, καὶ οὐ αὐθεόποιος bijehab quam in me honorificauit Deus & homines, alij quain me bedu honorificant Deus & homines. Quod Iunius & him. Tremellius interpretantur, quia oleum ad sacrificia, vngendos Reges, Sacerdotes, Prophetas adhibetur? Quanquam non recte verterunt illi versum octauum interpretatione sunt enim, iuerunt ut crearent super se Regem; qua interpretatione pulcherrimi ritus antiquitatem obscurarunt.

Non igitur Iudaicus est titus, sed Orientalium Cyrus VIII Regum, quanquam barbaræ quædam gentes, vt Persa & Mediaj Cerimonij vñæ videantur. Nam confuerunt Reges Persarum vestem Cyri induabant, Palathen nem Persarum oxygalactis ebibeant. Plutarch. in Artaxerxe. Cyrus tamen Christus Domini dicitur, itaq; eum peculiariiter vñctum arbitror, idque consilio Danielis, & Israëlitarum.

Secundo queritur citra verbum Dei Christianos Reges inungi. Quod si animaduertat confutudinem gentium fuisse, quam Hebrai imitati sunt, non magis nostros Reges, quam Orientales accusabit. Nam Hebrai vt à gentibus diadema, folia, sceptra, aliaque insignia, ita quoque vngendi ritum mutuati sunt, & ab vñfīq; Christiani Reges. Nemo fanus

sanus iudicare potest, nullas cérémonias ritus in Républicam admittendos, nisi speciale sit præceptum à Deo sacris literis expressum. Deinde vñctio significatio non modo Hebraorum & orientalium gentium regibus, sed nostris quoque conuenit; qui & ip̄i Christi Domini sunt, & nominantur. Dotissime haec de re scriptū præceptor meus Nicolaus Serarius in c. o. lib. 1. Regum. De vñctione nota primo, An apud alios populos & ante hoc tempus illa Regum vñctio fuerit, non constare: nisi quid iudic. 9. v. 8. allusio fieri videatur ad vñctionem, que illi in temporibus vñcti erat, non tamen apud Iudeos, cum Regem nunquam abhuc habuissent, sed apud alias gentes, vñct. 3. Reg. c. 19. D. Hieronym. l. a. 45. quomodo apud nos diadema & purpura solis imperatoribus datur; sic apud Hebreos regnaturi perfundebantur vnguentu, Vnde & Saul Christus dicitur, & Cyrus, l. a. 45.

Secundo sebat vñctio primo, solo, quod cum duplex esset, sacerdotum seu vnguentum, & commune, & illo solo Pontifices ac sacerdotes vñgerentur, Exod. 29. vitroque tamen Reges vngi poterant: sacro quidem 3. Reg. 1. communī 3. Reg. 19. Quodam, ut Vatubius, putant sacro Saulēm vñctum fuisse, quod ēt abernaculo ad se afferri curasset Samuel, vel ip̄s emerit & Pontifex & Prophetā iam sacrasset. Hebrei tamen apud eundem docent, solos vñctionis oleo Reges ex Iuda, & domino David vñctos fuisse, Saulēm communī quod reprobadus esset, idque magis probat Abulensis questionē prima. Continebatur istud vaseculo, quod lenticulariū am bic & libro quarto, capite nono, verit̄ interpres, non a limendo, vt vult Abulensis, sed a lenticulariī figura, de qua libro trigesimo septimo, capite duodecimo Plinus. Et patet ex nomine graco hic, quod hebreo similimum. Vocatur interdum cornu, vt infra capite decimo sexto, lecyru, libro tertio, capite decimo septimo. Fandebatur vnguentum istud super Regis caput, sicuti & Pontificis, cum eo minores tantum sacerdotes apergerentur. Exodi vigesimo nono. Et vngebatur interdum quidem à Prophetis, quando Rex eiusmodi occultus & incognitus adhuc erat. Ordinari tamen à Pontifice 3. Regum 1. 2. Paralipom. 23. Interdum etiam ab inferioribus sacerdotibus fieri potuisse videtur, si Pontifex morte aut morbo absuisset, cum & hic ab inferioribus illis vngi solitus esset. Per suos ministros dicebat Deus rugere, vt hic verū primo, vel populus, vt 2. Regum 2. Ceremonia vero nulla quidem à lege diuina præscripte fuerant, sed humana quibusdam legibus & confuetudinibus ha seruabantur. Prima, sursum Rex in sede colloocabatur, secunda, diademe ornabatur. 2. Paralipom. 23. 4. Regum 11. Tertia, vngebatur, quarta, et dabatur in manus liber l. g. id est, Deuteron. quinta, iurabat in ipsius obsequationem festa, sacrificia sibi omni generis 3. Regum 1. & hic infra capite vñctimo. quemadmodum apud Herodianum libro secundo. septima, edebantur via letitia & approbationis signa, 3. Regum 1. hic verū trigesimo quinto, vigesimo septimo. De vñctione Regū antiquitate dixi capite nono. Iud. questione decima. Persarum vero Reges induerat Cyri vestem, & sicut palathen cum edissent, terribilitatem humeriam gustabant, & pygalactis poculum evibebant, teste Plutarch. in Artaxerxe.

Cur vero sic vñgerentur Reges causa duplex fuit, Prima vt quemadmodum Pontificis inter sacros ministros summa erat excellētia & dignitas, sic & summa regis inter politicos principes, significaretur, vt ait Abulensis questione 1. Secunda, vt significaretur, ipsi à Deogratiam & robur dari, ad religionis & Ecclesiæ, populi & hereditatis Dei defensionem, vt explicat Augustinus Triumphus de potestate Ecclesiastica, questione 38. articulo 2. Chrysostomus homil. 4. Act. Eliseus per exuum orillum accepit gratiam: rursum aliis per oleum, vt David: Moyses vero per ignem rubi vocatur. idem orat. 3. contra Iudeos, quoties (ait) esset aliquis inungendus deuolabat spiritus gratia, & infiliebat in vnguentum. & homil. 4. Philip. misericordia quā nō vñctio vñctio sicut vñctio oleo est: ideoque vñgebantur sacerdotes, Reges & Prophetæ. D. Augustinus (vt citatur à P. Gresero Anti. p. 525.) dicit Saulēm, licet sceleratum, habuisse sanctitatem sacramenti & vñctionis; sed non

innocentia. Tertia etiam esse causa queritur, vt verum mundi totius Regem significarent: Messiam scilicet sive Christum, de cuius regno vide D. Thom. Bellarmin. Soarez, &c. Lapis ille quem (ait Augustinus cap. 6. lib. 2. Trin.) Jacob posuit ad caput, Genes. 28. etiam vñctionem ad significandum Dominum, qui petra dicitur, assumpit, quanto magis isti Reges? Et si vñctiones suam eum sacerdotes significabant, quid nō & Reges? Nam ipse & sacerdos, & rex, & propheta. Hac vñctione siebat etiam, vt reges essent sacrosanti & Christi vocarentur seu Messie, infra capite 24. 26. libro 2. capite primo. 1. Paralip. 16. Psal. 10. 4.

Nota tertio. Hinc etiam vñctionis ritus in Christianis Imperatoribus & regibus tam olim vñctari caput, vt patet ex cap. Venerabilis extra. de electione, cap. cum venisset, extra de sacra vñctione. Ex Augst. Triumph. lib. c. Aimonio libro 1. cap. 15. libro 5. cap. 49. Hincmaro, Forcatulo libro sexto, de imperio Gallorum. Et dupliquasi miraculo istius vñctionis ritum approbavit Deus, Primo cœlesti donatione & conservatione ampulla, que Rhenensis asseruntur, vt se diligentissime ipsam contemplatum fratre scribit in Energumenico suo Fausti senatori Parisiensis & Pres. Secundo, potestate, quam vñcti in Gallia reges habent in frumenta curanda, vt idem ibidem scribit, & Granatensis libro secundo, catech. capite vigesimo septimo. & ex hereticis satetur Gaspar Peucerus, de incantationibus, fol. 156. Et affirmant, qui presentes adfuerint, & viderant, anno 1607, consule & Polyd. Virg. hist. Angl. libro octavo. in Eduardo rege. Blesen. epistola 150. vbi Scrophulas vocat: quia ei morbo scrophe obnoxia. Plin. lib. 11. cap. 17. Celsi l. 5. c. 38.

De Imperatoribus videatur Bellarmin. lib. 1. de translatione in imperij cap. 4. lib. 2. cap. 2. Thomas Bozzius lib. 17. signo 76. Olim Imperatores, (inquit Krantz lib. 1. Metropolis) non passi sunt vivere Pontifices, nunc non habetur Imperator, nisi quem Romanus Pontifex confirmaret, consecraret. Domini est terra, transiit regna, dignissimeque ad suum in terris vicariolum hoc sacrum mysterium delegavit. Videatur & Caſtaldus tract. de Imperatore questione 21. & seq. Irenicus libro 3. Germ. cap. 30. De coronatione Caroli Magni vide Constant. Manas. de Ludouico Baro. tomo 9. ex Thegano. Multa que huic spectant sunt apud eundem Baron. tomo 8. addatur Onuphrius de comitis Imperatorum veterum, & insignibus. Constantinopolis (ait) vel sub Iustiniano, vel post eius obitum, electioni Imperatoris additum; vt cum primum Imperator renuntiatus esset, à Patriarche Constant. in magna Byzantij Basilica oleo vñctus, diadematate aureo redimeretur, quem ritum coronationem appellarent, exemplo ab antiquis Hebreorum regibus petito, & iterum de vñctione fol. 395. 396. & seq. vide Stevanum c. 7. f. 36. b.

Nulla igitur causa est, cur ritum veterem probatumque reiiciamus, aut suspectum faciamus.

§. 2. Non est inquam causa cur symbolum nostris regibus inuidemus, cum rem ultra demus; Ipse martyr symbolum esse concedit. Vñctio regum symbolum erat externum, quo notabatur spiritualis facultas, qua à Deo, profuso suore, ac benignitate, nouo regi conferebatur. Erat symbolum potestatis, & gratiae, quā potestatem exerceret, & quod præcipue in rege quarebatur, victoria ac pacis. ita lib. 2. Reg. capite primo, versu vigilius primo. Quia ibi ab eius clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset vñctus oleo. Quis diridat vinci, & occidi non debuisset, cum esset vñctus oleo. Vñctio itaque symbolum erat, reges tanquam Deo o consecratos, loco Dei indicantes esse factofanctos, atque inuiolabiles. Hinc David occidi Amalecitem præcepit, 2. Regum 1. 14. Quare non timuisti mittere manum tuam, vt occideres C H R I S T U M. & verū decimo sexto. Et sancti isti.

Sanguis tuus super caput tuum: os enim tuum locutum est aduersum te, dicens: Ego interfeci C H R I S T U M D O M I N I . Hac

Vñctio si-
gnum vi-
ctorie.

**Christus
Domini
sacrosan-
ctus.**

Olea ra-
mus.

*Vnctio Imperatorum,
& Regum Christianorum.*

Hac de causa veretur David inimicum Regem occidere, quia Christus Domini est, 1. Regum 24. 7. & 11. & 26. 9. Quis enim mittet manum suam in Christum Domini, & innocens erit? & 23. Quin David etiam doluit, vel minimum aduersi Christo Domini se intulisse. 1. Regum 24. 5. Surrexit ergo David, & praeedit oram chlamydis Saul silenter. Post hac percussit cor suum David ex quo abscondisset oram chlamydis Saul. Dixitque ad viros suos: propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo, Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est.

Hinc orta est confusio, ut oleam supplices
preferrent, Ramo enim frondentis oliua, vittas &
verba precantium jungabant, ut ostenderent, pacem
petere, iniuliabiles esse, raroque fuere gentes tam
barbarae, quae legatos pacis violarent. Quod si
gnoscere supplicibus nollent, eos tamen qui oleas
preferabant, nequam occidebant, sed infecta-
re in urbem remittebant, eandem cum ciuiis for-
tunam experturos.

Quocirca nunc vel maxime vngendi sunt Reges, postquam tot insidiatores Regum nouæ hæres pepererunt.

§. 3. Vestitus etiam fuit inungendi vſis in Christiana Republica , Clodoueus in Gallia inunctus est, atq; inde regnorum Christianorum prærogatiuam habet Rex Franciæ . Carolus Magnus à Leone inunctus est, vt scribit Diacon. libro vigesimo quarto. Et quidem à capite vſque ad pedes. Describit & Manasses :

εὗται, ἀμέβομένθι τὸν καρπὸν ὁ λέων ἀναγρέψαντος τῆς παλαιοτέρης βασίης, καὶ σέφεται θητή, οἷς οἱ βασικῶν νομοί, ἐμὲν ἀλλὰ καὶ πολὺ^{τόπιον} τοῖς νόμοις ισδιάνων, εἰς πεφαλῆς μηρούς ποδῶν ἐλαῖος τέτοιο χρή, τοιοῦτοι διὸ λογισμοί εἰσι, η πόλις Σπινούσις, οὐτοῦ ὁ πρώτης Κινδυσμός τῶν πόλεων ερράγη.

Inde vicem referens Leo Carolo veteris Roma Imperatore renunciat. Et ex legibus Romanis diadema circumdat. Quin etiam vñus legibus Indeorum à capite vsque ad pedes eum oleo inungit, ob quas caussas, aut cogitationes ne*(cio,* sic primo vinculum vñbis est ruptum, Constantinopolis scilicet & Rome.

Ab Episcopis vero inungi solent, sicut priisci Reges à Sacerdotibus aut Prophetis. Gregoras libro secundo Iustinianum statuisse, ut virbsea suis legibus viueret, ita tamen ne Reges Romanorum vngaret, hoc enim per leges alij tributum est.

Theodorus Angelus Imperatoris sibi nomen assumpsit, & addit: Χείρι Βαζιλιώς οὗτος τε τηνικαῖα πώς τε βελλαγέας ἐπιχειρεῖ διεθύνοι^{ται}. Et rursum Regio more, ab eo, qui tunc Bulgaria Episcopatum administrabat.

Magni honoris est insigne vinctio Regia, eam
ob causam in Bulla Aurea titulo quarto. Rex Bo-
hemia inter Seculares primum post Imperatorem
fedenti locum habet, *cum sit Princeps coronatus, & rne-
atus*. Ita in Latino. Sed Germanicus textus habet:
Wann er ein gefälschter und gefrönter König ist, si *vn-
etus & coronatus Rex sit.*

Sane Constantinopolis non nisi post vindictam
Imperator censebatur, in templo autem consecrata-
batur. Nicetas libro primo. Ταῦτα Σαντος αὐτὸν
ἔπει νεψ καὶ τῷ αἰτησεσθοέρχεσθαι σεφανομάλ
πειράζει, ὃς καὶ κατείσθιεν φιλόμουρον μελα-
θεῖ.

Coronante ipsum (Manuelem) imperatorio diadema Patriarcha, qui & vnxit ingredientem in sacram edem.

§. 4. *Omnibus visitatum Regibus diadema est, adeo ut nunc quoque regna, & imperia coronæ vocentur. Variæ coronaæ fuere; vetustissime autem tænia seu fasciæ candidæ. Execrabilis fascia; Ajebat Regina cum laqueo ex eæ fecisset, & suspendum tenuit fræcta esset, ne nunc quidem vsui es.*

Hinc Faunius Pompejo inuidiam mouit, Varro libro 6. capite 2. cum enim ille candida fascia crux obligatum haberet. Perinde esse Faunius dixit, qua corporis parte diadema gestaret. Lucianus Alexandrum Σιαδεδεμπον ταυρια λασκη την κεφαλην, cinctum caput candida tenia. Silius libro 16. Vittam appellat.

Postea accessit purpura. Curtius libro sexto, Deinde or-
Alexandro purpureum diadema distinctum albo at-
tribuit. Constantinopolitanis, posterioribus secu-
lis ex sola purpura fuit, πυρτέν vocat Nicetas in A-
lexio.

Postea gemmae, & aurum accessit. Hinc Cedorinus vocat ταύτην χρυσόν Φύγον, tamen purpuream. Segerius in vita Lodouici Crafti vocat, phrygium ornamentum.

Postea ipsum diadema ex auro fuit, ita Claudio fecit, teste Dionae. Ita Cedrenus in Theodosio. Constantius gemmas addidit fulgentiores. Cedrenus. Προτότοτα διαδήματα ἐξεγένετο, καὶ μαργαρίταις, καὶ λίθοις περιεργάτεροι. Primus vissus est diademate, & margaritis, & gemmis curiosus ornauit. Nunc omnium regnum coronato auro, gemmisque graues sunt, & tæpe prouinciarum centum continent.

§. 5. Interdum solum diadema, seu fasciam Diadema
gestabant Reges, interdum, diadema pileo circum-
datum. Atque hoc est, quod Philo de vita Mosis
scribit: Eos Reges Cidari vti pro diademate; Ci-
daris pileus est rectus, altus, & quasi turritus, ante
bucculas, pone inflatus habebat, ejus medium can-
dida fascia, stellulis lucida ambitat.

Non ergo Cidarin pro diademate, sed in cidari diadema gestabant. Ita plane Xenoph.lib.8.Pædias, ὁ κύρῳ εἰχε διαδέμα τοῦ ή ναιγ. Cyrus diadema habuit circatarum. Tupham vocari vulgo tradit Zonaras in Bafileo. Addidit postea ambitio radios. Stat. 7. Theb.

*Ipse tuis alter radiantem crinibus arcum
Imprimat.*

Er Maro;

*Auraii bis sex radii fulgentia cingunt
Tempora.*
Talia erant, quæ *καμελάνια* dicebantur. Talis erat

Caulia Macedonicus corona vinctus.
§. 6. *Quemadmodum nomen Regis exosum Antonius Romanis erat, ita & diadema sero sumptum, sane Iulius recusauit, sed olim magna in eo pars dignitatis Cæsaricium gemini pavuit.*

Rex Ammonitarum diadema habuit, pondo
auri talentum, habens gemmas preciosissimas, & im-
positum est super caput David 2. Regum, decimo 30.
Quod diadema ferri à Rege non potuit, sed ita ca-
piti imponendum fuit, vt à ministris sustentare-
tur.

§. 7. Hæc de nobilitate fascia potius, quam felice dicta sunt. Interim sentiunt p[ro]ij Reges, quod vnuus dixit, siue is Seleucus fuit, vt ait Plutarchus in libro de fera numinis vindicta, siue Antigonus, vt Sto[ic]us Diadema sermon. 47; sic forte, vterque in tam spectata virtute consenserit. Seleucus diadema considerans. O nobilem inquit pannum potius, quam felicem. Quem si quis penitus pernoscat, tot curis referunt, ne humo quidem tollat acentem. Et Antigonus verulæ felicitatem regiam miranti dixit. O mater, si nosse quanta malis pannicu-

Ius ille inuolatur, ne de sterquilino quidem auferres. De veste, & purpura notius est, quam vt ea de re agendum fit, ad alia igitur accingamur.

CAPUT IV.

Regibus magnos honores exhibendos.

S. 1. Honores augendo minuit adulatio : nam mediocres efficit contemptibiles, maximos vulgares. Eo enim vñq; procedit, dum ingenio deficiatur; nec nouum quicquam nisi inane, & ridiculum inueniat. Honores tributi Regibus, vel titulo tenuis, vel ceremonijs, vel statu templisque.

S. 2. Tituli Regum, & Imperatorum alij liciti, alij illiciti fuere. Inter flagitos, & impios titulos refero, Diui, & Diuinitatis prisco sensu appellationem. Nam reuera honores diuinos hominibus decerabant, & Dij credi Reges volebant. *Dubitem esse Deus, cum faciat Deos?* Quos enim Diuos Latini dixerunt, Graeci Deos appellant. Ita Iustinus marty: *Kai ἦν παρά τοῦ θεοῦ Διοσκύρου αὐτοὶ τοιχογράφοι εἰνόποτοι οἱ θεοὶ τῶν οἰκουμενῶν εἶναι τοιχογράφοι εἰνόποτοι.* Et moriorum Imperatorum imagines, hoc habitu ponitis, & Deos in scriptis appellatis. Tert. in apol. c.13. Sed digne Imperatoribus defuncti honorem diuinitatis dicatis, quibus & viuentib. eum addicatis, accepto ferent dñi vestri, imo gratulabuntur, quod pares ei fiant domini sui, sed quum Larentinum publicum scortum, velim saltēm Lai-dem aut Phrynen, inter Iunones & Cereres ac Diana, adorati, cum Simonem Magum statua & inscriptio[n]es sancti Dei inaugaratis, quum de pedagogis aulicis nescio quem cynedum Deum facitis, licet non nobiliores dñi veteres, tamen contumeliam à vobis deputabunt hoc, & alii licuisse, quod solis antiquitas contulit.

Atras, flamines, templa constituebant, vt plane Dij videri possent. Iurabatur in hæc, & interdum à vulgo credebatur: à sapientibus ridebantur illa figura, à potentibus ferio imperabantur. Seneca ridet in apoloxynto.

Sapientes rī serunt infātiā, nām apōtōseon. Tamen si neceſſe fuerit auctōrem producere, querāte ab eo, qui Dryſillam eūtem in colum vidit. Item Claudiūm vidisse se dicit iter facientem, non paſſibus aquis. Velit, nolit, neceſſe est illi omnia videre, quae in celo agantur. Appie via curator est: quā scis & Diuum Augusfum, & Tiberium Cesarem, ad Deos iſſe. Hunc si interrogaueris, solinarrabit: coram pluribus nunquam verbum faciet. Namez quo in Senatu iurauit se Dryſillam vidisse colum ascendentem, & illi pro tam bono nuntio nemo creditit, quid riderit, verbis concepiſ adſirmauit, se non indicaturum, etiamſ in medio foro hominem vidisser occiſum. Ab hoc ego quecumq; audiuī, certe clara affero, ita illum saluum & felicem habeam.

Vsurparunt illa impii Ariani. Eusebius libr. 4. de vita Constant. c. 4 6. Hisceiam rebus omnibus absolutis atque confectis, cum per omnū ora de Maximis Imperatoris virtute fama volitaret, ausus est sacerdotibus aliquis illum in os beatum dicere, quippe qui tum in hac vita dignus esset, qui summam rerum omnium potestatē habebet; tum vero in futura vna cum Filio Dei regnare. Sed is cum hac moleſtia audire significasset, hortatus etiam est, ne auderet aliquando eiusmodi vocem usurpare, sed à Deo potius precibus contendere, vt & in hac vita, & in futura Dei famulatu dignus vide-retur.

Ariani, quā Christo negarunt diuinitatem imperatoris tri-buerunt. Arianus ille erat, & Constantinum prædicabat dignum, qui cum Filio Dei, quasi illi aequalis regnaret. Sic Colluthius presbyter Arianus: *Ad preces Ichyr& presbyteri pietati Dominorum meorum Augustum & Casarū supplicantis, vt fibi in loco pacis Secontaururi Ecclesia adſiceretur: decreuit diuinitas illorum, vt id quam primum fieret.*

Cura igitur exemplaribus istius diuini diplomatis, quod primo loco positum est, nostraq; sanctitatis monumentis perlectis, breuiterq; perlustratis, vt in negotio procedatur, & quæ diuinitus constituta sunt, ad effectum perduci queant. Ecce qui Filio Dei, qui Deus est de Deo diuinitatem negarunt, Imperatoribus afferebant.

S. 3. Frequens est in legibus Iustinianis locutio, nostra diuinitas, diuinæ ſanctiones, diuinæ vocis oraculum, aliaque, nam omnia penè quæ ad Imperatores pertinebant diuina nominabantur. Quin vi-tatutum etiam erat, vt scriberent; Noſtra fanxit aternitas, quod Marcellinus in Conſtantino ridet, & tamen cæteri, atque adeo Iustinianus est imitatus. l. vltimo Codic. de Episcop. & Cleric. atque aliis locis.

Sanè perquam probabile arbitror; Iustinianum virum alioqui de Republica, pace, belloque, & Ecclesiæ bene meritum, à Triconiano deceptum in tantos errores incidere potuisse. Erat enim Iustinianus penitus illiteratus, quo circa etiam *ἀναράγεται* dictus est, vt refert Suidas, qui etiam de errore ejus meminit, quod se immortalem putarit. Quod etiam Hesychius Milesius de Philoſophis scribens, testatur: *Triconianus Iustiniano Imperatori adulatus ei persuasit, non moriturum ipsum, sed vna cum corpore receptum, in celum migraturum.* Non ignoro à multis eum excusari: Et lane excusabilem esse cupio, vereor autem vt eloquentia defendat, quem facta pessundant, & extrema aetate hæresis perfecutio que infamarat.

S. 4. Hos titulos: *Divus Imperator*, nostra diuinitas, nostra aternitas, ita dari, & admitti posse arbitror, vt non sint impij, sicut in gentilibus fuerunt, non tamen conuenire puto Christianis Monarchis: cum quia facile impij possunt effici; tum quia infirmos offendunt; nec deceat ab idololatriſ titulos mutari. Denique in tanto fastigio modestia tenenda est.

Porro ne more Ethnico Diuinitatem tribuamus Imperatoribus, & Regibus, vt consequatur inde consecratio, templa, sacrificia, caudendum est. Videamus olim omnia plena fuisse Diuis, inania veri. Pompeio multa templa adificata sunt, at ipse in monte Casio nullo tumulo tegitur; vt magno vera diuinitatis judicio, è celo derisa sint illa fictitiae diuinitates. De Pompejo scitum est illud:

Tῷ νοῖς βεβλῶντος τὸν τοῦ διονύσου κόνιον;
Templis abundant, quanta est inopia pulueris?

Diui igitur Christiani Reges vocari possunt eo modo, quo Dei, quia Dei sunt Vicarij, & Dei vice judicant. *Divi sunt Reges participatione diuinitatis.* Reges sunt diuinitatis participatio, qua mundum sub vera diuinitate constituti gubernant, hinc leges, & vocis oracula diuina sunt, quia diuina auctoritate proferuntur, quicq; illis resistunt, ordinationi Dei resistunt; Quid enim Reges sunt? Aaron & Moses quid sunt? Aternitas Regum nulla est, nisi aternitas increata voluntas, vt illis obtemperetur. Lex aeterna est, parentum Magistratibus, eaque lege omnium legum firmitas solidatur.

Hæc cum verissima sint; quia tamen initium horum est à prava consuetudine. *Tav. i. Κορέων, ιγανθών, τὰν διονύσεων, ιερεύθων, ηγιευθών,* ab Indigetibus, & Diuis, puluinaribus, & templis, omnino eliminata velim, nec reduci modos loquendi, vel adulandi, quos Patres, & gentium Sapientes irrefrunt. Ex adulacione enim & perjuria nasci possunt. Liuia à Numerio Attico viro Prætorio precio decies HS. emit perjurium, vt diceret; se vidisse Augustum in celos ascendentem. Nec minus impudenter mendax Plinius panegirico ad Trajanum, cum ait, Nervam primum lacrymis, mox templis honestasti non imitatus illos, qui hoc idem, sed alia mente fecerunt. Dicauit celo Tiberius Augustum, sed vt maiestatis crimen induceret, Clau-

*Iustinianus
vñſus diu-
nitatis ti-
tulo.*

*Divi voca-
ri possunt
Reges, eo
ſensu, quo
Dii.*

*Ridicula
apotheoses.*

dium Nero, sed ut rridaret, Vespasianum Titus, Domitianus, sed ille, ut Dei Filius, hic ut frater videtur, tu quia ita credis. At nec Trajanus audiens, Plinio, nec Plinius sibi, vel alij credebat; & dicebantur tamen, & si per annos centum, ducentosne ex domo Cæsorum Imperatores fuissent, tam de Augusti, quam Iouis diuinitate crederent Romani. Credenter, inquam, nunc enim quasi crederent, fecerunt. Prudentius:

*Posteritas mensa atq[ue] adytis, & flamine, &
(aris)*

*Augustum coluit, vitulo placauit, & agna,
Strata ad puluinar placuit.*

Constantinus Diui
appellatio -
nem refu-
git.

Imitentur Constantiū Magnum Reges vere Magi ille diuina illa non admisit, vt testatur Eusebius & Iuuenecus.

*Indulgens terra regnator aperie
Constantinus adeſt, cui gratia digna merenti,
Quis solus Regum sacrifici nominis horret,
Imponi pondus, ut iustis dignior actus
Eternam capiat diuina in secula vitam.*

Concludo Prospere sententia. Æterna, quæ temporalis est, vtique est nomen blasphemæ, cum mortales licet Reges in ea dicantur Diui, eisque supplices dicant: Numini vestro, altaribus vestris, perennitiati vestra.

Quid igitur? Damnabuntur non Poëta modo, sed Scriptores etiam graues, historici, imo Theologi, qui Reges suos, & crebro Regibus minores Principes tantis titulis vel honorare se credunt? vel adulatioinis præmium poscunt? Apud omnis generis Scriptores hos titulos inuenio, etiam illos quibus religio est, Mariam Virginem vocare Diuam: non verentur illi Regiam puellam, spōsam Diuam appellare. Senum esse verum & rectum arbitror; neque enim Deos faciunt, quita loquuntur. Verba culpanda esse censeo.

Deinde Regum munus esse judicio tam alienas à Principe Christiano adulations reprimere. Si Regem Diuum appellas, multos offendis, si more vetere, idololatrica es si sensu Christiano; Deum, & Dei Vicarium rectius dixeris. Hoc enim vistatum est. Diuinitas, aternitas, immortalitas, aliorum accipiuntur. Reges videant, ne sibi præjudicent. Qui adulations admisit; vt sermones suas Dei, non hominis dici gauderet, ab Angelo percussus interit. Non credo illum credidisse, se Deum immortalem esse, defecatus tamē falso bono, in verum malum, & malum morte luendum incitat.

§. 5. Par abusus in adoratione, jurejurando, votis cernebatur.

Adoratio Regum in oriente vistatissima semper fuit. 3. Regum l. 24. Nathan Propheta adorat, pronus in terram, & idem facit, Berthabee ver. 31. Vbi in Hebr. legimus *וְשִׁבְתָּהוּ לְמִלְחָמָה עַל־אֶרְזָחָן* & incurvauit se Regi super facies suas ad terram. Septuaginta *προσεκυνητε τῷ βασιλεῖ θνή προσκύνω πέτρῳ γῆν*. Eteodem capite, Adonias adorabat Salomonem. Hæc adoratio legitima fuit, neque enim Nathan Propheta, neque Bethsabee diuinos honores Dauidi offerunt, neque ille receperit. Nec alia fuit aliorum in oriente adoratio, licet postea in idolatriam degenerarit. Cum vero externa symbola, vt inclinatio capit, genuum moderata inclinatio, & in terrâ flexio, facie in terram prostratio, numerum oblatio, osculum, sint tam signa ciuilis, quam diuini honoris, non potest ullus ex his damnari honoribus, tanquam numius, nisi de mente & sententia honorantis constet. Nunc Principes exceptis

Externa
symbola
honoris ex-
mente pen-
sanda.

Regibus genuflexionem diuturnam non admittunt. Quæ vero Regibus exhibetur προσκύνης, non nisi ciuilis est δότας salutatio, & submissio. Iulius cruda adhuc feruitate προσκύνην non admisit, imo inter causas conjurationis fuit; quod ipse Senatus non assurlexisset.

Caligula, Nero, Domitianus, Heliodobalus, Diocletianus adorationem quasi Diūcūlent, exegerunt. Postea vulgo est vñtpata, sed diuerſamente, non enim Constantinus, aliquis, eti adorati sunt, ultra ciuilis honoris decora arrogarunt. In vita Chrysostomi etiam Clerus adorat Imperatorem: *καύων, χαράξ ὡκληροῦ αὐτῷ προσεκυνήσει τῷ βασιλεῖ, οὐδὲ ὡβασιλεὺς προσέληψε τὸν αὐχένα τῷ Ιωάννῳ, Ιωάννης, & omnis clerus Regem adorarunt, & Rex inclinavit cervicem Ioanni. Ea re lege deinceps obtinuit. Belisarius enim adorare Iustinianum aggressus, monuit Glycerem captiuum, vt idem præstaret, *ὅτι στρατός νόμιμος προσκυνεῖσθαι τὸν Παρακλήσιον βασιλεῖς. Lige* enim tautum est, sic adorare Romanorum Reges. Sanctus Gregorius Nazianzen. ad hodiernum in modum proprius accedit, cum ait: *τίλος δεξιά προσκύνειν. Dextram adorare, quod nunc in vsu est; Et τίλος δεξιά προσφέλειν, dicitur, dextram osculari.**

§. 6. Iurare etiam per nomina Imperatorum soliti sunt.

Iurandasq[ue] tuum per nomen ponimus aras.

Itaque duplex quoque jusjurandum era per nomen Imperatoris; Primum idololaticum, cum veritati testis tamquam Deus vel omniscius Imperator adhiberetur. Alterum vt per Imperatorem tamquam creaturam juraretur, vt tamen à Deo testimonium peteretur. Jurare enim per creaturas licet, quatenus in illis diuina maiestas, veritasque reluet. Ita ritam imperi templum etiam Iudei jurabant. Matth. 23. v. 16. Sic Christiani per salutem Imperatorum jurabant, quando Tertullianus Apolog. cap. 33. *Sed & iuramus, si non citum, per genios Casarum, ita per salutem eorum, qua est augustinus omnibus geniis. Ne sit genios demonas dici, & inde diminutus voce damona?* Nos iudicium Dei sufficiimus in Imperatoribus, qui gentibus illorū prefecit. Id in eis sumus esse quod Deus voluit: Ideo, & saluum volumus esse quod Deus voluit, & pro magno id iuramento habemus. Ceterum demonas, id est, genios adorare consueverunt, vt illos de hominibus exigitur, non deitare, & illis honorem diuinitatis conferamus.

Prohibitum tamen hoc Francorum à Regibus, est auctor Pammelius, qui affirmat leges Clodou, Childeberti, & Clotharij, quas penes se habeat manuscriptas cap. 6. sic habere. *Vt nullus presumat per ritum Regis, & filiorum eius iurare.*

§. 7. Vota Principibus, & pro Principibus, Vota pro nuncupabantur. Nuncupare vota Regibus veluti Principi. Diuis, idololaticum fuit. Damnabili quoque voti, non principi inquit ingeniosus adulator. Nuncupare Deo vota pibus non pro Principibus, Christianum. Tertull. Apolog. c. 31. cupanda. Adulati nunc sumus Imperatori & mentitis vota que diximus ad euadandam felicitatem vim. Plane proficit ista fallacia. Admititur enim nos probare quodcumq[ue] defendimus. Qui ergo potest nibil nos de salute Casarum curare, insipice Dei voces, litperas nostras, quas neq[ue] ipsi suprimimus, & pleriq[ue] casus ad extraneos transferunt. Scito ex illis preceptum esse nobis, ad redundantiam benignitatis etiam pro inimicis Deum orare, & persecutoribus nostris bona precari. Qui magis inimici & persecutores Christianorum, quam de quorum maiestate conueniuntur in crimen? Sed etiam nominatim atq[ue] manifeste: Orate, inquit, pro Regibus, & pro Principibus & potestatibus, vt omnia tranquilla sint. Vobiscum enim conciuntur imperium, concubitus etiam cetera membris eius: vtique & nos (licet extranei a turbis estimemur) in aliquo loco casus inuenimur.

Vota

Vota publice nuncupari magni honoris erat. Nam pro principibus, atque alijs bene meritis siebant. Pompeio ægrotante tota Italia vota nuncupauit. Tiberius pro nepotum salute, negauit debere nuncupari. Quo indicat, non tam saluti corum nuncupatione illa publica consuli, quam honores augeri.

Alio modo vota, pro Christianis Principibus suscipiuntur, cum salus eorum diuino Numini commendatur. Initium hoc ex præcepto Pauli, concebris deinde verbis à Constantino traditum est, Euzebius de vita Constantini: *Ipsa (Constantinus) faciente pœculationis erat instrutor omnibus militibus. Romanal lingua ita omnes dicere iubens. Te solum Deum nosimus, te Regem cognoscimus, te auxiliatorem inuocamus, per te vivimus, per te hostibus superiores sumus, tibi accepta referimus bona, quibus fruimur, à te bona ventura expectamus, omnes tui supplices sumus, nostrum Imperatorem Constantium, & filios eius Deum amantes, in multis annos, ut saluos, & vitæores custodiæ, te oramus.* Atque hinc omni die, publice oratione, Principum in Ecclesia nominatio mentem peragitur.

Plurimum absunt sane ab illa adulazione Principes eximij, omnibusque post saeculis ad imitationem propositi, qui magni Constantini exemplo, libellos sanctissimarum precium vobis suis, suorumque ediderunt; omnemque suam & in Principatu securitatem, & in domestica vita felicitatem à Deo dependere, non ab opum vi, & robore militum intellexerunt. Et profecto prosperos eorum successus, & honoratissimam longeuitatem diuina potentia cunctis documento esse voluit; felices esse eos, non qui diuinis honores æmulantur, sed qui diuinum Numen ex animo colunt. Neminem nomino, cum quia prius non sint Principes, & Principum liberi, tum ne quis alienæ pietatis obrectator, inuitus audiat, quod voluntibus lubens Deus magno præmio condecorat.

CAPUT V.

Alii honores regibus exhiberi soliti.

In titulis maxima ci mundi luxurias.
§. I. **M**oderata fuit titulorum apud veteres ratio, donec minoribus appellationes majorum attributa cogerent, nouas adulaciones honoratores decernere. Maxime hisce titulis delectati sunt Imperatores: Ut vocarentur, Pij, Clementes, Manucti, tranquilli, Optimi.

Sereni, Felices, Celsi, Maximi, Domini, Triumphantores, Augusti, Antonini, Flavii, vel à viatis gentibus, Germanici, Dalmatici, Parthici, idque vel seorsum, vel addita adulacionis coronide Germanicus maximus, &c.

Nunc Principem nullum nisi superlatius compellamus; Clementissimos, Inuitissimos, Illustrissimos, Serenissimos dicimus. Hoc etiam non sine veterum exemplo. S. Leo ad Leonem Imperatorem in hæc verba scribit: Τοῦ ταρεψενδόξω, καὶ γαληνοῦτον νικήσαντα βασιλεὺν, ταρεψενδόξε, καὶ ημεροῖτε, η ἡ ημερότης, ναὶ δὲ λάσια. Super glorioso, & serenissimo filio Leoni Augusto. sacratissime, supergloriose, mansuetudo, & prudenter. Pietatis titulum, ut iusti, dicerentur inter primos arrogarunt; Antoninus cognomine Primus est dictus Pius. Quanquam alii ita vocarentur ante Antoninum. Diversa tamen ratione veteres, & Chri-

stiani Pij dicti sunt. Illi à superstitione, vel affectu in partiam, & parentes, ut pius Aeneas: Nostri à vero religionis studio. Postea vero in omnibus pene inscriptionibus legimus. Pius, Felix, εὐσέβης, εὐτυχῆς.

Clementia titulum omnes, & mansuetudinis omnes, qui barbari proflus non fuerunt, quamvis crudelis essent, amarunt. Eodem pertinent mansuetudo, tranquillitas, quod posterius peculiare Regibus Gothorum fuit; Cassiodor. lib. 6. *Tranquillissimi dicuntur, quod maximos rerum turbines, ipsi immoti, & vultu legis regant, ac componant.* Optimi dicti sunt præcipue Marcus Philosophus, & Alexander Seuerus.

Ad mansuetudinis, & clementiae ornamentum *Serenitas* pertinet, Serenitas, sive Humanitas, quam γελασίην titulus nunc Græci vocant; Oportet enim Principis vultum esse *sicutatus*. Solis instar, quo subditorum animi exhilarantur, & sperant. Paulo inusitatior fuit titulus Φίλος, & φιλάδελφος seu celstudinis. Nunc vero inter Christianos Principes, *sicutatissimus*, sumptus vero est ex Apostolo Rom. 13. v. 1. vbi vocantur εξεράνιστε περιστατε *poteſtates ſupereminentes*. Hoc enim celstudinis vocabulo indicatur.

Superbum *Maximi* nomen nunc pene desit, quemadmodum & *Triumphatoris*, Augulti perpetuo manit, & Domini. Gentium deuictarum tituli initio quidem ex vero, postea ex adulacione fuere. Theodebertus Rex Franciæ intolerandum judicabat, quod Justinianus Rex in Regijs edictis, Francicus, Alemannicus, Gempedius, Longobardicus, quasi eas gentes in seruitutem redegitset, vocaretur. Agathias libr. 1. Nunc præter ordinarios & communes titulos, Galliæ dicitur Christianissimus, Hispania Catholicus, Britanniae defensor fidei.

Patria patet.

Gratissimum omnium fuit, cum dicerentur Patres patriæ, si à libera, non oppressa patria, ita vocarentur. Roma quidem Ciceronem semel ita nominauit, sed monstra Principum deinde coacta in eundem honoris gradum eduxit. A Cicerone cepit, sed titulum tam honoratum oppressor patriæ Julius adhuc viuente Cicerone rapuit, Augustus, qui Ciceronem patrem patriæ inimicis prodidit, idem nomen occupauit, libr. 1. Fastorum, sed non sicut intra mediocrem adulacionem seruitus,

Orbis patet.

Iamdudum, inquit Naso, tu pater orbis eras. Hinc apud Horatium, Pater orbium, libr. 3. Od. 4. & Statius libr. 4. syluar. *Salve magne parens mundi.*

Videntur & veteres non dissimili honore gauisi, inde vocati sunt Reges Palæstinorum אָבִי מֶלֶךְ Pater meus Rex. Hinc nonnulli titulum eum Iosepho à Pharaone tributum arbitrantur, Genes. 41. 42. Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante pricone, ut omnes cora eo genu flecterent. Sic enim אָבִי multiinterpretantur. Quasi dictum sit: Pater tener; Chaldaeus אָבָא רַמְלָכָה ille pater Regis, nārabīcē Regem significare ajunt. Verum doctiores cum nostro interprete sentiunt, propter possum, & indicari flexionem genuum.

Alioqui Ioseph vocatum patrem Pharaonis satis indicat, cum cap. 45. vers. 8. *Qui fecit me quasi patrem Pharaonis.* Fuitque ea appellatio frequens in Orientem, ita serui Naaniani Syri, 4. Regum 5. vers. 13. Pater si rem grandem, &c. Gratum enim in populos, & familiam est, Principis & Domini nomen in patris appellationem commutare.

Rr 2 §. 2. Exi-

*Initium i-
dolatrie.*

§. 2. Eximus Regum & Principum cultus in statuarum honore fuit. Qua quidem in re D E O soli debitus honos postea creaturæ attributus est. Nam licet amor & ciuilis veneratio statuis initium dederit, ad idolatriam tamen declinavit. Sapient. 14. vers. 15.

Acerbo enim luctu dolens pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere coepit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde interueniente tempore, conualescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lecus custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmen-
ta.

Nec alia cauſa Rex statuam in campo Dura, seu vt Iosephus ait: ἐν τῷ μεγάλῳ τῆς Βασιλείᾳ Ορείᾳ collocauit, quam vi in sua ipse imagine cole-
retur. Ita Hieronymus in Daniele 3, vericulo primo. Ea enim cauſa tam solennis statua dedicatio instituit, ideo fornax succeditur, vt ad noui Diui adorationem omnes compellantur.

Secutus est Nabuchodonosor priorem ejusdem nominis Regem, de quo Iudith 3. versiculo 13. Praecepit enim illi Nabuchodonosor Rex, vt omnes Deos terræ exterminaret, videlicet vt ipse solus diceretur Deus, ab his nationibus, que potuerint Holofernis potentia subiugari. Didicerant hæc tyrranni à veterioribus Belo, aliiſque, quas ad diuinitatis opinionem potentia eue-
xit.

*Statuū ho-
nor diuini-
nus datus.*

Diuinos autem honores in statua quæſitos ef- fe docuit constantia sociorum Danielis dicentium: Statuam auream quam erexit, non adoramus; & miraculum, quo in fornace defensi sunt.

Deinde quia Colossæ fuit, altitudine cubitorum sexaginta, & latitudine cubitorum sex, quo voluit ostendere majorem se humana forte esse. Hæc enim statua quindecim virorum magnitudinem, si cubiti fuere communes, continebat; Si cubiti fuerunt Babylonii, qui tribus digitis communem excedebant, longitudo fuit 67 $\frac{1}{2}$ cubitorum, & longitudinem hominum pene septendecim habebat.

Non alia ex cauſa Deorum statuæ triplo fere humana staturæ altitudinem superabant, Heroum duplo maiores erant communibus statuis, ingensi-
gitur statua Chaldaeorum Regis, eum supra Deos efferebat. Colosso Chareiano, qui erat pedum 107. Nero vultus suos imposuit, eum Vespasianus sustulit, & Solis caput imposuit.

*Imagines
Principum
cultæ.*

Quin & Imperatorum imagines adorari in ur-
bibus, à Chaldais videtur manasse. Refert libro primo de vita Appollonij Philostratus in portâ Ba-
bylonis fuisse de more exhibitam Imperatoris statuam, & ab intrantibus adoratam.

Namque Romani cum obire Imperium non posseſt imagines ad vrbes mittere solebant; ita Constantini Magni imagines Roma sunt receptæ, ita Aquileiæ Maximi, Balbini, Gordiani, Herod. li-
bro octauo.

Maxime tamen is honor, & superstitione in ca-
stris aderat. Imagines enim Cæſarum inter aquila-
s, & signa adorabantur, Suetonius, Calig. capite
decimo quarto.

Tam milites, quam prouinciales coronis, flo-
ribus, acclamationibus imagines Principum hono-
rabant, Tacitus libro decimo quarto cereis, & incenſis excipiebant. λαβεται, seu labrata diceban-
tur, etiam vexillis militaribus affigebantur. Suetonius in Tib. cap. quadrageſimo octauo. Veget. li-
bro secundo cap. 6. Tacit. libro 4. Domi etiam colebant, Mart. libro decimo;

Hac mihi qua viola colitur pictura
roſisq.

Ad eas refugium erat instar asyli, euerſiones, colluſationes, & opprobria ad maiestatis crimen referebantur.

Quæ omnia ferri, & multa laudari possunt; si latræ adoratio abſit, si non thure, & mero ſacrificient, vt fieri ſolitum Plinius ad Trajanum refert; si non radiatum caput diuinitatis ſymbolum effigie-
tur, non fedes aurea inter Deos ſtatuitur.

Inter hæc lubet humanæ ſuperbiæ vanitatem ſpectare, & deplorare, cum mecum perpendo, quo ſumptu, quo labore tot millia ſtatuari Principi-
bus erēta ſint, cum nunc vix vlla, & quidem dubio vultu appearant. Pleraque ſuccelorum inuidia, vel populorum liberrima indignatio protriue-
rit.

§. 3. Nunc partim ſtaruæ Principum manent, *Imagines* & magnatum, partim in gentiliſtæ ligna mutata *Principum* ſunt. ſpecieſup-
Statuarum principalium ea nunc eſt reli-
gio, vt omnis abſit diuinitatis cultus; nam vel in *plenum*, locis publicis profanis, vel in templis collocantur, nullo loco venerationem aliam habent, quam ci-
uilem.

Exemplio Constantini Magni, ſic ſtaruæ po-
nuntur. Eusebii libro quarto ait: Constantiū in palatio ad portas in imaginibus in superiori veſti-
bulo poſitis ſtantem pingi ſolitum, oculis in cœlum
ereſtis, manibus paſſis ſpecie precantis.

Idem Constantinus in templis imagines suas po-
ni præcepit, vt teſtatur Paulus Diaconus libr. pri-
mo. Specie ſcilicet precantis, quod nunc ple-
rique imitantur, & laudabili pietate; Sic enim fi-
dem teſtantur ſuari. Si enim apostolam ſuam Julianus imagine ſua comprobare conabatur, cur non constantiam hoc modo Principes orthodoxi teſtentur, veramq; religionem? Julianus in imaginibus Iouem exprimentur curauit, quaſi ē cœlo appatens corona purpuramq; inſignia imperii traderet. In eadem tabula erat Mars & Mer-
curius intuentes & obtutu ſuo approbantes, tan-
quam bello, & eloquentia præcellentem Impera-
torem.

Atque hæc publice; priuatim vero plurimum donari, ac gestari Principum imagines ſolent, cuiſi in eam rem numimis, non qua negociaſionibus & contraſtibus ſeruant, ſed principalis amicitia mo-
numenta ſint.

§. 4. In locum ferme imaginum ſuccellere, *Inſignia* qua vocant, inſignia, ſue Germanicæ arma. Hac *hieroglyphica loco* enim in moneta exprimuntur, omnibus imaginib; adduntur, ad jurisdictionis indicium ſcribuntur, his arces, pontes, telonia, limites regionum inſigniuntur; & quemadmodum olim cum imagi-
nes admittebantur, aut dejiciebantur, ſignum erat imperia accipientium, aut recufantium, ita nunc in hiſe inſignibus obtinet.

Originem primam ab Hieroglyphicis Agyptiacis ducent; malo à Prophetis Hebræorum, apud quos eorum erat creber viſus. Ruben, aqua effusa eſt, Catulus, Leonis Iudas, Ifaschar aſinus of-
feus, Dan coluber in via, Ceraſtes in ſemita. Neph-
thali ceruus emiſſus, Deus lapis Ifraël. Genet. 49.
Iofeph quaſi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua Rhinocerotis cornua illius: Gad quaſi leo requieſcit, Dan catulus Leonis, Deuter. 33. Postea Daniel quatuor metallis totidem monar-
chias

chias assimulat. cap. 3. Deinde quatuor bestiis ex-
primit Spiritus sanctus, regna quatuor, cap. 7.

Hincigitur Romanis Aquila, & Dracones, hinc
signa legionum, clypearum insignia. Nam scuta, cly-
peosque sculpti fuisse, satis ostendit Virgilius, cum
Æneæ clypeum describit, quem ille rerum ignarus, sed
imagine gaudens, attollebat humeris atq[ue] in eo famamq[ue]
falsa nepotum. Et Christianis temporibus Chri-
stus

*Signabat labarum, clypearum insignia Christus,
Pinxit.*

Atque hinc ambitiosa nobilitatis insignia; quod
in scutis, vel Imperatoris imaginem, vel suam, vel
hieroglyphicum aliquod quo animum, vel virtu-
tem, aut praeclara gesta militariter præferrent, ho-
rum potestas pingendorum à Ducibus concedebat-
tur, alioqui militabat inter vulgares,

Parmaq[ue] inglorius alba.

Hac quoque Pœnis visitata, Hasdrubalis clypeus ar-
genteus cum ipsius imagine inuentus est, ut Liuius
libro 25.

His quoque insignibus literas signabant, cum
hoc olim arbitriatum fuerit. Nam Augustus va-
riauit: *Diuus Augustus inter initia Sphinge signauit. Diuus
in matris annulus tam indiscreta similitudinis inuenierat.
Altera per bella ciuilia, absente eo, amici signauere Epistolas,
& edicta, queratio temporum nomine eius reddi postulabat,
non infacto lepore accipientium, ænigmata ferre
eam sphingem. Quin etiam Mæcenatus rana per
collationem pecuniarum magno in terrore erat. Au-
gustus postea ad cuitanda conuicia sphingis, Alexan-
tri Magni imagine signauit.*

Posteri Principes Augufti imagine signarunt,
quam in gemma exprefſit. Mutata igitur lignandi
ratio, ut Plinius libro 37. cap. 1. nat. hist. In quo
& illud mirum: Intercatiensem illum, cuius patrem Scipio
& myltianus ex provocacione interfecerat, pugna eius effigie
signasse. Vulgato Sironis Praconini sale; Quidnam
fuisse facturum eum, si Scipio à patre eius interemptus esset?
Tu vero lector, quid putas eos fecisse, qui spectato
aliquo facinore laudem meruissent? cum omnes la-
pides plenos gesti centurionatus, aut decurionatus,
tribunatus, accepta corona naualis, muralis, seru-
ticuius, alijsque rerum gloriationis œllica insigni-
bus videamus, quæ deinde cum gemmis, & annulis
ad hæredes transierunt.

Atque hæc de Principum insignibus, quæ o-
lim eo modo, quo nunc visitata non fuere. Deorum
tamen certa fuisse, constat ex fulmine Iouis, ægide
Palladi, clava Herculis, caduceo Mercurij, alif-
que.

Atque hoc nobis Plinius antiquitatis fidus au-
tor, etiam cum vix credibilia narrat, prudenter in-
sinuat. libro 37. cap. 1. Post hunc annulum regia fama
est gemma Pyrrhi illius, qui contra Romanos bellum gesit:
namq[ue] habuisse traditur Achaten, in quo nouem Musæ, &
Apollo citharam tenens stellarentur, non arte, sed sponte na-
ture ita discurrentibus maculis, ut Musæ quoq[ue] singulis sua
redderentur insignia.

Hoc qui credit, per me quoque licet credat,
Apollinem cum Musis eadem è gemma canere
auditum, & eo concentu Augustum via Appia in ce-
lum esse deducendum. Hoc solum noto singulis musis
insignia fuisse,

Hicce arcus triumphales, tropæa, Pyramides,
inscriptio[n]esque honoratae adjungi possunt; quo-
rum nunc quoque multa in viu sunt. Olim pleraque
improborum Imperatorum era[n]t, mutataque me-
morat sane Doctissimus juxta ac prudentissimus
Præf[ectus] Lætinus Torrentius; Romæ multa specta-
ri marmora è quibus sit Domitianus nomen era-

sum. Quod testatur factum Suetonius capitulo
23.

§. 5. Priscis etiam temporibus Regibus ignis
præfeſſi consueuerat. Perfarum ritus ille fuit,
quem tamen ego ab Hebræorum igne sumptum
arbitror.

Solis iconem crystallo inclusam, & ignem fa-
cum, quem æternum vocabant cum moueren-
tur castra præferebant, idque argenteis altaribus,
nec deerat in acie Græcis, quem Pollux & Suidas
πυρφόρον, qui laurum & coronas gestabat; quin
ante tubas inuentas λαμπτεδοφόροι, ignem spar-
gebant, faces accendebant, vt sic prælium pariter
accenderent.

Cur ignem Persæ prætulerint, non est facile
conjecturare; Fortè quia ignis ἀγνις εστι, &
pura omnia reddit. Sed probabilius vel cultum à
Persis ignem, quemadmodum à Chaldais, &
colligitur ex Darij facto, qui circumiens aci-
em, Solem, Martem, & facrum atque æter-
num ignem comprecatur. Verisimilimum ini-
tium fuisse, vt temp[er] sacrificare volentibus in
promptu esset, non quolibet autem igni vlos
satis constat ex eorum historia, quia consuetudo tam-
en ab Hebræorum legibus manauit. Leuit. 10. 1. &
16. 1. alienum ignem offerre non licuit, & lib. 2. Mac-
cabæor. cap. 1. à versu 18.

*Facturi igitur quinta & vigesima die Mensis Cas-
teu purificatiōnē templi, necessarium duximus signi-
ficare vobis: vt & vos quoque agatis diem scenopiegie, &
dieni ignis, qui datus est, quando Nehemias edificato templo &
altari obulit sacrificia.*

Nam cum in Persidem ducerentur Patres nostri; Sa-
cerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum igne-
mē altari occulte absconderunt in valle, ubi erat pu-
teus altus, & siccus, & in eo contutati sunt eum, ita ut omni-
bus ignotus esset locus.

Cum autem præteriſſent anni mulci, & placuit DEO,
vt mitteretur Nehemias à Rege Persidū: Nepotes Sa-
cerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requiren-
dam ignem: & sicut narrauerunt nobis, non inuen-
erunt ignem, sed aquam cressam. Et iussit eos hau-
rire, & afferre sibi: & sacrificia, qua imposta erant,
iussit Sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna,
& que erant superposita. Vtque hoc factum est, & tempus
affuit, quo Sol resulſit, qui prius erat in nubilo,
accensus est ignis magnus, ita ut omnes miraren-
tur.

Orationem autem faciebant omnes Sacerdotes, dum
consummaretur sacrificium, Ionatha inchoante, ceteris
autem respondentibus. Et Nehemias erat oratio hunc ha-
bens modum: D O M I N E Deus omnium creator ter-
ribilis, & fortis, iustus & misericors, qui solus es bonus Rex,
solus prestantis, solus iustus, & omnipotens, & aeternus, qui
liberas Israhel de omni malo, qui fecisti Patres electos,
& sanctificasti eos: accipe sacrificium pro viuis ero popu-
lo tuo Israhel, & custodi partem tuam, & sanctifica. Con-
grega dispersionem nostram, libera nos qui seruunt gen-
tibus, & contemptos & abominatos respice: vt sciatis Gen-
tes, quia tu es Deus noster. Afflige opprimentes nos, & con-
tumeliam facientes in superbia. Constitue populum tuum
in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses.

Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequo con-
sumptum esset sacrificium. Cum autem consumptum es-
set sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides ma-
iores perfundi. Quod vt factum est, ex eis flamma accen-
sa est: Sed & ex lumine quod resulſit ab altari consumpta
est: vt vero manifestata est res renunciatum est Regis
Persarum quod in loco in quo ignem absconderant, hi qui
translati fuerant Sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehe-
mias & qui cum eo erant, purificauerunt sacrificia.

Considerans autem Rex, & rem diligenter examinans, se-
cuit eum templum, ut probaret quod factum erat: & cum pro-
basset, Sacerdotibus donauit multa bona, & alia atq[ue] alia
munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis. Appellauit
eum Nemehias hunc locum Nephtar, quod interpreta-
tur purificatio.

Hac igitur nota Persarum Regibus historia
causa esse potuit, ut ignem seruare, circumferre,
& quodammodo honorare vellent. Rem ac-
curatè diuina & humana doctissimus Serarius no-
ster perpendit in harmonia Maccabæorum in cap.
1. & 2.lib.2. quæstiuncula 14.

Primo rem diligenter explorauit (Rex Per-
sarum) Deinde fecit templum, inquit Lyranus, fecit
vel proprium templum, ut Darius Esdræ 6. vel impropriè,
iam factum sollicet decorauit, ut Artaxerxes. Sed Géne-
brardus in Notis dicit, sacram aliquod adfiscum, cuius-
modi probatica piscina erat Ioannis capite 5. & apud
Bedam Esd. 2. fuisse tunc adfiscatum.

Eodemque sensu posset Græcorum iegov adiectiū su-
mi, ut scilicet locum illum, Sacrosanctum fecisset, ut qui
anteaputens profanus erat, iam in eo quedam Dei ve-
neratio esset ac religio, ut etiam inquit, Noua transla-
tionis commentator. Facitque ad hanc expositionem
non parum, quod cum locum Rex sepisse, & conservasse
dicatur, Græcæ περιφέρειας. Vnde in Latino ver-
su 34. videtur fuisse, non, considerans, sed consecratis,
vel circumserans, vel certe obserans.

*Persa igne
honora-
bant.*

Nam hac alioqui obseratio eo in textu omittetur,
& qui in Graco est δοκιμάσεις verbis equo pluribus verte-
retur, cum addatur: rem diligenter examinans. Deinde
quod loca istiusmodi religiosa, templorum etiam no-
men, quo interpres noster vicitur, admittant, ut Luci, asyl-
i, & similia; Sicut & Virgilium dixit Aeneidos octauo,
Scrupasaxa, Bacchi tempia.

Tertio, Sacerdotibus bene faciebat, inquit sua ipsius
manu multa diversa dabat, qua sūi è theauris accipie-
bat. Possem vero τὰ διαφορὰ etiam sumi, quasi
διαφέροντα, id est, præstantia & eximia, seu meliora,
& excellentia, ut Romanorum 2. Hebreorum 1.
versiculo 4. Quanto differentius, pre illis nomen
hereditauit. An vero ista proper Persicas de igne opini-
ones Rex fecit? Tanta DEI bonitas est, ut quemad-
modum ait Sanctus Augustinus, è malo etiam bonum eli-
ciat.

Cum ergo ex delapsō cœlum igne, qui ut supra iam
notatum; memoratur in Scripturis aliquoties diuinus
etiam apud se ignem lapsum vel excitatum Gentiles fabu-
larentur, apud Plinium libro secundo capite centesimo de-
cimo, Seruum libro duodecimo Aeneidos, omnium verò
maxime Persa apud Ammianum libro vigesimo tertio,
quibus etiam ignis sacer & perpetuus, multaque item py-
rithea, & πυρὸς ραδ, ut vocat in Cosroe Cedrenus; istam
Persarum Regis huius vel opinionem, vel superstitutionem
potius in bonum iam convertit D E V S. Suuus, verum
opus & beneficium à barbaro etiam laudari colique fe-
cit.

Hac igitur consuetudo ab Hebreis manaf-
se videtur, quanquam ignis ratio ab alijs quoque
habita legatur, Rhodiginus libro decimo quinto
capit. 15. Legimus & in Gracis illud item, à Medis
& Affyris Barbaricos contribui eiusmodi elemento ho-
nores, non religione ritique, sed formidine verius nocen-
tissime, omniaque absumentis rei. Scribit Porphyrius,
quod & alibi arbitror à me relatum, diis qui sunt intra cœlum, sine cursu quodammodo pererrantibus, siue
non errantibus, quorum ducem esse Solem primo, deinceps
Lunam existimandum est, commode sacrari ignem
posse, quasi rem cognatam. Sed de nostra item religio-
ne, ut aliquid hinc nostris laboribus inseramus: per om-
nes squidem Orientis Ecclesiæ, quando legendum Euan-

gelium est, accendunt luminaria iam sole rutilante: non vir-
tute ad fugandas tenebras, sed ad signum laxitiae demon-
strandum.

Dino apud Clementem ait, Persas Deorum
suum nullam imaginem habuisse, quod ignem,
& aquam solas Deorum imagines arbitra-
tur.

Translatus est ille honos ad Romanos Impe-
ratores. Officium erat aulæ Constantinopolitanæ ordinarium, τὰ λαμπταδεῖς lampadarii, non enim praedatu-
foculus illis, sed lampas, seu lucerna præferebatur.
Codinus, τὰ δὲ λαμπταδεῖς, καταθέτει τὰ μεγά-
λα ομηρικὰ τὸ θεῖαν πλούτον μετ' ἡμέρην
λαμπταδὲς φέρονται. Lampadario diuam ampullam
cum accensu lampade ferente. Erat Imperatoria lampas
duabus, Augustæ, & Patriarchæ una corolla cincta.
Priores Imperatores foculos habuisse puto; sicque
intelligi, quod de pertinacie ait Herodianus libro 1.
Neque ignem sibi præire, neque aliud imperii insig-
gne passus est attollì. Sorori suæ id commodus con-
cessit, Marcia concubina omnia Augustæ priuile-
gia præter ignem dedit. Herodianus libro primo.
Nunc cæmeria ea omnino desit, nisi quod facilius interdum excipiuntur. Olim id vistatum fuisse
constat ex libro Iudith capite tertio, versiculo 10.
Excipiebant enim Holofernem cum coronis, & lampadibus.
Cujus in locum successerunt festiva tormentorum tonitrua.
Insignia vero Imperij sic præferuntur, vt in Bulla Aurea præscribitur, titulo vigesimo
secundo.

Ad declarandum autem, in Imperatoris vel Regis Roma-
norum deambulantis presentia, processionis ordinem Princi-
pum Electorum, de quo supra secundum mentionem, statuimus,
vt quotiescumq[ue] in celebratione Imperialiæ Curia, Principes
Electores cum Imperatore seu Rege Romanorum, in quibus-
cunque actibus vel solennitatibus, processionaliter ambulare
contigerit, & Imperialia vel Regalia debuerint Insignia deportari,
Dux Saxonia Imperiale, seu Regalem ensim deferens,
Imperatorem seu Regem immediate præcedat, & inter illum
& Archiepiscopum Treuirensem medius habeatur: Comes
vero Palatinus pomum Imperiale portans, à latere dextro, &
Marchio Brandenburgiacus sceptrum deferens, à sinistro latere
ipsius Ducis Saxoniae linealiter gradiantur. Rex autem Bo-
hemia Imperatorem, seu Regem ipsum immediate, nullo inter-
ueniente sequatur.

§. 6. Principum etiam honori tributum, vt
nemo sine munere eos aeat, excipiatur; verum
id Persarum fuit, in Romana, & nunc Christiana
Republika mos ille exolevit. Quemadmodum &
strenæ Imperatoribus dabuntur. Nam Augusto
Missæ in capitolium etiam absenti, Suetonius 57. Ca-
ligulæ ad sedem delata. Dio lib. 56. Qui & edixit, & ad
acciendiā stetit. Sueton. cap. 42. Melius Tiberius, qui
in quadruplum reddere solebat, quem nunc motem
Principes imitari solent.

§. 7. Publicæ etiam natales Principum celebra-
tur, qua consuetudo ita nunc desit, vt vix natales Principum
cognoscantur. Martialis natalem Domitiani Louis sola fore
in cunabulis præfert:

*Cæsaris alma dies, & luce sacrati illa,
Conscia Diæcum que tulit Ida Iouem.*

Simile aliquid est apud Platonem in Alcibiade. Post-
quam vero natus est primogenitus, qui succedit in regno, pri-
mo quidem eum diem omnes, qui sub regno sunt, celebrant:
atque ita in posterum quotannis Natalem Regis diem sacrum
festis omnis Asia colit. Cum vero apud nos quis nascitur, ne
vicini quidem, vt ait Comædus, sentiant.

Sed olim grauiter imperatus ille honos. Caligu-
la consulibus oblitis de natali suo edicere, abroga-
uit magistratum; fuitque triduum sine summa po-
te state Respublica. Sic Maccabæorum libro 2. c. 6.

Iudæi

Principat
natalis ce-
lebratus.

Judæi ducebantur cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia. Neque natalem modo, sed diem etiam initi principatus. Plinius ad Traianum. Diem Domine quo seruasti imperium, dum suscipi, quanta mereris, latitia celebravimus, precati Deos, ut generi humano, cuius tutela, & securitas salutis tua iniusta est, in columnam florarentque præstarent. Præmio, & commilitonibus iusserunt more, solemnissimis præstantibus, & provincialibus, qui eadem certarunt pietate iurantibus.

Et Suet.in Vespas. cap. 6. Tiberius Alexander praefectus Aegypti, primus in verba Vespaſiani legiones aedigit, Kal. Iul. qui principatus dies in posterum obseruatū est.

Aut sane quo magno beneficio affecſſeret populos. Ita Augustus; Dio P. 54. Ob reditum eius ac propter ea, que abſens egiffet, multa ac varia in honorem eius decreta sunt: quorum ille nihil accepit, niſi quod Fortuna Reduci aram conſecrari, diemq; ſureditus inter ferias referrit, & Auguſtalia dici paffus est.

Quin & populi nouos natales finxere in gratiam principum. Suet.in Augusto cap. 59. Quædam ciuitates Italæ diem, quo ad ſe primum veniſſeret, initium anni fecerūt. Erant illa vel amoris veri, vel fictæ adulatioñis indicia. In Augustum iam ſeniorēm fuit ille populorum affectus.

Tene magis ſaluum populus velit, an populum tu, Seruet in ambiguo qui conſultit, & tibi & urbi Iupiter. Auguſtī laudes agnoscere poſſis.

Eadem cérémonia Christiani ſuos antiftites honoſarunt, diem enim illi ad epifcopatum electi fuiffent festum habebant. Ita 15. Cal. Febr. Cathedræ Romanae, & 8. Cal. Mart. Antiochenæ celebrantur. De hac conſuſtudine doctifſimus Baroniūs in Martyr. 15. Cal. Febr. Quod autem ad præſentem ſolemnitatem ſpelliāt, laudabilis in Ecclesiā viguit antiqua vſus, vt dies anniversaria ageretur, qua quis alicui ſedi preſectus eſſet Epifcopus. Id etenim tam in Occidentali Ecclesiā, quam in Orientali etiam obſeruatū, immuſera ſerē docent exempla. De conſuſtudine Romana Ecclesiā ſcribit Sanctus Paulinus epiftola 16. ad Seuerum: extant de eare ſermones Sancti Leonis Paapea die habiti. Conuenire enim vndeque ex Italia Epifcopi tunc Romam conſueverunt ad celebrandū natalem diem Romani Pontifici, vt pulchre demonſtrat epiftola Hilarii Pape ad Afcanum & cateros epifcopos prouincie Tarraconenſis, dum in ea hac leguntur: Lectio ergo in conuentu fratrum, quos natalis mei ſeſtivitas congregauerat, litteris veftris &c. quā nam autem bi fuerint, ex quibus ſue Italia ciuitatis Romanæ confluſerint, indicant iſa synodica tabula illuc ſuperius recitatā. Accipe & de vſu aliarum Ecclefiarum exempla, vt illud quod Sanctus Ambroſius ſcribit de Felice Comenſi Epifcopo, libro oītau, epiftola 60. Edition. Roman. item quod Sanctus Auguſtinus habeat de die natali Aurelii Epifcopi Cartaginensis ſermonē trigesimo ſecondo, de verbū DOMINI in fine; deque ſue ipſius etiam anniversaria die ordinationis homilia vigesima quarta & vigesima quinta. De conſuſtudine Orientalis Ecclesiā ſatis monent Grecorū Menologia, in quibus Sancti Basilii, Sancti Ioannis Chryſostomi, & aliorū agitur ſed etiam natalis dies. quo etiam vſu & ratione Romana Ecclesiā eam diem ſolemniiter agere conſuevit, quo Romane natalis eſt cathedra, quoniam (inquit) Sanctus Petrus Roma diuino conſilio prium ſedere cepit, translata illic ſede, quam ſep̄tem annos tenuit Antiochie. Porro tanto celebrior hac eft ſolemnitas illa, qua Antiochia ſedit, que mobilis illa, vel ad tempus tantum ac quafper transiſtum ſita eft, Roma vero ſtabiliuit firmauitque Deus eandem in eternum Petri ſuccelloribus permanentem; quam vi tradit̄ Irenaeus libro tertio, capite tertio, doctrina munitam, traditionibus locupletatam, meritis illuſratam, doctibus auctam, idem Apofolus vna cum Paulo etiam ſanguine conſtrauit.

§. 8. Lætis acclamationibus, plausibusque exci-

pere principes vſitatum erat, quod nunc etiam fere, niſi cum in coronatione acclamatūr; viuat rex, intermittitur. Olim præcipue affectabantur illi plausi, qui poſtquam nequifimo cuiq; tyranno impensis darentur, in contemptu, defuetudinemque ve-

Plausum
veterum
ratio.

1. Laudes eorum referabant. Pertinaci acclamabant: Patrio, patri ſenatus, patri omnium bonorum, pertinace Imperatore neminem timuimus, ſecuri viximus, quod ad defecūtum vſque vocis ingeminarunt. Diac. libro 8. Erant & iſta: O te felicem, o nos felices. Plin. ad Traianum. 2. De noſtris annis addat tibi Iupiter annos. Tertull. precebat, & vobebant. Tu vincas, Iufine, canunt. Coripp. 3. Plausus ille, vociſ modulatione, manuū comploſione, & iactatione, veftūm commotione peragebatur. Vocis erat vel ſimplex modulatio, vel ad ditis instrumentis. Plebs personabat certis modis, plausuque composito. Cacil. libro decimo ſexto. Cacil. libro primo. var. lec. 2. Voces, ait organo dulciores, non clares, ſed tonos. Plinius concentum dicit. Nero Alexandrinorum laudationibus delectatus, inſtitui curauit, qui exempla plaudendi rationem addiſcerente, queſtres adolescentulos, & e plebe quinq; millia. Bombos, imbrices, teſtas vocabant, à ſonitus quādam ſimilitudine. Aurelianus oraria populo dedidit ad fauorem.

Quid vero oraria? Lipsius tegmina resonantia eſſe vult, quibus modulatæ acclamationes darentur. Caſaubonus lora & fascias, quæ in plausu iactarentur. Nec ex Eufathio ſatis colligitur, qui in l. 4. Iliad. p. 172, inquit, οἱ ἔν παρισινοῖς καὶ ὀρεγέτοις τέθανοι, Mitræ ſunt corona, ex orarijs & fascijs. Si igitur conſtet, quæ ſint mitra partes, conſtabit, & quæ ſint oraria. at mitra, ſeu cidaris varia fuit, ideoque quicquid præter fascias fuit in mitra id orarium dicitur Eufathio: eæ nimirum partes quæ fascijs colligebantur. itaque cum cidaris eſſet turrita, quæ & τίτλοι vocabatur. Poll. libro oītau, capite decimo tertio. tiara quoque eiusmodi erat; Sugerius de Ludouico Crasso. Circundantes capitū eius Phrygium ornamentum imperiale instar galeæ, circulo aureo concinarum imponunt. Phrygium verò Isidorus vocat mitram. Tale igitur quippiam fuit orarium, vt ex pluribus orarijs mitra fieret, ſi Eufathio credimus, itaque adiuando ſono, ac bombo fuit, non tantum ad iactationem, cum paruum eſſet, nec in iactatione magnopere apparet. Poplynum igitur orario, veluti nunc folijs alijs, edebant, atque hoc de Aurelianō dice re voluit Vopiscus. Quod ſi tamen orarium illud Aurelianī non erat diſſimile orario Ecclesiasticorum; & vel illud profanum, ab illo ſacto, vel à profano ſacrum eſt dictum, aliquam analogiam fuiffe dicendum eſt.

De orario Ecclesiastico eſt in Concil. Toletan. 4. Honori Pap. 1. tempore celebrato. can. 28. Epifcopus, Presbyter, aur Diaconus, ſi à gradu ſuoi iniuſte deſerit, in ſeunda Synodo innocens reperiatur, nō potest eſſe quod fuerat, niſi gradus amissos recipiat coram altario, de manu Epifcopi, orarium, annulum & baculum; ſipresbyter, orarium, & planetam; ſidiaconus orarium, & albam; ſi ſubdiaconus, patenam & calicem: ſic & reliqui gradus eam reparationem ſuoi recipiant, quæ cum ordinarentur, perceperunt.

Orarium hoc veftris genus erat, nam à Buccardo libro 6. dicitur ſtola oraria. cap. Presbyter 2. quia can. 40. Concil. Tol. 4. Orarijs duobus, nec Epifcopo quidem licet, ne Presbytero vti, quanto magis Diacono, qui minifter eorum eft. Vnum igitur orarium oportet leuitam gelare in ſinistro humero, propter quod orat, id eft, predicit: dextram autem partem oportet habere liberam, vt expeditus ad ministerium ſacerdotale diſcurrat. Cauet igitur amodo Leuita gemino vti orario, ſed vno tantum, & puro, nec vlli colorib; aut auro ornato.

R 4

Itaque

Itaq; vestis erat, quia impedita ministrantem, & videtur Episcopis concepsum, ut auro, vel coloribus ornarent. 3. Modus gestandi ex Bracarens. cap. 9. traditur: *Orarium habeat subdiaconus, & diaconus; sed diaconus infra tunicam absconsu habeat orarium, subdiaconus superposito scapulari ut orario.* Bed. collect. cap. de septem ordinib. Bene, inquit, orationibus conuenit orarium, conueniens vestimentum officio. Quemadmodum igitur plaudentes regi terreno oratiis instructi erant, ad favorem, & plausum, ita laudes aeterni imperatoris, & regis regum legem praedicantes oratiis vtebantur.

Plausus manuum.

Manibus etiam plaudebant, seu *έργον* dabant. Iaque pereunte viitijs suis Republicā, in circis ac theatris potius, quam in segetibus, & vineis manus mouebant, ut querebatur Varro. Arte etiam plaudebant, ut Aristoteles lib. 1. ep. 10. i. δεξιὰ τοῖς δάκλύοις υπεστηλεύονται σποκεμένην τὴν ἀεισεχόντην πλήθην τὸ κοίλον, οὐ μηδεὶς ξῆρας ἐνθεωρεῖ αυτοπλήθευεν τέρπον καὶ μέλαν. Dextra contractis digitis sinistram subiectam feriebant in cauam, ut manus concusse instar cymbalorum bene sonarent. Manibus item vestibusque iactatis fauere demonstrabant.

Et dare iactatis undique signatogis.

Magni vero applausus illos, seu auras populares estimari solitas docent acta publica; nam non modo acclamations ipsas, sed numerum etiam Imperatori, & voces mittent. Neque negligenda fuit testificatio illa publicae voluntaris, cum firmum amicitiae vinculum inter populum, & principem sit. Principe quidem populo bene facere, populum vero in latus principis effundi.

Acclamationum Ecclesiastica- rum exemplum.

Hinc ex more temporum, & consuetudine, magnō seruore Episcopis populus in Ecclesia applaudebat, consensum in sacra doctrinā, vitæque purioris desiderium ostendendo. Luclentum exemplum est in actis, quibus Augustinus Eradium designauit successorem, epist. 110. Locum integrum ut presa consuetudo intelligar apponam. Ergo (inquit Augustinus) ne aliquis de me queratur, voluntatem meam quam credo Dei esse, in omnium vestrum notitiam perfero: Presbyterum Eradium mihi successorem volo. A populo acclamatum est; De gratias, Christo laudes. dictum est viciester. Exaudi Christe, Augustino vita; dictum est sexies decies. Te patrem, te Episcopum, dictum est octies, cumque reticeretur, Augustinus Episcopus dixit: Non opus est me de laudibus eius aliquid dicere, faneo sapientia & parco verecundia, sufficit quia nostra eū & hoc me velle dico, quod vos velle scio: & si ante nescirem, hodie probarem. Hoc ergo volo: hoc à Domino Deo nostro, nunc etiam in aetate frigida, votis seruientibus posco: hoc ut mecum retisi exhortor, admoneo, rogo, ut omnium in pace Christi collati & conflati mentibus confirmari Deus quod operatus est in nobis. Qui in isti milieum, ferue cum; seruit incolumem, seruit sine crimen, ut qui faciat gaudium viuentis, locum supplet morientis. A notariis Ecclesiasticis curcerintis exceptiuntur, quia dicimus, excipiuntur que dicitur, & meus sermo, & vestre acclamations in terram non cadunt. Apertius ut dicam, Ecclesiastica nunc gesta conficiuntur. Sicut enim hoc esse, quantum ad homines attinet, confirmatū volo. A populo acclamatum est trigesies sexies, Deo gratias, Christo laudes. Exaudi Christe August. vita, dictum est tredecies. Te patrem, te Epim; dictum est octies. Dignus & iustus es; dictum est vices. Benemeritus, bene dignus, dictum est quinques. Cumq; reticeretur, Augustinus Episc. dixit: & go ut dicebam voluntatem meam & voluntatem vestram gestis ecclesiasticis, quantum ad homines attinet, confirmatam volo: quantum vero ad latentem omnipotentis voluntatem, omnes (ut dixi) oreum ut confirmet Deus quod operatus est in nobis. A populo acclamatum est, iudicio tuo gratias agimus; dictum est sedecies. Fiat fiat, dictum est duedecies. Te patrem, Eradium Episcopum; dictum sexies. Cumq; reticeretur, Augustinus Episcopus dixit: Scio quod scitis & vos, sed nola de illo fieri, quod de me factum est: quod autem factum fit, multi ci-

tis: illi soli nesciunt, qui tunc aut nondum natuerant, aut nondum habebant etatem sciendi. Adhuc in corpore posite beatæ memoria patre & Episcopo meo seni Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sed cum illo, quod Concilio Niceno prohibitum fuisse nesciebam, nec ipse sciebat. Quod ergo reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo. A populo acclamatum est, Deo gratias, Christo laudes; dictum est tredecies. Cumq; reticeretur, Augustinus Episcopus dicitur: Erit presbyter ut est, quando Deus voluerit, futurus Episcopus. Sed plane modo facturus sum adiuuante misericordia Christi, quod adhuc vsq; non feci. Nostis ante aliquot annos quid facere voluerim, & non permisisti. Placuit mihi & vobis propter curam Scripturarum, quam mibi fratres & patres mei coepi scopi duobus Conciliis Numidia & Carthaginis imponere dignati sunt, ut per quinq; dies nemo mibi molestus esset. Gestæ confessæ sunt, placuit, acclamasti. Recitatur placitum vestrum, & acclamatio vestra. Parvo tempore seruatum est circa me, & postea violenter irruptum est, & non permitto ad quod volo vacare. Ante meridiem & post meridiem, occupationibus hominum teneor. Obscurò vos & obstringo per Christum, ut huic iuueni, huic presbytero Eradio, quem hodie in nomine CHRISTI designo Episcopum successorem mihi, patiamini me refundere onera occupationum mearum. A populo acclamatum est, iudicio tuo gratias agimus; dictum est vices sexies. Cumque reticeretur, Augustinus Episcopus dixit: Ego charitati & benevolentie vestra apud Dominum Deum nostrum gratias ago, immo de illa Deo gratias. Ergo fratres, quicquid est quod ad me perferebatur, ad illum perforatur: vbi necessarium habuerit consilium, meum non negabo auxilium. Abstit ut me subtraham: tamen quicquid illud est quod ad me perferebatur, ad illum perforatur. Ipsi me autem consulat, si forte non inservit quid facere debeat, aut poscat adiutorem quem nouit patrem: ut & vobis nihil deficit, & ego tandem aliquando, si quantulumcumq; datum mihi huic vita donauerit Deus, ipsam mean quantulumcumque vitam non dem sequitici, nec donec inertia, sed in sanctis Scripturis, quantum ipse permitit & largitur exerceam: hoc & ipsi proderit, & per ipsum etiam vobis. Nemo ergo inuidet otio meo, quia meum otium magnum habet negotium. Video me de hac re, propter quam vos inuitavi, omnia vobis sum egisse que debui. Hoc ad ultimum rogo ut gesta ista subscrivebas responsum in vestra: Hic mihi responsum vestra opus est: tenet responsum vestram: de his assensione aliiquid acclamate. A populo acclamatum est. Fiat fiat, dictum vices quinque. Dignum est, iustum est; dictum vices octies. Fiat fiat, dictum quater decies. Olim dignus, olim meritus: dictum vices quinque. Iudicio tuo gratias agimus: dictum tredecies. Exaudi Christe, Eradum confirma: dictum octies decies. Cumque reticeretur, Augustinus Episcopus dixit: bene habet, ut ea quae Dei sunt, circa sacrificium eius agere valeamus, in qua bona supplicationis nostra maxime commendo charitatem vestram, ut omnes vestras causas & negotia intermittatis, & pro ista Ecclesia, & pro me, & pro presbytero Eradio Domino precem fundatis.

Quin & concionantes plausu prosequabantur, studium enim concionanti necessarium est. Hinc Pauli Samotateni infaniam, de qua scribunt Episcopi apud Eusebium libro 7. hist. capite 24. Neque necessum est dicendo persequi, illius prefigias in conciliis ecclesiasticis surpassas, quas false gloria vmbra consectando, & varias inpiarum species accupando, & imperitorum mentes eo pacto in sui admirationem traducendo, callide excogitauit: neque qua ratione sedem & thronum sublimem sibi paravit, eumque non ut Christi discipulum decet, sed ut mundi principes solent, secretum & separatum habuerit, nomine suo appellari, semper in eo sedens manu percussorit, calcibus aliquando ipsum pulsabit: & qui, cum eum audirent concionantem, non laudibus extollerent, non (ut in theatris fieri solet) se agitationibus, quo illi applaudenter, in orbem versarent, non more gladiatorium & muliercularum, quos apud se habebat, inconcurreti acclamarent, & quas stirpibus geflirent: sed ut in domo Dei pareret, modestè moderatè, auscultarent, eos grauiter increparit, & verbis contumeliosi exceperit: neq; quomodo in verbis Dei interpretare.

terpretes, qui è vita excessissent, dum in hominum frequentia palam predicaret, petulanter & importunè debachatus fuerit: & non tanquam Episcopus, sed tanquam sophista & præstigiator se ipso magnifica verba iactitarit.

Ex quibus theatricè etiam gesticulationes, & mores notari possunt.

*Itineraria prim
cipum ho
norata.*

§. 9. Maxime maiestas imperatoria, & ante regia in itineribus cognoscatur. Honores varii exhibebantur. Nam sacrificia immolabantur, odoribus via implebantur, cerei accendebantur, flores, corona, porta, domus priuata, templa ornabantur, publice conuiuia celebrauitur, pallia expandebantur, omnes occurrerent, deducebant, ferebant, laudabant, dispositis per viam organis canebant. ita ut tum demum se principes esse cognoscerent, cum regna sua obirent. Sunt exempla apud Curtium libro quinto. Dion. in Seuero, Liuium 32. Plin. ad Traianum in paneg. Appian.lib.8. Gallici. Suet. in Neron. cap.30. Theod.lib.5, cap.34. Socrat.libro sexto, capite ultimo. Claud. de sexto consul. Honorii. & tertio. Sozom. libro octavo. Paul.lib.30. Herod.lib. 4. & 8.

Hoc ita factum summa prudentia à maioribus opinor, imo plane diuinitus; cum enim maxime inter Reipublicæ principem non vno loco residere, sed beneficia præficiæ suæ exhibere, cunctis populis, à quib[us] alitur, & colitur, omnibus cum illecebris ad profectiones incitare conati sunt.

CAP V T VI.

Potestas principum magna, sed varia.

Potestatum
lenta debet
esse mutatio

§. 1. **V**ARIAM principum in suos potestatem fuisse constat; optime temperatam ex Monarchia, Democracy & Aristocracia probauit. Hoc maxime prouidendum, ut cum Reipublica forma mutatur, consuetorum magistratum potestas lente, & particulatim, nomina autem tardissime mutentur, donec re ipsa labente, sponte euanescant. Consul-tissime hoc in Romano imperio factum; tyranis initio dictatoris nomine grata est, Sulla sequente, deinde Cæsari dictatura data est, sed perpetua. Ter-tio, nomine Triumviratus compondendæ Reipublicæ proscriptio optimatum primos sustulit. Et imperatores, quanquam omnia possent, vires suas magistratum minorum appellationibus stabiliebant. Hinc Pontifices maximi, consulesque renunciabantur, & quod omnium maxime eos tutos reddebat, singulis annis tribunitia potestatis titulum renouabant. Ea enim potestate sacra fæsti habebantur, & fauorem populi tenebant. Ille enim magistratus populi causa, contra potentiorum ciuium iniurias institutus est.

Regū Chri-
stianorum
temperata
potestas.

§. 2. Potestas omnium regum Christianorum non ad modum regum Gentilium, sed Hebreorum constituta est; nam quemadmodum summi pontificis, & summi concilii Sanedrin auctoritas inuiolata erat, nec regia potentia premebatur. ita quoque imperandum est regi Christiano, ut tamen religionis antistites audiat, & veneretur. Deinde secum ipse perpendiculariter, quanti sit supremi in religione præsidis amicitia, & fauore munatum regnare. Nam hoc concordia vinculo neglegto vehementer omnia turbantur. Inter Henricos & Pontifices, deinde Fredericos, & alios pontifices, quanti mali causa fuerit imperatorum importunitas omnia sibi vindicantium, historiæ nos edocent. cum enim auctoritate Pontificia imperium sit ad Francos à Græcis, ac deinde à Fran-

Regni &
cerdotii con
iunctio.

cis ad Germanos delatum, hinc sit ut in eius gubernatione nonnullæ sint pontificum partes. Nam ut de præsenti statu loquamur; Electores non modo imperiali, sed Pontificia etiam auctoritate institutos tradit Nicolaus Bellus de pontificib. discurs. 1.

Ex hac assertione auctoritatis Pontificia super Reges; sequitur illud, ut Pontifex in rebus Imperii, multo magis se immisere queat, utpote qua Iuris pontifici sunt. Sed que apostolica immediate subiecta. Id autem probatur, quia Gregorius Quintus numerum Electorum instituit, quibus eligendorum Cesarum facultatem concepit: Et quanquam authenticæ exempla Bullæ aureæ, quam hac de causa edidit, profiri nequeunt, nihilominus, cum magnum suscepimus labore, ut huic rei dilucidam veritatem compiricem, plereque patentes litteræ cum earum exemplaribus ad manus meas deuenire, quibus antiqui multi Electores exprestè fatebantur, suam se auctoritatem summis Pontificibus acceptam referre, quemadmodum in Arce Sancti Angeli in Thesauro, & in tribus libris, quibus titulus: priuilegia Imperatorum, videtur est, nec non in Bibliotheca Vaticana, ubi exempla sunt desumpta ex iis, que in Arce Sancti Angeli custodiuntur. Ex quibus clare patet, Electorum auctoritatem eorumque institutionem à sancta Romana Ecclesia dependere. Quæ ut magis comprobentur in medium affero, pro diversis temporum occasionibus Electores à diversis pontificibus eligendi priuilegio solliatos esse, quemadmodum olim Ioannes X XII. id efficit. Sed & Leo X. Ducem Saxonicum priuauit: Clemens autem V II. electionem Caroli V. Validam fuisse etiam absque eiusdem Ducis suffragio, sustentauit, atque afferuit, quemadmodum in libro quadam, qui coriorubeo integratur, cerneat est, cui libro titulus, Capitulatio-nis principum: & conferuatur in pontificio promptuario. In registris autem Leonis X. & Clementis VII. in Archivio Camera Apostolica hæc auctoritas lucidius appetat: nam statim atque Rex Romanorum, vel Imperator electus est, Electores à Pontifice confirmationem petunt, sepiusq. cum Papa consenserint non praefuerint, ad nouam electionem deuentum est: quemadmodum in dictis libris, si diligenter attendantur, observare est.

Nolle ego lites inter regnum Christianum, & regale sacerdotium oriri, quæ saepè populorum cladi bus sopita sunt; hoc moneo politice prudenterque Imperatorem, & pietatis, & Reipublica causa auctoritatem pontificis comiter obseruare oportere. Videantur cetera, & historia consuluntur. Carolum Quintum idem ait, cum à Francisco rege Galliarum ad singulare certamen prouocaretur, respondisse; se sancta sedis Apostolica filium ac defensorem esse, eidem se iure-iurando obligatum, de se nibil statuere posse.

Vere & recte Carolus, neq. enim tot fata populorum vno ense librati debuerunt, & caedes regis alterius maiorum malorum initia dedisset. Verum princeps ille sapientissimus ostendit, quanta sit imperatoris cum fædere necessitudo. Quod si summi principis tam est coniuncta, cum Ecclesiæ utilitate salus, erit etiam aliorum regum, & Rerum publicarum. Nam singulorum regnorum, ut Britanniæ, Danicæ, Poloniæ, Aragoniæ, Hungariæ, Neapolis propria sunt fœderata. Neque potissimum regum despicerem possumt communem patrem, cui à multis filiis subfida deferuntur.

§. 3. Magna parte in politioribus regnis pendet regnantium potestas, à consilio patriæ, aut statuum patriæ. Cuius magna est contra iniquiores principes utilitas, sed eiusdem multa quoque incommoda, cum moram rebus utilibus, aut necessariis adfert. Moderate ratur sua auctoritate principis ingenium; atq; efficit, ne si quid principi accidat, sine magistratu sit patria.

Summa incommoda, si status concordes non sint, oriuntur. Ea de re omnes in Germania querimur, & tamen semper, ut querelis locus sit, agimus. Sunt in Germania tres ordines, qui ad confi-

*Imperator
filius Eccle-
siae.*

*Confilia sta-
tuum quo
commoda,
qua inco-
da habeant.*

*In potentia
statuum dis-
cordia, & p-
tilium tar-
da prouisio.*

consilium magnum, seu comitia publica cōuenient. Electorum, deinde aliorum principum, & comitum, tertio, liberarum ciuitatum. Hinc omnia tarde conficiuntur, & iam tempore multo pene nihil efficitur. Causa est, in conueniendo tarditas, quorundam absentia, legatorum restricta potestas, disceptatio de re proponenda, discordiae multiplices. Primariae nunc quidem sunt in religione, sed pietatis praetextum multi suis cupiditatibus obtendunt: nam revera principum sunt inter se similitates, & inter principes & reliquam nobilitatem, qua à quibusdam premuntur, cum alioqui soli imperatori, tanquam aulaeius comites, & ministri subiecti velint. Maior est inter urbes liberas, & finitimos principes amulatio; urbiū studia, conatusque eō tendunt, vt libertatem tueantur, principes nonnulli in hoc incumbunt, vt eas sibi reddant obnoxias. Harum in pace sita est felicitas, orto bello in magno sunt discrimine, quia non viribus pleraque, sed legibus libertatem tueruntur, cum autem inter arma ciuilia stileant leges, libertas sub iectu stat. Apparuit hoc bello ciuili quod contra Carolum quintum est gestum, in quo ciuitates maximas impensas fecerunt, inhonoratam militiam societatem sortitae sunt, vias deinde grauissime multatae sunt. Deteriore conditione futura si vicissent; nam durante bello principes offenderant, quod minus prompte paternerent, & vt nulla offensio fuisset, proemia tamē victoria solis principibus, velut potentioribus, cessarent. Quo factō, ciuitatibus imperii tutela desuisset, & vicini grauiores incubuerint. Itaque viētrices libertatem non nisi principum beneficio tenuissent. Haec igitur causae sunt, cur tamē tarde moueat imperium; quia in eodem corpore nunquam eadem prolunt, cum ab harmonia & legitima humorum temperatura discessum est.

Cōsilīa Gallicana oīm nobilissima §. 4. Gallia suos etiam status habet, Ecclesiastico rum, nobilium, plebis. Sunt consilia duo, arcānum & publicū, oīm ex tribus statibus Concilium publicū conuocabatur. Erat in eo Concilio summa auctoritas, & tanta integratīs aestimatio, vt ad illud multi etiam exteri controvēsias suas deferent. In eo vero res grauissimæ, siue, vt appellant, res status tractabantur, si rex creandus, si abdicandus, si bellum gerendum, pax in eunda, leges ferendæ, primaria præfecture deferendæ, principum criminis cognoscenda, dos regis liberis assignanda esset; quin & ratio sumptuum, ac tributorum eo in consilio tractabatur. atque hoc est quod Curiam aut Parlamentum generale vocant. Eo igitur tempore accusa admodum potestas regum Franciæ fuit. Verum auctoritatē consilii minuerunt posteri, (Hugoni Capeto hoc trahunt) crebro parium collegio, qui de principiū fortunis, aliisque iudicarent. Addita sunt deinde Parlamenta, verum iam ad priuatum Concilium regni 'negocia' à multo tempore referuntur. Hinc expeditiora sunt consilia. Huiusmodi status etiam in Gallia, Hispania, Anglia, Scotia, aliisque regnis sunt; ad quorum rationem potestatem suam quilibet Princeps facile exiger.

Senatus Romanus §. 5. Statum patriæ referebat oīm senatus, non mani aucto, qualis erat in libera Republica regnans, sed qualis ritus pro arbitrio imperatoribus moderatis particeps concilio- ritus pro arbitrio imperatoris, & honorum publicorum. Probus eum talem habuit teste Vopisco, nam ab omnibus appellacionem ad senatum concessit, aliaque que iam excluderant; Factum isteum sub Honorio, Claudian. de Stilicō:

Ordine cum prisco censaret bella senatus,

Neglectum Stilico per totū iam secula morem
Retulit, vt ducibus mandarent prælia patres.
Decretoque togæ felix legionibus iret
Tessera.

Hoc Stilico, sed non vt Patres Conscriptos honoret, sed vt auctoritatem imperatoris imminueret, atque hac popularitate sibi, & Eucherio filio pararet viam, ad tyrannidem. Tibertius summa simulazione cum rem imperii cupidissime accepisset, nomen diu negauit, custodiā à Senatu petiit, milites Republicæ, non suos esse dixit, princeps senatus dici voluit, collegas optauit, sed haec erant saua ludibria, quibus senīa nobilium explorabat. Magistratus habebat in honore, non aliter atque stante Republica assurgebatq; consulibus: atque quoties eis cōnam dabat, ingredientibus ad forces procedebat obuiam, & comitabatur abeunte.

C A P T U R A VII.

Reipublicæ præcipuam curam esse vt idoneis mandet dignitates, & magistratus.

§. 1. **D** E minoribus magistratibus loquor, quivel principem à rege, vel senatu in Aristocracia, vel à populo in Politia constituntur. Quocunque enim loco eius minidonei, & boni vitæ preficiuntur salus constat Reipublicæ. Maneat hoc certum ac fixum, & nobile regnantium axioma. Meliorem esse Rempublicam in quā princeps malus est, quam ea, in qua amici principis, magistratusque, qui in parte Rempublicam gerunt, mali sunt. Multos enim malos hanc facile vnu bonus compescit; malus princeps si bonos habeat administratos, nequitia instrumentis carer: hoc duntaxat difficile est, vt malo principe, sint boni, & diuturni administrati.

§. 2. Naturalis est, & summa principis obligatio, vt bonos præsides prouincia præficiat, prædictosque tueatur, atque in officio contineat. Atque vt verbo dicam: Cuius administrati, & magistratus in officio sunt. Hoc ipsi imperatores agnouerunt, quorum aliquando peculiari in deligendo cura fuit. Alexander Imperator præsides nunquam ad beneficium, sed ex iudicio dedit. Oritur illa obligatio ex iure Reipublicæ, & priuati cuiusque; quemadmodum enim, si princeps medicum & chirurgum sumptu ciuitatis constituar, ex iustitia legibus obligatur, vtne Demosthenes, Marcos, Simones, Menophanes, Capitones, Phaidones, Socleas, Agelaos, Alexes, Agidas, Zopyros, Charinos, Gennadios, Rhodones, Callignotos, velut pestes viuas, & efficaces ciuibis immittat, qui glorientur vt ille apud Agathiam Epig. 1. 2. eis iatq; n

Kai jazēgēw mōllas ὑψηλαίσιον τεραῖντα
Nam & ego multis animis ad inferos deturbo.
Sed viros peritos, industrios, fidos, non quos
— οι σοροντός
Bάθης πύρεις, αὐθεσι, και γεφέας.
Spargunt mitris, floribus atque coronis.

Sic nullo iure possunt populis raptore, & iniquos præponere. Nam culpam suorum præsidum, nisi ipsi proficiant, præstare coguntur.

§. 3. Ro-

Invenit
tate magi-
strorum
nullaratio-
nibus.

§. 3. Romæ in summâ ambitione, & venali campo nonnulla tamen candidatorum ratio ducebatur: ante comitia namque nomina apud magistratum propter necesse erat, à quo si recepta non essent, à populo creari non poterant; s; ij enim publico iudicio indigni iudicati essent, quibus gubernatio Reipublicæ committeretur. Verum avaritia & ambitio, hæc omnia perrupit. Cato cum optimatum conspiratione cerneret; clamauit, rem indignam esse, vt addiceretur nuptiarum lenocinijs imperium, ac per mulieres mutuò sc̄ ad prouincias, imperia, exercitus prouocherent.

Quos igno-
rat, contem-
nere videatur
potestas.

§. 4. Maxima itaque virtus principis est, nosse suos, nec modo nosse, sed etiam regere, quod sine nobilitate fieri non potest. Prudenter in imperio Romano institutum, vt breuiarium imperij, quo omnia vectigalia, impense, prouinciae, classes, exercitus, magistratus, eorumque salaria continebantur, in promptu esset.

Notitiam imperij veteres dixerunt; Augustus publicè proponere consueverat. Laterculum etiam vocabant; Cedrenus: ἦν δὲ πλήθος ἀνθρώπων, ἐφ' οὐ ταῦτα τοῦ βασιλεύταν, καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων ὅρμα μόντες φέροντο. Erat publicus laterculus, in quo senatorum, & exercitus nomina scribebantur. Tacitus I. Annalium. Augustus libellum composuit, quo opes publicæ continebantur, quantum ciuium, sociorumque in armis, quot regna, classes, prouinciae, tributa ac vectigalia, necessitates ac largitiones, quæ cuncta sua manu prescriperat Augustus. Multo diligentius illa subsequentibus fuerunt, vt constat ex tit. 17. l. 1. cod. ad præfectum prætor. Afriæ.

Omnium
magistra-
rum no-
mina in la-
terculo erat
multa a dispensi-
pro completione chartarum vel codicillorum,
vel in nostro laterculo, vel in scrinio prefectorio per Afri-
cani indices sustinere videantur: quia si ipsi dispensi-
fuerint, nullam habebunt necessitatem eiusdem nostra Africæ
tributarios prægrauandi iubemus ergo, vt indices diaceos A-
fricani tam ciuiiles, quam militares, in nostro laterculo pro
codicillorum atq; chartularium promotionis sua consuetudinibus
nil ultra sex solidos prebeat: at vero in scrinio prefectorum
non ultra duodecim solidos cogantur in inferre, quem modum si
quis excesserit: ipse quidem iudex triginta librarum auri dis-
pendio subiacebit: officium vero eius non solum simile dispen-
dium, sed & capitale periculum sustinebit. Nam si aliquis ex
quacunq; parte ausus fuerit iustitione nostras excedere, & non
festinauerit cum Dei timore eas seruare, non solum dignitatis
aut substantie periculum sustinebit, sed etiam ultimo supplicio
subiacebit.

Princeps itaque omnium, præfecti suorum descrip-
tionem habuerunt. Deinde in scrinio sacro illa de-
ponebantur. De notitia vide, & de adiutoriis. l. 5.

Quia vero antiqua perierunt, extat vero Justiniani
de Africæ laterculo loco citato, eum ibidem legere
quisque poterit.

Magna im-
peria hostiū
secura, mi-
nitris ob-
noxia sunt.

Longinquæ
vastant pra-
fides.

§. 5. In magnis imperijs, vt nihil est iucundius, fru-
duosiusque communī pace, & securitate; non enim
vicinos potentiores perire fecerunt: ita grauiissima est
magistratum inferiorum licentia, eo quod in tanta
negociorum mole facile lateant iniuriae: quod velex
eo nascitur, quia non datur aditus accusatori, vel quia
extrema negliguntur: quo circa Respubl. id summo-
pere cordi habebit, vt quemadmodum in limite imperij, & hostium vicinitate, fortissimos, ac fidissimos
ducum collocat, ita in remotissimis gubernatores ac
iudices æquissimos; nam ipsa longinquitas, vt subdi-
stis spem auxiliū admittit, ita regentibus fiduciam impu-
nitatis præstat. Quis enim Romæ id autus est, quod
in Gallia, Asiaq; fecerunt Romani? Imo cerebrime
contigit, vt adeò inruinas intenderent præfides, vt
miseros rebellare cogerent, atq; ita causam dicere ne-
cessit non haberent; hostibus iam iudicatis, quibus

necessitatem rebellandi iniurie imposuerint. Cyrus
genti Judæorum libertatem restituit, atque in hunc
modum edicit i. Esd. 1. 2.

*Omnia regna terre dedit mihi Dominus Deus cali, & ipse
præcepit mihi, vt adificarem ei domum in Ierusalem, que est in
Iuda. Quis est in vobis de vniuerso populo eius? Sit Deus illius
cum ipso. Ascendat in Ierusalem quæ est in Iudea, & adificet
domum Domini Dei Israël. ipse est Deus qui est in Ierusalem.*

Et omnes reliqui in cunctis locis vbi cunque habitant, adiu-
uent eum viri de loco suo argento & auro, & substantia, & pec-
coribus, excepto quad voluntarie offerunt templo Dei, quod est
in Ierusalem.

Hoc si Babylone agendum fuisset, intra annum
insigne templum constitisset. Nunc vero quid regis
absentis mandatum contra vicinorum odia poruit? i.
Esd. 3. 3. Collocaverunt autem altare Dei super basi suas,
deterribus eos per circuitum populus terrarum: & obtulerunt
super illud holocaustum Domino mane & vespera.

Jussi erant templi adificationem adiuvare, at illi
deterrent, vt ne aram quidem exstruere possint; Nec
modo impediunt, sed simulatione subsidij conantur
etiam profanare i. Esd. 4. 1. Adificemus vobis cum, quia ita
vt vos, querimus Deum vestrum, ecce nos immolauimus victimas
diebus Asor haddan regis Assur, qui adduxit nos huc.

Cum viribus non possent, calumnias agunt. ibid. v.
4. Conduxerunt autem aduersus eos consiliatores, vt defou-
rent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum.

Multo perfidiosius egerunt contra Nehemiah,
non veriti, quod carus regi, à rege & regina cum po-
testate missus, quod cum eo missi principes militiæ
& equites 2. Esd. 9. 10. Quid enim præfides regis; i.
Contristati sunt afflictione magna. 2. Iratus est Samnabat lat
valde c. 4. 1. 3. Motus nimis subannuit Iudaos. Et v. 8. San-
nabat, Tobias, Arabes, Ammanite, Azotis congregati sunt
regum bella
omnes pariter, vt venirent, & pugnarent contra Ierusalem, &
molirentur infidias. Et v. 11. Dixerunt hostes nostri, Nesciant
& ignorant, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare faciamus opus.

Ecce talia contra expressum regis mandatum sub-
ditum regis contra subditos moluntur, contra legatum
a menia regis missum, ad regem mox redditum. Ita-
que summo studio longinus est prospiciendum.
Nec pauca exempla Hispanijs dederunt Indorū pre-
fecti, nam vt bella Lufitanorum, & Castilianorum ta-
ceam, absq; gubernatorum sauvit, avaritia, ambitione,
mutuq; cædibus fuisse, totam Indiam occiden-
talem corona Castiliiana teneret. Nec longius exem-
pla petenda sunt. Nullum in Europa imperium Frâ-
cico rectius constitutum esse multi, nec sine causa ar-
bitrantur, cum tamen in Sicilia regnum tenerent, in-
iurias suis gentem illam ad defctionem minuti ty-
ranni compulerent. Quia vt à patria ita quoque ab
æQUITATIBUS recesserant præfides. Huic etiam rei docu-
mento est; quod in discursu de regno Neapolitano
narratur à Nic. Bello. Primo enim rem militarem ne-
gligenter, perfideque administrari testatur, triremes
vetustas, inutileque esse. Etenim, inquit, satis est regis
ministris nonnihil in speciem præferre, quod in Aula Regia
magnificetur, eoque pacto diligentiam ostentantes Regi ali-
quatenus satisfaciunt, orbeque terrarum in eximia magna-
rum rerum detinunt expectatione. Que res ad opes brevi com-
parandas mirifice prodelt, quibus mox ditionem aliquam in
regno coemant, redditus coaceruent, & pretiosam accumulent
suppellectilem.

Hæc anno 1579 facta ille recenset. Et paulo post:
Commonatur ut plurimum Neapolitanæ triremes ad Molem
portus sine stipendiis, sine militibus ac sepe sine remigum parte
dimidia, qui à nauarchis per se locantur mercatoribus, nobis-
libus, aliisq; ad exonerandas naues, aliq; domestica opera per-
agenda: adeo vt necessitatib; tēpore (veluti anno præterito cū octo
piratae triremes duas Sionas ad Capreas insulæ cepi sicut, toto die
quinq; triremes instructæ fuere ad Turcas insequebendos, qui pe-
remis

remi deerant, & milites desiderabantur) dubitandum sit, ut ex tanto diffendo, quod Rex in hisce trivemibus patitur, minima colligatur utilitas, eo magis, quod eadem trivemis bellicis tormentis male instructe, & nautis peritis destituta sunt; remiges vero vulturica mancipia, vel dannati sunt, quorum alteri coacte & cum periculo vtentum remigant, alteri inexperti sunt, parumque idonei ad maris incommoda perferenda.

Quid vero audacia abfentie regiae faciat est in eodem discursu. Cum nuper Maiestati Regia ordinarium donatuum factum fuisset, & Proceres Regnumque vniuersum per certos suos homines illud mittere volent, Prorex per suum hominem mittere voluit, idque, ne si mitterentur per alios, ad rege amari Regem, & aulam eius male gesta Proregis referrentur; idcirco vi donatuum sibi tradetur, eos cogit.

Hæc sane ipsis iniurijs, contumelijisque maior est iniuria, totius regni proceribus munera regi mittenibus legatorum mittendorum potestate violenter eripere. Quid priuatos pati necesse est, si publice tanta facinora committuntur? tam manifeste, ut toto orbe historiæ volitent, soli ignorent, quorum periculum agitur, reges? Verum haec tum ratio erat. Eratq; & illi læculo ius Verres.

Sors damata. §. 6. In constituendis itaque magistratibus sors omnino damnanda; si enim mare nauigaturus, nauë, & nauclerum non sortitis, sed hunc peritum, illam validam exquiris, quomodo salutem omnium ciuium in sortium discrimen coniçere, potest esse Reipublicæ bene constituta? Atheniensis, populus audax, & celer τὸν γενούν τὸν πεντακόσιον senatum quingentorum sorte legebat, quo factum est, ut pessime constitutam Rempublicam haberent. Xenophon περὶ ἀθηναϊκῶν πολιτείας, recte iudicauit. Περὶ δὲ τῆς Αἰθιοπίαν πολιτείας, ὅπερν ἐλοντο τέτον τὸν τέρπον τῆς πολιτείας, εὐεπιπλάνητος τόδε, ὅπερν ἐλέμενοι, εἰνοτοτοῖς ποιεῦσι φειδεν περὶ τοῖς χρησόις. διὰ μὲν ἐν τοῦτῳ εὐεπιπλάνητος.

Atheniensium vero republica, quod eam reipublica rationem sequitur, ideo non laudo, quod dum eam sequuntur, illud efficerunt, ut improbi meliore essent condizione, quam probi. Atque hac quidem in re non laudo.

Male omnino, sed populariter faciunt, nam malos sibi viles arbitratūr, hinc & forte legunt, & cum suffragijs designant magistratum in pessimos sunt benevolentiores, in bonos iniqui. Barbara omnia scita, & facta eius populi, ita Xenophon iudicat. Διὰ παῦτα ἡ τὸν μὲν χρησόν στηνάσσει, καὶ χρησάται φαρεράντα, καὶ ἐξελάντα, καὶ ἀποκλέισα, τὸς δὲ πονηρὸς αὐτοῖς. Propterea bonos quidem contumeliam afficiunt, pecunia, exilio, morte multant, malos vero adagent. Hinc imperium brevi tempore, & turbulentum gererunt.

§. 7. Sortitamen res permitti potest, si eam dirigat diuinitus maior aliqua potestas, ut Saulem ante delebetum, vñctumq; à Samuele regem sorte delegerunt. I. Reg. 10. 20. noluit enim Deus Samuelem esse suppetatum, quasi ipse suo iudicio, vel affectu Saulem designasset. Deinde populus à Samuele, tanquam propheta regem petiit, quamuis enim peccarint postulando regem, recte tamen fecerunt, quod non tumultu, & ambitione tribuum regem constituerunt, sed à propheta, hoc est ipso Deo petiuerunt. ita enim I. Reg. 8. 5. loquuntur: constitue nobis regem, ut iudicet nos. Sortis itaq; vñctus non erat legitimus, nisi constaret fore, ut à Deo dirigeretur. Erant tum tribuum duodecim occultæ contentiones, nec ea comitia fine dirempta suffiissent, nisi Deus suo iudicio rem definitisset. Apud barbaros sortium magnus fuit vñctus, quæ vel temeritate, vel superstitione vivabantur.

§. 8. Cum plures sunt candidati, qui pares iudicantur, omnique idonei, sortito possunt eligi, inuocato tamen auxilio D E I, ut eum qui optimus est designet ita Apostoli in medio Josephum & Matthiam constituerunt, & sors cecidit super Matthiam, & annumeratus est duodecim Apostolis. Hinc vices

sacerdotum in templo forte distribuebantur. Factum est, inquit Lucas, cum fungeretur sacerdotio in ordine viis sue ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit, ut incensum poneret, ingressus in templum Domini. Cum enim plures essent sacerdotes præsentes, quibus omnibus erat ius æquale ponendi incensi, quod tamen vñctus opera ponendum erat, ne ex amulatione contentio nasceretur, sorte deligebatur. Alioqui nunquam est summmum sacerdotium sorti subiectum in lege veteri. Bello Judaico, ut auctor est Josephus lib. 4. cap. 5. Zelotæ redacto in ordinem Anania Pontifice, forte summmum sacerdotem, nomine Phani, rusticum, & qui cunctis ludibrio esset, delegerunt.

Sanctus Augustinus ad Honoratum in persecutio- Pericula sortim possumi fortis. ne pericula sortiti iubet. Retinendos qui utiles plebi, si omnes æquales, paratiique ad mortem, rem committent dam sortibus.

§. 9. Sed neque in his semper, aut temere est ad sortes deueniendum sola necessitate, aut decreto Dei certo earum vñctus adhibendus, cum nec ratio, nec cœfilium aliud admittit. Nam varia incommoda sortes habent. Primo, paruo negotio corrumpuntur. Persarum proceros occiso Smerde, ut regem nouum sorte deligerent, nempe eum cuius equus prior hinnitum edidisset, iure iurando sanxerunt. Vocem bellici animalis pro oraculo habituri, sed cum forte actros putarent, totam Rempublicam ingenio Oebaris cequonis commiserunt. Ille enim admissio Darij callo nocte pridiana, effect, ut loci, & voluntatis recordatione hinnitibus impleret auras, quodque collega Darij diuinitus fieri credebant, feruuli fraude perfectum erat. Astutus etiā Messeniensium agrum ad se traxit Cresphon, de quo Pausanias in Messenia, cum enim res sorte transfigenda esset, Temenus sacerdos dolo malo Cresphonti victoriam dedit. Sortium ratio erat, ut argilla sicca, duraq; aquæ imponeatur, cuius argilla tardius liqueceret, agrum Messenium haberet. Temenus promissis, donisque corruptus Cresphontis argillam ad ignem, aliorum ad sortium induravit, cum itaque violentius cocta durities solueretur tardius, Messenij cesserunt Cresphonti.

Secundo. Quanquam pares videantur, crebro tamen magna est imparitas, quæ considerantibus facile apparet. Romana in Republica, sortitio in Provinciarum præsidibus, & iudicibus visitata fuit. Consules enim provincias vel comparabant inter se, vel sortiebantur, iudices vel edebantur, vel sortito legebantur: vñctumq; non sine multa cautione constitutum est, nectamen sine difficultatibus constitutum est. In provinciarum sortitione, nulla difficultas videbatur, nam cum vñctus consulum summo magistratu functus esset Romæ, cur non in provincia etiam minori dignitati par esset? Perinde itaq; videbatur, cui quis provinciam præponeretur. Sed fæsellit ea res crebro populum Romanum. Nam si in Græciā pax, in Galliā bellum esset, Consules vero essent Cæsar & Metellus, nollem sane Cæsarem in Græciā; Metellum in Gallias mitti. Hic ergo iudicio, non casu provinciae committenda. Contra rationem enim est, vñctum imperatorē in pacatum provinciā, ire timidum, inertemque acerrimis hostium obijcere. Quam ob causam prudenter Augustus eam rationem corrixit; nam pacatas provincias senatu ac populo permisit, turbulentas & vñcti bello opus erat, ipse tenuit, Ægyptum non modo sorti exemit, sed ne senatorem quidem ingredi pastus est suo iniussu. Judicium sortitio, quanta mala pepererit alio loco dicendum est.

§. 10. Quamvis Aristoteles lib. 2. cap. 6. non probet electos ad aliam electionem vocari, pluribus ramen locis id vñctus obtinuit. Ratio Aristotelis est, quia pauci illi facile conuenire, & suo arbitrio magistra-

*Dens inter-
dam sortes
adiuuat.*

Sortium er-
ror in Re-
publica Ro-
mana.

Sortitio que-
dam rati-
onabile
probabilis.

tum eligere possunt. Verum facile ista cauentur, cum primo generatim multi electores deinde ab illis pauci diliguntur, quod si etiam fors accedit, ambitio prorsus excluditur. Populus enim quinquaginta electores constitutus, horum singuli alium adsciscant, ac demum sicut fortitio eorum, qui magistratum eligant.

Praesides si populo grati sunt, minus nocent, si peccant.

§. 11. Rex aut senatus postquam consultauit de constitutis praesidibus, nunquam satis prouisum Reipublica existimet, nisi plane intellexerit, de eo populi iudicium. Raro enim populus fallitur, deinde si probat retem suum populus, quamvis illi multa defint, quieta est administratio. Maxime itaque hanc in partem peccant principes, cum commendatione aliorum, quosdam in precio habent, vrbibusq; praeficiunt, quorum auaritia, fraudes, libidinesq; in vulgus nota sunt. Quā quidem in remaximo fame, & regni periculo inuoluunt. Nam ita secum & populus, & prudentes loquuntur. Rex vel facinora, nequitiamq; improbi praesidis nouit, vel ignorat. Si nouit, quid ab eo rege speremus, apud quem scleratis tantum est patrocinium, qui nequissimos in altum tollit? si ignorat, statuam, non regem habemus. Nobis eius ignorantia perire integrum non est. Quanto porro tales sint odio, tantum casus ostendit.

CAPUT VIII.

Ratio viros bonos ad gubernationem erudiendi.

Ad Magistratum erudiendi.

§. 1. Vamus alij meliore ingenio, indele, maiores prudentia nascantur, quam alij, nemo tamen nascitur artifex, doctrinā itaque, & exercitatione ad artem artium, artem omnium dominam, hoc est, Politicen erudiendi sunt. Et quidem de doctrinā satis à me dictum est libro de institutione. Nunc de exercitatione dicendum est.

§. 2. Cum in Republicā sit magistratus togatus, & sagatus, simulque illi, qui vestigalia, quique iudicia tractant, in his exerceri per ordinem iuuentum oportet. Et quidem de bellicā exercitatione suo dicam loco. Ut in civilibus negotijs periti evadant, mature discant cognoscere Rēpublicam, quod hisce consequent modis.

§. 3. Nobilibus adolescentibus, postquam annum viceustum excellerint, si cum laude stipendia fecerint, aut vniuersitatibus eruditionem approbauerint, Senatus consulo, vel principis editio, liceat senatu interesse, in consilio principis sedere, sententiam dicere, ita tamen ut consultandi, non definiendi vim eorum iudicium habeat. Sic enim intelligent, quibus de rebus in consilio publico agatur; disputantium orationes, sapientiamque notabunt, eaque que proposita sunt meditabuntur; nec minor utilitas est in audiendis libellis suppli- cum, in legatorum artificiosis discursibus, quae omnia in Concilio examinantur. Romæ quidem prīcis temporibus filios Senatorum consultationi interfuisse faceta historia de polygamia testatur; nunc non est admodum in vītu. Veneta Respubli- ca magno emolumento suo tuerit. Omnibus enim Patricijs adeundi, Senatus jus est, modo annos viginti quinque habeant, nonnullis etiam singulare rogatione ante gammatatem curia patet, modo tamen sit cōnorū viginti, sunt vero in consilio magno, ut ipsi vocant, quod ajunt bis mille Senatores continere, quanquam propter eos, qui in Legionibus, vrbium ac prouinciarum gubernan-

tione sunt, non nisi mille sexenti ordinarie conueniant.

§. 4. Magna etiam exercitatio est, si vel Senatus illis, vel Princeps imperet, ut de rebus propositis, breuiter, & dilucide sententiam scripto explacent; maxime cum legationibus respondendum est, aut grates res proponuntur. Interdum vero auditis variorum sententij, & mature consideratis, omnium commoda, atque incommoda expōnant, suumque iudicium deponant. Nam quemadmodum nemo miles veteranus censendus est, qui ordinum quocunque loco, tempore seruandorum, & redintegrandorum, feriendi, vitandique hostis cognitionem non haberet; ita nunquam Senator, aut Consiliarius fuerit, qui in sua aliena Reipublica, negotijsq; non fuerit diu multumque veratus.

Hinc magnus ille numerus in aliorum sententiā amabeuntum, non quod probent, vel intelligant; sed quia extra aliorum sensa non sapient, quia suo matre nunquam sentire aut loqui dīdicerunt.

Cursus sanè eorum, qui ad Rēpublicam adhēbentur, duplē animaduerto. Quidam scientiarum absolute Cyclopædia, jurisprudentiae sc̄e debunt, quam cum perdidicērunt, ut jam esse, aut vivi deri Doctores possint, mox in exercitati alicuius Aduocati, Syndici, Assessoriē disciplinam, contuberniumque conferunt, ut formulas, & praxis forensē, præjudicia, experientiā percipient. Et illi quidem si ingenio, aut judicio valeant, caudicii perfecti, nec inidonei judges litium euadunt.

Verum ad confilia, vel in curia Patrum Conscriptorum, vel in Consistorio Principis danda nondum matuti sunt. Variam enim cognitionem res illa postulat, nec intra cōtroversiarum forenium angustias includitur. Alij sunt, qui postquam modice philosophati, de formulis institutionum nonnihil guttarunt, peregrino habitu in patriam redeunt, & Rēpublicam capessunt, è quorum tuditate maxima incommoda nascuntur, auctoritatē enim habent consiliariorum, & magistratum, ignorantiam idiotarum.

§. 5. Præcipuum in politicis rudimentum est; in Legationes legis quoque mitendis adjungantur Comites erudiendis illi, qui aliquando partem Reipublicæ gubernaturi sunt. Nunquam facilius negotiorum, hominumque natura perspicitur, nusquam majore cura, cautioneque verba, nutusque alieni obseruantur, & proprij reguntur.

Itaque si res in vniuerso vlla est, qua prudentia dificitur, illa in legationibus cernitur. Olim alia mundi constitutio erat. Ibant Graci ad Regem Persarum seruata libertatis, etiam in congregatu, & alloquo, dignitate. Romanorum Legati majestate imperij titterant. Nunc inter cognatos, amicos, amulos, diffidentes, perpetua legationes comitant; mentem aliorum Principum & sui interdum ignorant. Legato igitur tres quatuorue, quasi Comites & Consiliarij adjungantur, non ut eum dirigant, sed ut discant vitare scopolos, qui plurimi sunt, & latenter.

Prodest hoc junioribus, quia instruuntur, prodest Reipublica, qui ciues recipit prudentiores, nec Legatus tali vallatus comitatu præūtari potest. *Cohortes amicorum* Necalia causa est, cur Romani tanta copia politices mitati, in peritorum abundarint, quam perpetuae cum legatis, *fructiores* magistratibusque profectiones.

Omnibus enim magistratibus præter Legatos, tribunos, aliasque vel exercitus, vel ministros adjuncti amici, & contubernales, hoc est, Nobiles adolescentes, qui rei bellicae, Reipublica que cognoscē ergo comitabantur. Hac amicorum co-

Ss hors

hors, seminarium erat Magistratum: quoque illustrior Proconsul, aut Proprætor in prouinciam ibat, eo maiore manu nobilitatis stipabatur. Neq; nunc vñus ille prorsus aboleuit, gubernatores enim, & Prorege multitudinem secum trahunt, verum ad consilia publica, & res cognoscendas minus adhucbentur.

Vitia si accusare licet, compescuntur.

§. 6. Nec minimum momenti est in eo, vt iuniores ad imperium, administrationemque aliorum attendant, vel vt recte facta imitentur, vel accusent errata. Quæ res saluberrima est, cum calumniandi rabies tollitur. Prisca taceamus; nostro saeculo in Germania, Gallia, Hispania, quoëdam vidimus multos annos per Regum, Principumque infamiam, & cum rebellionis periculo, opes parasse, injurias prouincias intulisse, cum tamen eorum sceleris omnium in ore essent, soli Principes ignorarent.

Hic si legitima accusandi ratio fuisset, si vel oppressis loqui, vel bene sentientibus dare consilia permetteretur, non adeo diu impune nequitia exultaret. Dant poenas illi quidem, sed sero, & post clades multorum.

CAPV T IX.

Visitandoſ effe Magistratus.

In magistratus est inquirendum.

§. 1. Si judiciorum antiqua ratio, ac consuetudo maneret, nihil opus esset missis Legatis in Magistratus gesta inquirere. Romani Magistratus prouinciales ordinarie annos habuerunt. Et quo tempore in dignitate permanebant, nulli fas erat nomen ejus deferre, at cum primum prouincia deceperint multorum male factorum rei agebantur: Multi accusati, multi damnati, sed & multi absolti sunt. Postea corruptis judicijs, prouinciaz spoliatae sunt. Hunc omnino modum reduci præfaret, si non crebra mutatio vehementer obstat. Verum cum id fieri nunc non ita expediat hoc agendum, quo in mores inducatur annua rationum exactio, querelæ populorum adiantur, injuriae vindicentur, oppressi fubleuentur.

Inquisitio in magistratus.

Harum autem rerum ratio exigatur. Primo, an contra Rempublicam quicquam egerint? Si hostium duces pecunia liberavit, si eos cum posset tenere, permisit euadere, si summam Reipublica labefactare aggressus sit, si ejus opera consilioque socij arma cœpissent, vt est in lege varia. Seuerissima fuit hac de re Lex Sullana, & modum excessit procriptionis æmula.

Præterea querere jubar, qui intercessione sustulerit, aut Magistratu, quo minus officio suo fungeretur, impedimento fuerit, qui exercitum è prouincia eduxerit, qui sua sponte bellum gesserit, qui exercitum follicitauerit, qui duabus hostium captis ignouerit, aut pecunia liberauerit, qui ducibus prædonum captis ignouerit, qui potestatem suam in administrando non defenderit. Hic mulieris testimonium accipitur, & nulla pena calumnioribus statuitur, nulla à quæstionibus cruentis dignitas hic excipitur.

Huc pertinet, si obsides ejus iussu intercederunt, si Magistratus occisus, si milites hostium adjuti, si prouincia Successori non est tradita, si hostibus est prodita, si in Legationibus pecunias accipissent.

Raro tamen contingit, vt prouinciarum præsides majestatis rei sint, fere enim honoratiores sunt apud suos Principes, quam proditoris nomine esse possint apud hostes. Olim frequens erat electio nouo Im-

peratore fidem continuo mutare, & in Principem conspirare. Alia duo crimina sunt, ita visitata, vt iam in mores abierint, cum vel publicam pecuniam interuertunt, vel socios expilant. Peculatus crimen acerrime Romani vindicarunt, & sociorum injurias primo fortiter, deinde languidius, tandem neglexerunt. Quam frequens olim fuerit peculatus, hoc est, furum publicæ pecunia, documento est, quod quæstio peculatus perpetua, & quæstio repetundarum proprio quaque prætori commissa sit. Sed tamen de peculatu plures accusati sunt, quia æarium multos habet vindices, sociorum caussa facile desiderit.

Deinde multis modis pecunia socijs extorqueatur, spe, meru, dolo malo, accipiendis muneribus, vendendis sententijs, per satellitum concussions, per publicanorum feona. Hinc dati socijs recuperatores à Senatu. L. Calpurnius Piso rogauit, vt ei rei certus prætor statueretur, ad quem socij confugent. Sun verò de hisce, Leges Cecilia, Junia, Servilia, qua lege quadringentos quinquaginta viros legebat prætor. Ne verò lites extraherentur, & sociorum Legati magno incommodo Roma hærent, lege Acelia cautum fuit, ne ampliari, aut comprehendinari possent. Cornelia lege additum est, vt eodem modo quereretur, an libidinose, superbe, crudeliter prouinciales, socios uentre tractaret. Extendit etiam ad eos, ad quos pecunia peruererit. Poena erat, vt reo damnato lis astimaretur, & aqua ei, atque igni interdiceretur. Et ne mireris, maximus furum Julius Cæsar accuratam de hac re legem tulit, in qua illa capita sunt, quorum ipse præ omnibus erat reus.

Cesar sociorum poli- torum re- ator de re- edit.

Præter ea enim quæ ante dicta sunt, hæc continentur. Si quis pecuniam acciperet, quo magis, aut minus quid ex officio faceret, si ad denuncandum, petunduntur aut non denunciandum testimonium, cui jus non est edit. Si ob mittendum militem, vel non mittendum, ob sententiam in Senatu dicendam, ob judicem, arbitrum ne dandum, aut non dandum, si opus publicum antequam perfectum in accepta retulerit, si modum exigendis frumenti excederit. Si rationes in prouincia apud duas ciuitates non reliquerit, & easdem totidem verbis ad æarium non retulerit, si jucundum Comes pecuniam accepit.

§. 2. Si inter tot leges & iudicia non deerant, potentie, si qui suis perculis prædarentur, aut fœnirent, cum nihil similem conuicti poenas dandas, quid futurum est, pene, felix ubi & longior est administratio, & nullus legum timor? Quos Scauros, Galbas, Hortensios, Pleminios, Verres, Felices, Floros ex impunitatis spe fore putemus? Tam multæ tam piæ leges ab Hispaniarum Regibus pro Indorum commodis constitutæ sunt, sed nulla res adeo fuit efficax, quam missi in eas oras legati, & Episcopi, qui præsidum injurias coercent. Hoc igitur statendum est, nunquam nisi per paucissimos recte gubernandam prouinciam, nisi Proprietor, aut Prorex, tam Regem timeat, quam subditus Proregem. Omnia igitur regnum hic olim vñus fuit. Et nunc quoque usurpandus.

§. 3. Imperia vel sunt mediocria, vel magna, vel amplissima, de terrarum mariisque tractibus loquor. In omnibus diuersa ratio institui potest, & debet. Medioce imperium Atheniensis habuere; Ideo cum facilis esset accessus, ex mediocri spacio, omnia iudicia majora causasque in urbem suam attraxerunt. Ita Xenophon: *περι την ανατολικην.*

Videtur autem populus Atheniensis in hoc quoq; imprudenter agere, quod socios cogunt Athenas ad ius perendum na- imperium uitare. Sed opponunt ipsi, quæ hinc bona populo Atheniensi vno in loco proueniant. Primumquod à Prytaneis mercedem per totum causam annum dicet.

annum accipiunt: Deinde quod domi sedentes, sine nauigatione socias ciuitates administrant, & populares seruant, aduersarios autem opprimunt in iudicio. Quod si sua quicquid domi iurisdictionem haberent, quum sint perosi Athenienses, eos ex suis euerterent, qui populus Atheniensis maxime essent amici. Accedit ad hec, quod populus Atheniensis haec lucratur, dum ius Athenis perunt socii. Primum centesima vrbis maior est in Piraeo: Deinde si cui canaculum aut mancipium meritorium est. Praterea precones melius rem gerunt propter sociorum peregrinationes. Ad hac nisi ad iurisdictionem ventrent socii, eos solos Athenensium honorarent, qui ad ipsos nauigarent. Imperatores, triremium Praefectos, Legatos: at nunc cogitiorum vniusquisque populum colere Athenensem, intelligens sibi esse Athenas proficendum ad experientiam & causam dicendam, non apud alios, quam apud populum, qui sane Athenis lex est. Itaque cogitur in iudicio supplicare, & si quis intrat, manum prehendere. Propter hanc causam loci magis serui efficientur populi Atheniensis. Adde quod propter possessiones, & Principatus a suis finibus remotos, discunt obiter remigare tum ipse, tum comites. Necesse est enim, ut qui sepe nauigant, remum prehendat, & ipse & famulus, discatq; naualis instrumenti nomina: suntq; boni gubernatorum experientia nauigiorum, tum meditatione. Meditantur autem alii nauigum gubernanda, alii nauem onerariam: nonnulli hinc ad triremes transiunt, pleriq; protinus naues ingredi, remigant, quippe qui possint, ut pote per omnem vitam premeditati.

Malo quidem fine, sed specioso tamen titulo Atheniensis: itaque quamvis pleraque male statuta essent, corum tamen praesides, qui vibibus praeerant, magno metu tenebantur, ne injurias inferrent socijs; cum enim ex omnibus vrbibus suatum caussarum ergo Athenas proficiscerentur, cum populus Atheniensis judicaret, non potuerunt potentium scelera latere; cum etiam potentiores, vt in populari ciuitatis forma exos essent, non poterant a populo veniam sperare. Hanc ob caussam gratiore fuere quam Lacedæmonij, quorum erat aperius in Graecia ciuitates imperium.

Magnum imperium Monarchæ obendum. Si magnum est imperium, quale est nunc Hispanum, & quale sub præcis Imperatoribus Romanum. Potest Imperator vel Rex, vt olim fecit Adrianus teste Spartiano circumire provincias, Procuratores, & Praesides pro factis supplicio afficere. Herodotus refert Periarum Reges antiquitus regnum obire solitos, vt viderent, si quid esset, quod regio egeret auxilio. Plato in Minoe idem de eo narrat, sed ejus imperium angustioribus finibus includebatur. In magnis imperijs hoc difficilis est.

Amplissima enim imperia, quale est Regis Hispaniarum, Principis sui præsencia frui nunquam vbiique possunt. Nec expedit; si enim in American, aut Oriente suo periculo iter haberet, omnia regna in discrimen mitteret. In his igitur visitandis, regendisque opus habet viris optimis constantissimisque.

§. 4. Verum nullius virtuti ita credendum est, vt non Principi constet ratio administrationis, tum quia Magistratus virum ostendit, tum vero quia facile mutant honores virtutem. Laudabile est hoc in Suecia regno, vt refert N.Bellus; Vicecomitib. inquit, superior sue Praefectus est, qui latine Legifer dicitur, munus ad Regiam maiestatem proxime accedens: Est autem similissimus Senescalus Francie, dicunturq; à Sueciâ Lamem, tanquam supremi iustitiarii: à Vicecomitibus fit appellatio ad Praefectos & Legiferos; ab his ad concilium regale: ab hac ad ipsum Regem provocatur. Affirmat porro Regia Maiestas in illis regnis undecim Praefectos aut Legiferos haberi, quibus plus quam trecenti Vicecomitatus subiiciuntur. Legiferi autem partem sui territorii quot annis circumneunt visitantq;, donec undequeque visitatis, circulo quodam absoluto ad priori rem partem denuo visitandam reuertantur: qua res quem-

admodum ad Statum Reipublica signatum dignoscendum, & ad remedia opportuna morbi publicis adhibenda minifice prodest, ita populos sublenat, recreatque: quandoquidem ex territoriis & parochiis, quas visitauerunt, tributum alternativum exigunt, aequi vniuersa simul aggrauantur.

Hunc modum nunc in novo orbe administrationis reclusus succedit. Nam initio durissime tractati sunt, tum ob innatam barbariem, feritatemque, tum quod militum auraria, crudelitasque in anthropophagos asperior esset. Exacerbat omnes, quod federum & jurisjurandi negligentes sine respectu, cum viatores erant, omnes trucidarent. Sed cum Theologi adueterent opprimi miseros, acriter eorum caussam egerunt, Franciscus Zamarraga Seraphici ordinis, veroque zelo præditus de tota re ad Carolum Quintum retulit, Rodericus Minaria ad Paulum Tertium eam causam profectus Indorum libertati auxilia impetravit. Bartholomæus Casal in remotis Indiis opprefloribus acriter obstitit. Galæus Jurisperitus jurisdictiōnem reformat. Nunc res optima la-

bore est constituta.

Nam Proreges suis habent Consiliarios, aliosque liberos in regno Praesides, habent Episcopos, quibus cura est, ut juste administrentur omnia. Consistoria seu parlamenta judicaria in noua Hispania nouem, in Peru quinque sunt suprema, & sine prouocatione. Singulis prope mensibus de rebus agentis refertur. Idque expeditius, quod non subito, & temere, sed considerate de his rebus judicatur. Nam & alia consilia certa hæc omnia regunt, & auditæ Consiliariorum sententiæ Rex decernit. Sunt autem consilia ista: Secretum, Bellum, Italiæ, Aragoniæ, Nauarra, Belgii, Indiarum. Ad hæc omnium ratio refertur, ab his respondetur, & executionis mandatum à rege perscribitur. Itaque non modo in Hispaniâ, sed etiam in diffinis provinciis omnium acta, erroresque referuntur, & judicantur, præmoque, vel penâ compenfantur. Ciuitates, inquit Bellus, reguntur ab uno eisdem ciue, Hispanorū cui Rex nomen & autoritatem Gubernatoris attribuit, & à presidum Consiliariis, quos ipsimet ciues eligunt: Cum vero Magistratu acta ex suo functus est Gubernator, semper ferè diligent processu in minantur. eius acta inquiritur: quo processu viso, regale consilium de rebus male gestis refert Regis Maiestati, quæ Gubernatorem castigat, si cum iniustum & sceleratum fuisse intellexerit, at si animaduertat eum iustitie ac diligentie debitas partes expleasse, ad maiora cum & nobiliora munera exaltat. Denig, nemo est, qui pro Rege & Republica honeste se & secundum virtutem gerat, qui non largissime compensetur, quemadmodum ex aduerso puniuntur & castigantur is, qui vel ob animi abiectionem, vel ob negligientiam sive ob iniuriam muneri suo defens: que profecto precipua est causa & ratio, quas sacratissima hac corona conservatur, & magis indies exaltatur.

Mihi aliquando in mentem venit admirari, quæ firmamē fiat, vt præter regnum omnium confuerudinem, rum imperiū longo tempore sine seditione, rebellioni, deriu Hispāficatione tanta Monarchia confusat: nec præter diuinam prouidentiam aliud inuenio, quam quod omnium acta sint in conspectu confiliorum regiorum, & Regis. Jam centum annos Indias variisque ditiones tenent Hispaniæ, in tam remotis, in iurijsque provincijs, in tanta occidente federum cum barbaris, in tanta peccandi licentia, vix vllæ defectiones, aut tumultus audit, soli Pizarri in America civilia bella gesserunt.

Quod si Romanum imperium jam adultum inspiciamus, nullum decennium dabitur, quo non plures seditiones, conspirationes, sociorum expilationes, peculatus & repetundarum crimina inueniantur, quam toto saeculo illa Monarchia tam latè

fusa viderit. Quod signum, optimis legibus, virisq; regnum abundare.

§. 5. Hoc igitur firmamentum est regni non modo potentissimi, sed etiam maxime ad Orientem, & Occidentem in diversa sparsi, quod omnia visitatibus, scribebibusque ad Regem, & Regia consilia, ita plena sunt, ut initia machinationum, & injuria rum facile oppimi, & auctores cognosci possint.

CAPUT X.

Magistratus hanc facile mutandos.

Annui praefides non probandi. §. 1. Romani in prouincijs annuos Magistratus habuere. Cujus rei duplex causa fuit, tum ne longa prouincialium, & militum confusitudine metuenda patriæ potentiam adipiscerentur, tum v. ut pluribus ad opes, honoresq; aditus pateret. Itaq; non Reipublicæ bono illa perpetua commutatio, sed cupiditate potentium instituta erat. Quod si ad securitatem alia ratio inuenta fuisset, non opus erat in singulis annos praefides mutare.

Continua-tio magi-stratum no[n] est cau-sa seruitu-tis. §. 2. Romanorum consuetudo in Magistribus prouincialibus annuatim nouandis, nec securitati Reipublicæ, nec vtilitati prouinciarum conduxit, quod securitatem non peperit causa fuit eorum improbitas, qui si continuandis Magistribus inuaderem Rempublicam non potuerint, alio scelere eam pessum dedissent. Machiauelius lib. 3. dilut. de Republ. cap. 24. Romanum contendit ad securitatem redactam Magistratum prorogatione, sed non recte causam malorum, sed id quod malum antecedit proxime, attendit. Verba disputationis Machiauellicæ ita habent. Reipublicæ Romanorum formam, si quis accuratè invenatur, si reprehendet primariam illius interitus causam, ex Agrariis contentionibus & magistratum prorogatione ortam esse. Quibus morbis, si in tempore prospexit fuisset, diuturnior esse publica libertas potuisset, magis, patata. Nam eti[us] ob prorogata imperia seditiones Romæ ortæ nulle videantur, constat tamen eas, quibus prorogati fuere Magistratus ad tantam autoritatem, potentiamq; peruenisse, que publica libertati pernicioса fuerit. Evidem si omnes, quibus aliquando continuati sunt Magistratus, L. Quintio similes fuissent, nullum ex eare periculum creari publica libertati potuisset. Nam, cum inter plebem ac patres contentiones essent, & plebs eodem tribunos, (quod apertos ad resistentem patribus putarent) in sequente annum denuo creaseret, & patres ob eandem causam Quintio consulatum prorogare vellet, refutat ille vehementer, nec passus est, ut patres plebem in re, qua mali exempli esset, imitarentur, magnas contentione obtinuit, ut noui Consules crearentur. Hunc si ceteri ciues Romani fuissent imitati nequam pessimo exemplo, antiquum de continuandis Magistribus Senatus consilium soluisserint, neq; etiam ex hac Magistratum continuatione, ad prorogationem imperii ventum fuisset, que res perniciem Reipubl. attulit. Primus cui imperium prorogatum est Rome, fuit P. Philo: Nam cum is Palapolum obficeret, & sub finem consularis sui videbatur in manu victoriam habere, nullum illi successorem miserunt, sed prorogato imperio, eum Proconsulem pronuntiarunt, sed haec res, eti[us] publici boni causa à Senatu decreta fuisset, tamen successu temporis in pessimum exemplum abiit, & Republ. Tyrannidem induxit. Nam quanto magis procul ab urbe bellum gerendum erat, tanto magis necessaria videbatur ista Imperii prorogatio, hinc autem factum est, ut pauciores ciues Romani in re bellica excellere potuerint, cum pauciores imperatores fierent, omniumq; belli gloria ad paucos quodam, quibus imperia prorogabantur, rediret. Præterea facile poterat is imperator, qui egregio exercitu longo tempore imperasset, eum sibi deuincire, ut Senatus P. Q. Romani quodammodo oblitus, slos imperatoris fasces agnosceret; Nam ob basice causas factum est, ut & Marius & Sylla exercitum aduersus Rempubl. inuaderet, & occupare posset. Qua mala nun-

quam accidissent S. P. Q. Romano, si illa magistratum, & Imperiorum prorogatio non in r[er]u fuisset. Quod si obiciias, non potuisse restantas geri à populo Romano in locis tam remotis ab urbe, nisi sufficerent continuati Imperatoribus Magistratus. Ad id ego Respond. tardius quidem tantum imperii safigium forte potuisse occupari, sed idem illud postea fuisse durabilius, nec tam cito potuisse Monarchiam sublatam publica libertate introduci.

Nimis inimicus ille est diuturnis imperiis, cum tamen sine prorogatis, aut perpetuis imperiis nullum imperium diu constituerit. Videor audire Cajum flagitiosissimam in causâ detonantem. Euge Petroni, non didicisti audire imperatorem, tu mes continuatus haec tenus magistribus. Machiauello opponi omnium Rempublicarum exempla ac imprimitis Romanæ constat.

Verum exempla videamus; Perfarum Reges Diurna-traps in longis imperijs, & fere perpetuos habuerunt, atq; ante eos Chaldaei, & Assyri. Nabuchodonosor Danielem, & socios negotijs præficit, c. 3. idem sunt.

facit Darius cap. 7. Quod si Resp[on]s. Græcia spectemus, quid est ab illis gestum, nisi per viros iniquos, quibus imperia progarunt? Athenarum Duces Pericles, Nicias, Demosthenes, Cleon, Tolmias, Myronides apud Thucydidem clarissunt, magnis victoriis insignes, seu nauibus seu terrestribus, ad Cythera, Megaram, Corinthum, Pylon, Peloponsum: in Boeotia. Neque qui his pejores fuere, annue imperiunt, Alcybiades, Thrasylbulus, Theramenes, Archippus. Nam Miltiades, Cimon, Themistocles, Charibria longiora imperia habuerunt. Nullus in quantum populus in Daces & Principes iniquior fuit, quam Atheniensis, id inuidia, & suspicione perpetua, ne vel excellenter, vel tyramnidem exercerent, tueri tamen se absque fortium virorum imperijs, & quidem prorogatis non potuit. Neque alter fecerit Lacedæmonii jam potentes facti, vt idem Xenophon.

Ἐν λακεδαιμονίῳ πολιτείᾳ. Οἶδα, inquit, γὰρ πεσόντων μὲν λακεδαιμονίες αἰχμέμορφοι εἴκοσι τὸ μέγιστον ἔρχονται διπλῆλοις συνένειν μᾶλλον ἢ δύοις ζεῦσι ἐν τῷ πόλει τοῦ καὶ κολακενόμορφου Διοφθερέων. Καὶ πέσοντεν μὲν οὐδεὶς αὐτοῖς Φοβερμόρφος χειροτονεύοντας Φιλικεδαγ. οὐν δέ εἴπην οὐς καὶ καλλοπίζομεν θέτοντες τεκνά πεπλαγμένα. Οὐτίσαμεν καὶ πέσοντεν τέττας ἔνεκα ξενιλασίας γιγνομένας καὶ διπλῶμεν σόδας ἐποιεῖσθαι. οὐν οἵ Οὐτίσαμεν τές δοκιμάζεις περιττές εἴησαν οὐδέποτε πάνωντα αρρεύοντες θέτοντες.

Scio n. Lacedæmonios prius domi cum mediotribus opibus una vivere, quam in urbibus magistribus praesse, & per assentatores corrumphi, longe maluisse. Et antea quidem pertinecebant, ne quid aurum habere viderentur, nunc vero, quodammodo, quies gloriantur. Neg, deinde ignoro huius rei gratia peregrinos expelli solitos, neq; peregrinari licuisse, ne ciues virtutis, atq; dolos à peregrinis hauirent. At hoc tempore noui eos, qui primarii videntur, in id maxime incumbere, quo nunquam peregrinum magistratum deponant. Et olim certe eleborabant, vt digni imperio essent, nunc vero, vt imperio, potius quam vi sint digni imperia. Si igitur non modo prorogationes, sed perpetuitates imperii quærebant, facile apparebat, non annua illa duntaxat fuisse. Frustra enim quererent diuturnitatem. Verum Romanam Rempubl. inspiciamus. Tiberius quem imperiæ Tiberius callidum vocat Liphius, annua imperia in longum annua im prodixit. Tacitus l. 1. Id quoq; morum Tiberii fuit conti- peria longare imperia ac plerosq; ad finem vita in iudea exercitibus gora facit. aut iurisdictionibus habere: causa varia traduntur: aliud tedium noue cura semel placita pro aeternis seruauisse, quidam iniudia ne plures fruenter, sunt qui existimunt, vt callidum eius ingenium, ita anxium iudicium, neque enim eminentis virtutes seculabatur, & rursum vita oderat, ex optimis periculum sibi, à pessimis delectus publicum metebat;

qua

qua hesitatione postremo eo proiectus est, vt mandauerit quibusdam provincias, quos egressi triben non erat passurus.

In eam sententiam multa quoque disputauit Fescenninus Niger apud Spartanum. Hic tanta, inquit, fuit autoritatis, vt ad Marcum primum, deinde ad Commodum scriberet, cum videret provincias facilis administratio mutatione subverti. Primum vt nulli ante quinque annis succederetur provincia praefecti, vel Legato, vel Proconsuli, quod prius deponerent potestatem, quam forent administrare: Deinde ne noui ad regendum Rem publicam accederent prae militares administrationes, intimavit, vt Aſſiſſores, in quibus provinciis assedissent in his administrarent, quod postea Seuerus, & deinceps multi tenuerunt, vt probant Pauli & Vlpiani Praefectura, qui Papiniano in consilio fuerunt, ac postea cum vnu ad memoriam, alter ad libellos paruifuerint, statim praefecti facti sunt. Huic etiam illud fuit, vt nemo affideret in sua provincia, nemo administraret Roma, nisi Romanus, hoc est, oriundus urbe.

Augustus quoque praesidibus diuturnas administrationes permisit. Nam primum praefecturam urbem, que magna dignitas erat, pene perpetuam fecit. Varum ex Syria in Germaniam traduxit. Testamento suo in mandatis Tiberio dedit, vt Rem publicam committeret eis, qui rerum vnu, & experientia plurimum valerent. At expertis dare non potuit, si singulis annis mutarentur.

Sed Julius tamen ex prorogata provincia, patria sua potenter factus est, itemque Sylla, ac Marius, inde seruitus Romana.

Respondeo ex continuatis aut repetitis magistris potentiam ciuium augeri necessario, quemadmodum etiam uno ex magistratu semel gesto. Verum non id semper vitandum, quod cauſam potentiae majoris adfeſt. Nam reuera magna ciuium Romanorum pars prorogationem fuisse salutarem existimat, deinde nisi Gallia indomita, semper Romæ formidabilis, si Batavii, Germani, Helvetii parum acrem, prudentemus Imperatorem habuissent, cum Asiaticis, Mithridaticis, Piraticis bellis Reſpublica conficitaretur, de summa periclitandum fuisset.

Perpetua autem continuandi, aut rependendi magistratus consuetudo fuit, jam ab initio Reipublica, Brutus, Postumi, Quintius, Camillus, Manlius, Fabij, Papirij, Curiij, Fabricij, Africanus, Paulus, Metellus, Sylla etiam & Marius continuata imperia habuere. Ipsi fasti consulatus complures & triumphos exhibent; semper enim cum in periculo est Reipublica, est vero semper in aliquo, ad viros magnos, & expertos respexit.

Verum argumenta Machiauelli perpendamus. Cum plebs eodem tribunos, quod apti essent ad resistendum patribus, creasset, Patres quoque Quintio consulatum prorogare voluerunt, cui rei ipse refutit, quod esset mali exempli.

Mirari soleo cum historiam tam pueriliter video usurpari. Quintius consul non ideo prorogationem recusauit, quod id mali exempli, & occasionem tyrannidis esse putarer, quicquid pretenderet, sed alias ob causas. Primo. Quia Senatus ita decreuerat: Neg, tribuni legem ea anno ferrent, neg, consules ab urbe exercitum educerent: in reliquum magistratus continuari, & eosdem tribunos refici, iudicare Senatum contra Rem publicam esse. Secundo. Hanc & alias cauſas ipse consul adducit. Mirriſvana vestra Patres Conscripti, ad plebem auctoritas est, vos eleuatis eam, quippe quia plebs senatus consultum in continuando Magistratibus soluit, ipsi quoq; solutione vulnis, ne temeritati multitudinē cedatis, tanquam id sit plus posse in ciuitate, plus levitatis ac licencie habere. Leuius enim, vaniusq; profecto est sua decretā & consulta tollere, quam aliorum: imitanini Patres Conscripti turbam inconsultam, qui exemplo alii esse debet, alio-

rum exemplo peccetis potius, quam alii vestro recte faciant, dum ego ne imiter tribunos, nec me contra Senatus consultum consulem renunciaripat. Te vero Cai Claudi adhortor, vt & ipse populum Romanum hac licentia areas, & de me hoc tibi persuadeas, me ita accepturum, vt non honorem meum à te impeditum, sed gloriam spreti honoris aut tam inuidiam q; que ex continuato coimpenderet, leuatam putem.

Hac Quintius, qui non modo tyrrannidem inuaderet non poterat, sed Patres à plebis tyrrannide se defendere posse desperabat. Hic nulla ratio de periculo tyrrannidis. Sed valde notandum, quod ait, inuidiam, que ex continuato honore impenderet, leuari creatione non confusa. Nam plebs L. Quintium valde timuit, iratum habitu consulem, fauore Senatus, sua virtute tribus liberis submixum. Jam ante ferocior filiorum Cælo in exilium pulsus fuit, ipse Quintius pecuniam, quā vadatus erat filius, dare coactus est.

Pecunia, inquit Liu. à patre exacta crudeliter, vt diuenditis omnibus bonis, aliquando trans Tiberim, veluti relegatus in tugurio vineret. Merito igitur continuationem recusat, inuidiae metu, quanquam, si rem spectemus, præferri posset auctoritas Senatus consulatum prorogantis, timori Quintij recusantis.

Quintius inuidiam, non continuationem, non magistratus fugit.

Denique non ideo recusat consulatum, quod ejus continuationem, repetitionemq; improbarent Romani, documento nobis sunt alii, quæ in hac contentione contigerunt. Nam loco Quintij, & Collegæ, creati sunt Consules, Q. Fabius Vibulanus, tertium, & Lucius Cornelius Maluginensis. Cur in Fabio non timuerunt tyrrannidem? Non minus in repetitis, quam continuatis est Magistratibus periodum.

Contra tamen objicit Machiauelli. Ex prorogatione Imperii factum esse, vt pauciores ciues Romani in re bellicâ excellere potuerint, cum pauciores Imperatores fierent: omnisque belli gloria ad paucos quosdam, quibus imperia prorogabantur, rediret.

Verum hoc neque fortium virorum animos dejicit; Nam cum è multis, qui bella gererunt, aliquos in magna gloria esse animaduertunt, simulatione ac cinguntur, cum prograri imperium, cum refici eos, cu ad gradia opera reposci vident. Acriores habet stimulos virtus, si non vnius tantum anni decursu abfoluitur ejus industria: Si successore pmitur, si redeundi facultas absenta est, facile obsolescit. Quod v. in re bellica excellere non posse arbitratur, quia pauciores riant Imperatores, id contra experientiam est. Dauid fortissimos milites, duces pitantissimos habuit, sed David tamē rex erat, & Imperatore exercitus Joab. Duce, Nō- Quis Alexandro viuo imperium sperauit: quis Philippo regnante, filijsq; pluribus subnixo in Macedonia Imperator fuit? At tamen magna fuit in ejus aula maximorum Imperatorum copia, qui nisi inter se collisi fuissent, facile totum orbem obtinere poterant. Sane Duce pluſquam triginta cuiilibet Regipares fuere, cum tamen partim bello, partim crudelitate Alexandri plures interiissent; Magni igitur duces, Imperatores, regesq; facti sunt Macedones, non per vires imperando, sed sub Philippo cautissimo regum merendo. Magni Regis conuictus, consultations, exercitationes eos magnos fecerunt. Tales fuisse, qui sub Pompeio, Iulioq; ordines duxerunt. Tales sunt, qui Princeps Parmensi, Spinolaq; floruerunt. Summus quidem honor ad dura belli rudimenta excitat, sine illo tamen peritis militiae constare potest, & solet. Nemo prudens Imperatorem deligit, vt dicat ille militare, nimis insolens est in totius Reipublicæ periculo experimentum.

At exercitus duci suo potius, quam Senatum paruit, id factum imperii prorogatione. Hinc Marius, Sylla, Iulius. Hinc leges & plebiscita coacta.

Videndum
qualib. im-
peria man-
dantur.

Minim non tam prorogando imperio, quam creando tales Magistratus initio peccasse videatur, aut ut rectius loquar, talibus imperium prorogando, de perdita extremum libertate sub Julio loquor; nam Marius & Sylla optime de patria meriti sunt, quanquam certamine partium omnia pessum dederunt. Nec magis hic culpa Marij & Sulla, quam aliorum. Florus excusatores habet Duces quam milites, libr. 3. cap. 21. Aequo animo vtcunque ferrem, sfpbleii duces, aut sinobiles, mali saltem, ducatum sceleri praeibussem: cum vero, p̄f facinus qui viri! qui Imperatores! decora & ornamenti sceleris, Marius & Sylla p̄f simo facinori suam etiam dignitatem praeuerunt, tribus vi sic dixerim, sideribus agitatum est: Primo & leui & modico, tumultu maiore quam bello contrasplos armorum duces subsidente securia mox atrocis & cruentis per totius viscera Senatus gravante Victoria, ultimum non ciuicam modo, sed hostilium quoq; rabiem supergessum est, quum armorum furor totius Italiae viribus niteretur, eosq; odiis securibus, dones decessent, qui occiderentur. Initium & causa belli inexplibili honorum Marii famae, dum decretam Sylla proiuinciam Sulpicia legge sollicitat, sed impatiens iniuria statim Sylla legiones circumagit, dilatoque Mithridate Esquilina Collin. atq; porta geminum agmen vrbi infudit.

Cæsar & Pompeius prorogatis imperijs facti sunt potentes, sed vt potentia abutcentur aliena ciuium inuidia fecit; Causa tanta calamitatis, inquit Florus libro 4. c. 2. eadem que omnium inuidia felicitas, siquidem Quinto Metello, Lucio Afranio Consulibus, cum Romana Maestas toto orbe polleret, recentesq; victorias, Ponticos & Armenios triumphos in Pompeianis theatris Roma cantaret, nimia Pompei potentia apud oculos, vt solet, ciues mouit inuidiam, Metellus ob imminentium Crete triumphantum, Cato aduersus potentes semper obliquis, drectare Pompeium actusq; eius obrepere. Hic dolor transuersum egit, & ad prefias dignitatis paranda impulsit. Forte tunc Crassus genere, duitio, dignitate florebatur, vellet tamen audiores opes. Causa Cæsar eloquentia & spiritu & iam consulatu, alleuabatur, Pompeius tamen super vtrung eminebat. Sic igitur Cæsare dignitatem comparare, Crasso augere, Pompeio retinere cupientibus, omnibusq; pariter potentiis cupidis de inuidenda Republica facile conuenit. Ergo cum mutuis viribus insuum quique decus nitetur, Galliam Cæsar inuidat, Crassus Asiam, Pompeius Hispaniam tres maximos exercitus, vt tam sic orbis imperium societate trium Principum occupetur, decem annos traxit ista dominatio, exinde quoniam mutuo metu tenebantur. Crassi morte apud Parthos, & morte Iulie Cæsaris filie quo nupta Pompeio generi, saceriq; concordiam matrimonii fidei tenebat, statim eniūlato erupit. Iam Pompeio sufficie Cæsaris opes & Cæsari Pompeiana dignitas grauis, nec hic frebat parem, nec ille superiorem.

Nec tamen miuum potentes offensos esse, cum pro meritis, & aucto imperio, allataque patrie salute, & innumeris periculis, consumeliam, & noua pericula cernerent. Oportebat talibus initio non credidisse. De Cæsare tot præstigia fuere, vt falli Romanos non fuerit erroris, sed voluntatis. Cum Sylla eum occidere deliberant amici obsisterent. Nihil eos mentis habere dixit, si non ei prius multos Marios in se ferirent, cum sciret postulatum viginti talenta, Piratis quinquaginta dedisse, eos incio Magistratu occidisse.

Cum tamen multa indicia tyrannidis daret, non obrepit ignorantibus Cæsar. Plutarchus in ejus vita ita refert. Ad hec canarum & mensa & in summa reliquo vita splendore colligebat paulatim in Republica opes: quas inuidi eius brevi existimantes deficientibus sumptibus cuanidas fore, securi inclive cerebellum in Republ. permisere: sero autem viri euasissent iam ingentes & prævalida atq; aperte in rerum mutationem senserunt eas erumpere, animaduerterunt nullum confundere esse rei alicuius parvum exordium, quod non illico grande reddit continuatio, quodq; ex eo, quod contemna-

tur, asequitur, ne impediatur: Itaq; ille qui primus suspectum habuisse videtur, & timuisse eius in Republica gerenda, si cut in mari serenitatem, & latentem sub humanitate blandi: et q; considerauit acrimoniam, Cicero dicebat in aliis eiusceptis & actionibus considerare se omnibus ingenium tyrannicum: Sed cum comam eius, inquit, ita videam compositam accurate, ipsumq; uno digito caput scabentem, contra non videtur iste mihi tantum mali animo concepturus, vt Roma-nam Rempublicam euerat.

Cum scirent eum anteq; yllum magistratum ce-pisser, habuisse trecenties duodecies H. S. axis alieni, vt est in eodem, & hoc impensis magnis & splendore contraxisse. Cum imagines Marij in capitolio collocarit, cum clamarent omnes regnum eum moliri, cum ejus audacia patior omnes incesseret. Cum Lutatius Catulus eum in Senatu accusans diceret: Non amplius cuniculus Cæsar, verum machinis iam petet Rempubli- canam; cum in conjuratione Catilinæ suspectus esset, quomodo potuerit dubitare qd facturus esset, cum publice in Senatu protestaret se ad populum transire? Cur non Senatus ipse leges Agrarias, & Colonias decrevit? Quid vero, quod ajunt eum cum Cras-fo in necem senatorum compirasse, cum esset ædilis? Quid quod multipli familiæ exterruit inimicos? Norat illa omnia Senatus, itaq; largitione effecit, vt non Lucceius, sed Bibulus cum eo consul designaretur, vt Tranquillus docet. Senatus etiam hoc egit, vi proiuinciae, minimi negotij consulibus decernentur, id est, sylva colleque. Quid enim in proiuincia non ageret, qui Bibulum Collegam, & Senatum domi metu se continere coegerit? Adeò vt versibus illa tyrannis jactaretur.

*Non Bibulo quicquam nuper, sed Cæsare factum est.
Nam Bibulo fieri consule nil memini.*

Ita vt joci causa signabat Julio, & Cæsare Consulibus. Deniq; per conspirationes obtinuit, vt Gallia ei in quinquennium decerneretur; Tranquill. c. 22. Socero igitur generoq; suffragantibus ex omni proiuinciarum copia Gallias potissimum elegit, cuius emolumento & opportunitate idonea sit materia triumphantorum, & initio quidem Galliam Cisalpinam, Illyricum adiecto lege Vatinia accepit: mox per Senatus Comitatum quoq; veritis patribus, ne si ipsi negarent, populus & hanc daret. Quo gaudio elatus non tempe-ravit, quin paucos post dies frequenti curia iactaret, inuitus & gementibus aduersariis adeptum se que concupisset: prouide insularum omnium capitibus: ac negante quodam per con-tumeliam facile hoc ulli fame fore, responderit, quasi alludens, in Assyria quoq; regnasse Semiramis, magnamque Asie partem Amazonas tenuisse quondam.

Anuos deinde Magistratus sibi obligavit. Tran-quill. c. 23. Ad securitatem ergo posteri temporis, in magno negotio habuit, obligare semper annuos magistratus, & e competitoribus non alios adiuuare, aut ad honorem pati peruenire, quam qui sibi pepigissent, propugnaturos abstinentiam suam: cuius pacti non dubitauit à quibusdam iuriandum, atq; etiam syngrapham exigere.

Cæsar igitur jam ante dominabatur; Senatus enim, quem vnice exstinctum volebat, cum Galliam Cisalpinam, & Illyricum à populo accepisset Cæsar, vltro Comitatum adiecit, ne & hanc populus daret. Cæsaris potentia in fauore populi, deinde conspiratione, & emptione potentium fuit. Interim tamen imperio multa adjecit, cum in pericula escent omnia, nisi acri Imperatore Gallia defensa fuissent, non igitur diuturnum imperium, sed quod fieri solet fauor populi, timor optimatum tyrannum illum illum vrbi, & orbi impofuit. Jam tyrannus erat, cum imperium continuari sibi abeberet.

Itaq; annuos Magistratus non probo: Tum ob Malam. cauas ante expositas, tum vero, quia opportuni sunt nuorū magnis & malis conatibus transitus rerum. Facilius periorum. est etiam vnum malum ferre quam multos. Ad va-rie-

Inuidia ci-
uum bellū
ciuile fecit.

Conspira-
tio pauci-
rum omnes
seruare co-
git.

In Cæsare
scientes vo-
lentes pec-
carunt Ro-
mani.

rietatem autem morum, qui in diversis non modo contrari sunt, sed grauant eos, qui prioribus placuerunt, sc̄e accommodare difficile est prouincialibus. Quam verò sumptu grauabant prouincias, abeuntes, redeuntes, donis, auro coronario, alio in loco dixi. Quod verò tæterrimum est, qui vnicam, & vnam pene totâ vitâ ditefendi occasionem se nactos putant, ea flagitosissime, auarissimeq; vtuntur, & cum judicia pœnasque pertimescunt, infanda omnia mōliuntur.

§. 3. Quocirca nisi alia multa errata contingent, prorogatio imperiorum ad interitum Reipublicam non est satis, nec Julius tum primum libertatem euerit, cum post gemina lustra debellata Gallia non facili cuento multa bella gessit, sed cum vi & metu mortis Collegam Consulem, & Senatum coegerit abstinere curia, eosque codem metu impulit, vt inimicissimi, inuitissimique in Galliam vtramque & Illyricum sibi imperium extraordinarium, & quinquennale decerent, cùm facta cum Pompeio, Crasso que conspiratione alterum quinqueñium extorxit, itaque ante prorogationem potentior libertatem opprescit.

Alij majore periculo Rempublicam tentarunt, quamvis eventus defuit; Spurius Cassius legibus Agrarijs sibi plebem authorare conatus est, quem patet occidit. Melius autem largitione emere destinat, & perfecisset, ni eum Seruilius Ahala in medio foro confodisset. Manilium à Capitolio deturbavit, tyrannidis suspectum. Omnim in populari statu regnare volentium illæ artes sunt. Ipsi tribuni hacarte grasseti sunt. Florus libro 3. c. 13.

§. 4. Seditionum omnium causas Tribunicia Potestas excitat: qua specie quidem plebia tunda, cuius in auxiliū comparata est, re autem dominationem acquirens studium populi, ac saeum Agraria, frumentaria, iudicaria, legibus, auctorabatur. Inerat omnibus species equitatus. Quid enim tam iustum, quam recipere plebem ius suum a patribus? ne populus gentium vicit, orbisq; possessor, extorrb ari et foci ageret. Quid tam equum quam inopem populum vivere ex orario suo? Quid ad ius libertatis aquanda magis efficax, quam ut Senatu regente prouincias, ordinis equestris autoritas saltem iudiciorum regno niteretur? Sed hoc ipsa in perniciem redibant, & misera Rempublika in exitium suum merceserat, & à Senatu in equitem translata iudiciorum portavat, vestigalia, id est, imperii patrimonium supprimebat, & emptio frumenti, ipso Rempublika neruos, exauriebat ararium. Reduci plebs in agros, unde poterat sine posidentium euerstione, qui ipsi pars populi erant: & tamen relietas sibi a maioribus sedes atate, quasi iure hereditario possebant.

Quid enim aliud vñquam Cnaeus & Caius Græchi fecerunt? Leges Agrarias ille tulit, & frater defendit, vterque celeriter à nobilitatis factione occisus est, Cæsar eadem vi progressus longiore discriamine ad 23. vulnera deducens est. Gracchanas leges Apuleius acris vñst, sed cum jam triennio dominatus esset, & Caium Memmum consulatus Candidatum occidisset, à populo faxis, fuitbusque post obsecionem cooperitus, in ipsa quoque morte lacertatus est. Drusus omnia largitus, cum obtinisset, quod intenderat, moritur. Omnes illi idem, eodem modo quo Julius egerunt, hoc solum defuit, quod in prouincias non abierint, vnde emere Magistratum fauorem poterant.

§. 5. Porro longissima præsidum imperia, & simul magna non probo. Ex illis enim potentes redundunt, imo etiam saeiores, & minus dicto audientes. Diuidenda itaque prouinciae, quod olim prudenter à Romanis factum. Consulares prouinciae fuere; Hispania citerior, Hispania vltior, Gallia

cis Alpes, Gallia trans Alpes, Illyricum, Dalmatia, Cilicia Syria. Prætoria vero. 1. Sicilia. 2. Sardinia, & Corsica, 3. Africa, & Numidia, 4. Macedonia, & Achaia, & Græcia, 5. Asia, & Lydia, & Caria, cum Mysia, & Ionia. 6. Pontus & Bithynia. 7. Creta. 8. Pluriū pro-Cyprus. Hæc si distributio seruata fuisset, haud facile aliquam potentior Republica evadere potuisset: Nam extra has erat Roma, & robur Italiae. Deinde omnes habebant vicinos praesides amulos. 3. Si aliqui exercitum habuerunt, illi à vicinis barbaris infestabantur; hoc in Cæsare violatum est jus, cum tres prouincias in vnam confarentur.

Augustus etiam prudenti diuisione securitatem sibi peperit, Dio libro quinquagesimo tertio p. 341. Sic in sua "Εθνικού απόλετης εργασίας και επιλέγει, σεμπε ποτῶν δημόσιων απόδειξης, οτι διαχρονικά εργασία της Ελληνιστικής πολιτείας ήταν της Κοινωνίας επιχειρησιακή, η έπειτα καθ' εαυτή μέρα την ρεστοράνου διαδικασία, κατέρχεται. Προνοιας imbecilliores, ut pacificas, & bellis securas reddidit populo, validas, ut dubias & periculo propiores, aut quibus hostes finitimi essent, aut que possent res per se noras moliri retinuit.

Populi & Senatus erant; Africa, Numidia, Asia, Græcia, Macedonia, Dalmatia, Cyrenaica, Sicilia, Creta, Sardinia, Bætica, omnes pacatores. Cæsaris fuerunt reliqua. Prudentissime sequentes Imperatores amplius diuiserunt, vt singulorum minuerent potentiam. Itaque decent fuere in Ægypto prouinciae, in Asia undecim, in Pontica totidem, in Thracia sex, totidem in Macedonia, seu Græcia. In Dacia quinque. In Africæ tres Consulares, Carthaginensis, Byzacena, & Tripolitana, nec illæ tantum, sed & aliae. Justinianus Africam in septem prouincias diuisiit, qua praesibus parebant. Notitia imperii; septendecim in Italia, quarum octo Consulares fuere. In Gallia etiam septendecim fuere. In Hispania septem, quam multiplicationem experientia docuit, ne praesides facile vires rebellandi contrahere possent. Non aliâ ratione nunc Hispaniarum Rex vñtitur, qui Indiam Occidentalem diuerfis Proregibus tribuit, quorum alter Lima, alter Mexici residet, Orientalem tribus dispersit præsibus. Si enim singuli sunt mediocriter potentes, nemo vñquam aquabit alios praesides, nedum ipsum Regem.

C A P V T XI.

Tales creando Magistratus minores, qui possint promoueri ad dignitates maiores, & non contemnendos honores inferiores ab iis, qui gesserunt ma-tores.

§. 1. **D**Væ leges saluberrimæ omnino, & quarum neglectus Rempublika sepe afflit.

Præmaest: Nemo officio quamvis exiguo adhibetur, in quo honor est, & dignitas, nisi spes sit ad maiores dignitates eum idoneum fore, præfertim ad aulam, & conuentum ne admittatur. Nam reuera magnis se & aliis, atque illos ipso malis objiciunt, qui fauore aut prelio inducti homities improbos, imprudentes, aut animi pusilli ad initia Rempublika gubernandæ adsciscunt; Eos enim vel cum Reipubl. damno ornare pergunt, atque euchere, vel suo loco relinquent; quorum alterum bono communi aduersatur, alterum reddit inimicos. Cum juniores adeoq; subditos p̄ferri ianam aduertunt,

Initio deli-gatur ami-cus, ueucci-eum sit ne-cesse.

centum beneficiorum oblii, de vindicta cogitant, cuius aliquam copiam habent, potestatis participes, consciū lectorum. Deinde in officio sedulos, fidosque facit spes crescendi, quā in illis non est, qui crescere non possunt. Tertio, non melius potest vitari turba inutiles, praeferim in aulis Regum. Si enim nemo ad obsequia priuata, nisi cui potest in parte Res publica gubernanda relinqui, admittatur, pulcherrima regni constitutio fuerit; nam praevidum optimorum erit copia. Talis erat Davidis tempore consiliatorum senum ceterus, tales Philippi Macedonis tribuni & centuriones, ex quibus torreges exorti sunt.

Vetusissimum porro est, Principum familiares ex palatio ad prouinciarum gubernationem dimitti. Socij Danielis constituantur super opera Babylonis, Dan. 3. Educati autem erant, ut starent ante Regem, Dan. 1. Quā quidem in re mirari conuenit, in Rege Babylonis tam solerter curam educandas juuentutis, qua ad gubernacula admoueretur. Ecce Rex ille vastator orbis, Dan. 1.3. conquirit de hostium filiis. Et ait Rex Alphenez preposito enucleborum, ut introduceret de filiis Israel, & de ferme regio & tyrannorum, puerorum, in quibus nulla esset macula, decoros formam & eruditos omni sapientia, cautos scientia & doctos disciplina, & qui posset stare in palatio Regis; ut doceret eos literas, & linguam Chaldaeorum.

Selekti dignitate formae virilis & ingenij; nam hebreos vocat **מְשֻׁבְּלָה** intelligentes, ingeniosos, deinde cautos scientia **רַעֲשָׂה** scientiam, **γνῶστες γνῶστιν**. Tertio, **σταθερούς φρέσκους** prudenter præditos, est autem **φέρνοντος τὰν περιττὰν**, eorum qua agenda sunt dexteritas, ac scientia.

Hūs confituit Rex v. 5. annonam per singulos dies de ciuis suis, & de vino unde bibebar ipse: ut enutriri tribus annis, postea starent in conspectu regis.

Aula Principis debet esse Schola præsidum.

Barbarus Rex ex toto regno collecta ingenia excoli mandat, nempe, ut non nisi prudentes, atque erudit in ejus stene conspectu, cum interim aulae quorundam Principum Christianorum, & rei & morum sint corruptrices. Retentus ille est apud Persas mos, i. Esd. 4.14. *Nos autem memores salis, quod in Palatio comedimus.* Principes igitur trans Euphratem ex aula Regiā venerant, eaque causā obtrictos se amplius arbitrantur. Multo prudentius Romani, si prima instituta specces; nam postea populus disolutus ipse peccavit; neminem enim in prouinciis imperare voluit, nisi qui domi inter tot Magistratus, & in oculis cuium suorum magistratu funētus esset. Id autem moris fuisse etiam apud Imperatores tum multa alia, tum nomen Comitum nos docet. Quia namque Imperatorem comitabantur, comites dicti sunt, & quidem adhuc stante Republicā. Atq; inter eos, quos tibi Comites, & adiutores dedit ipsa Res publica, his finibus præstabis, quos ante prescripti, quos vero ex domestici coniunctionibus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta proflanda sunt.

Comites deinde etiam dimissi ab aula nominati sunt, cum prouincias administarent; hinc orta Comitum dignitas, qua etiam illis tributa est, qui nunquam Imperatores in comitatu fuerunt, immo Imperatorem nunquam viderunt. Hinc Comites Italicæ, Africæ, Illyrici, Hispaniarum, Orientis.

Summi Principes in imperio sicut Palatina habeant, & obeant, Moguntinus Arsum aucti chiepiscopus est Aachencancellarius per Germaniam, imperatoris Coloniensis per Italiam, Treurensis per Galliam, & regnum Arelatense. Rex Bohemiae Archipin-

cerna, Comes Palatinus Archidapifer, Saxo Archimareschallus, Brandenburgicus Marchio Camerarius, qui publice officijs suis aliquando funguntur. Quemadmodum igitur Principes illi non ad miscenda vina, fercula offerenda, aut auenam diuidendam, quod aliqui eorum nunquam, plerique semel duntaxat officium Imperatori exhibent, in tam celso gradu collocantur, sed vt summa Imperij negotia cum Imperatore sustineant, eodem plane modo omnes Reges, & Principes conuenit rerum domesticarum habere eos administratos, qui regere alios, & capessere Rempublicam possint. Et profecto Josua filius Nun minister Mosis erat, cum Deus ducem populi constituit, Samuel minister Heli summi Sacerdotis, Eliseus fundebat aquam super manum Eliæ, qui confortio potestatis, etiam à Deo amplius honorata sunt.

§. 2. SECUNDUM LEX. Ut qui majotibus magistratibus functi sunt, non dedignentur minores deinde suscipere. Insigne in Republicā exemplum dedit Scipio Africanus, qui fratrem consulem, cui bellum Syriacum contra Antiochum mandatum est, voluntariā legatione comitatus est. Pompeica stra Senatum appellabat, in quibus ait Cicero fuisse decem consulares, Philipp. 13.

Venetorum legibus cautum est, ut munus in exercitu reculare possit, qui ante majore cum dignitate militauit. Qua lex sapienter de bello constituta est; neque enim Republicā expedit, viros magnos, & cum auctoritate viventes, in bellis offendos, inuitosque versari. At in ciuilibus conueniens est, ut prætor sit, & ædilis, aliaque obeat, qui consulatum gescit. Qui Indias, Neapolin, Belgiam, unquam rexit, minorem prouinciam regat, consilijs præsidet. Si enim præfides potentes mutandi sunt, quamvis recte administrent partem Republicā sibi concreditam, præstat cum imperio eos manere, quam penitus priuatam vitam agere.

Verum in hoc genere sapienter constitutum fuit *Præsidibus officio fun- et honor augendus.* in Constantinopolitano imperio, ut iis, qui in dignitate fuissent, bella gessissent, honores & tituli conferrentur, quibus ipsis præsidibus honoratores essent. Alij quidem Reges, & Cæsares eximios quodam viros Patrum nomine dignati sunt. Mithridates Theodorum Scepsum in Patrem adoprarat, ut auctor est Plutarctus in Lucullo. Verum Leo, qui dictus est Philosophus, statam dignitatem fecit, & **βασιλεὺς τόπος** Regis patrem appellavit, ita Zonaras. **Ἐπίκριτης βασιλεὺς αὐτοῦ τὸν οὐρανὸν ἐφεγών,** honorauit Regis Patrem, cum ipse nomen hoc inuenisset. Sic intelligendus Cedrenus, cum ait, **Εὖμ** amore Zoës filia Tzautza sacerorum sic decorasse. **Τὸ δέ λογικαὶ καὶ φυσικά μηδὲ τερπονόν.** Nouans, qua prius non erat, dignitatem. Optime sane, Erat prius nomen honoris, amoris, ut cum Sejanum Tiberius, Iulianum Caius, Corbulonem Nero, Gordianus Misitheum patrem appellaret, cum quæstori suo Prætor quasi pater serueretur. Cum Honorus Stiliconem, Arcadius Eutropium sic compellaret. Sed Leo peculiarem esse dignitatem voluit, plane sic olim titulus erat honorque, Comitem esse Imperatoris, nunc etiam peculiaris est in regnis Europæ status. Oliu omnes patricii vocabantur Imperatoris patres, dicuntur enim **ἐν τοῖς βασιλεῖοις πατρεῖς τοῖς βασιλεῖς,** vel **ἄρχεται;** inter partes Imperatoris agere. Magnam fuisse dignitatem constat ex Nouella 81. **Quicquid patritiorum ad utilitatem & ornatum respicit à Deo nobis tradite dignitas, publice, hoc semper cogitantes, ad effectum deducere festinamus.** Igitur etiam dudum legem scripsimus super gloriosissimum nostris patribus: que liberos eos, dignitatis collatione, paterna potestate demonstrat. Non enim decens putamus,

sumus, ut hos quos in officiis nos patrum prouehibimus nostrorum, bi sub aliena sint potestate. Nam si emancipations actio dudum quidem & per eas qua nuncupantur legis actiones, facta cum iniuris, & alapis, liberabat eos huiusmodi vinculis; quomodo futuri essent Codicilli omnium honestissimi dati a presidente vniuersi imperio, non eos posse paterna potestate liberare? Nunc autem clementius aut etiam honestius in Republica cogitantes: Sed super gloriosissimum consilium, qui proprium nomen ipsi post imperium praebat, & soli consularibus Codicilli honorantur: & super singulis qua liberare a curia possint, hoc est, praefectura & magistrum: dicimus autem in ipsis sedibus & operibus agitur hoc ipsum sanciuimus esse, ut omnis talis dignitas, aut etiam cingulum huiusmodi acquisitum aliquibus quoque nos probauerimus, quod eos liberet, a curia hoc valeat, & vt potest eos libertatem patrum & aurorum. Nam si sanciuimus, ut si quis seruus sciente Domino mereatur militiam, aut quamlibet dignitatem adipiscatur, repente ab imperio liberetur, & in ipsam rapiatur ingenuitatem, quomodo non est iustum, tantum promerentem Codicilos, non etiam paternam potestate librum fieri?

Verum nusquam tanta copia est honoratorum Dicum, & qui sine magistratu magni sunt, quam in Hispania, praeter commendas enim, aliaque dignitatum praeficia, sunt equites aurei velleris, sunt quos vocant Los grandes, aliisque, quorum dignitas non minor est eorum, qui in negotiis imperiisq; versantur, quin & illi in consilio, & partium gubernatione utilissime versantur.

CAPVT XII.

Generalis Magistratum diuisio ex modo pratico Republi- ca.

Circa ho- §. 1. **M**agistratum, qui subordinati sunt, & pa-
mines regi- rendi necessitatem cum imperandi iure
do verfan- conjunctam habent, in regnis & Rebus publicis du-
tur magi- plex ordo constituitur. Nam alij in hominum gu-
stratus & bernatione, alij in opum publicarum administrati-
vidicis, cir- one versantur. In hominum gubernatione sunt, qui
ca alias res eos ad finem Republica dirigit, ut secundum vir-
questores. tute vivant, felicesque euadant, quorum varia
funt munia, quot feliciter actiones honestae, qua ad
bonum publicum imperantur, & prauae, qua ve-
tantur. Cum autem frequenter controuerhae, li-
tesque orientur, nec constet, quid aequum bonum est, in omni bene constituta Republica cognitores
judicis que sunt constituti, qui ambigua definiant,
qui quidem reuera publicani habent, eamque magna potestatem. Qui igitur catena disponunt, &
patrini consilunt, simpliciter Magistratus vocan-
t, quales erant Romae Consules, qui controuer-
sias decidunt, tantum eos subditos habent, qui jure
conseruum manus veniunt, & in ea duxtaxat cau-
sa, quae illis commissa iudicibus est. Eos Iuridicos,
Indicesque dicimus, ejusmodi Romae Praetores erant.

Locunq; Alterum genus Magistratum est, quod rebus pa-
tentiis patriis acquirendis, augendis, conseruandis occupa-
tur, quod generatim ad Questores, quod quatuor
Reipublicae curam impendunt, pertinet. Patrimoniis itaque publici, hoc est, vectigalium omnium, reddituumque, aedium publicarum, portuumque
sunt curatores. Omne igitur regnum, omnis Rep-
ublica, Consulari, Praetorio, Questorio magistratu perficitur, atque ad haec genera omnia officia ac di-
gnitates referuntur. His igitur more antiquo con-
stat ciuitas, & haec cura Monarchae, optimatisbus,

populo incumbit, ut designati Magistratus recte ju-
steque gubernent, ius accurate dicant, opus inte-
gre, pureque tractent. De his igitur ex antiquis, no-
uisque moribus & legibus dicam. Verum quia opus est in tantâ rerum varietate, stabili, sapientique con-
silio, quod in Aristocratis, & Politia Seratum, in
Monarchia consilium communis nomine dicimus, alibi Consistorium, alibi Parliamentum vocatur, in-
ter quae si omnia legitime administrentur, non est
alia distinctio. Nisi quod consilia Monarcharum ab illis pendeant, in Aristocracia libera sunt, in Politiâ populi suffragis firmantur. Haec inquam, si le-
gitime omnia administrentur, Respublica bene gerit
ur. Nam ex vitijs consulentium, & sententijis di-
centium multa discrimina nascentur. Proprium li-
beri Senatus malum est, populi oppressio, nobilitatis euectio, nec minus est in Senatu populari pericu-
lum popularitatis, quâ primum Athenae, deinde Roma perijt. In consilio Monarcharum haec tenus obfuit metus, & adulatio. Rempublicam consili-
lio, deinde suis Magistratibus, hos suis legibus in-
struamus.

CAPVT XIII.

Senatum idoneum legendum esse, eius-
que leges, itemque de Consi-
liariis.

§. 1. **S**enatus tam in liberâ Republicâ, quam in Monarchia dignitas præcipua sit, & potes-
tas. Dignitas quidem ex genere & censu, sed ma-
gis prudentia, virtutisque delectu. Senatum Moy-
si dedit Deus, quamvis enim eum ipse edoceret,
quamvis bis quadragesima dies, noctesque in monte instruxisset, quamvis facie ad faciem velut amicus
illi loqueretur, Septuaginta tamen Seniores illi ad-
junxit, quibus dedit spiritu suo, ut ostenderet, se
eos, qui ad consilium publicum legitime vocaren-
tur, singulari numine, ac benignitate fouere. Id
ad eo verius est, ut improbissimum hominum e-
gregia decreta, sanctissimasque sententias & leges
videamus, & vtamur quotidie Republicâ, quam illi
instituerunt. Cum vero in consilio publico o-
pus sit summa auctoritate, hinc antiquitus factum
est, ut Regibus a consiliis sint illi, qui proximi sunt
dignitate; Ita septem Principes Perlarum fuere, de
quibus scribit Artaxerxes 1. Esdræ 7. verific. 14. As-
facie enim Regis, & septem consiliatorum eius missus es, ut vi-
stes Iudeam, & Ierusalem. Et verific. 15. Rex & consiliato-
res eius munera afferunt. Itaque Esdras ait, Deum inclinasse misericordiam suam coram Rege, & consiliatoribus
eius, & vniuersi Principibus regni potentibus. Inter sum-
ma bona Deus recenset consiliarios, Isaiae 1. ver. 25.
Et conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum
scoriam tuum, & auferam omne flammum tuum.

Et Proverbiorum 15. verific. 22. Disceperunt cogita-
tiones, ubi non est consilium: ubi vero sunt plures consiliarii
confirmantur. Verissime etiam Aristoteles, Consilia-
rios eorum, que inter homines sunt, esse diuinissimum. Ro-
manus Senatus est effector facie Romuli, Cyneæ ta-
men consellus Regum videbatur. Orbis terra con-
silium, ordo amplissimus, decus imperij vocabatur;
verum in illo Senatu, si vtcunque laudationes illæ
speciem veri habuerunt, in hodierno imperio verifi-
cata sunt.

Quis n. neget Senatum Germanici imperij con-
cessum esse Regium, in quo Imperator Romanorum
præsidet, septem electores quorum unus potentiam, Germanici
& insignia Regis præfert, ceterorum est pene Regia
potentia, & trium Sacerdotii maiestas. His accedunt
tot.

tot Principes, Comites, & plurimarum potentiumque ciuitatum legati, ex Senatu illarum delecti; vt nullo modo credam his parem fuisse Romae etiam florentissima Senatum. Nam vetus ille sub Regibus ex collectio populo, & asylo conferri cum hodierno vilius ciuitatis curia non debet. Olim centum illi in pratis sepe Senatus erat, cum Curia Pellitos habuit rustica corda Patres.

Primum centum, deinde ducenti, a Prisco trecenti constituti sunt, tempore Caesaris millenarium numerum excellerunt, intruis ex omni gente facinorosis, sordidisque. Senatus ergo imperij dignitatem egregie represtat. Adde quod ad ejus temporis utilitatem, bono concordiae temperamento, ex plebe, & per suffragia plebis Senatores legebantur. Non dissimilis olim fuit in alijs regnis Principum, & Senatorum dignitas, sed in sola penè Germania perfeuerat.

Indigni Senatu arcēdi sunt.

§. 2. Ut maiestatem Senatus suam retineat, cura adhibenda est, ne indigni legantur; quo circa matrem exercendi, qui in eum ordinem aliquando venturi sunt. Cicero lib. 3. de legib. è magistratibus Senatum esse vult. Optimo sane consilio, nam ad consilium de Republica dandum maxime ille idoneus est, qui Rem publicam, aut partem ejus gubernauit. Non tamen admittendus, si quis magistratum male gesit; itaque si maiestatis, aut repetundarum, ambitusue factus est reus, non nisi judicio absolutus in ordine amplissimo confideat. Deinde cum periculosus sit imperare imperium, quam esse Senatorem, non videtur magis conueniens, ut functus Magistratu in Senatu sit, quam ut imperaturus ex Senatu sumatur; hinc supra maxime eos probavi, qui consultationibus mature adhibent eos, qui in ipsem gubernandam Reipublicam educantur. Et mecum facit magnus Imperator Augustus; ille quamvis iniutili turbam arcuit curia, tamen liberis Senatorum, quo celerius Reipublica assuererant, protinus virilem togam latum clavum induere, curiae interesse permisit. Ita Augustus, sententiam tamen dixisse junioris illos vix puto, auditione aliorum eruditos fuisse arbitror.

Indigni Senatu morti.

Olim nomina indignorum albo eradebantur; à censore cum præterebantur, moueri Senatu dicebantur. Non tamen perpetuo carebant curia, sed aliquando à sequenti censore legebantur, imò aliquando censores creati sunt, ut dicam postea de Salinatore. Priscis temporibus magnam in Senatoribus virtutem fuisse, ex eo discimus, quia facile mouebantur. M. Valerius Maximus, & C. Junius Bubulcus, Brutus L. Antonius Senatu mouerunt, quod vxorem, quam virginem duxerat, nullo amicorum in consilium adhibito repudiasset. Val. libr. 2. cap. 9.

Sic M. Porcius Cato L. Flamininum è numero Senatorum sustulit, quia in prouincia quendam damnatum securi percusserat, tempore supplicii ad arbitrium & spectaculum mulierculæ, cuius amore tenebatur, electo. Et poterat inhibiri respectu consulatus; quem is gesserat; atq; autoritate fratris eius V. C. T. Flaminini: Sed & censor & Cato duplex severitatis exemplum, ea magis illum notandum statuit: quod amplissimi honoris maiestatem tam tetra facinore inquinauerat: nec penitus duxerat, iisdem imaginibus adscribi, meretricio oculos humano sanguine delectatos, & Regis Philippi supplices manus.

Quid de Fabricii Luscini censura loquar? narravit omnis aras, & deinceps narrabit, ab eo Cornelium Ruffinum duobus consularibus & dictatura speciosissime funditum, quod decem pondo rasa argentea comparasset; perinde ac malo exemplo luxuriosum; in ordine Senatorio retentum non esse. Ipse medius fidius mibi litera seculino nostro obstupescere videntur, cum ad tantam severitatem ministerium accommodare

coguntur; ac vereri ne non nostre vrbis acta commemorare existimetur. Vix enim credibile est intra idem pomerium decem pondo argenti, & inuidiosum fuisse censum, & inopiam haberi contemptissimam.

M. autem Antonius, & L. Flaccus censores Duronum Senatu moverunt, quod Legem de coercendis coniugiorum sumptibus latam tribunus plebis abrogauerat, mirifica nota causa.

Quam enim imprudenter Duronius rostra confundit, illa dicturus, freni sunt inieicti Vobis Quirites, nullo modo pertinendi, alligati & confixi ejus amaro vinculo seruitur. Lex n. lata est, que vos esse frugi iubet: abrogemus igitur istud horrida vetustatis rubigine obstatum imperium, etenim quid opus libertate, si volentibus luxu perire non licet?

Justissima causa, cur ille motus Senatu sit. In Flaminio justior fuisset, si ob scortationem motus fuisset.

Augustus, ut narrat Dio libro 52, numerum minuit, & repurgauit; cohortatus enim est, ut quis ex conscientia generis, & vita sibi ipsi judex esset, ita perfusa quinquaginta, ut sponte in ordinem se redigerent. Non recte hoc Augustus: non enim purgauit eā ratione Senatum; nam primo quis monitus ab Augusto, in curiam inuitus intraeauit, si non poenas daturus, certe contumelias auditurus? Deinde mille erant, ex his, qui verecundiores erant, ceterae, jam hoc ipso, manentibus, & contra monitiones obduratis meliores. Quocirca paulo post, alio & efficaciore remedio curiam reformatu.

Τελεόντα ἄνδρας τὸς ἀρισταῖς, inquit idem Dio libro 54. ἐξελέγατο, καὶ ἐκείνους ἐκέλευσε καὶ πέντε εἰς πινάκια γέραντες ἐλέαται. Triginta viros optimos elegit, & eos iussit per quinq; in tabellis nomina scribere, & eligere. Non sic intelligo, ut tantum fuerint a singulis quinque scripti, hoc est, centum quinquaginta, atque ex illis optimi electi; nimis magna est illa paucitas. Sed cum supra mille essent Senatores, omnium nomina ex albo, quem publice proponit jubarat, in tabulas seorsum referri voluit, quina, & quin, ut de singulis pentadibus censores triginta judicarent.

§. 3. Potestatem Senatus maximam esse veteres Potestas litterarum summa. hoc tamen limitatum est; nam postea immunitat; Imperia, potestates, legationes, cum Senatus creuerit, populusq; iussit, ex vrybe executo: Et: Omnes magistratus, auctoritatem, iudiciumq; habent: èq; his Senatus esto: eius decreta, rata sunt. Ast si potestas par, maiorq; prohibeat, S. C. perscripta servantur. Is ordo omni vitio vacato: ceteris specimen esto.

Belli autem potestas, legationum, fœderumque penes Senatum fuit, Februarius mensis audiendis legationibus attribui solebat. Decreta Senatus vim legis obtinebant, postea populus rogabatur; vellet, jubenter Quirites, sed translata in Principem potestate populi, solebat ille leges ferre, sed ex auctoritate Senatus. Malit tamen Principes in Senatum contumeliosi fuere, Julius consul, nondum dictator metu eum curia arcuit; Antonius nondum triumvir Ciceron minorat, se cum fabris ad disturbandum ejus domum venturum, ni adsit, Philip. II. Nero Senatorem capite multauit, eo titulo, quod infrequens esset. Idem Antonius armatus Senatum sepuit, ut liberè sententiae dici possent. Verum turpe est consilium publicum habere, & illud opprimere. Olim nihil agi cum populo nisi ex auctoritate Senatus potuit, postea seditioni ciues obrectantur, Princibus patrum, populum sibi demeruerunt, facti potentiores ipsum populum opprimitur.

§. 4. In

Augustus
Senatum
purgare
aggressus.

Lata
tura

Conf
tor me
nocte
monit
magis
tum

Forti
zorum
eratu
benta
denti
fingul

Turba vi-
regia est.

§. 4. In Senatum legi nimium multos non conuenit, fieri enim non potest, quin multi eo ordine indigne adsciscantur. Itaque cum Romanum imperium latissime pateret sub Augusto, mille Senatores nimia turba censemur. Deinde haberi ille numerus, rogarique sententiae, haud commode posunt. Neque ideo Veneti reprehendendi tamen, quod cum viceimam imperij Romanum partem non habeant, duplo tamen copiosiorum Senatum conferent, duo millia enim numerare in albo dicuntur. Verum dicendum est, consilium illud magnum comitia potius, quam Senatum representare, quamvis non plebeia, sed nobilitatis comitia sunt. In magno enim illo nobilitatis conuentu creantur magistratus, dignitatesque & officiorum munera conferuntur, alijs consiliis in quibus Seniores consultant, supplementa dantur. Nam varia sunt consilia instituta, ex quibus unum, quod Pregradi appellant, constituitur, quod ex grandi consilio feliguntur, qui prudentia, & experientia valent, nec fere nisi ducenti viginti haberent Senatores: hoc proprie Senatum refert, omnia pacis & belli maximaque negotia tractant, potestateque magna decernunt. Quamvis demum ad pauciores reddit, nam quod decem Sapientes cum sexuris, & quindiuiris consentiunt ducis constituent, id ratum habetur.

Iusta sena-
toria.

§. 5. Senatorij jus erat, non modo de re proposita quid, & quamdiu vellent dicendi, verum etiam de Republica verba faciendi, quamvis ea de re magistratus non retulissent. Latro clavo tunicam ornabant, Rhedis argentatis postea vī sūt, vt est in concessione Aurelianii apud Vopiscum. Olim acufari apud populum tribunos, aliosque poterant, postea eorum iudex solus erat vībris praefectus. Alexander Seuerus non nisi à Senatu Senatorēs puniri voluit. Spartianus in Seuero.

Multa quoque suis dare Senatoribus Imperatores, Regesque priuilegia consueverunt, nec immērito: Consilium enim dare plus est, quam pecuniam;

ΒΥΛΛΕΣ θεοφῆς εδέν αισφαλέσθερον.

Bono enim consilio nihil tutius; Vis enim consilij ex pers mole ruit suā, eo celerius, quo majore ponde- re. Consilio non impetu opus est ei, qui errare non vult.

Consiliis er-
ror magis
quam
minorum
magistra-
tum.

§. 6. Principem moneo, vt non minorem curam consiliariis summis adscendis, quam magistratus mandandis minoribus adhibeas. Imò si multi indonei legantur, grauius, vt à primo principio, mouetur Respublica. Recetè Vopiscus in Aureliano. Jam primum nimia licentia, deinde rerum copia, amici preterea improbi, satellites detestandi, Eunuchi auarissimi, auxili vel stulti vel detestabiles, & (quod negari non potest) rerum publicarum ignorantia, sed ego à patre meo audiui Diocletianum Principem, iam priuatum dixisse, nihil esse difficultius quam bene imperare. Colligunt se quatuor vel quinq̄, atque vnum consilium ad decipiendum Imperatorem capiunt: dicunt quid probandum sit. Imperator qui domo clausus est vera non nouit, cogitum hoc tantum scire, quod illi loquuntur, facit Iudices quos fieri non oportet, amouet à Republica quos debebat obtinere. Quid multa? vt Diocletianus ipse dicebat. Bonus, caetus, optimus venditur Imperator. Hac Diocletiani verba sunt, que idcirco inserui, vt prudentia tua sciret, nihil esse difficultius bono Princepe.

Considera lector nostris saeculi aëta, & fieri eadem in omni pena aula dolebis. Semper vero in omni Republica, omnique imperio, plures manu promptas, belloque claros, quam consilio bonos inuenire licuit; estque miseranda Principum fors exercitus habere pro maiestate imperii pericula adire paratos, quirecta prudenter suadeant, cui tuto credant pau-

cos experiri; adeo vt multi ternos, aut quaternos, aliqui ne singulos quidem habuerint & prudentes, & fidos. Quocirca prudentissimas Consul libri. i. officiorum, bellatoribus consiliarios præfert. Et benè Eurypides. Vnus consilium multorum superare manus.

§. 7. Signa autem dotesque boni Senatoris, & Consiliarii sunt.

Primum in Senatore, & Consiliario requiro æta- *Ætas con-*
tem stabilem, aut potius senectutem, negotiis exer- *siliarii.*

A senibus nomen mite Senatus habet.

Consiliis adhiberi juvenes, sed audiendis, disputandisque non decernendis volo. Maximæ Res publicæ per adolescentes labefactatae, per senes sufficiuntatae, & restitutæ sunt. Cum enim ad gubernacula iuuenies temerarii, atque audaces accedunt, maxima ac miserrima naufragia fiunt. Quod de Imperatore Paulus Amylius dixit; eum si non æte, saltem moribus senem esse debere; id etiam consilio Imperatoris conuenit. Nam Alphonsi magni prudentissima vox est. *Consiliarios Regum, aut Reges esse oportere, aut Regum animos habere.* Si enim Regem regunt, animo regentis esse prædicti debent. Tanta virtus in animum iuuenilem si incidit, non facile perseuerat, mollis est, & ætate fluxus, dolis opportunus. Senibus corpus infirmum annis, ingenuum sapientia validum est. Est in iuuenibus, vt verbo dicam, *νεα φύσης, μελισσα παιδείας δέοντα.*

Αἱ ἀρχαὶ δοκίμου Φύσεως, μελισσα παιδείας δέοντα.

Optima indoles maxima disciplina indiget.

Altera virtus est. Silentium est secretorum fides. *Secreti te-*
Neque enim dubitare debemus prodi à suis consilia- *nax sit se-*
rijs Principem, & Rempublicam, cuius consilia e- *nator.*
nunciantur, quæ pleraque per hoc iritare redduntur,
& nocent. In multitudinem arum est silentium. Ideo
multi paucis vtuntur consiliariis. Hoc remedium
est, vt quid faciendum sit, judicent multi, quid fa-
cturus sis, sciant pauci, & aliquando præter Principem nullus. Hanc ob causam res secretas inter-
dum paucissimis viris committunt Respublicæ.
Aureum præceptum est. Tace, Taciturnitas optimum
atque tutissimum rei administrandæ vinculum.

Ob hanc causam Principis curia, in qua consulta-
batur diētum, silentium puto; Paulus Diaconus his-
tor. miscell. libr. 22. Compronnum scisse silentium
per singulos dies aduersum imagines, ait. Idem libr. 21.
Leonem celebraffe silentium in tribunali decem, & nouem ac-
cubituum contra sanctas imagines. Et lib. 23. Irene facta si-
lentio in Triclinio Iustiniani remississe tributa. Locus ille
vocabatur silentiarium, Diacon. libr. 16. silentiarum,
qui ibi excubabant, ex quibus senatores legebantur.
Silentium itaque, & silentiarum locus vocabatur,
vt omnes secreti admonerentur. Cedrenus de Pho-
ca. *Phoca in silentio Mauritio contradicebat.* Apud Per-
fas nemo consiliorum est conscientis, præter optimates
taciturnos & fidos, apud quos silentij quoque colli-
tur Numen. Ammian. lib. 21.

Tertia virtus, vt opinioſis ſuā tenax non sit, lu-
bens eam cum meliore sententia commutet. Procul *Contuma-*
ſint à curia, ab aula Lacones isti (Tacitus) qui consiliū cia aliorū
quamvis egregii, quod non ipſi attulere sunt, inimici, & ad- *confilia-*
uersus peritos peruvicaces. Errant illi, quod libertatem in *turbat.*
pertinacia, non in moderatione politam esse judi-
cent. Spartanus refert Seuerum à Græco interrogatum, quid Romæ xgerimē ferri? Respondit, *Cum exte-*
cum ſuā ſententiae obſtinante contradicunt ministri,
idque nullo fundamento niſi.

Quarta vt caueant, ne cum legatis aliorum Prin- *Cum exte-*
cipum priuatim agant. Facile enim paruo prelio ſuā vi- *rorum le-*
giemunt *consortium*

bi emunt eos æmuli. Supra dixi crimen maiestatis habitum apud Romanos, hostium legatos, aut Duces priuatim exceperint. Scipioni Asiatico nihil æquè inuidia fuit, quam Antiocho quædam præstata obsequia. Nunc etiam Barneutio quid objectum, præter quandam cum Hispanis consuetudinem? quam ille tamen excusat.

*Nelius
Principibus
sunt obno-
xiit.*

Quinta est, & maxime necessaria animi libertas, ne vicinis, inimicis, æmulis Principibus sint obnoxii. Quod maxime judicabit, si jure feudi illis astrixi sunt, si possessiones in eorum territorijs possideant, si munieribus, & honoribus augeantur ex aduersa parte, si exteris amicitias ambiant, signum est enim eos suo Principi nequaquam fidere, ideoque, quia fides astringit fidem, nec fideles esse. Quod si optima consilia metu premere cogitur, perinde est, ac si miles animo promptus, corpore robustus, liberare vagina glaciū prohibeatur ab imperatore, cum impetum hostis facit: non minore detimento peccant Princes, qui consilia bona in curia, quam qui arma in acie condijubent.

*Consiliis
mali pœna
ferunt con-
sultores, &
interdum
boni.*

Sexta virtus est, ut statum suum norint ipsi. Consilia mali euentum certo ipsi ferent; neque enim haec tenus inuentus est, cui mala consilia non malum exitum dederint; quamvis ad tempus aliqua felicitatis vñram hauserint. Ita in Eutropium redisse mala consilia gloriatu Claudianus lib. t.

Quam bene dispositum terris.

*Fructus consiliis primis auctoribus infest,
Sic multos fluvio rives arente per annos,
Hospite qui cœso monuit placare Tonantem,
Inuentas primum Buridū imbut aras;
Et cecidit saui, quod dixerat, hostias sacri.
Sic opifex tauri, tormentorumq; repertor,
Qui funesta nouo fabricauerat æra dolori
Primus inexpertum Siculo cogente tyranno,
Senfis opus docuitq; suum mugire suenum.*

Sodales Neronis Burro, & Seneca inuidentes, Principe pessum dederunt. Tu hac pateris? tu hos times? Ignorast te Cesarem esse? teg, in illos habere posestatem, non illos in te? Hæc illi apud Neronem; qui deinde cruentæ bestiæ contumelias, & saevitiam primum experti sunt.

*Opportuna
consilia.*

Hoc igitur fixum sit, ut quicunque ad alicujus perniciem dedit consilium, velut noxius repellatur. Mater Neronis causa tot flagitorum, extremum ipsa filii saevitium perpesta est. Nunquam hoc, ne nostro quidem tempore fecellit.

*Studio, &
laboro ex-
quirenda
consilia.*

Septima est, ut opportuna sit consilia. Optima fere videri solent, quorum tempus præterit. Post cladem dare consilium, qua vitari potuissest, est exprobare Principi stultitiam. Perseus in fuga consiliarium sero dantem consilia confidit: barbare etiam & pro crudelitate Ottomannica Selymus, qui auctorem consiliū, cuius malus euentus fuit, occidit. Consiliarius est de re agenda constitueret, qua mala oritura, quibus modis caueri possint, prænunciare. Quilibet esse potest post facta Prometheus.

*Subiit ro-
gatus con-
silia agentem deßitutat, boni tamen consiliis fructus per-
sefaliberrimus est.*

Octaua virtus, diligens rerum Politicarum studium, historiæ, & exemplorum magna cum judicio cognitio. Summa enim est vel arrogantiæ vel negligentiæ neglegere bonorum judicia. Oraculum est apud Tacitum libr. i. hist. suadere Principi, quid oporteat, multi laboris. Itaque inter pocula malis Reipublicæ remedia non inueniuntur, oratione, studio, exercitatione opus est. Omnia summa ratione, consilioque acta, fortuna etiam sequitur. Liu. libr. s. Quod si illa agentem deßitutat, boni tamen consiliis fructus persefaliberrimus est.

Nona, precipitatem ut caueant, celeritatem tantummodo, cum in mora est periculum, adhibeant. Quicquid impetu agitur, raro inualescit. Ideo reponsum.

Tiberium ajunt, nunquam bis de re eadem consulasse, quod primum consilium maturum, absolumque esset. Non est regium temere agere. Nicet. Μη βασιλεὺς τὸ αὐτόματον, καὶ ἀνερεῖς ἐν ταῖς πεζεῖς: τὸ δὲ τεῖχος τελευτῶν καὶ ζόνων. Non est regium, inconsulte, & inaccurate agere, sed considerate, & tarde.

Decima virtus est affectus omnes matute ponere; non enim murato animo etiam reuocare licet id, quod suum est. Præcipue avaritia ponenda est. Vnde affulsi lucrum sine respectu salus publica addicitur. Rerum priuatarum respectus semper officiet, officietque publicis consilijs. Liu. lib. 2. Hucus pertinet:

*Pauci reges, non regna colunt:
Plures fulgor conuocat aula.*

Alterum est favor, aut odium; omnes homines majore studio inimicis aduersantur, quam amicis auxiliantur, acrior est enim stimulus iræ, cupiditasq; vindictæ inimica consiliis. Tertium est inuidia malum, quod aliorum incrementis alios obſtēre liuor imperat, malum ingens, & quod mireris, proprijs interdum commodis potentius.

Vndeclima virtus est Sinceritas, quæ requirit, vt id quod verum ac salutare judicat, in medium profectum. Non enim optimæ consilia sunt, quæ jucundissima, sed quæ vera ac salutaria, vt sapienter Solon. le Princeps Fredericus optabat in consilio dando duas res abesse, simulationem, & dissimulationem. Itaque consiliarii loco habendus non est, qui ita verba moderatur, vt quicquid euenerit, recte dixisse videatur. Improbi hominis est, initio verum celare, & cum fortuna Principis loqui, non Principi consilere, tandem quo res inclinat, eo sententiam torquere. Sinceritas itaque spectanda, non enim quia aliquando bene suauit, semper audiendus est. Imo non melioris fidei habendus, qui prudentius suaserit. Magna est principum, sed crebro voluntaria infelicitas, qui cum omnia agant, vt sinceros habeant consiliarios, & amicos, sapissime tamen falluntur. Causa, quia non sat eos probant.

Duodecima, vt sit fama honesta; nam primum de Principe judicium concipitur, si consiliarios eligit p̄s vita ex bonis, bonum: si malos, malum. Eligat ergo consiliarios bonos, Deum timentes, & veritatis amantes, denique prudentes; non enim omnis amicus consiliarius esse poterit. Consiliarius mala fama, optimum consilium dedecore suo imbuit. Lacedæmones proinde, cum homo improbus optimum consilium dedisset, idem ab alio proponi iusserunt, & mutato auctore consilio vñsunt. Principis fama, & multo magis Senatus in existimatione singulorum consitit. Manet in hominum animis illud perpetuo:

Τοῦτος οὐκέται θάνατος οὐδεποτε ζευγός.

Talis quisque est, qualis illi quorum confortio deleatur. Principis vitam pauci, consiliariorum omnes spectant aſſidue, atque ex ea de Principe libertissime, & periculofallissime loquuntur.

Decima tercia Fortitudo. Facile est in curia inter pares fortiter dicere; at si vultus Tiberij, aut leuitates Cai dicentem infestet, jam vix inuenias, qui recte suadeat, Xerxes Demarato gratias egit, quod solum vera dixisset, sed ejus hoc vitium fuit, qui jucunda quam vera audire haec tenus maluerat. Timorem demant Princes, si bona consilia audire cupiunt. Theopompus togatus, quæ ratio seruandi regni est? Respondit; si justam dicendi libertatem Principes amicis permittat, & subditorum quantum fieri potest, vindicet injurias. Si fortes erint, nec ad frontem regiam sententias dicent, nec plurimum conutij exag-

Cor
fonte
quar
ſenſi
muni
dab
ſolvi

In per
ſi mo
ſolici

Suo lo
pientia
prom

Fortis con
ſiliarius re
gem seruat.

exagitati à recto discedent. Interim pergit rex, cui bona consilia dare periculosis est,

Fortis igitur fit, proque bono publico priuata in-commoda toleret.

Corrigere sententiam, quam recte sensisse, non minus laudabile.

Decima quarta virtus est, vt auditis aliis, si eorum meliora consilia iudicet, lubens volens mutet, idq; putet esse sapientis. Non enim est leuitas, malum in bonum, bonum in melius commutare. si via te recta incidentem alius compendii facilioris admoneret, mox sequeret; id non faceres pro salute Reipublica: supra monui, ne alieno consilio sit inimicus. Hie iterum, iterumque inculco, ne mutationem consilli, viro graui, gnaro, experto, etiam in summa sene-*cute* putes indecoram; summa felicitatis est optima primo intuitu vidisci, & elegisse, sed potior ille est, qui se minus alio vidisse proficeret. Nullus fidelior ad consilium dandum esse potest eo, qui suo abdicato, alienum approbat. Et principis saluti potius, quam exi-stimationi sua consilium vult. Rara & ardua virtus est, cito inuenias, qui recte suadeat, quam qui consilium suum improbari a quo animo ferat. Achitophel, cuius consilium erat, quasi consilium Dei, sibi ipsi non nisi suspicendo consilire potuit. Ne Seneca quidem Stoicæ sc̄ē probat illud superbum promissum l.4. de benef. c. 24. *nunquam sapientem facti suspiriter, nec vngnā emendare quod fecerit, nec mutare consilium.* Et c. 28. *Non est leuitas a cognito, & damnato errore discedere: & ingenue fatendum est; aliud putari, deceptus sum.* Hæc vero superba & stultitia perseuerantia est: Quod semel dixi, qualcunq; est, fixum ratumq; fit.

Inpericulis suos monitor sustinuit.

Decima quinta, ut frequens sit, nec in causis odiosis diuerticula querat. Pignora capiebant. Cicero legem ponit l.3. de legibus, *Senatori, qui nec aderit, aut causa, aut culpa est.* Imo vero si fidelis est, vltro se ingerat, moneat, vrgeat, pro salute Reipublicæ molestus sit. sic fecit Cato, de quo Plutarchus in Cæsare. *Catoni autem, quis impudentia crebro raticinatus est, hoc reliquum fuit, ut importuni tunc & curiosi, post prudentis quidem, sed infelici nomen consiliarii fortiretur.*

Infelior Catone Harpagus, qui recti consiliopinas dedit Sen. lib. 3. de via cap. 15. *Accesit itaque ad numerum eorum, qui magnis cladibus ostenderunt, quanti constarent regum amicti bona consilia.* Non dubito, quin Harpagus quoque tale aliquid regi suo Persarumque suaserit, quo offensus liberis illis epulando apposuit, & subinde quæsiit an placet conditura. Deinde ut satis illum plenum malis suis vidiit, afferric capitæ illorum iussit, & quomodo esset acceptus interrogauit. Non defuerunt misero verba, non os concurrerit. Apud regem, inquit, omnis causa iuncta est, quid bac adulazione proficit? ne ad reliquias inuitaretur.

Suo loco sa-pientiam promat.

Decima sexta virtus est, ut extra senatum de republi-ca, in circulis, in conuiuis non disputet. Recte Cicero: *Loco senator, & modo orato.* Hoc est legitimo in senatu, legitime contuocato, suo ordine, perspicue, breuiter suam sententiam exponendo, alias cum modestia, si opus sit, refellendo. Locus senatus erat curia, aliquando templum, extra urbem, vel in urbe. Postea locus, in quo principum consiliarii de grauibus imperiis rebus disceptabant, consistorium dicebatur. Quin & consistorium erat ipse senatus principum. Lampridius consistorium principis vocat Jurisperitos quinquaginta doctissimos in Alexandro, quorum ope senatus consulta, & edita faciebat. Vocant & *δέοντας συνέδεσον*, & *βασιλικὸν συνέδεσον* senatum illum, ut Hesychius. Magna eorum dignitas fuit. Primicerios notariorum, qui de consistorio erant lib. 2. Cod. Theodos. Indefreque est consistorianorum mentio. Nouell. 12. Hinc comites sacri consistorii, & comites diuini consistorii. Postea & sacrarium dictū est. His ergo locis, & hoc modo senator sententiam dicat. sententiam suam vbiq; venditare stolidæ vanitatis est.

Ad locum & modum pertinet, vt is, qui potestatem habet, senatum consulat. Hoc ius olim erat potestes Regem, Interregem, Dictatorem, Cōsules, Praetores, Tribunos, praefectum urbis. Cicero: *cum populo patribusque agendi ius esto Consuli, Pratori, Magistro populi, equitumque, eique, quem produnt patres consilium regendum ergo, tribunisque quo sibi plebs rogatis, ius esto cum patribus agenti: idem ad plebem quod sensus erit ferunto, que cum populo, que cum patribus agentur modica sunt.* Vbi & magistrum equitum nominat. Consultare de republica iniusti principis, inter criminis maiestatis merito recensetur. Quia supremæ potestatis est, vt cui illa commisit, consilium summum conuocare. Deinde cum iniusto principe de summa rerum consultant, hoc ipso principem quodammodo abdicant; nam ius statuendi sibi suntum, siue id principi placitum sit, siue omnino displicat.

Rēpublicā nosse debet.

Decima octava virtus, ut iuris, & Reipublicæ bene sit peritus. Lex aurea est apud Ciceronem. *Causas populi tenet.* Augustus quindecim sibi viros peritos, & prudentia claros adiunxit, vt Xiphilinus refert; quibuscum negotia quotidie orientia composit. Tiberius viginti senatores per sex menses sorte delegit. Non recte sorte, quæ in pessimos saepe incidit; nec per sex menses oportuit: multæ enim lites, multa q; negotia ad diuersos perueniunt, indigenq; noua instruētione. Nam audire eos, qui præcesserunt, necessarium est. Optime consultant, qui rerum futurarum exempla ex præteritis sumunt. Dio libr. 10. Biantis laudat diutum Stob. 9. 4. *μηδὲν αὐτοὶ οὐτε λόγος.* Vnicum est bene suadendi principium, si noueris qua de re sermo sit. Non rem modo ipsam, sed rei quoq; circumstantias.

Decima nona virtus est, ut inter summum & infra sumnum gradum intermedius sit, itaque nec Pedaneus grauitate a- sit, quia nec Reipublicæ prodest, & contemnitur, nec gat, non a- omnia suscipiat, quia omnia pericula in se deuocat. Proedri dicuntur, qui consilio principis præsidebant, eam dignitatem Phocas instituit, summus *πραιτορίας* dicebatur, qui interdum omnia moderabatur, specie penes principem manente. Verum hoc difficillimum esse perpetua experientia docuit. Summa gratia, summaque existimatio haud diu perseuerat; itaque maxime medium teneat. Licet illi inter abruptam contumaciam, & deforme obsequium pergere iter ambitione, & periculis vacuum, sequantur medicos cordatos, & fidos, quorum vnicum est propositum sanitatem principis tueri, aut recuperare, aliarum rerum immunes, & incuriosi, aliud cui propositum est, per patriæ clades ad opes & honores graffabitur.

Vicesima virtus consiliarii est, ne se principi offereat, qui enim per intercessiones, prece que agit, dñe ut principi consilium possit, amare magis aulæ splendorum, ope que, quam Rēpublicam conuincit. *Qui suppli-cat, ut dare principi con-silium pos-sit, non fa-principem trahent.* Si igitur vera consilia quærant, tendi. Qui consiliarii, & orationum prodigi non rogati, sed vltro rogantes se ingerunt, virilitatem suam mi-scent. Mirum sane, cum dare consilium maximis operis sit, in multis esse audaciam dandi, in paucis patientiam accipiendi. Inter turbas consilia vendentium, paucos esse video emptores.

Vicesima prima virtus est, experientia, ex quæ illa cognitio. Hannibalem malo de exercitu, quam censem, philosophos audire. Auctoritas enim experien-tiae est. Magna vis est ad persuadendum scientia & va-sus: Nam reuera summis imperiis moderatoribus pia & decora suadentes instrumenta sunt boni faculi, vt Symmach. ep. 16. Tales sunt summae principis opes.

T t *Σύμβολον*

Σεμβολογίας χρησιμότατον, καὶ βασικότατον ἀπάρτευτον εἶναι. Consiliarius bonus utilissima, & regalisima est possessione.

Vicesima secunda virtus est pietas, qua omnia humana recte gubernantur, qui enim absq; Deo in unū conueniunt, & aduersus Dominum, & Christum eius, meditantur inania.

Inexperi-
tia facit au-
dacem.

Mutationis
sint inimici.

Affsentatores
coercendi.

Audacia re-
mararia est.

Re iuuet co-
siliarius cū
potest.

Princeps
qui suo so-
lilio consilio
reputatur, cito
potest.

Hic principem moneo, vt eos qui nec experientia, nec lectione, nec auditione res norunt, non facile audiunt, fidentissime enim pronunciant, ne ignorare videantur. Nulla his retundēs efficacior ratio, quam rationem dictorum exigere. Imprudētis enim sententia ratio solet esse multo imprudentior.

Vicesima tertia est, contentum esse praeſentiſtatū, mutationis, nifi conspectissime in melius vergat, inimicum. Multa enim incommoda prodit mutatio, quæ anteā latebant. Mutationis audiſunt, pauperes, obārati, ambitiosi, inuidi, imprudentes, his tentandum proponenda dubitationes sunt, vt animū aperiant. Interim serio reprimendi, & si inquieti sint, ablegandi.

Vicesima quarta virtus est, ne sit adulator. Medicum, si semel venenum miscuit, semper auerſaris, consiliarius, si aliquando tua virtus laudando, vel virtutes supra verū exollendo delinquit, ad secundum consilium ne admittas, multo minus ſolos adulatores audias. Vitanda est conuerſatio vitia principis aſſentatione alentum, multo minus itaq; eorum conſilia audienda. Quamvis vero inter initia lateant, ramen quod celant in radice, in ramis declaratur, & quod later in folijs, eniteſcit in pomo. Vnicum fructum purant placere principi.

Vicesima quinta virtus, ne nimium sit audax. Cōſilia enim audacia mutandis rebus, quam feruandis aptiora ſunt. Audacium confiliorum auctores retundentur, ſi quod ore ſuadent, manu prosequi cogantur. Malo itaq; consiliarius nimis cautum, quam nimis audacem, eo enim tutius vtetur princeps. Quin illi qui cautores ſunt, & timidi videntur, cum ad rem ventum eſt, fortiores ſunt audacibus, cuius rei cauſa eſt, quia parati ad euentus, & difficultates veniunt, temeritas, quia improuipio faculo fertur, animum ciuius deſicit, quam ſumperferat. Timidissimi enim ſunt tactatores, quemadmodum enim vtris inſlati ſpeciosiſtunt, quam pleni, ſed leui, puncticula flaccidunt, ita verbis ferociis, ad prium periculi ietum expirant, in pace leones, in praelio ſunt cerui.

Vicesima ſexta virtus, & consiliarij veriſimi critētionis ſi, cum potest, non consilio modo, ſed re quoq; iuuat principem.

Πας λόγος οὐ μά τι, οὐ μὴ τετελέσμενος ἐργα.

Καὶ πᾶσιν τοῖς λόγον ἔργον ἔχει.

Nempe princeps Germaniae bellum in Turcas ſuader imperator, ſi commeatu, milite, nummo iuuat, is vere amicus eſt, qui in re dubia, te iuuat, cum re opus eſt. Consilio, & auxilio iuuare ciues laudatissimum eſt. Quod ſi bellū ſuafor eſt dux militiæ veteranus, & pro opera ſua ſtipendium ingens exigit, quis dubiter eum rem ſuam agere, non publicam?

Atq; haec de consiliarij dotibus & officio, nunc quid hac in cauſa principi faciendū ſit conſideremus.

9.8. Principis ſumma prudētia eſt, vt certo ſibi perſuadeat, confilio ſe egere, hanc eſſe magnam prudentiæ partem, prudentiæ non fidere propriæ. Prudētia enim vera aliunde ſibi praefidia querit. Deus, quia omnia omnium rerum nouit, & praeuidet, confilio nō eget, hominum ſapientiſſimi aliena prudentia vti debent, quod adeo neſſariū eſt, vt veteres diuinæ maiestatis ignari, de numine ramen aliquid ſuipicari, Jouem conciliū in diuum cogere commēti ſint, multo magis illi regibus neſſariū confiliū duxerūt. Etenim ſi in rebus priuatis cum dubia oriuntur, ami-

cos quiske conſultit, quanto magis in ipſa republica id neſſariū eſt, vbi & maiora, & intricata ſaſtigia neſt? Neque putet princeps ſe ſatis ſibi ſapere. Homo eſt, hoc eſt, multarum rerum ignarus, de multis non recte inſtructus, affeſtus ſi temperat, nondum tamen exiut; Priuati multi principem prudentiæ ſuiperant, vt igitur aliorum opera vtitur, minores maſtratus facit, proreges, praefides, legatos, praetores, conſules, ita quoque in hiſce omnibus dirigidis alienam prudentiam adiungat ſuæ. Summae maiestatis eſt non tan exercitu ſep̄tum eſt, ſatelliſt, & habitationis ſplendore gloriari, quam clariflormur virorum, ſapientiſſimorumque prudentiam ſuam facere; Nulli principes periere, niſi qui prudentum conſilia neglexere. Vere Aristoteles, ſed quia ad ſtolidum iuuenem ſcripit, incalſum monuit, ἐπὶ δὲ τὸ βελεύθερη τῶν τοῖς ἀνθρώποις θεοτάτοις εἴναι. οὐδὲ εἰς τὰ περίεργα, οὐδὲ μηδενὸς ἀξίᾳ τὸν αὐτὸν εἴσοι καταπλακεῖν, ἀλλὰ τὸν μηδέποτιν αὐτὸν έπει τοὺς βελεύθερους μαθεῖν βελεύθερον, τὸ δὲ δημοτὸν ἀνέμοιος. Βηγήσει τὸν νοῦν ἐχόνταν, ὅπιο μὴ ταρσταν μὴ βελούσι, μηδέν, οπιζόντων ἀνίσοις, τὸ δὲ καὶ τὸν φύγονταν ἀλόγον, σωτελεῖν τὸν τοῦτον ὀκεανὸν τῷ γραφείῳ θεούν, ταυτότατος; ιδεῖν δὲ εἴσι ταυτότατας ἀρχαὶ τὸν Εὔλευσιν τολιτενορύθοις, λόγων ἀρχαῖς, τοῖς εὐροῖς συγγραμμοῖς, τῷδε δὲ τοῖς τοῖς, καὶ τοῖς μεγίστον ἀξίωμα τὸν Βαρβάρον ἔχοντας, τοῦτο τὸν τοῦ περιγράμματον γραμμοῖς, εἰδότας καλῶς, αἱς ἀκρόπολις εἴσι σωτηρίαι, ηδὲ τὸν λόγον γνωρίῃς συμφέροντος θεούς.

Rerum eſt præterea humanarum auguſtissimum, consultatione vii. Quare nec in ſuperuacaneis & vulgaribus rebus ſuđum tibi terendum eſt, ſed pro virili potius parte elaborādum, ut ipsam bellū consultandi artem & perdiſcas, & teneas. Quis enim ſane mentis dubitat, it, ſi quis incoſulto quid egerit, amētia quidem: ſin autem ratione duce, ſapientia ſignum eſt? Intueri etiam licet eos omnes, qui optimā inter Gracos Republica vniuntur, oratione prius, quam rebus conuenire. Itemque apud eos, qui inter Barbaros dignitate preſtant, oratione rebus anteire: quippe qui bene noſint eam, querantur, oratione ſed per ſpectio virilitatis, cognitio q; ſit, eſte quandam ſalutis arcem.

Digna itaque imperantis maiestate ſententia fuit Antonini Pij, Aequius eſt vt tot, & tantorum amicorum conſilia ſequar, quam vt tot, & tanti me rūnum. Nemo prudentiſſimorum principum, ſine magnis adiutoriis tantam rerum molem digeffit. Ego ita comperi, omnia regna, ciuitates, nationes, vique eo proſperum imperium habuisse, dum apud eos vera conſilia valuerunt. Vbi cunque gratia, timor, voluptas ea corrupere, poſt paulo imminutæ opes, deinde ademptum imperium, poſtremo ſeruans regnis imposta eſt, regem mors vel exilium abſtulit.

Nefio, inquit in horologio principum Greata. I. c. 43. Cur principes & magnates, cum adeo ſolliciti ſint in querendis medicis optimis ad curam corporis, adeo negligentes ſint in querendis viris ſapientibus ad gubernationem regnum, ditionumque: cum infinitis modis, grauius profeſio ſit dannum male in republica gubernatione, quam principis ipſius, aut gubernatori morbus. Haec tenus ſane neque legitimus, neque vidimus medicorum penuria, vel regem, vel regnum ipſius perijſe: At ſapientum penuria conſiliariorū innumerous reges, & regna plurima vidimus desolari, corruere, & eueri. Medicis penuria vnu homo periclitari potest. At viri ſapientis penuria magna inuehi in populum potest discordia. Etenim gliscente aliquo inter ciues tumultu, plus vnicum prodeſt conſilio maturum, quam centum de rhabarbaro purgationes.

Et paulo poſt: Hec eo fini dicuntur, vt hi perſuati rationibus principes & praefides, ſummati que partem aliquam diligenter, quam in querendis adhibent medicis maximam, & pecuniarū quas in illorū ſalary & congiaria expendunt plurimas, ad inuestigādōs conſerat viros ſapientes, quos &

Primo conſilia, deinde regna peregrinat.

Cum iſi filia viri, tū adiutori veniatur.

ipſi consulant, & aulico adiungant senatui. Nam si intelligerent homines, quanti interſit habere sapientem domus rectorem, vel vnicum sapientem, omnibus redimerent opibus. Comiſeratione magnopere digni videntur principes & magnates, qui multos in mense dies, multaque in die horas perdunt, sermocinantes de belis, de adſificiis, de armis, de epiſis, de beſtis, de rationibus de medicina, & alij, ipſa prudentium conſilia negligunt.

Temerarius est miles qui inermis in aciem procedit, nec minus princeps imprudens, qui abſque conſilio Rempublicam capeſſit.

¶ 9. Hoc principem ſcire, & agere conuenit, omnia obſequia vinci ab eo, qui bono conſilio iuuerit. Gueuara hor. l.3. c.55. ita Aurelium loquentem inducit. *Commodo filio mando, vt obſequiorum tibi mercedem perſoluat. Deos autem immortales rogo, vt pro conſiliis gratiam tibi referant. Nec fruſtra illud me filio mandare; hoc a diu pertece dico. Multorum enim obſequiorum mercedem homo vnu perſolueret poterit. Ad remunerandum vero vnum conſilium bonum, omnibus diu opus eſt. Maximus & preſtantissimum beſticum, quo amicū potest amicū afficeret, illud eſt. ſi in dando ipſi bono conſilio, in negotio diſſiciliſ felix ſit. Nec ſine cauſa felicem eſt, non dare tantum illum volo. Non raro enim vnu venire ſoleat, vt qui conſiliis ſuis mederi nobis volebant, in maiora etiam pericula nos coniiciant.*

Quod ſi omnia princeps ipſe tribueret ſibi velit, meminifſe tamen debet, etiam ſapientiſſimo ſaepē conſilium deſſe, καὶ τὸ βεβύτων ἀγάθον εὐτελεῖαν. Gubernatorem peritum naufragium quandoque facere. ſaepē adeo abdita negocia occurruunt, vt inueniri exitus non poſſit. οὐδὲ τὸ πόθεν ξένον εἴη οὐδὲ πόθεν τοῦτο γίγνεται. Quæ hominibus accidunt, multa & inopinata efficiunt. Cur in illis princeps nō tituber, imo cur non vtratur ſumma ſapientia, quæ in eo coſtituit, vt alios ſapientiores ſe ipſo arbitretur. Qui ſi ſapere ſe arbitretur, ne credit expertos, ſenque defipere. Hoc ſaltem ſibi perſuadeat, adeo ſapientē eſt neminem, vt nō maioriſ ſapientia neceſſaria ſit.

¶ 10. *Εἰς τὸν τοπικὸν τὸν τὰ ταῦτα προφέτην. Nemo ipſe per omnia ſapit. Vlſus igitur responſo Biantis, qui interrogatus, quā de re omnes maxime ſollicitos eſſe oportet, respondit, vt querant bona conſilia, bonoſq; conſultores, ipſe quoq; conſiliariorum ſapientum cœtu ſe muniat.*

¶ 10. Denique vt omnia rectius ſuccedant, princeps cum multis conſultet, cum ſecretum res non exigit. Multa ſunt ea in re commoda. Nam cum alij commoda, alii detrimenta adducunt, alij pericula, alij pro iuſtitia, alij pro dignitate principis fermonem faciant; cum alij timidi, nonnulli audaceſ ſint, inter fe etiam æmulationes habeant, non poſteſt in tantā agitatione latere veritas. Imo omnium affectus princeps ipſe cognoſſet. Deinde cuncti omnes intendent neruos, vt ita conſilia dent, ne ab alijs in tanto conſeffu culpari poſſint. Quod ſi conſulta male ceſſerint, omnium culpa fuerit. Pauci conſpirare poſſunt, ſibi vtiliter amboſiſeque, non Reipublice amice conſulere: in multis diuerſiſque, quibus diuerſa conducent, non eſt eadem ratio. Idcirco melius omnibus, quam ſingulis creditur, vt monuit Plin. in paſneg. Conſirmantur autem bonorum conſilia, cum ſentienti prudentibus, fideliterq; ſuadentibus idem videri. Cic. ep. 13. ad Cœl.

¶ 11. Caeuant reges ne conſilium tantum in ſpecie conuocare videantur, vt refert Bellus diſcurſu 23. fieri in Anglia. Verum quoniam aliquando materie quædam publice accidunt, quæ ad bonum, ſive etiam detrimen- ad tortorem regni ac ſubditorum ſpectant, verbi gratia, legem neuam conſtruere, alias examinare, vel reprobare, pecuniam ad bellum aliquod iam ſtatutum imperare, vel ſimilia ad Rem per- tinentia prouidere, tunc & in ſimilibus caſib; conſueuerunt Reges modeſta gratia antiquam conſuetudinem feruare, vt

ſcil. Parlamenta conuocent; in quibus regni ſtatus & ordines tres congregantur, hoc eſt, clerici, nobiles, & populares, vt ab hiſce examinato negotio, quo de agitur, à Regibus deinde decreta eorum conſirmentur, aut reprobentur. Et quanquam antiquitus hac Parlamenta auctoritate ac libertate potiebantur, vt Reges potius politica, & ciuita capita fuerint, quam Domini, & Monarcha; tamen ab Eduardo III. ad hanc vſque tempora Regum auctoritas adeo munita eſt, vt hodie Parlamenta regiarum magis cupiditatim larue quædam ſint, quibus in rerum dubiarum conſtitutionib; labore, & incommoda, in periculoſis autem rebus dannum ſubterfugunt, quam vt per ea potestate ſuam moderari velint: nam in iis quicquid conſulitur, aut decernitur, nihil validum eſt, niſi regia accedat conſirmatio. Quin etiam non modo queſuā decernere, aut queſuā actum facere nequeunt, ſed ne congregate quidem poſſunt, niſi natura regio, ſolentque Reges ad ea quoslibet admittere, atque ab iſdem removere, nempe ita formidabileſ cunctis facti ſunt, vt nemo in Parlamentis, aut extra ipsa, audiat ſe ne minimo quidem verbo regie voluntati opponere, niſi tamē ſibi dannum ac ruinam velit accerſere. Adeo ut quemadmodum ſerui ac ſubdiſ ſunt iū, qui Parlamenta interſunt, ita actiones & conſilia in de prodeuntia ſeruia eſſe, neceſſe ſit.

Ita ille, vereat tamen vt hyperbole, conflat enim proceribus Britanniæ ſua libertas. Verum vt cunque re habeat, moris cauſa proceres conuocandi non ſunt. Hi enim ſi in dignitate ſunt, & magni animi, cum indignatione rideſ ſe ſentunt, & iocuſ eſſe crudelem, cum vel ad gratiam regiam oīa dicenda ſunt, vel ſubeundum periculum. Familiariſ etiam regis eos contemptui & ludibrio habent, crebroque iactant, iam ſibi conſtare, quid decerni oporteat.

¶ 12. In magnis regnis, vbi variae nationes & populi in vnum corpus coaleſcent, varia conſilia, & collegia inſtitui neceſſe eſt, ita in Rebus publicis varie vnu habet, ſed optimè nunc in valitissimis Hispaniarum regniſ obſeruatur. Hæc vero notaui, quæ Romanam induſtriam fugerunt. Primum eſt. Ad lenatum Romanum omnes omnium nationum cauſa deferebantur, atque inter peritos, imperitoſque iactabantur, in Hispania singularium gentium conſilia ſunt separata. Hinc illa diuerſitas eſt. Nam eſt conſilium Italicarum rerum, quo res Neapolitanæ, Siculae, Mediolanenses diriguntur. Conſilium Belgicū, Indicum, Bellicū, ſingula regna Hispaniæ ſua diuerſa conſilia habent. Eſt conſilium Status, quod eſt hono- ratiſſimum, conſilium religionis, quod eſt potentissi- um. Conſilium commendaturū, veſtigialiumq;. Hoc itaq; ſumma ſuit prudentia vni collegio vnum populum tribueret, ſic enim terum gnari facile euadunt, nec varietate obturbantur. Qui in India ordinis duxit, aut virbes gubernauit, facile de regēdis barbaris nationibus conſilium dederit, non tamen idem peritus rerum Belgarum, aut Neapolitanarum habebitur, ob diuerſitatem legum, & ingeniorum.

Alterum eſt, quod ego puto conſiliariorum animam eſſe. Ut nempe rex in conſilio Status, in quo de ſummi regni negocij agitur, magnos principes, aut principum aequales habeat, quorum maxime interest auctoritatem regis manere ſartam teatam. Sunt vero in eo conſilio non modo principes, ſed Archiepiscopi etiam, & antiftites, vt in Hispania Commendator Alcantara, aliorumque ordinum, vt S. Jacobi, Calatravae, qui etiam ius habent Bellici conſiliū adeundi.

Tertiū eſt, quod in his plerunq; conſiliis ordinatiſſime, quanuis non celeſtrime res peragantur. Nam habet rex ſecum peritiſſimos conſiliarios, qui praefentes regi cauſam verbi, aut ſcripto, plerunq; & verbo, & ſcripto proponunt. Rex deinde priuatum relegens illa ſcripta perpendit, & ad Collegium aliquod diuertiendum dimittit, conſiliariorum deinde ſententiam audit, vel illi cum rege coram deſinunt, aut ad eum ſcripto mittunt. Hanc ob rem conſtantifime

*Monarchia
Hispanica
conſilia pru-
dentius ſunt
conſtituta
quam Ro-
manæ.*

sime ius dicitur, nec ullam monarchiam fuisse haec
nus arbitror, in qua minus in gubernatione sit erra-
tum.

*Consilia
scripto offr
revertileft.*

§.13. Quod si generatim dicendum sit, quid ma-
xime in consiliis requirere debeat princeps, dicam
breuiter. Summum fore momentum, ut consilia sua,
rationesq; scribere iubentur, ex scripto breuiter le-
gere, & si omnium auditis sententijs demere, addere,
mutare quipiam voluerint, id licet; modo certa
forma modoque consilium suum emendatum prin-
cipi offerant, vt in unum libellum omnia compingi
facile queant. Nunc dictata à notariis vitoſe, cum
iauctura temporis excipiuntur, mentem non reēte
semper percipiunt, in cōſistorio, hoc est, in arena cō-
ſilium capiunt. Si scribere iubantur, id domi, medi-
tatiq; facient, celeriter sententiam exponent, deinde
cum in archivio, & in mente, manuque principis
ſeruari sententias suas norint, magna cura id ſenti-
ent, quod posteritati tanquam fidei, & prudentiae
monumentum relinqueret ſe intelligunt. Litera enim
scripta manet, & errorem post multos annos ar-
guit, ciuismoi ſententia Ciceronis, aliorumque ſu-
perficiunt, ex quibus licet colligere, quo ſtudio ſenten-
tias dixerint. Nec tenerum consiliarium volo, cui la-
bor ſcriptionis ſit grauius, ſi enim familiares literas in
re priuata ſcribit, cur non pro ſalute publica accura-
tē, diligenterq; ſtyle ſententiam exponat? Augustus
id egit, vel hac de cauſa dignus imperio. Sueton. c. 84.
ita recenſet. Eloquentiam ſtudiaque liberalia ab aetate pri-
ma cupidē & laboreiſſime exercuit. Mutinens bellō intanta
mole rerum, & legiſſe, & ſcripsiſſe, & declamaſſe quotidie tra-
ditur: Nam deinceps neque in ſenatu, neque apud populum,
neq; apud milites locutus eſt vñquam, niſi meditata & com-
poſita oratione, quamvis non deficeret ad ſubita extemporalis fa-
cilitate. Ac ne periculum memoria adiret, aut in edendo tem-
pus abſumeret, inſtituit recitat̄ omnia. Sermones quoq; cum
ſingulis, atq; etiam cum Linia ſua grauiores, noſi in ſcriptis,
& libello habebat, ne plus minus ſe loqueretur ex tempore. Pro-
nuntiabat, dulci & proprio quodam oris ſono, dabatq; aſidue
phonas cooperam: ſed nonnumquam infirmatis fauibus, pra-
conis voce ad populum concionatus eſt.

An fidelis consiliarius non poterit, quod tantus
Imperator fecit? Atq; hac de ſenatu, & consiliariis.

C A P V T X I V .

In Monarchia Magistratus qui eſſe ſole- ant poſt regem

*Vetusſi-
ma profana
hiſtoria, ſi
cum ſacra
conferatur,
recentia ſunt.*

§.1. **C**VM vetera historiae profanæ, ſi cum ſacra cō-
ferantur, antiquitatem non ceneantur ha-
bere, mihi ex ſcriptura de magistratibus diſputare ini-
tio conſtitutum eſt, ut primæ Monarchiæ, quæ eſt
Chaldeorum, formam, magistratusq; ſpeciem. De-
ſcribuntur illi apud Danielem c. 3. v. 2. Itaque Nabu-
chodonosor Rex iſiſt ad congregandos Satrapas, Magistratus, &
Iudices, Duces, & Tyrannos, & Prefectos, omne que principes
regionum, ut conuenirent ad dedicationem Statue, quam ere-
xerat Nabuchodonosor Rex. Tunc congregati ſunt Satrapæ,
Magistratus, & Iudices, Duces, & Tyranni, & optimates, qui
erant in poſtitibus conſtituti, & viuueri principes regionū,
ut conuenirent ad dedicationem Statue, quam erexerat Na-
buchodonosor Rex: Stabant autem in conſpectu Statue, quam
poſuerat Nabuchodonosor Rex.

Ex hinc vtcunq; vetuſiſima Monarchia conſtitu-
tio intelligitur, nam Graecorum ſcriptores variant,
& fallunt. Hanc probatam eſſe rationem nos docet
ipſe Daniel, qui cum dicat in ſe ſapientiam eſſe, plus quam
incuncta, fuerit que princeps ſapientum & magistratum,
probare am administrationem voluit. Hanc ratio-
nem Darius quoq; c. 6. 1. inſtituere cogitauit. Hanc ergo ſpectemus inſtructam magistratibus primam

Monarchiam, at borem illam magnam, ſtatua mysti-
ca caput Aureum.

§. 2. Hoc in imperio vnius poſt regem ſumma au-
toritate fuit, tres alij ſub rege, & ſub illo, qui tamen
diuersas prouincias ſubditas habuere. Explicatur hoc
c. 2. 4. 8. Tunc Rex Danielem in ſublime extulit, & munera
multa & magna dedit ei: & conſtituit eum principem ſuper
omnes prouincias Babylonis: & prefecit Magistratum ſu-
per cunctos sapientes Babylonis. Daniel autem poſtulauit à re-
ge: & conſtituit ſuper opera prouincia Babylonis, Sidrac, Mi-
jael, & Abdenago: ipſe autem Daniel erat in foribus regis.

Quanquam autem dicitur conſtitutus ſuper
prouincias Babylonis, & ſuper sapientes Babylonis, id q;
reſtrigi poſſet ad ſolam prouinciam Babylonis, de
omnibus tamen magistratibus totius regni accipio,
quam latē patet: fuſſe vero Monarchiam maximam
ex eo intelligimus, quod Perficum minus fuerit. Da-
niel. 11. 37. vocat illum regem regū, & 4. Reg. 25. 27. re-
gnis multis imperat. Vbi cum ait Dan. אָנוֹת אַבְּרָכָבָבָא
tu rex. מֶלֶךְ מִלְּבָדָא, inter duo verba Chal-
dæa ponit hebraeū, vt oſtenderet insignem regem
eſſe, etiam populi Dei. Multos fuſſe reges cum eo in
Babylone conſtituit ex eisdem verbis, nam poſuit thronum
Joachim ſuper thronum regum, qui erant Baby-
lone. Ex Jere. 27. docemur fuſſe reges Edom, Moab,
Ammon, Tyri, Sidonis, Ægypti, gentes multas, & re-
ges magnos. Hisce omnibus praeſuſe Danielem af-
firmo. Nam Babylonis magistratibus & sapientibus
prærerat, illi aut̄ totius Monarchia caput erant, quem
admodum ſi quis omnibus Romanis magistratibus
præſet, conſeruerat etiam proconfibus, & prouti-
cialibus magistratibus imperare. Talis erat Pōpeius,
cum anno procuratio, & Piraticum bellum illi de-
mandatum eſt, nam teſte Cicer. ex rogatione popu-
li plus poſteſtis in omnes prouincias habuit, quam
illi qui cum imperio eas obtrinebant. Si igitur prin-
ceps eorum, qui omnia regebant, erat, non dubium,
qui & omnium principes fuerit. Deinde hoc verba
Chaldæa indicate, סָבָבָא & principem magnorum
principum. Nam סָבָבָא magnum principem ligni-
ficat, quod verbum a Chaldeis accepturn Hebrei
quoq; viſurparū. Rabbi David interpretatur prin-
cipem magnum. In Isa. 42. 25. idem David interpretatur
reges gentium, &c in Jer. 20. 1. R. Sadarī principes ex-
ercitus. Deniq; Perlo-Medicum imperium ex Chal-
dæo, ſeu Babylonio ortum eſt, & Danielem legiſtato-
rem sapientissimum habuit, vt conſtat c. 6. 1. Placuit
Dario, & conſtituit ſuper regnum Satrapas centum viginti, vt
eſſent in totuſ regno ſuo. Et ſuper eos principes tres, ex quibus
Daniel vnuſ erat, vt Satrapes illi redderent rationem, & rex
non ſuſineret moleſtam.

Conſilium autem Danielis ſapientissimi viri tale
fuit ſub Dario, quale ſub Nabuchodonofore, nempe
vt tres conſtituerentur ſuper omnia negocia, & ho-
rum vnuſ eſſer princeps. Eorum poſteſtas in omnes
regni partes diſtinduebatur. Plurima autem à Baby-
loniis mutuatos Persas nemo eſt, qui dubitet. Fecitq;
Deus, vt cum Persæ, & Medi gentium ferociſſimi el-
lent, ne omnino crudelitate imperandi ſocietatem
humanam violarent, vt Danielem haberent rectorē,
quo factum eſt, vt Perſarum imperium initio optimis
legibus fuerit conſtitutum.

Merito itaque Iohſephus Danielem vocat ἀπόστολος
ἐπί την Βασιλείαν. Totius regni curatorem. Confir-
mat hanc ſententiam conſuetudo Perſarum, qui Su-
renam conſtituere ſolebant, qui à Sar. סָבָבָא quod prin-
cipem ſignificat, nomen habet. Eius dignitatem in

Cirſilio deſcribit Plutarchus. οὐδὲ γάρ ἡν τοῦ τυχόντος ſurena
οὐ σερήνας, αὐλαὶ πλεύτρα μὲν, καὶ γένεας, καὶ διξεῖς, καὶ βασι-
λεῖα δεύτερος, αὐθιγείᾳ δὲ καὶ δεινοπτήν καθ' αὐτὸν ἐν τερ-
πονοῖς περάτοις. ὅτι δὲ εἰδύλλιαν δὲ καθ' εἰσιτόντας ταχίσταις τεκνο-
φορύμενος καπηλοῖς, καὶ διακονίας επίνας επιτύχειτο παλλα-
κίδιον

*Diuſiore-
gri Perſici.*

*Amara
Marci
prim
regem*

*apro
magi*

*Strecc
VIRAT
timebi
felicem
preme*

υδίον, ἵππες δὲ κατέφεγκοι χίλαι, ταλαιπωρεῖσθαι τῶν πεζῶν, παρέπεμποι, εἰχε δὲ τὸ συμπάντας ἵππες ὅμης πελάτας τε καὶ δύλας, μύλον δὲ ἀπόδεοντας,

Neque ē vulgaribus erat Surenas, sed diutius, genere, gloria, a rege secundus, fortitudine, & acrimonia eorum, qui circa ipsum erant, Parthorum primus supellectilem mille camelis ferabant, ducenti currus concubinas, mille erant equites cataphracti, leuis armatura plures, equites seruosque non minus decem milibus. Surenam igitur facere Daniëlem Darius cogitabat, eaq; illum potestate ornare, quin ante sub Nabuchodonotore, cuius celebris tu erat memoria, habuit. Ostendunt & illa verba v. 49. Daniel autem erat in foribus regis, **בְּחַדְרָעַ בְּלִבְנָה in porta**, 70. εἰ ἦν ἐν αὐλῇ, in aula, non fuit tuperius admissionis qualis postea apud Imperatores Constantinopolitanos, nec quales Persarum φύλαξ, vel ἄρχοντες, sed princeps erat eorum, qui iudicabant, qui regi consilia dabant. Erat itaq; caput principum domesticorum, atque exterorum, non latelles aut custos corporis regi. Veruti quippe moris erat, vt principum maximū circa regem essent, tum ad dignitatem, cum consilia, & securitatem. apud Xenoph. l. 1. & 2. **πατέρας**. Principes Persarum, quos ἑρωτέως appellant, semper erant in atrio regie, & l. 8. ἔντεινεις τε πατέρων ἐν δέξει, καὶ πατέρευεντος χρήστου ὃν βούλεται, οὐδὲ φίλον καὶ εἰπτον καὶ αἰχμαλώτος.

Aman & Mardochæus & **principis regum.** Honoratus temper ad ostium adesse, atque sui copiam præbere ad ea, quæ vult, si Cyrus desiderat, & quidem cum equis, & armis. Eodem modo secundus a rege Assuero & Aman. Hescher c. 3. 1. Post has Rex Assuerus exaltauit Aman, filium Amardihi, quererat de stirpe Agag: & posuit solum eius super eos. Cunctique serui regis, qui in foribus palatijs versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman, sic enim preceperat imperator: **יְהוָה מֶרְדֹּךְ** non flectebat genua, neque adorabat unum. Eteius successor c. 10. Rex vero Assuerus omnem terram & cunctas mariis Insulas fecit tributarias, cuius fortitudo, & imperium, & dignitas atque sublimitas, qua exaltauit Mardochæum, scripta sunt in libri Mediorum atque Persarum, & quomodo Mardochæus Iudaii genera secundis a rege Assuero fuerit, & magnus apud Iudeos & acceptabilis plebi fratum suorum, quarens bona populo suo, & loquens ea que ad pacem feminis sui pertinerent.

§. 3. An Monarchæ expeditat vnum aliquem tam magna potentia munire non sine causa disputatione, sive docui non vni omnia concedenda, non vni consilio opera utendum; verum hic de magistratu agitur aliquo proximæ dignitatis a rege, qui esse potest, quamvis non magnæ potentiae, quæ rebellare possit. Ego ita ceno.

Nabuchodonosorem, & Darium prudentissimo consilio Daniëlem, quem plenum spiritu Dei, sapientiam; cognoverant, toti regno præposuisse, cum nullam ex eo rebellionem formidarent, & certi essent Daniëlem sapientissime omnia ordinaturum. Idem de Mardochæo sentio.

Deinde Persarum reges bono exemplo modum hunc fecerunt, euidentem enim hac in re utilitatem esse, tum quod ab uno ratio exigi potest, atque ad regem referri de omnium negotiorum summa, tum quod omnibus maior cura iniciatur officio fungendi, cum sciant multis redditum rationem. Rex enim omnibus etiam magnis interessè non potest, vires ciuii itaque facilius obit alius, cui plurimum rex fudit.

Ne vero in regem ille insurgere, aut tyrannidem occupare possit, haud difficulter prospiceret.

Sic enim rex ipse viuidus, prudens, actuofus sit, ipse praesides prouinciarum audiatur, exercitus, ciuitatesq; adeo non facile moliri quicquam generalis praefectus poterit. Quod si exemplo regum Assyriorum, quod Ninyas Nimi & Semiramidis filius dedit, raro

visatur a suis, inter domesticos consenserat, responsa per internuncios det. Non modo praefectus a rege secundus, sed etiam τὸν εἰσαγγελον χιλαρχό, qualis est apud Abianum l. 1. c. 21. regem haud difficulter opprimet. Sic Francorum reges ignavia periisse, maiore domus post usurpatam potentiam regni etiam titulum occupante. Aman sane nunquam regnum ad Macedonas transferre cogitasset, nisi Assuerum trucem, exosum, luxuriosum, stolidum regem existimatasset. Deinde quid venit Assuero in metitem, vt Macedonem inimicæ gentis hominem ad tantam potentiam euchereret?

Minimum itaq; periculi imminere ab eo arbitror: neq; enim, si summa ipse dignitate vtratu, facile ad alium regnum transferret, cum maiorem capere honorem non possit. Cum enim cum dedecore, & prodigio nota in alium transferret imperium, cuius ipse secundum fructum capit? Ne vero ipsemet sibi potestatem aroget, cauere facile prudens Imperator potest; si neq; exercitu illum instruit, neq; immodicis opibus, si maiorum rerum nihil, nisi ex consensu, iussuq; regis statuat, si ab eius imperio aula ipsa sit immunis, si deniq; virum modestum, senem, & eruditum legat. In Hispania plerunq; Archiepiscoporum aliquis est supremi consilii praeses, aut in summa potestate. Carolus Adrianum postea pontificem, discendens Hispaniæ præpositum. In Ecclesiasticis plerunq; administratio integra, & periculi nullus est merus:

In Romano Imperio vix vslis huius dignitatis fuit, Cæsares dicti sunt inclinante iam imperio, sed qui in spē regni educabantur, aut successionis spem, proximā accepérunt. Primum ita **Ælius Verus** in Hadrianis familia adoptatus dictus est Cæsar. Diocletianus Maximianum, & Constantius Cæsares dixit. Verum potius erant imperii consortes. senatus tamen cum Titum & Domitianum Cæsares nominauit consortium regni non dedit. Constantinus tres filios, Constantius, Gallus, & Julianum Cæsares creauit. Non abs re est honorille à prudentibus constitutus, cum vt improbas ambientium spes abscederent, tum vt magni viros animi, quiq; iure aliquo nituntur, ad Reipublicæ salutem honoris lenocinio allecent.

§. 4. Vnum igitur summum esse conuenit, huic proximi fuere apud Chaldaeos tres, vt constat Daniel. 3. 49. Daniel autem postulauit a rege, & constituit super opera prouinciae Babylonis Sidrach, Mishach, & Abdenago. Intelligo autē opera **עֲבָדָתָה**, quodlibet officium, opusq; similiq; eos prouinciae Babylonice ita præpositos, vt tota Monarchia eorum potestas extensa fuerit. In solatium enim Iudeorum toto regno exultantem Deus hoc concessit, vt à captiuis tantum imperium ordinaretur. Darius postea ternos constituit, quibus in omniregno potestatem permisit c. 6. Postea septem fueré. atq; hinc est, quod Monarchia prima illæ initio melius constitutaæ fuerint, quam Romana.

§. 5. Ordinatissimam Monarchiam Chaldaeorum fuisse, verba Danielis ostendunt, nec enim oculo ponuntur, in his ergo Magistratus Chaldaeos spectemus.

Primo loco ponuntur **אַחֲשָׁר פָּנָיא**, quod si se paratim exponere Achashdarphenao placeat, ad verbum erit, Magnus habitans facies, quod habent coram facie regis. Vno verbo, magnus comes regis seu familiaris regis significatur; 72. vertunt διάτοις, consules, potentes, quorum magnus erit honos, & potestas; à potestate enim Gracis ita appellati sunt Consules. noster Satrapas vertit, alii magnates, alii principes. Hoc vnum obstat videatur, quod Satrapæ in prouinciis, quibus erant præpositi, non coram faciebus regis habarent. sed falluntur qui ita ratiocinantur. Nam Satraporum magna erat dignitas, & plerunque à facie

Tali confit
tuatur qui
rebellarē nō
possit.

Cæsares pro
ximi Augu-
stus.

Post Danie-
lem socii ei?
tres viri.

In chalda-
camonar-
chia Satra-
pa eū pro-
consules.

regis mittebantur eo modo, quo de comitibus dixi, deinde ius accedendi regem, cum eoque prandendi habebant, quemadmodum de ὁμοίοις indicauit. Neque enim nostris satrapis comparandi sunt priisci illi, sed proregibus & principibus, seu Turcarum Bassis, veterum Romanorum consulisbus, proconsulibusq; vnde merito 72. verterunt ἵπατος. Eorum potentiam l.4. Reg. 18.24. Rabsaces depraedicat, quod Judæi nō possint resistere ante unum satrapam de seruis Domini sui minimis. Quamuis ex loco Hebreus בָּבֶל, Chaldeus שְׁלֹשִׁים & 72. ἱπάτος appellat, qui minores erant, quam Achashdaphenaio, adeo tamen potentes, ut Rabsaces eos preferat Ezechiæ regi Juda.

Satraparū potentia. Eorum etiam potentiam Herod. lib. 7. Ctesias in Persicis, Xenophon l. 1. ἀρεβῖστος ex eo demonstrat, quod regum filii satrapæ conferebantur. Et Justin. lib. 5. Cyrum à Dario patre lonia, & Lydiae præpositum satrapam. Diodorus Siculus lib. 11. Hystaspes filium Artaxerxis in Bactris satrapam fuisse; quin Cyrus moriens ita apud Xenophontem lib. 8. Pæd. loquitur. Σὺ μὲν δὲ κακόν σοι τὸ βασιλεῖαν ἔχει, οὐδὲ δὲ τυπο-λέγοντας πάντας εἶναι διδούμενον τε, καὶ ἐργάζειν, καὶ λει-τούντας καθεστῶν. Tu quidem δὲ Cambyse regnum habe, Te vero δὲ Tanaoxare satrapam Medis, & Armeniæ, & Cadusii constituo. Sic Alexander teste Plutarcho Porum regni sui, Satrapam effecit. Amylius probus in Datame; unus est Lydiae, & Joniae Satrapas. Harum regionum & Phrygæ similiter Oroetes est satrapas, Herod. lib. 3. At Phrathophernes apud eundem Herodotum ἡ αρχὴ τοῦ ἀρχαῖον, Parthorum, & Hitcanorum, hoc est duorum magnorum regnum. Josephus libro vndecimo, capite octavo. Syriæ, Phœnicis, Samariæ unum satrapam fuisse tradidit. Erant igitur in hac Monarchia magna cum potestate ἵπατοι; sicut enim & eos vocat in Apoph. Plutarchus. Neclate duntaxat imperabant, sed fidei illorum & potestati prouincia committebantur. Hæc enim prima illis, & summa lex erat; Rempublicam administrare, ut ex re communi, fide, & religione illis videretur. Magna etiam illis addita maiestas, Oroetes apud Herod. libro tertio, mille hominum satellitum habet: alij majora multo. Singulis annis visitator illis mittebatur, quem fratrem regis, vel oculum regis nominabant; ipsi satrapæ ad aliam frequentes conueniebant. Visitatores autem erat veteres satrapas fuisse constat, qui in consilio regis fuerunt, quæ omnia fuisse sapientissime constituta ex dictis constat.

Nimia satraparum potentia per ruelos. §. 6. Tamant Satraparum potentiam cum aliquot regni præponuntur pérículosam supra dixi, nisi alio modo frenetur, salutarem tamen contra hostem externum. Et sane non ex instituto Danielis. Nam eo confultore Darius Monarchiam diuulsa in centum viginti prouincias, & tot satrapas posuit super regnum suum, capite sexto, primo. vbi & græci, & latini veriti satrapas, et que hoc verbum Achashdaphenaio. Perficum autem regnum adeo latum non fuit, ut centum viginti tam late imperantes satrapas habere posset, cū Asia non totâ, Ægypto, & quibusdam Europæ regionib; cōtineretur. Hoc tamen constat, fertilitatem Asiae, populositatemque spectantibus, si prouincia in 120. diuidantur, singulos satraparum mediocribus regibus æquales fore. Tot enim reges Asia aliquando & potentes quidem habuit, quorum singuli ducenta trecenta millia in aciem eduxerunt.

Secundo loco sunt סָגָנוֹת qui hebraice cap. 2. 48. vocantur nostris veriti magistratus, & præfectos, ali; eodem modo. 72. εργάτες duces belli. Erat apud Persas, vt & Romanos honoratissimum, exercitum habere, itaque à fortibus, & ambitionis pro-

uincia bellicæ expetebantur. Hos autem magistratus bellicos fuisse textus ipse nos docet, סָגָנוֹת vexillum significat. Magnos igitur bellides, qui fuis in prouinciis omnia tuebantur, indicat. Non erant illi à satrapis constituti, nec illis subdit, imo illis coercendis idonei, Memphi in muro albo 120000. in praesidio erant tempore Periarum. Hoc singulare ut Persarum, ita & huius Monarchia videtur fuisse nonnullis, ut satrapæ & militares duces diuersi essent; verum' quamvis in Persicâ Monarchia id fieret ex parte seruatum, non tamen eam consuetudinem fuisse in Chaldaæ constat ex verbis Rabsaci, qui satrapas militare indicat, & Persarum satrapæ quoque bellum administrabant. Deinde fieri non potest, ut magistratus unus militaris, & alia togata par potestas in eadem prouincia concorditer, utiliterque rem administrent. Erat igitur hoc peculiare τοῖς ὄφεστοις, scil. illis, qui munitiones tuebantur, in illos enim satrapis potestas non erat.

Hos sequuntur Πατρίτες phathanata, Τοτάξιοι, iudices, alii praefides, alii duces, nonnulli vertunt praetores. fuere illi non sub satrapis, quin principes fuerunt, sed minores. Communis vox est Syris, Chaldaïs, Persis. Hagg. 1.1. Zorobabel dicitur Phachath Iehuda, Dux Juda. Et Nehem. 5.14. Nehemias constituitur, & is vocat duces priores. Cū vero Nehemias petat Epistolas ad duces trans flumen capite 2. 7. plures fuisse constat, per quorum ditionem iturus erat. Item Esdr. 8. 36. Et Hester. 8. 9. & 9.3. coniunguntur cum Achashdaphenim, ad eos enim litera dantur à rege. Eos ego Romanis praesidibus, & nostraris comitibus comparandos censeo, nostris comitibus inquam: olim enim maior comitum, quam ducum fuit dignitas.

Hilce iunguntur אַדָּרָגָזְרָא Adargazraio. Quod iudicum officium propriæ ad iudices pertinet, dicuntur enim honos apud Chaldaeos. Neclate sententia, decreti, statuti, roboratores, vel fortes & magnifici sententia, seu decreto, quorum decreta rata erant. Erant igitur iudiciorum praesides, qui ius dicebant, & in singulis prouinciis tribunalia constituta erant, quemadmodum nunc quoque per Europam videmus. Graeci vocant hoc loco, ἱρατε-
υες, alii γονογλαῖοι, noster duces verit, quorum officium non bello, sed pace etiam ysurpatum.

Tyrannos noster verit, quos Chaldaeus vocat ἄρχοντες, gedabraia, consentiunt, & septuaginta interpretes. גָּדוֹד gadad, est excurrere, prædari, secare, diuidere. גָּדוֹת turma, latrunculi. Sunt igitur praefecti vestigialium, ex decumis, pastione, sylvis colligendorum, quare militari manu agros, virbæq; obi-
bant; hinc & אַדָּרָגָזְרָא gedabri, nominantur qui ḥābar, frumentum imperabant aliaque dispensant. Præcipue autem pro exercitu frumentum imperabant. Horum officium præcipue odiosum fuit.

Non admodum diuersus magistratus fuit eorum, qui detabria, μετάλοιτος ἵξισται nominantur à 70. quos γαλαξας, & questores, curatoresq; exarii, fuisse non est dubium. Maloq; sequi interpretationem Septuaginta quam Rabbinorum quia רְבָנִי dath lege, & אַבָּרִי berbia, puritate deducunt significacionem, vt R. Sadaiah. A frumento igitur, hoc est, omnii fructuum vestigiali quod canonem, seu statutum exigant dictos arbitror; sed noster accepit pro optimatis in vniuersum coniungit, የትብርያ ከተብርያ detabria dipthaia, & optimatis qui erant in potestatis constituti, addit deinde Principes regioni, Schulenim, qui vrbes & earum territoria gubernabant. Totataque res publica magistratus suis instructa hoc loco descripta breuiter habetur, & hunc ad modum, si quis Pericas has res expendat, facile inueniet omnia disposita.

CAP V

C A P V T X V.

Cæsares alijque magistratus proximi
Monarchis.Cæsares
augustis
proximi.Delphini
Galliarum.Sedates
p.ii.Titulus fine
resistat
deficiente
Imperio.

Patricij.

Aucti Frä-
corum olim
multi man-
cipia.Europala-
tesculm Ar-
chitectus,
deinde ma-
gne digni-
tatis.

Cæsarum nomen retenta dignitate Constantini nopolitani mutarunt. Etenim Cæsares vocabantur, vel filii Imperatorum, vel quibus illum titulum contulissent; Drusum vocat Tacit.lib.i. Cæfarem. Titus & Domitianus à senatu dicti sunt Cæsares, Galba Pisonem, Nerva Traianum, Adrianus Aelium Verum, Diocletianus & Maximianus Constantium, & Maximianum, & Dalmatum, Pius Antoninus Marcum Antoninum, Seuerus Bassianum Carus filios, Philippus filium, Copronymus duos filios, alij alios Cæsares dixerunt. Postea Despotas appellarunt eos, qui proximi fuerunt Imperatori, filios, præcipue primogenitum hæredem regni, item generos, ita Ducas teste Gregor l.2. Michael Palaeologus filium suū supradespota extulit. Quod Cæsar nobilissimus ab Imperatore dictus, hoc est in Gallia Delphinus, nisi quod plures Cæsares, Delphinus unus est. Delphinatum Allobrogum provinciam, Humbertus Regi Francie donavit anno salutis 1349. ea conditione, ut primogenitus regis & successor ex ea cognominaretur. Olim filii regi ipsi reges quoq; dicebantur, & Franciam in Regna diuidebant, quod sapienter Ludovicus III. ne singulorum vires exauriret, mutare voluit, Lothario regnum, Carolo Lotheringiam reddit. Apud Cedrenum à Monomacho Stephanus dux copiarum statuitur σεβαστοπολις, quasi Imperatorem ferat, dum sc: prudentia & fortitudine tueretur imperium. Decrescente imperio, augente ambitione, etiam Σεβαστοπολις quasi augustipotens constitutus est. Dignitas ca minor fuit de potica, apud Gregor l.3. Frater Michaelis Commeni επαρχογενετος constitutus est, apud Nicetam. Iacius lib. i. Corona cingebatur, nomen dignitatis sine imperio tenuit. Alexij inuentum fuit Σεβαστοπολις, τερατος, & cæsars, & ne quid superesset titulorum τερατοποτες, quod sonat, quasi plane supra augustum, aut plane venerabilem, nomina mera erant ista, non imperia. Omnia tamen ista infra Cæsarem fuere. Magnum etiam nomē διεγένετο, και διατηρετο, ait Codinus. Nullum ministerium habet. Eadem pene ratio patriciatus fuit, non nobilitatis, sed dignitas & beneficij nomē erat. Vocabantur ita quasi imperatorum patres; potentia etiam par nominis. Pelisarius octodecim millia militum cum dignitate patriciatus acquisuit. Aemon. l.2. cap. 6. Carolus Magnus Patricius Romanus factus est antequam Imperator; Vtile hoc fuit ad conseruandam nobilitatem, quemadmodum, ubi illa premitur, ad officia serui afflumatur. Hoc video præfici placuisse Francis, quod & nunc Turca probat, vt reges in aula mancipijs vterentur. Marilefus Architrus mancipium erat Ecclesia Turonensis, Proatuflus educator regis ad opus rusticum amandatur, Septiminia ad Pistrinum; ita Gregor. Turon. sed hoc supra reprehendi, interim Graci posteriores in honorum nominibus nimis fuere.

§. 2. Cæropalates initio Architectus erat, eius officium circum sarta tecta palati, substructionesq; versabatur. Caffiod. l.7. Sublimitatem tuam curam palati nostri suscipere debere censemus, vi & antiqua in nitorem pristinum conincas, & noua simili antiqui ate producas, si frequenter legas Geometren Eucliden, si schemata eius mirabilis varietate descripta, &c. Archimedes quoque cum Metrobii semper assistat. Si autem ciuitatem reficimus, aut castellarum volumus fundare nouitatem, vel si constituendi nobis prætorii amanitas blandiatur, te ordinante ad oculos

perducitur, quod nobis cogitantibus innenitur: Quicquid aut instrutor parietum, aut sculptor marmorum, aut artis fusor, aut camerarum rotator, aut gypsumplastes, aut musuarius ignorat, te prudenter interrogat. Creuit exinde estimatio gradusq; Cæropalatae. Aëtius n. ex comite domestico curam palati gerere coepit. Quin socius & cognatis imperatoru conferebatur, provincijs preficiebantur. Iberiam n. Adranas frater Imperatoris est Cæropalates, apud Photium in biblioth. nullius maiorgloria, quam Cæropalata. Ita quoque apud Corippum lib. i.

*Te dominum sacre firmanit auunculus aula,
Dispositor, nouas sacre Baduarius aula
Successor socii, factus mox cura palati.
Te dominum sacre quis non predixerat aula,
Cum magni regeres diuina palatia patru?
Par extans curis, solo diademate dispar,
Ordine pro rerum vocatus Cura palati.*

Cæropalates etiam dictus vir spectabilis Castrensis sub quo omnia palati ministeria fuere. Pædagogia, chartularij, fabularij, dominici, cum enim comitatus principis cœlestis, castra dicerentur; hinc omnes ministri Castrensi dieti sunt, quamuis nulla vñquam castra vidissent. Videtur tandem hoc munus omnino mutatum, & dicti apud Græcos Cæropalatae, qui apud Francos *Maiores domus* dicebantur, ijdem enim & praefecti palati dicebantur. Proximi itaque Imperatoribus fuere. *Seneschalum* eundem loco fuisse deinceps constat. *Seneschalum* eundem esse, qui apud Græcos dicitur *magnus domesticus*, testis est Guiselmus Tyrius l. 4. c. 5. Magnum autem domesticum ab Imperatore secundum cum dicat, eam etiam dignitatem Seneschallo tribueret videtur. Apud *Seneschallus intio si- ne potestate* Francos certe eadem ratione crevit officium Seneschalli, vel Seneschalci. Ille enim à Pipino mensa prepositus est, bella gerbat Rex ipse gnarus, id tutelæ regni noui, & autoritatis opportunum esse. Curam totius domus, & ornamentorum, etiam equorum gesserunt. Dapifer itaque erat, atque itavocatur à Roberto Abbatे Remensi, sceptrum gesit in signe iurisdictionis, Vicarius regis & secundus à rege dicitur. Signabat edita, constitutione que Regum, & quæcumque maioris momenti erant. Creuit itaque huius authoritas, vt parum abfuerit à potestate maioris domus. Theulphus in Chronico *Potentia Monasterij Marignaci*, eundem facit cum maiore *inferioris* domus, & belli administrandi eidem tribuit officium, itaque & Regi equum adducebat. Postiores tamen Reges potentiam eam minuerunt.

§. 3. Eodem pene fastigio est magister officiorum, à paruis enim initijs ad summam potentiam peruenit. Magister officiorum Scholis Scutariorum, agentium, atque alijs prærat, disciplina palati eidem commissa erat.

Eius munus in Scholis ordinandis, promouendisque Scolasticis versabatur, c. i. de officio Magistri officiorum t. 31. *Priuilegium dudum Schola vestra induitum, & integris reservatis ad ducenariam, centenariam, & biacribam nemo suffragio, sed labore rnisquisque perueniat: principatum vero adipiscatur matricula decurrente: ita vt ad curas agendas, & cursum illi exstant, quo soror militie vocat, & eius laborum adiutor. Præterea in quo totius Schole status & Magistri securitas constituta est, idoneus probitate morum ac bonis artibus preditus nostris per Magistrum obtutibus offratur, vt nostro ordinetur arbitrio. Curabat etiam ne militiam præuerteret ambitio. Ita Valer. Theodos. August. ad Patricium Magistrum officiorum. Nemo agn-* Ordo militium in rebus ordinem militie atque stipendia præuerat, et tianon præiam si nostri muninū per obreptionem detulerit indulsum, ac uertendus. si quis formam admissi istiusmodi docebitur obtulisse: in locum, ex quo indecenter emergerat, reuertatur. Vt is gradu-
teros

Magister officiorum Senatores verberare poterat.

teros antecedat, quem stipendia meliora, vel labor prolixior ficerit anteire. Ius verberandi Senatores & Ducenarii Theod. & Valent. Augusti tribuunt Pleito magistro officiorum. Scholarium nostrorum denaria probata a nostris parentibus, circa maxima Serenitatis nostra affectionem entuit. Vnde quicquid ad fonsenda, seruandaque eorum privilegia postulatur, statim creditimus admittendum. Ideoque suggestionem tui calminis approbantes, viris spectabilibus Comitibus Scholarum verberandi, degradandive Senatores & Ducenarii licentiam denegamus: Ea namque, quae tali commotione digna sunt, ad tuae sublimitas volumus referri notitiam. Imperium eiusdem ad castra ijdem extenderunt; Cur et perperui culmine credimus inungenendum: vt super omnia limite sub tua iurisdictione constituto, quemadmodum se militum numerus habeat, castrorumq; ac clausurarum cura procedat, quotannis significare nobis propria suggestione procuret. Dat. 2. Septemb. Constantinop. Maximo II. & Paterio Conf. 443. Hoc ideo factum, quod omnium consiliorum particeps erat, vt monet Priscus in hist. Gothica. Tandem inter summam dignitates haberet coepit. Longinus Zenonis frater magister officiorum factus est, Euag. l. 3. c. 9. Ex quo constat, quantae fuerit dignitatis hoc officium.

Disciplina custos magister officiorum. Alia eius munera.

Imitati sunt & ista Gothi, Cagli. 6. form. 6. Ad magistrum officiorum pertinet palatio disciplina. Ipse insolentius Scholarum mores procellos moderationis sue terminis proferre deserat. Tam multi ordines sine aliqua confusione componuntur, & ipse sustinet onus omnium, quod habet turba discretum: per eum Senator veniens nostris presentatur obtutibus, componit loquentem, quin etiam solerit verba inferere, vt nos deconter debamus omnia audire. Asperius Regis haud irritu, promissor collucione nostris gloriostis, donator aulici consistorii, causarum præterea maximum pondus in eius auctoritate finibus optimæ securitatereponimus. Veredorū opportunam velocitatem custodit, vt sollicitudines nostras, quas consilio iuuat, beneficio celeritatis expediat. Per eum nobis legatorum quamvis festinantium præsumuntur aduentus, per eum nominis nostri datur euectio. Nemo iudicium per prouincias fasces assumbit, nisi hoc & ipse decreverit. Molestias non habet exiguae pecuniae, per aquatores viualium rerum in urbe regia propria voluntate constituit. Officiales eius militiae munere perfuncti dicuntur principes, & primatum tenet inter prætorianas cohortes & urbanas præfecturas milites. Aduitor Magistri nostri presentatur obtutibus, vt vicaria sorte beneficii eligamus eius præfici, qui nobis præstat fidele solatium. Hinc factum est, vt tot negotiis in unum coacervatis adiutor seu consiliarius a principe illi coniueretur, ille vice Magistri officiorum iudicabat.

Aduitor Magistri officiorum.

Proxiuitaque sunt primo throno, olim Cesares, deinde vocati Aemuli; vt successuri parentibus in Hispania, Principes dicuntur, in Gallia Monsieur propriæ, & stricte, denique Delphini, post datum corona Delphinatum. Paul. Aemyl. l. 9. Allobroges etiam suos Principes Delphinos nominarunt.

CAPUT XVI.

Aula Regie constitutio.

Amici principum sunt munimenta.

§. 1. **Q**uanti intersit Principis, imo totius Reipublice, viros fortes, fidos, prudentes circum se habere, calumniatores, auaros, ambitiosos procul amovere, multorum saeculorum series & nonnullorum regum exitia docerunt.

In aula sunt duplices principum comites, vel enim consilio & gubernatione adiuuant industria regnantium: vel circa principis personam, resq; verantur. Officiorum enim hæc est, non hominum distinctione, nam in unum, eundemque multa crebro officia conferuntur.

Præcipius quidem in aula imperatoria erat præfetus prætorio, de quo alibi dictum.

Nimiapro- fecti præ-

fecto Prætorio par erat in Fracia maior domus, vel maior Palati, parua cuius officia principio, ius do-

mi inter aulicos dicere, disciplinæ Palatinæ attendere. Hinc auctoritas apud pares acquisita, & quia communis suffragio eligebat, estimatione apud Regem, apud quem cum assidui essent, sensim ad Rem publicam admoti sunt, donec legitime Regum totam regni potentiam in se derinarunt. Hinc Pipinus Regnum tenuit, & non maiorem domus, sed comitem diuidicandis domesticorum controveneris constituit. Varius de his scriptit Cedrenus in Leone Iconomacho, qui consuli poterit.

Iustinianus recuperata Africa Praefectum prætorio dedit, eius officio 396 ministros deputauit. C.I. de officiis Praefectorio Africa, t. 25. l. 2. G. Et: Ab ea (auxiliante Deo) sepe prouincia cum suis iudicibus disponatur: quarum Tingitana, que pro consulariis ante vocabatur, Carthago, & Byzantium, ac Tripolis rectores habebat consulares: reliqua vero, id est, Numidia, & Mauritania, & Sardinia, à praesidiis cum Dei auxilio gubernentur. Et in officio quidem tue magnitudinis nec pro tempore viri magnifici praefecti prætorio Africa, trecentos nonaginta sex viros, per diuersa scribia & officia militare decernimus. In officiis vero consularium ac praesidiis quinquaginta homines per singula officia esse sancimus.

Quæ vero emolumenta siue magnificentia tua, siue consulares, & praesides, & quod vniuersus que ex officio eorum de publico conquis debet, nos ita subter annexa declarat.

Optamus ergo, vt omnes iudices nostri secundum voluntatem, & timorem Dei, & nostra electionem atq; ordinationem tui subditi si suas administrationes gubernare studeant, vt nullus eorum commendati, aut cupiditatisti deditus, aut violetias aliquas vel ipse inferat, vel iudicibus, aut officiis eorum, aut quibuscumq; alius collatoribus inferre permitat. Liceret per omnes prouincias nostras (Deo iuuante) festinamus, vt illes habeant collatores: maxime tamen tributarii diaecephos Africana consulum, qui post tantorum temporum captiuitatem meruerant (Deo iuuante) per nos lumen libertatis adspicere. Ergo iubemus omnes violentias, & omnem auaritiam cessare, & iustitiam, atque veritatem circa omnes nostros tributarios referuari. Sic enim Deus placabit & ipsi possunt celerius, sic collatores alii nostræ Reipublicæ, reuelari atq; florere.

§. 2. Imperatoris aula administros magnos habet Pincerna. Principes. Prima est Pincerna, ἡ τὸ τοπίον οὐδεις magna & gratiosa apud Reges dignitas. Fide n. magna opus est, vt in quorum manu vita sit Principis. Nehemias eo officio fungebatur apud Ataxerxes, apud Constantinopolitanos Pincerna maior erat Europalate, & nunc qui inter septem electores Rex Bohemia excellit, est Pincerna Imperatoris.

§. 3. Domestici variis, vt domesticus mensæ, Scholarm, murorum, &c. Praepositus mensæ non minor varii.

In Romano Imperio Marchio Brandenburgensis Archicamerarius est, de quo si habet Bulla aureat. 25. de officiis Princeps. Sollen. curii Imperatorum. Deinde Marchi Bræburgensis, Archicamerarius, accedit super equo, Camerario habens argenteas pelues, cum aqua in manibus, ponderis duodecim Marcharum argenti, & pulchrum mantergium, & tas. descendens ab equo, dabit aquam Imperatori, vel Regi Romanorum manibus abludia. Camerarius in Francia, quæ Camerlanum & Camerlingum appellare solent, qui tanto in honore fuere, vt Regi etiam affines, & cognati in ea dignitate fuerint. Sub Ludouico Pio Bernardus Reginæ frater hoc munus administravit.

In eodem Imperio Palatinus Archidapifer est. Saxonæ elector ensem fert, quod olim præstitit & exovit, qui nudo capite, proximus consanguineis Imperatoris ferebat ensem, vt appareret, hoc voluisse maiores, eos oportere esse circa principem, qui & ipsi principes sint.

§. 4. Palati siue aula permulti sunt alii magistratus, qui omnes uno nomine Palatini appellatur: Minores ita dicebantur, vt memoriales, agentes in rebus

ru poterit,
& postea
maioris
domus.

Obsequium quid.
bus, apparitores, obsequium dicebatur totum appa-
ritorum agmen, quod turela pariter & honori erat.
Quia vero in aula cibra est mentio Scholæ, Schola-
sticorum, de illis non nihil agendum censeo.

Scholastici quidem quasi eruditioni & philoso-
phia vacantes dici solent, Serapionem Hieronymus
testatur ob elegantiam ingenij Scholasticum
esse dictum, Salutianus Scholasticos & discretos co-
inquit, Aug. de Dial. proprie & primitus dictos Scho-
lasticos eos ait, qui adhuc in Scholis sunt, omnes ta-
men, qui in literis viuntur, hoc nomen usurpare.

At Scholæ & Scholastici in Republica aliam pla-
ne significationem habebant: Scholastici Praefectis
Prætorio, Prouinciarumque Præsidibus in Concilio
aderant.

Scholastici
in Consilio
Præsidum
erant.

Scholarum
vna.

Schola ordinum militantium fuere, ita dictæ per
antiphrasin, quod minime oiciose sint, vt multi arbit-
ratur, ego revera ob oicio dictas arbitror, exercitatio
enim armorum nō erat tanta, vt videri possent, non
esse oiciose. Magnam partem in oicio miles agit. Scho-
la Vegetio centuria est, l. 2. c. 21.

Ostensione
la.

Non fuisse autem nimios Scholarum militarium
labores, satis ipsa leges indicant. Nam undecim Scho-
larum militia facilius fuit, q̄ eorum, qui sub excelsis
Magistris militum tolerabant militiam, & quidem
dua Scholæ inermes militabant, quæ erant Silentia-
riorum, & agitum in rebus, coeteræ armatae, & quali
in militia prætoriæ, hoc est, abundant, molli, oiciose,
que magis in pompâ, q̄ periculis cernitur. Hinc duæ
Scholæ Candidatorum, Seniorum, & Tiniiorum,
quos posterior ætas Ostensionales vocavit, quod ad
ostentationem Maiestatis proceritatem, & formâ com-
mendati regnabitibus astant. Varius tamen diuerso
tempore Scholarum numerus fuit.

Huc pertinent Ducenarij, & Centenarij, quæ le-
gionum dignitates sunt, sed ad officia Palatina trans-
latæ. Centum & ducentis cohortalibus præterant.
Ducena, & Centena ipsa dignitas dicebatur, Paulus
Samosatenus Dacenarius portius, quam Episcopus
dici voluit. Erant illi in Schola agentium in rebus;
Procuratores Ducenarios primus Augustus instituit.
Dio l. 53, qui tributa colligebant, ita dicti, quod du-
centa Sestertia in censu haberent. Qui autem ordi-
nem regebat Primicerius dicebatur, Primicerius au-
læ iustitiae & cœli & aulæ ordinat omnes in aula.

Protone-
farius.

Scutarius,
Strator.

Protalloga-
tor.

Arygaster
sæ.

Sacellarius?

Magnus
Magister
hosptiui.

Prepositus
hosptiui.

Rex Ribal-
dorum.

§. 5. Erant & haec officia in aula regia præcipua.
Protonefarius præterat Vestiaro quod interius erat, cimeliaque preciosa seruabat, at protonefia-
rites ætarij præses erat, magna eius dignitas, & comi-
tilagitationum non impar. Sub eo erat Vestiarius, &
qui in triremi Imperatoria dicebatur Auestriarius.

Magnus Scutarius strator est Regis, equum ascendi-
enti, & descendenti baltheum, enimque, olim et-
iam scutum portigebat.

Protallogator, qui præterat equis ad cursum pu-
blicum definitus, subiect magno primicerio.

Arygaster omnium aulicorum gerebat curam,
ne cui stipendum decesset.

Sacellarius eleemosynis præterat. Zon. t. 3. p. 76.
sed exigebat tamen, & supplicia decernebat. Eunu-
chi ferre erant & potentes.

Magnus hospitij magister sub se habet octo men-
sa structores & prægustatores.

Præpositus Hospitij animaduertit in eos, qui de-
linquent in aulico ministerio, vel vbi Rex agit.

Proceres alij in palatio versabantur, & codicillis
fiebant, honore & titulis sine labore, & emolumen-
to gaudebant. Cassiod. l. 6. Var.

Aulis purgandis præter apud Gallos Magistratus,
quæ Regæ Ribalderū dixeré. Ribaldi homines vali-
di, tanquam baiuli, quales olim Ægypti, itaq; ita va-
gabundos, atque errabundos, vappas, & nebulones

appellarunt; omne igitur hoc genus Saburæ Rex ille aula abigebat, ne tanquam museæ Regis epulis
inhæscenter, palatumque fœderarent.

§. 6. Culpa veterum aularum ordinaria erat ni-
mia hominum multitudo. Apparitores quadringento-
si Proconsul Africae & Legati eius habuere. Arcad.
& Honor. Cod. 12. tit. 56. Apparitioni tua & legatorum
quadringentos censumus deputando, de his duntaxat, quos
esse sibi detrahebant Reipubl. membra non queruntur.

Comes orientis sexcentos Theod. & Arcad. In
officio Comitis Orientis non amplius quam sexcenti appar-
tores habeantur, quos quidem publicis necessitatibus nouimus
abunde suppetere.

§. 7. Franci multi moderationes fuerunt, centum
nobiles, quibus menstrui aurei centum, centum alijs
illis additi sunt.

Omnium Palatinorum privilegium est, à Con-
stantino datum, vt q̄ acquisierint, quasi peculium
castræ habeat. Omnes (inquit c. 12. t. 31.) Palatini quo
editi noſtri iam dudum certa priuilegia superfundunt, rem si
quam dum in palatio nostro moratur, vel parsimonia propria
quaſierint, vel donis noſtri fuerint consecuti: vt Caſtrene
peculium habere præcipimus. Quid n. tam ex Caſtrene est, quam
quod nobis consecuti ac prope sub conspectibus nostris acquiritur?
Quicquid
Aulici ac-
quirut, pe-
culium Caſ-
trene cen-
ſur.

Sed nec alieni sunt à puluere, & labore Caſtrorum, qui signa
noſtra comitantur: qui preſo ſunt ſemper actibus: quoſ inten-
tos & eruditos ſtudii, itinerum prolixitas, & expeditionum
difficultas exercet. Ideo, Palatini noſtri, qui priuilegiis edi-
ti uti potuerint, peculia ſua præcipua retineant, que dum in
Palatio noſtro conſtituti ſunt, aut labore (vt dictum eſt) pro-
prio, aut donatione noſtra queſerint. PP. X. Kal Iun. Conſtan-
tino A. VI. & Conſtantio Cef. Cof.

Denique erat & Tribunus rerum nitentium, qui
id munera habebat, vt palatum, & publica cura-
rentur omnia, ac niterent.

C A P V T XVII.

Comitum confederatio.

§. 1. **C**omitum dignitas nunc in immensum cre-
uit, olim ita dicebantur, q̄ Principē comi-
tarētur. Ipsa aula Principis Comitatus dicebatur; nec
aliud erat, quam miti ad Principem, si quis dicere-
tur mitti ad Comitatum. Soc. hist. Ecc. l. 2. c. 23. Am-
mian. l. 28. sacram Comitatum vocat Symmachus l.
2. c. 8. l. 9. c. 8. Comitatenses Legiones aut Vexillationes
inde dictæ sunt. L. nemo c. de re militari. Co-
mes etiam dicebatur, qui Comitatum ordinabat.

§. 2. Comitum dignitas partim in magnis nunc
Principibus, partim in vilissimis hominibus reſideret, dignitas
partim mediocribus. Magni Principes sunt Comes magni &
Palatinus Rheni elector, Comes Flandriæ, Tirolis; parvus com-
muniæ.

Viles quidam, qui Codicillis Cæſarū Comitatus, seu
Palatinatus honore donati, vagabundi discursant, &
titulo honoris ſe laetant, multi tamen viri honesti
& militares ea dignitate insigniuntur. Fuere quidem
illi vere Comites quandoque Imperatoris, ſed nunc
cum tanquam dignitatem præferant, Comites ex
ſola conſuetudine appellari non debent.

Quamuis ex ea conſuetudine initium nominis sit
& origo. Adrianus enim Senatum in aulam tranſtu-
lit, optimatum ſelectissimis in cohortem amicorum
adſcitus, qui Comitatus Cæſaris dicebatur. Spartan.
in Adriano. Postea honoris titulus datus aliis etiam
eſt, vt professoribus, qui viginti annos publice lege-
runt. Nunc vero cum ſint in Germania Pfaltzgrauij,
Landgrauij, Marckgrauij, Burgrauij, hoc eſt, Comites
Palati, Limitum, Burgorum, id eſt, arcium, aut
oppidorum, errores illi Comitum Palatinorum
duntaxat nomen viupant.

Comes autem Palatinus ita dicitur à Palatio, non
à Regione

Multitudo
in veteri
Aula.

à Regione Capellatiana, quæ à Palas nomen habet, cuius pre-
est Comes Palatinus, quæ patro nomine dicitur Pfalz, &
vt putat doctissimus Petrus Georgius Tolof. l. 6. Syn-
tagm. c. 8. Vere enim Comes Palatinus à Palatio Cæ-
sariorum atque ab ea, quam habet in eo dignitatem, ap-
pellatur. Nam primo Archidapifer est, quod officium
est Palatinus, deinde vacante Imperio, est vnius
partis Vicarius. Tertio Iudex in causis, quibus Imperator
impeditur, quæ est eximia dignitas. Ita est in au-
rea Bulla t. 5. de iure Comitis Palatini Rheni, & Du-
cis Saxoniae. Quoties insuper, vt premititur, sacrum vaca-
re contingit Imperium, Illustris Comes Palatinus Rheni, sacri
Imperii Archidapifer, ad manus futuri Regis Romanorum,
in partibus Rheni & Sueviae, & in iure Franconico, ratione
Principatus seu Comitatus Palatini priuilegiū, esse debet pro-
uisor Imperii, cum potestate iudicia exercendi, ad beneficia
Ecclesiastica presentandi, recolligendire datus, & prouentus,
& inuestiendi de feudi, iuramenta fidelitatis, vice & nomine
sacri imperii, recipendi, que tamen per Regem Romanorum,
postea electum, suo tempore omnia innovari, & de novo sibi
iuramenta ipsa præstari debent, feudi principum danta-
xat exceptis, & illis, que Saxonibus vulgariter appellantur,
quorum inuestituram & collationem soli Imperatori, vel
Regi Romanorum specialiter reseruanus. Ipse tamen Comes
Palatinus omnē genū alienationis, seu obligationis rerum
imperialium, huiusmodi prouisionis tempore expresse sibi no-
uerit interdictum. Et eodem iure prouisionis illustrē Ducem
Saxoniae sacri Imperii Archimarefchallum frui volumus, in
illis locis, vbi Saxonica iura seruantur, sub omnibus modis &
conditionibus sicut prius est expressum. Et quamus Imperator
sive Rex Romanorum super causis, quibus impeditus fuerit,
habeat, sicut ex consuetudine introducum dicitur, coram
Comite Palatino Rheni, sacri Imperii Archidapifero, Electore
principere respondere: illud tamen iudicium Comes ife Palati-
nus non alibi, praterquam in Imperiali Curia, pbi Imperator,
sive Romanorum Repræsens extiterit, poterit exercere. Flo-
rente Gallorum & Germanorum imperio viribus
prærant Comites, qui Iudices, & quasi Prætores
erant, Beat. Rhen. l. 2. retum German. Cum autem
vel ob merita, vel eventus bellorum interdum com-
mitatum administrationes perpetuae fierent, & ha-
reditariae, inde natu sunt Comites & Marchiones,
quorum nunc in imperio magna est multitudo, di-
gnitas & potestas.

Comites
Consulibus
equati.

§. 3. Arcadius & Honorius Comites Proconsu-
libus æquarunt. Eos qui (c. 12. t. 10.) tranquillitatem nostræ
confessorii dici Comites meruerunt, spectabilibus proconsuli-
bus equari generaliter determinauit. Dat. VII. Kal. Octob. C.P.
Theodo. V. C. Coss. Hoc de Confessorianis, de Comiti-
bus rei militaris t. 12. Honorius & Theodosius ad-
orandi Principis potestatem firmarunt: Propositos ac
tribunos Scholarum, qui inquietudinē epulis adhibentur, &
adorandi Principis facultatem antiquitus meruerunt: (in-
ter quos comites etiam sacri stabuli, & cura palati numeran-
tur) si primi ordinis Comitatu[m] cum Propositura meruerunt,
& casu ad altiora non peruererint, deposito sacramento inter
eos, qui Comites Aegypti, vel Pontica diucessos fuerint (quorum
par dignitas est) haberi precipimus, alios qui honore Co-
mitatu[m] regumen fuerint nati, absolutos militiam inter eos, qui
Duces fuerint prouinciarum, numerari inuenimus. Dat. 7. Kal.
Apr. C.P. Lucio V. C. Coss. Decuriones palati post emen-
sum fideliter obsequium poterant inter Comites
taxari. Cod. 12. de Silentariis & Decurionibus. Decuriones
nostræ palati post emensum fideliter obsequium, postque depo-
sita sacramenta militia, electionem habeant, sive ex magistro
officiorum, velut agentes dignitatem conseq[ue]ntia nostra Ma-
gistrata maluerint: sive inter viros illustres Comites, domes-
ticorum videlicet inter agentes taxari: vt tam in adoranda no-
stra Serenitate, quam in salutadis administratoribus, & reli-
quis predicii honoris priuilegiis, nec non nostro confistorio his ho-
nor omnifaria reseretur, Dat. Prid. Kal. Nou. C.P. Honorio
X. & Theodosio VI. A.A. Conf.

Eadem Ele-
ctoris Sa-
xoniae po-
tentias.

Hac dignitate donati etiam sunt Archiatri Palati-
j, ita Honorius & Theodosius. Archiatrios intra palati-
um militantes, si comitatu[m] primi ordinis nobilitauerit gra-
duis, inter vicarios taxari precipimus, sive iam pridè deposue-
runt militiam, sive postea depoferunt: ita vt inter Vicarios Du-
ces, qui administraverint, & eos qui comitatu[m] primi ordinis
meruerint, nihil interfit, nisi tempus, quo quis administraue-
rit, vel comitatu[m] adeptus est in signia. Dat. 12. Kal. Apr. C.P.
Lucio V. Coss.

§. 4. Comitem stabuli magnæ authoritatis fuisse
cōstat; nam Valentinianus fratrem Valentem ea di-
gnitate ornauit. In Germania ordinaria dignitas est
inter mediores. In Gallia inter summas, imo pericu-
losissimas. Constabulari vel constabilem appella-
nt voce corrupta. Olim, cum bellum erat, equitu-
s illi committebatur, postea totus exercitus, us in
milites omnes habebat, ita tribus etiam Regis & Co-
gnatis imperabat. Tum crevit auctoritas, cum offici-
um factum est perpetuum. Huius itaque dignitas
maxima est, cui Marechallici ceteri subsunt. Ideoque
& Regem in potestate habet. Marechalci sunt vice
Comitabuli, & Magistri equitum, olim quatuor
fuere, postea diuidendæ potentiae numerus auctus,
vt octo essent. Magister peditum vicarius est proprie-
Constabuli.

§. 5. Ducum, Comitumque à Carolo Magno
non erat auctoritas singularis, erant instar præsidum
Romanorum, quos Imperatores arbitrio suo vel a-
mouebāt, vel reponcebant in locū dignitatis, quem
admodum amici Regum nunc talentum, nunc de-
natuum valent, prout locum illis Rex illis assignarit.

Pares consanguinei, & fratres Regum diceban-
tur, postea duodecim ita vocati sunt, alioqui & pa-
rentes sic vocantur.

Refert Bullingerus legisse se in veteri Codice,
Regem duos Patricios, hunc quatuor Dukes, Du-
cem quatuor Comites, illum quatuor Barones, Ba-
ronem quatuor Castellanos, hunc quatuor Va-
llos habere oportere. Alio in Codice: Comitem
præfē decem Marchionibus, Marchionem decem
Baronibus, quod scriptum esse credo, scriutum ar-
bitror nunquam. Marchiones à limitibus esse non
dubito, Marc Germanis non est equus generofus,
sed Maer equa est, & forte equus. Marckantem sive
March est limes.

§. 6. Comes terum priuatarum, initio procura-
tor Cæsariorum, & deinde Comes rei Dominicæ, alius &
sub eo fuit Comes largitionum priuatarum. Postea
de bonis caducis, de incestu, de violatoribus sepul-
chrorum iudicavit. Comes sacri patrimonii ab eo et-
iam distinctus fuit, sub eo tamen fuisse videntur.

Postea idem officium, quod fuerat Comitis sacra-
rum largitionum, datum est Protostario, qui omni-
nia preciosa, atque adeo ipsum ararium custodiebat,
id enim & postea additum est.

§. 7. Barones quidam putant Varones esse, hoc
est, seruos militum licias, qui stolidissimi hominum
sunt; Germani eos viros vocasse aiunt Barones, qui
sapientes veteribus. Nunc Germani eos Freyherren
appellant, non quod superiore non agnoscant, sed
quod sub summō tātum Magistratu sint: Dictōnem
Germanicam esse reor, rem iumentam à Romanis: il-
li Senatores vocabant Parres, et nō nomen dignitatis,
vnde & Patricij. At priscis Germanis & nunc quoq;
pater dicitur Baar contra dictio[n]e ex Vader / nam
Vatter recentius est. Baron. Igitur seu Varones qua-
si patres dicti sunt. Non ignoror alias esse aliorum de-
Baronibus sententias. Quidam eos à βαρέν, aut po-
tius βαρέν dicitos arbitrantur, quod grauitate & di-
gnitate præstant alij ab arcibus, quas Græci posterio-
res ex hebreo dixerunt βαρεῖς. A נָבָר, hoc est, creando
qui deriuant, longius à recto abeunt. Quid enim Ger-
manis

Medici fa-
cti comites.

Comes fla-
buli in Gal-
lia potens.

Ordo digni-
tatum lim-
scriptus.

Comes lar-
gitionum.

Barones di-
di Patres.

Germanis
vistatum
effex P. fa-
cereb. ex T.
vero d.

manis & Gallis in mentem veniret Hebreo nomine, & quidem tam generali nouam dignitatem insinuare? Si tamen ab Hebreo que nomen est querendum, rectius dicemus Barones בָּרוֹנוֹת Barionim, dictos quasi à נְבָנִים, electos, serenos, puros, hoc enim significat usitatum utuntur Hebrei. Sed cum inter Germanos & Gallos ea dignitas sit, malo ex eorum lingua, & quidem antiqua, quam exteris petere significationem. Quibusdam in viribus, ut in aurea Mognutia, quidam opificum Magistri, quorum cura est, operas peregrinos aduenientes curare & dirigere. Patres appellantur. Audire tamen & alios iuvat, Vassos esse eosdem nonnulli putant, sed ostendit Petrus Greg. Tolos. diuersos esse, l. 6. Synt. c. 10. Barones apud Germanos & Scottos dicidem quod Vassos Regios, restatur Hecor Boethius. Et eo nomine continet Blondus voluit. Eoque nomine aliqui putant Regni capitaneos dictos & magnates, omnes Duces, Comites, Marchiones. Et Otho Frifingenensis Guillelmum Marchionem de Montiferato inter Italiam Barones resert. Et antiquis quoque in Gallia, Barones, Comites dici placuit aliquando, ut pluribus docet Rhenatus Chopinus. Baldus autem hunc à Langbardis magnum Castellanum vocari notat, & in Gallia quoque Boerius, eumque esse qui infima, media, & summa coercitionis ius in arce quadam concessionem Principis obtinuerit. Suscipiantur alii Barones, eum dici, qui Valuassor magnus & Capitanus Regis in scuds dicitur, quem de plebe aliqua, vel de parte Princeps inuestiuit. Alius autem placuit quemlibet infra Comitem habentem aliquam dignitatem dici Baronem: Voluerunt enim dignorem esse Comitatum Baroniam. Neq; vulgo probatur sententia eorum, qui has dignitates confundant, eo quod sepe utræque nominentur in iure simul ut diuersa. Quidam & supremam post Regiam potestatem Baronis, quod ad clericarii iura pertinet, eisq; Barones à Graco verbo βασιν dictos autumant, & graviitate dignitatibus, ceteros Dominos Beneficiarios ante debeat: eiusq; rei testimonium ex Cicerone citant ad Atticum. Apud Patronū, & reliquos Barones te in maxima gratia posuī, &c. Vbi tamen alii Barones legunt. Alii Barones à forma adiusti clientelaris deducunt, qd domus vndig, oclusa, & subfructu turribus, Baris à Palestinis dicuntur teste Rhodigino. Sed si ex aliis linguis nostris interpretari licet, mihi verior declinatio videtur ex Hebraico sermone, vt Baro dicatur, veluti creatura nova, & creatio que nō sit nec Dux, nec Marchio, nec Comes, sed nouum quid. Si n. Hebrei dicunt, bara בָּרָה creauit, & figuramentum, creaturam nouam, vel à barach elegit, ut dicatur Baro, electus. Et apud Rabinos etiam Barion dicitur sarellae, qui dicitur vulgo שָׁפָתָהrin ſpatadacim. Et c. II. Vassos ostendit maiores Principes dici, & Valuassores, & Valuassinos. Verba eius. Valuassores putant dictos, qd ad valias flarent Dominorum: sicut & apud Reges Hebræorum siebat. Miuitos Valuassores, Valuassinos quoq; dixerūt. Et iterum qui à minoribus Valuassoribus feudum accipiebant, dicebantur minimi Valuassores. Sic itaq; tres gradus Valuassorum, Majorum, minorum & Minimorum. Eratq; liberum communiare minoribus, auferre à minimis feudum prestitum, si illud illis vendidissent: non tamen licuit Mediolanensis coniunctudine, quia eiusdem iuris sunt minimi ac maiores. Horum omnium respectu Seniores dicuntur Dukes, Comites, Marchiones, qui à Rege feudum accipientes alii dederint, quasi primi Feudatarii ante maiores Valuassores. Ex voce hac, Seniores, deducat vox Seigneur. Valuassores etiam milites dicuntur Seniorū. Ita n. sepe Conradus I. in lege addita a Franciscis, & Longobardicis, titulo de beneficis, & terris tributariorum usurpat. Sic usurpauit Pipinus in lege, quam de re interdicta hoc modo tulit: Ut nullus comparet Caballum, Bouē, Iumentum, vel altam rem, nisi filium hominem cognoscat, qui cum rendiderit, aut de quo pago est, aut vbi manet, & quis est eius Senior. Dicebant Franci Vassallos & Vassos, ut extat tit. de Vassis Dominicis & Ammonius ait, Carolum Magnum ordinasse per totam Aquitaniam Comites, Abbatesq; nec non alios quā plurimos, quos vulgo Vassos, inquit, vocat, ex gente Francorum. Et alibi tradit, Tafelonen Duxem Bassoiorum venis-

se cum Primoribus gentis sue, & more Francico in manus Regis, in Vassaticum manibus suis semetipsum commendasse: fidelitatemq; tam ipsi Regi Pipino, quam ipsis filiis Carolo, & Carlomanno inreverando supra Corpus S. Dionysii promisso, &c. Similiter & omnes primores ac maiores natu Bassoiorum. Quidam dicunt, appellatos Vassallos à vas vadis, eo quod in forma fidelitatis obligationem iurauerint Domino, alii dicunt à nomine Francico Vassi, quod fortè significat. Nempe quod Domini fenda delectis fortibus militibus concederent. Bassalar lingua Turcica homines principi dicuntur, vt sileat ita loqui, capita, qui propter Consilium semper Principem comitantur. Sic Satrapa & maiores dignitatis homines, Turcic etiam appellantur Bassi, quorum & alii alii maiores. Sic Bassa à bassis alii pro dignitate honorantur. Itaque forte & berozai, quasi Vassi dicti sunt.

CAPUT XVIII.

Romani Consulatus consideratio.

§. 1. IN ciuitate Romana primaria exactis Regibus dignitas fuit Consulatus, quo quidem in Magistratu creando, ornandoq; multa sapientissime, aliquia minus prudenter instituta inuenio. Non qd sapientia deficerentur, sed quod metu, æmulatione, cupiditate recti metas transfilirent.

§. 2. In Consulibus creandis principio integerum actum est; Duo à Prefecto urbis ex commentarijs Seruji Tullij creati sunt, anno urbis conditæ ducentesimo quadragesimo quarto. L. Junius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, idq; Comitijs Centuriatis.

Centuriati Comitia præstulit Serui⁹, ne in humili morum manu esent Comitia. Nam cum esset maior pars pauperum, nihilominus in ditissimorum potestate erant Magistratus; Sex classes erant, prima erat ditissimorum, altera diuturnum. Centuria erant centum & nonaginta tres, in prima classe erant Centuria 98. secundum 97, tertium 96, quartum 95, quintum 94, sextum 93, septimum 92, octimum 91, nonagesimum 90, decimum 89. secundum viginti; Due igitur illæ classes consentientes Magistratus designabant. Cæteri Magistratus minores tributis Comitiis creabantur, in quibus cum plus valeret populus, Q. Fabius, & P. Decius turbam Forensem quæ mista fuerat omnibus tribubus in qua tuor urbanas coniecit tribus. Atque ita semper in præcipiis potestate fuere Comitia, quod magnopere curandum est in liberâ Republica, ne inimici & egentes eum designent Consulem, cui affligi & euerti Rempublicam expedit.

§. 3. Ætas Consularis, annorum erat 42. nec nisi decem annorum spacio ordinarius ad eum redditus; tis Magi-quin & hoc seruatum, vt per gradus, & alios Magistratus bene gestos ad summam dignitatem adiutus sit. fieret. Hæc tamen omnia quandoq; vel ambitione, vel necessitate Reipub. mutata sunt. Postea ætatis ratio neglecta, Honor. Puer ad Consulatum euectus est.

Claudian. Inter cunabula Consul
Prouheris posito signans modo nomine factos,
Donaturq; tibi, qui te produxerat annus.
Ipsa Quirinali parvum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules.

§. 4. Consulum magnus honos erat. Nam primo, Signa ho-
sella ei erat eburnea, plane regia. Hinc amplissima noris sella dignitas dicuntur, omnibus dignitatibus anteponitur, curulis. & ipsis est Imperatoribus expeditus honos. Statius 1.4. Syluarum.

Lucemque à Consule ducit

Omnis honor.

Deinde toga prætexta. Ab Imperatoribus ea dari solebat ayo posteriori. Vopiscus in probo. Te manet texta. Capitolina palmata. Valerianus scripsit ad Aurelianum. Cape igitur tibi pro rebus gefis tuis coronas murales quartuor, &c. togam prætextam, tunicam palmatam, togam pictam, subarmalem profundam, sellam eboratam: nam te Consulem hodie designo, scripturus ad Senatum vt tibi deputet scipione, deputet etiam fasces.

Hac

Imperato-
res Consuli-
bis vana
reliquerūt,
poteſtatem
ademerunt.

Consulum
annus erat.

Priscorum
Consulum
poteſtas re-
gia.

Summum
Imperium
Reipublica
necessariū.

Duo pari
poteſtate ſe
mutuo co-
peſcant.

Omnis po-
teſtas ſeipſā
ſemper au-
get.

Summam
poteſtatem
inermem
eſe volue-
runt.

Augustus
omnium
poteſtates
ad eſe traxit

Hac in re illi largi, ſeruato Mæcenatis p̄cepto.
Consulibus honorem ſeruato, robur adimito.

Terrio, Consulum nomine annus inscribebatur, quocirca interdum improborum nomina ē fastis abrata: & merito queritur Claudianus.

Trabeata per vrbes

Oſtentatur anus, titulumque effeminat anni.

Libanius eam deſcribit dignitatem, quæ diu poſt fine potestate manſit. Quid venerabilis ſe poffet, quam rniuerſum orbe terrarum Solis inſtar nominis appellatione contineat, & omnium hominum in ore effenomen, aparentibus poſtum, cuius memoria multas habeat neceſtitates, iudicia, nuptias, forum, portus, debita, venditiones, contrahentes, pacientes, litigantes, fidem per literas facientes, communicaentes, diſidentes, filiorum opulentorum natales.

§. 5. Poteſtas Consulum plane fuit regia. Liuſus ver. l. 2. Libertas autem originem inde magis, quia annum imperium consulaire factum eſt, quam quod diminutum quicquam ſi ex regia potestate, numeres, omnia iura, omnia insignia primi conſules tenuere. id modo cautum eſt, ne, ſi ambo faſces haberent, duplicitas terror videretur. Brutus prior concedente collega faſces habuit, qui non acrior vindex libertatis fuerat, quam deinde cufos fuit. Omnia primum audiuſum noua libertatis populum, ne poſtmodum ſlecti precibus, aut donū regis poſſet, iure iurando adegit, neminem Roma paſſuros regnare.

Primum tamen potestatis fastigium ad gerenda bella delatum eſt, Exempli Laconum, apud quos Rex, & duo anni erant Imperatores. Hinc faſces, & Lictores; omnia regio more. Poſtea tempore Imperatorum vix villa Consulibus permifla bella ſunt. Extra ordinem fuit, quod Belſarius Consul faſcus bellum in Sicilia gemit, Magistratumque in prouincia deposituit. Quamuis iam non Magistratus, ſed va- ni honoris lauria erat.

§. 6. Poteſtatem minuit primo additus ſocius paripotestate, vt ſi vnuſ impropius eſſet, aut ſeditio- fuſis, à collega compesceretur, cum alternis faſces ha- barent.

Deinde Imperium annum, vt modiſtus impere- rent illis, quos aliquando Magistratus eſſent habi- turi. Quod nunc quoque multis vrbibus moris eſt, ſed alio, quam apud Romanos, & feliciore modo.

Verum cum ne ſic quidem quorundam imperio- fa ſuperbia ſatis compesceretur, poſtea conſtitutum, vt ex Senatus ſententiā iudicarent, agerentque, quin etiam à Consulibus ad populum confeſſa eſt pro- uocatio. Tandemque eo contentione deuenerunt, vt Consul ſtrangeret faſces, vt ad nomen non responderent Liuſus l. 11. A. Virgino. T. Veturio Consulibus.

Tandem Tribuni illis oppoſiti. Hinc enim omnes illæ cōtentiones ciuitatis diuīſe. Hinc vincula Clau- diuſ minantur, Liu. l. 2. & l. 5. Tribunis militum in po- teſtate Senatus eſſe iubent, & l. 7. Manlium dictatu- raſe abdicare cogunt. l. 4. Populum in Consules con- citant. Atque inter hæc patrum plebiſque certamina, magnam partem ciuitas egit. Quia imperia inter ſe concertantia habuerunt.

§. 7. Exercitum non niſi Senatus conſulto, aut plebiſcito habuere. Iulius Cæſar in decem annos Consul, & Dictator renuntiatus eſt, quod coacti fa- cere, cum primum potestas fuit, vindicarunt. Auguſtus etiam, quemadmodum tribunitia potestatis eſſe cecepit, ita Proconsulare etiam Imperium habuit. Dio ait: αὐτοὶ τοις περιπλαναὶ καὶ ἀπόστολοὶ τὸν ὄχην. Proconsul creatus, hoc eſt, consulari potestas ſemper in perpetuum, vt nec ingressu in Pomerium potestatem deponeret. Alioqui ingressus vrbem Imperium Proconsulare perdebat. Africano ſuperiori ob ingentia in Rem publicam merita per- petuum Consulatum quidem plebs detulit, ſed ille

maiore modiſtia recuſauit. Domitianus decem & Septem Consulatus non ſine irruſione numerauit.

§. 8. Pecunia publica traſtatio penes Conſu- lem erat, vnde & Cæſar Consulaureos lateres ſuffu- ratuſ æneos auratos in eorum locum ſubſtituit. Horum quidem magnum fuit, ſed poſtea ea cura aliis com- miffa eſt. Cæſar primo ingressu æxarium aperuit, & Tribuno vetanti mortem minatus eſt. Protulit vero aureorum laterum 26000. & 300000. in nu- merato: ſumma eſt 26. millionum.

§. 9. Conſulti ius erat ordinarium, Senatum con- fulere. Id adeo ſeruatum eſt, vt Imperator non niſi ſpeciali priuilegio, Senatum conuocandi potesta- tem haberet. Itaque Senatus conſulto datum hoc legimus Vepſafiano. Vriue ei Senatum habere, relatio- nē facere, remittere, Senatus conſultum per relationem, di- feſſionemque facere licet, &c. Vtique cum ex voluntate, au- thoritate, iuſſu, mādative eius, preſenteve eo Senatus habe- tur, omnium rerum iuri perinde habeatur, ſerueretur, ac ſi lege Senatus edictus eſſet, habereturq. Conſilium conuocare licet ſupre- motum tantum Magiſtrati.

Solebat itaque hocius Principib⁹ dari. Conſul autem ille referebat, qui eo menſe faſces habuit. Atque hoc ordinarium, solebant tamen Senatores interdum petere, ut ad Senatum referent, ipſique de rebus virgentibus perorare. Magnum tamen in Conſule momentum fuſſe conſtat ex Philipp. 8. initio, aliisque.

§. 10. Creati ſunt Tribuni militares, conſulari po- teſtate Anno vrbis 309. poſt Annū 396. eſſe desierunt, nec eo tempore continuo, ſed pene al- ternatim cum Consulibus Magistratum inierunt. Cauſa creandi Tribunos militares conſulari po- teſtate, quia Conſules plebeios facere patres recu- ſarunt, Tribuni expetierunt. Maluerunt itaque Tribunos, qui ex plebe & patribus eſſent, & pri- mo quidem ex patribus tres electi ſunt, contenta plebſuit, quod ſui habitatio eſſet; deinde quatuor at tandem ſex partim patriti, partim plebei ſunt facti. Tandem octo Liu. l. 5. initio, miror autem quoſdam mendum putare eius loci, nec octo ſui- fe vñquam, cum id Liuſus refutet. Pace alibi parta, Tribuni Romani veſtigia in armis erant, tanta ira odioque, vt vi- consulari cti finem addeſſe apparet. Comitia viriusque populi longe po- teſtate diversa ratione ſunt. Romani auxere tribunorum mi- litum conſulari po- teſtate numerum octo, quo minusquam ante creati, M. Aemilius Mamercus iterum, L. Valerius Potitus tertium, Ap. Claudio Crassus, M. Quintilius Varus, M. Iu- lius Tullus, M. Postumius, M. Furius Camillus, M. Poſtumius Albinus.

Verum magna in eā re fuit plebis moderatio, quod Annis 44. nemo eſt plebe creatus fit Tribunus militum in caſtris, quamuis de Consulibus con- tenderent, vt appareat nobilitatis ſuperbiā, non plebis malevolentiam cauſam fuſſe, vt Magiſtri- tus communicarentur inſimis.

§. 11. In hac Magistratus ſummi creatione, & ad- ministratiōne multa ſunt, qua require. Nam revera male veteri conſultum Reipublica fuit. Fons mali, quod po- teſtas annua ſemper nouas ſpes cu- pidis mutationum iniiciens ad continentum po- pulum parum auctoritatis, parum virium habuit. Id mihi Romani ipſi concedunt. Liuſus l. 2. Liberi iam hinc populi Romani, reſpace belloque geſtas, annus Magiſtratus, Imperia que legum potentiora, quam hominum per- agam, qualibet aſt latior eſſet, proximi Regi ſuperbiā fe- cerat. nam priores ita regnabant, vt haud immixto omnes deinceps conditores partim capta vrbis, quas non ipsi ſedes ab ſe aucta multitudini addiderunt, numerentur: neque am- bigitur, quin Brutus idem, qui tantum glorię ſuperbi exad- Rege meruit, peſimo publico id ſaltus fuit, ſi libertatis immatura cupidine, priorum Regum alicui regnum extorſi- ſent. Quid enim futurum fuit, ſi illa paſtorum, conuenarumq. pleb̄

plebs transuga ex suis populis, sub tutela iniuiolati templi aut libertatis, aut certe impunitate adepta, fablato regio metu, agitari coptae esset tribunitiis procellis? & in aliena vrbe cum Patribus ferre certamina, priusquam pignora coniugum ac liberorum, caritasq; ipsius soli cui lōgo tempore assueficiuntur, animos eorum conjociasset? dissipata res nondum ad ultimam discordia forent: quas fuisse tranquilla moderatio Imperii, eaq; nutritendo perduxit, ut bonam frugem libertatis maturiam in viribus posset. Fatur ille lane liberum populum ita crescere non potuisse, quin Tarquinio tam saeuo, tam superbo Rege adhuc viuo Dictatorem esse voluerunt, metu belli Latini. Egregie id Liuius exposuit l. 2. *Creato* (is Lartius fuit) *Dictatore reprimum Rome*, postquam preferri secures viderunt, magnus plebem metu incitauit, ut intentiores essent ad dicto parendum, neg, enim ut in Consulibus, qui pari potestate essent, alterius auxilium, neque provocatio erat: neque vnum vñquā, nisi in cura parendi auxilium. Paulo post Posthumius Dictator cum Tarquinio depugnat. Deinde sublati Regibus geminata tyrannis, & plebis mox seditione coorta est. Liuius l. 2. Appio Claudio, & P. Serulio Consulibus ea ceperit. Nam prope erat, ut ne Consulum quidem maiestas coeretur iras hominum. Et paulo post: *Savire inde viq; Consulum alter, Patresq; sed plebi creuerant animi, & longe alia, quam primo instituerant via grassabantur: Desperato enim Consulū, Senatusq; auxilio, cum in ius duci debitorem vidissent, vndiq; cōuolabant: neg, decreū exaudiri Consulū pre strepitū & clamore poterat: neg, cum decreeisset, quisquā obtempabat, vi agebatur, metusq; omnis & periculū libertatis, cū in coniectū Consulū singuli à pluribus violarentur, in credores à debitoribus verterat. Tandē scēditur, & ne Sacramēto teneretur occidere Cōsule s cōstituit.*

§. 12. Causa cur Consulatus non sit Magistratus idoneus, est multiplex; nam ambientium est, annuis est, imperitorum est, emulorum, & in eos quos timet, quos multas ob cauas offendere non potest. Fons prim⁹ infirmitatis est in eo Magistratus, quia eti aliquando virtuti, constantiae, integritati præmium est datus Consulatus, sēpius tamen blanditijs, & ambitioni cœlit. Primo frequentissime datus est disertis, Cicero de petitione Consulatus. Non potest qui dignus habetur patronus Consulariū, indignus Consulatu putari præsidia, itaq; etiam per summam iniquitatem parabant, & priuatim fauorem. Idem Cicero. Deinde & amicorum multitudine, & genera appareat, habens enim ea, que noui non habuerunt, omnēs publicanos, totum fere questrum ordinē, multa præterea a municipiis, multis ab eis defensis homines, cuiusq; ordinis, aliquot collegia præterea studi dicendis conciliatos plurimos adolescentes, quotidianam amicorum fiduciam, & frequentiam. Hac cura vi teneas & commendando, & rogando, & omnī ratione efficiendo, ut intelligant, & quid debent tua causa, referenda gratia, & qui volunt, obligant tuū tempus sibi aliud nullum fore. Monet deinde ut optimatibus, & nobilibus se commēdet. Hinc videmus nullum adeo improbum, qui ob scelerā spēm consequendi Consulatus amiserit. Admirāda fuit, quæ de Antonio & Catilina, Galba & Cassio scribit Cicero, & tamen Competitores erant Consulatus. Tribus ut haberent, præmissione, spe, munere eas inducebant. Hinc salutatores, deductores, auctoritatores, amici, qui omnia ad ambitionē candidati, nihil ad Reipublicā salutem referebant. Hinc in populari petitione, & præfatione, illa illecebria, & fuci, nomen clatio, blanditiæ, assiduitas, benignitas, rumor, spes; Hinc illa candidatorum lex, ne committerent, vt dicere quis posset, se non esse rogatum, aut non valde, & diligenter rogatum. Præmissiones honorifice, & large, largitiones effusissima, hoc sēpe efficerunt, ut Consulē facerent, quem habere filium nemo bonus vellet. Hinc pestes illæ Reipublicā, Sequestres, Interpretēs, Diuīores. Cum igitur pecunia, & sceleribus ad dignitatem venirent

plurimi, non potuerunt illi cum dignitate, aut bono publico administrare Rēpublicam, quam virtute obtinere non potuerunt. Cecati itaque pecunia vitios insignes repulerunt.

Q. *Aelius Tuberō q; lectulos punicanos hædinis pellibus strauisset, & pro argenteis vasis famia expulsisset, à Prætura repulsius est. Paulus Aemilius repulsius suis campum fatigauit, nec nobilitatis splendore, aut animi bonis efficere potuit, quo minus aduersos haberet Quirites. Metellum eadem inuidia mæstum ē campo depulit. Summum vero populi Romani dedecus fuit, Vatinius in Prætura Prælatus Catoni.*

Maius malum hac ex re ortum est, ut Magistratus illi sēpenumero egentibus conferrentur, qui in largitiones opes omnes effuderant. Quomodo ergo in his auctoritas, vigor, existimatio esse potuit, qui nisi ex iniuria, venditis sententijs, corruptisque iudicij, ex Provincialium spolijs tantum rapinarum congregassent, quod sibi, & iudicibus satis esset, mox deposito Magistratu in nexus trahendi essent.

§. 13. Quod si boni, fortis, æqui, rerumque per Sine auto- ritate im- perat, mox priuatus futurus.

riti essent Consules; omnem nihilominus vim Consularis Imperij breuitas temporis eludebat. Nam hoc ipsum quod annuus tantum esset Magistratus, fortitudinem & fiduciam imperantis retundebat, & qui inuiti parerent, vel offensi essent, singulos dies in numerato habebant, designatus etiam Consul sēpe infestus, aut quamvis benevolus, successor tandem imminebat. Sed nihil æque oberrat, quam imperitis eorum qui creabantur, nam in singulos annos nouum Rectorem deligebant, quod perinde est, ac si Princeps quispiam, aut ciuitas singulis annis nouum medicum, qui nullum vñquam sanaset, sibi deligerent, & eius artem vita sua discrimine periclitarentur, que insania maior etiam censeretur, si fauore aut munericis capti imperito committerent sanitatem. Quocirca pleræque vrbium liberarum in Germania Consulatum quamvis mutent, in viris expertis tamen permanere permittunt. Optime cautum est legibus Coloniae Agrippinæ, ut inter sex maneat continuus Consulatus, ita ut tertio quoque anno ad vnum quemque redeat. Quā ex re hoc commodi consequuntur, ut nec vnius sit nimia potentia, nec ab imperitis rerum gubernentur: in locum defuncti Consulis Senatus consulo exploratæ fidei Senatorem, virtutis, prudentiae substituunt, ille suo anno cum collegā vetere Magistratum init, à consuetis itaque gubernantur, nemo ad Consulatum aspirat per ambitionem, quia vnicus aditus est, si Senatui prudentiam, vigiliam, constantiam, iustitiam, in regēdo dexteritatē approbarit.

§. 14. Verum quod omnium cladi origo fuit, in Consulatu Rōmano nullæ vires fuere, quibus potentium iniuriae comprimerentur. Nam in primis magnis simultibus agitabantur, ut inter dum patriam atque exercitum proderent. Sicutcum ad Veios, ut testis est Liuius lib. 9. *Tribuni militum Consulari potestate erant Sergius & Virginius, alteri alter innatis, infestusque. Is cum pleraque Castella oppugnata, superatas munitiones, vtrimeque inuels hostem nunciaretur, in armis milites tenuit: si opus foret auxilio, collegam dicitans ad se missurum. Huius arrogantiā pertinacia alterius aquabat, qui ne quam opem ab inimico videretur petisse, vinci ab hoste, quam vincere per ciuem maluit. Diu in medio cesi milites, postremo, desertis munitionibus per pauci in maiora Castra, pars maxima atque ipse Sergius Roman percederant, vbi cum omnem culpam in collegam inclinaret, acciri Virginium ex Castris, interea praesse Legatos placuit. Atque deinde in Senatures est, certatumque inter Collegas malectis: pauci Reipublica, huic atque illi, ut quoque studiū m. priuatum aurā gratia occupauerunt, adiuncti.*

Vu Non

*Consules
infessi plebi*

Non potuisse coerceri vllam Senatorem à Consule, si quis modo animum obseruandi haberet, multa docent exempla. Nam factio Patriciorum pro commodis plebis nihil agi sinebat, atque hoc agebatur, ut Consul Dominatum nobilitatis firmaret. Si quis vero gratiam plebis captaret, næ ille facilem contra omnia Imperia patricia receptum habebat. Aderant deinde alia, quibus iustitia defendi, iniuria inhiberi non poterant, conspiratio nobilitatis, agnationes, affinitates, aliorum in eandem dignitatem successiones, spes reciproca dissimulationis. Nec vñquam nobilis inuentus est Consul, qui ita Magistratum gereret, ut & quilibet iustitia, & plebe defendendā parium in se odia concitaret, neque enim deabant, qui clam ac palam insidias, nec mē machinarentur. Magis itaque laudo Veientes, qui tedium annuæ ambitionis, qua discordiarum causarunt, Regem creaverunt.

Sumptus

Consulatuū

& aliorum

§. 15. Nimis quoque in Consulatu sumptus facti, vnde ad inopiam multis viuis anni purpura rededit. Ne vero quisquam immerito reprehendi terrarium Dominos arbitretur, audiat prudentissimum iudicem Lipsium. l.2. de Magn. R. om. c. 11. *Capita impenetratorum dicam.* De quibus viuērē sic Lactantius: Quid dicendum est de iis, qui populari levitate duci, vel Magnis vribus sufficietas opes, exhibendis muneribus impendunt? Item Ambrosius: *Magistratus in theatris, mimis, & athletis, gladiatoriis, aliisque buiismodi generibus hominum totum Patrimonium suum largitur, & prodigit, ut viuis horae saurorem vulgi acquirat.* Merito dannant atres damnosam hanc insaniam, & que priuatos homines bonis per ludum exuit, Principes ipsos attenuat, & delibat. Atque id discere cū ex frequentia eorum potes, tum ex apparatu. Vnus Augustus fecisse ludos se dicit, sū nomine quater & vices, pro aliis Magistris, qui aut abeſſent, aut nō ſufficiēt, ter & vices. Ego vix arbitror, villos ex iſis Principalibus ludis minoris quingenties, aut & milles ſeſterio ſterife: quod Apparatus & Pompea facile perſua debunt. Nam ecce in ipso Theatre, Amphitheatre, aut Circo adornando qui ſape ſumptus? cū ſemper gratia aliqua, & illicium nouitatis in ipſa formā quereretur. Et Nero (pro exemplo) Theatre totum, non Scenam eius tantum, auro illeuit & obtexit. Sed & quidquid illatum fuit, & onne instrumentum, ac choragium, aureum: itemque vela qua ſuperne contra ſolem obumbrabant, purpurea rotula, & aureis ſtellis interflinda. Ex quo & dies illa Aureus appellatus. Dio Caſtus hoc in Nerone. Et Plinius idipsum adſignificauit: Nero Pompei Theatre operuit auro, in vnum diem, quo Teridati Regi Armenie offenderet. Quid Julius Caſar, ante Neronem, & nondum Princeps? Is primus in Aedilitate, mu- nere Patris funebri, omni apparatu arena Argenteo vſus est: ferasque argenteis haſtis laceſſere, tum primum viſum. Mox, quod etiam in Municipiis emulantur, C. Antonius ludos ſcena argentea fecit.

*Principes
imitati ci-
ues.*

Et deinde. Sed dices Principum virorum modo hac ſuſſe. Erras: De Milone hoc iam olim Cicero, tria patrimonia in his reſeffudiſſe, & de Mefſala quodam Vopiscus, cum Stomacho iſta narrat. Legat hunc locum Iunius Mefſala, quem ego libere culpare audeo, illi enim patrimonium suum ſcenicas dedit, heredibus abnegauit, matris tunicam dedit mīra, lacernam Patris mīmo: & recte ſi aūia pallio aurato atque purpurato proſymmate tragediū viteretur. Iam quid linea petitta Aegypto loquar, quid Tyro & Sidone tenuitate pellucidas mīcātes purpura plumandi difficultate pernobiles: Donati ſunt ab Arreba- tico, birri petiti, donatibirri Canufini, Africano opes in ſcēna non prius viſa. Et hac quidem iccirco ego in literis miſi, ut futuros editores pudor tangeret, ne patrimonia proſcriptis legitimiſ heredibus minis & blateronibus deputarent.

Omnipotens fuit ingens ſumptus; in morem enim abierat conuiuum consulare, & triumphale. Plin. l.14. c. 15. Quid non & Caſar dičtator triumphi ſuicena vini Falerni amphoras Chictacis in conuiuia diſtribuit. Idem Hispaniensis Triumphi Chium & Falernum dedit, Epulo vero in

terto Consulatu ſuo, Falernum, Chium, Leſibium, Mamer- tium, quo primum tempore quatuor genera vini appofita conſtat. Poſtea ergo omnia alia in Nobilitatem venerunt, cir- citer ſeptingentisimum vrbis annum.

Hoc tamē amicorum gratulationi detur. Ludos dabant Consules ſummo ſuo & publico danmo. Id vero ſuperat oēm furem, q̄ etiam cum honor tantum eſſet, non etiam potestas Consulatus, multi tamē iactura patrimonij emerent larvam demortui Magistratus. Ludorum impensas qui nescit, Roma- nē antiquitatis ignarus eſt. Venationem exhibebant Consules. Claudi. l.3. de Laud. Stilic.

Retibus, & clauſtris dilata morte tenende,
Ducendaq; ſere, cupidas arcete sagittas,
Consulis in plausum caſiūs parcite monſtris.

Magnarum res impensarum, nec eius qui ad pri- In Comitiū uatam vitam redditur erat. Dum itaque domi ſum- emp̄ Pro- pribus certatur, empta ſunt in Comitio ſpolia Pro- uincie, & uiuariarum, multo ardenter quam ferarum mon- deinde vī- bra.

Tum virides pardos, & catera colligit auctri- Prodigia, immanesque ſimul Latonia dentes.

Neque ego ſine cauſa infaniam ſumptuum repre- hendo, nam eam Imperatores populares leniuerunt; Aurelianus ſumptu publico Consulatum dedit, non datus beneſiū, ſi non ſumptu priuato perniſiū ipſe ſufficeret. Alij deinde Imperatores pru- dentiores ſumptu contraxerunt, ut Alexander Se- uerus. Nec defuit tamen cupidini ſua miferrima am- bitio, euerti ſumptibus multa tolerabilius duxere, quam Consulatu carere. Leges ipſe mecum ſentient. Valentini. & Marcianus vetuere. Cod. 12. t. 3. Ordinem Consulatus ad antiquam reduximus ſanctionem, vi ſellam noſtri honoris merito non rapiendo ſtudio populorum agmina ſententur, ac lucrandi cupiditate depoſita venerabilem paren- tum habitum, & felicifima antiquitatis ornementa conſpi- centur. Hoc ergo exemplo etiam cateros procedere Consules vo- lumus, nec expendere eos ſine effectu patimur. Ceffante ergo iſta ſpargendi uitilitate ampliſſimi Consules procedentes, deinceps abſtineant hoc errore perdendi, optimoq; Consilio operi ne- cessario proficiat, quod erat incompeterter proiiciendum. Ad restaurationem itaq; aqueductuū huic ampliſſima vribis centena pondo aurū preſtenter per ſingulos Consulatus: vt & Consul patria dediſſe nouerit, & data nouum ſit manuſra eſſe perpetuo. Dat. Aſporatio & Herculabio Coſſ.

Non potuit ne quidem vetuſtas pati, ut ablata bel- landi, & pacificandi, (vt Nouell. 105. loquitur Imperator) potestate, ſola largitate ſe Consules exhausterent. Spargere omnino nummos Marciani vetusit; Iuſtinianus conſecravit, ut argento ſpargent, aurum ve- tuit. Verum audire leges expedit. Quid autem oporteat ſpargere in ſep̄tis hiſ proceſſionibus populo Consulē, melius nos deſignauimus, quam ſicut Marciani diua memoria conſtituto dicit, illa quidem abnegauit omnino munificentiam, nos autem corrigimus eam cauſam, voluntate eius, qui Con- ſulatus habet honorem, diſponentes, ſine enim nihil voluerit ſpargere, non cogimus, ſicut rurſus ad hoc venire voluerit, & ex argento muneribus honore populum, nec hoſtis interdicimus, non tanis aurum ſpargere ſumus, non miniris alicuius non maioris omnino, non mediū characteris aut ponderis. Sed ar- gentum, ſicut prediximus.

Atque haec de Consulū officio, honore, & po- feſtate dicta ſint, quam potestatem cum deficeret, di- catura fulcierant Romani, de qua ſuo loco dicam,

CAPUT XIX.

Magistratus Consulatui ſimiles.

§. 1. T ribuni militares omnino Consulibus pa- Tribuni
res fuere, ideoque vocati Tribuni militares militari- conſul-

consulari potestate. Eadem absolute potestate vni sunt Decemviri legum scribundarum, quanquam illis maior potestas data est, quam leges conscriberent, & ferrent. Sed horum potestas tumultu abrogata est, quod cum aquissimis leges promulgarent iniuriosissime ciues tractarent, iniquissime iudicarent.

Praefectus vires Regiū & Consulū tenuit.

§. 2. Consulibus pene par, postea superior fuit Praefectus urbis. Vetus Romæ Magistratus, & à Regibus ipsis institutus, nam cum Reges ad bellum proficiscerentur viri Praefectum constituerunt, idque postea duravit, nisi quod sub Imperatoribus major illis fuit potestas, & præfente Augusto officio fungerentur. Tacitus l. 6. annal. Per idem tempus L. Piso Pontifex, rārum in tantā claritudine, saco obiit. Nullius seruili sententiā sponte autor, & quōd necessitas ingrueret, apieptor moderans. Patrem ei Consorum fuisse memorauit; et as ad octogesimum annum processit. Deinde triumphal in Thracia meruerat. Sed precipua ex ea gloria, quod Praefectus urbi recens continuam potestatem, & insolentiam parendi graviter, mire temperauit. Namq; antea praefectus domo Regibus, ac mox Magistribus, ne urbaine Imperio foret, in tempus diligebat, quis ius redderet, ac subditus moderaretur. Feruntq; ab Romulo Dentium Romulum, post ab Tullo Hostilio Numām Marcum, & ab Tarquinio Superbo Spuriū Lucretiū impositos. Dein Consules mādabant, duratq; simulacrum quoies ob ferias Latinas preficitur, qui Consulare munus usurpet.

Ceterum Augustus bellis ciuibib Cilnium Mæcenatem equestris ordinis cunctis apud Romanos, atq; Italianam prepositum. Mox verum potius ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, summis Consularibus, qui coercerent seruitia; & quod ciuium audaciā turbidum, nisi vim metuat, primusq; Mellala Corvinus eam potestatem, & paucos intra dies finem accepit, quasi nesciu excedendi. Tum Taurus Statilius quamquā proœcta etate egregie toleravit. Dein Piso viginti per annos pariter probatus, publico funere ex Decreto Senatus celebratus est.

§. 3. Liberā Republicā non fuit diuturnus Praefecti urbis vīsus; nam creatis Prætoribus, Imperium, cum abessent Consules, ad eos deferebatur. Mansit tamen, cum Latinarū causa Consules ab urbe essent profecti. De Latinis ferius Dionyl. l. 4. *Vt semper inter maneret id sedes, Tarquinius propositum assignare cōmune famum Romanorum, Latinorum, Hernicorum, Volcorum, dūtaxat in Societatem receptorum, quoad mercatū conuenientēs, quotannis vīa epularentur, frumentarū scāris communibus. Gratū id fuit omnibus: locus conuentū præstitutus est in meditullio sere harum gentium, mons altus Albanis immīnēs, vīi singulis annis feria celebrarentur, & eo temporis spatio propter loci religionem legemq; de hoc latam, ab omni temperarent omnes: faciat, communiter Iovi Latiali facerent, & vacarent epulis, confituto prius, quantū quisq; populus in ea sacra præbere, quam tamē portionem recipere debeat. Earum feriarum atq; sacrificij participes fuerunt tribus minus, 50. populi, quas nostra quoq; etate Romani agitant, Latinas vocatas: conferunt quae in ea populi sacrorum participes, quidam agnos, quidam casas, quidam lactis certum modum, quidam liba lactaria. Victoria est tauri vīus communis omnium, de cuius visceribus curiae populo sua portio tribuitur. Sacrificatur autem pro omnibus, & Romani presenti sacrificio.*

Praefectus Latinarum causa larva Magistratus.

Tanti vero erat illa superstitione, seu potius fœderis renouatio, vt Consulibus ire in prouincias nefas ac ominosum haberetur, nisi prius ferias Latinas in morte Albano indixissent. Liuius id frequenter monet, de Latinarum instauracione Liuius l. 32. & 37. & 41. Praefectus igitur urbis Latinarum causa creatus dicebatur, & potestatem initio cōsularem, & ante Consules Vicerégiam habuit. Prætura deinde constituta tantum Religionis causa Praefectus urbis cōstitutus est, quod Tacitus vocat Simulachrum. Hinc est, quod Agell. l. 15. c. 8. menorat, an Praefectus urbi Latinarū causa, habeat ius, cum Pribus, populōve agendi. Olim habuit, at cum Simulachrum Magistratus erat, non habuit, imo ideo Simulachrum Magistratus erat,

quia ius Senatus cogendi, populiq; Quiritiū calandi negabatur. Magistratus erat primo quidem pauciorum dierum, nam dies unus erat à Tarquinio institutus. Deinde plures. Dionys. l. 6. *Supplicationes Senatus decreuit ob plebis in gratiam redditum, & ferias Latinis diem tertium addidit, cum prius duo tamum fuerint, primus consecratus à Rege Tarquino, quo tempore denicit Herniam: alter à populo additus, quando Regibus pulsis libertatē adeptus est: tunc vero tertius acceptus post reconciliatam plebē Patribus.*

Postea compotus dissidijs ob Consulatum plebis additus & quartus; itaq; si Consulatum discessum, redditumve spectēs, senos dies Praefecto illi imaginario tribues. Atq; hanc quidem curam superstitionis merito oēs reprehendunt; Sed hoc etiam addo, quamvis legitima causa renouandæ amicitia, sumandique per contiūiorum hilaritatem federis, Consules abfūssent, non tamen expedire subitum, breuemque Magistratum. Tum quia nullis suffragiis, sed Consulū voce nominabar, tum quia nō poterat in tam breui Imperio cōstare auctoritas: causa igitur ea Romanos mouit, vt urbis gubernanda curam Prætoribus delegarent: nam annus erat Magistratus, & Consul proximus. Verum in eo erratum, q; nomen postea Magistrat⁹ Praefecto Latinarum causa tribuerunt, nam Simulachrum mortua Magistratū nomine dignitatum recensere, insignia illis aptare, non modo ridiculum est, sed in vītas etiam potestates contumeliosum, cum primum n. vis alicuius Imperij minui, aut Imperio animus impar obtingere cōperit, mox habent, cui id cōparent, & necessariam Republīcā dignitatem in Simulachro irrident. Nec minus ridiculus dictator, Latinarum constituendarum causa, Q. Ogulius cum M. Letorio Planciano Magistro equitum, quam Praefectus urbis cartundem Latinarum.

§. 4. Praefectus urbi ab Augusto constitutus est Consilio Mœcenatis; nam Consulibus honorem relinquere, potestatem adimere vīsum est, cum tamen urbem *avasχov* relinquere non oporteret, nouus ille, & tunc ordinarius Magistratus est creatus. Fuit primum, seu Mœcenas auctor Consilij, seu Agrippa, deinde Mellala, Taurus, Piso: Iudicabat ille caudas, quibus prouocatio competebat, & res capitales, Patronorum, Libertorum, Seruorum, Dominorum quelas audiebat, de tutorum & curatorum crimini bus cognoscet, rem nummulariam, & argētariam iudicabat, carnis curam gerebat, quietem in populo procurabat, illicita collegia coercebant, spe & tacitorū disciplinam curabat. Ius habebat Italia, & urbe interdicendi, in Insulam deportādi. Dignitas eius par honori Praefecti Prætorio, & Magistro militum c. 12. t. 4. Praefectum urbi, & Praefectum Prætorio, & Magistros equitum, ac pedimentum, indiscretū ducimus dignitatē: vīque adeo videlicet, vt cum priuati am sc̄esserint vitam, eum locum velimus esse potiorem, qui alios promotionis tempore, & codicillorum adptione præcesserit.

Verum officia eius nobis pandectarum, l. 1. t. 12. Officia alia describit. Omnia omnino criminia praefectura urbis sibi vēdūcauit; nec tantum ea, quae inter urbem admittuntur: verum bī ea quoque quā extra urbem intra Italiam Epistola D. Seueri ad Fabium Cilonem Praefectum urbi missa declaratur.

Seruos qui ad statuas configurint vel sūa pecunia emptos, vt manumittantur de Dominis querentes audiet.

Sed & Patronos egentes de suis libertis querentes audiet: maxime si agros se esse dicant, desiderentq; libertū exhiberi.

Relegandi deportandique in Insulam, quam Imperator as signauerit, licentiam habet.

Initio eiusdem Epistole ita scriptū est: cum urbem nostram fideli tue commiserimus, quicquid igitur intra urbem admittitur, ad Praefectum urbi videtur pertinere.

Sed & si quid intra centesimum miliarium admissum sit, ad Praefectum urbi pertinet.

Paucorum dīcū Ma- gistratus nō p̄sūtato, sed proximo Magistra- tū man- dandus.

dibus is locus abest) classe appulsa, mittendis Legatis, querendis quod portet sibi socio atq; amico clauso forent: purgantibus in multitudinis concursu factum, infesta ob directa quadam ab concendentibus naues militibus, ad colloquium Suffetes eorum, qui summus Pons Magistratus est, cum quaestore eliciunt, lacerato, verberibus Cruci affigi iubet.

Ego iradicatos arbitror, quau^{ντοντος}, quod finem, extremitatem, angulum, Ifa. 43. Iosue 22. significat, est enim Extremum fastigium Magistratus, eodem modo Persarum Sophim dictos non dubito: nec male ab eo quod oram, ordinem, limen significat, unde Persarum Sophiat, ut multi essent. Quod tamē si ab Hebreo δέδει quod etiam addere, vel abundare est, deduci placet, non equidem pugnaro.

§. 7. Περιταύριον Atheniensium erat Magistratus, & quamvis plures essent πολίτες, quam Consules, eadem tamen pene erat potestas, hoc est, suprema, sed dependens a populo. Demostheni περιταύριον est regere, moderari. Nazianzenus Deum vocat τὸν ανθρώπον περιταύριον, veritatis moderatorem. Περιταύριον dictum volunt, quasi τὸν περιταύριον, quod siue ita est, siue Grammaticorum somnum est, constat in Prytaneo Prytanias epulari solitos, & sumnum honorem fuisse, si cui cibus in Prytaneo decerneretur. Cimon ob magnificientiam, hospitalitatemque domi quasi περιταύριον habuisse dicitur. Plutarch. in eius vita.

Luculli quoque domum δέδει, τὸν περιταύριον διοικεῖν fuisse confirmat idem Plutarchus. Sed ad Prytanias redeamus. Eicteis tringita tyrannis, decem constituti sunt, a Thraibulo; illis reprobatis, deinde quinquaginta alij Praepositi viri. Harporatione: πολίτες περιταύριον ἄρχεις δέδει μηδὲ quādū, οἱ διοικεῖν πάντα τὰ ἐπὶ τῆς βολῆς τατάκειν. Prytanis quinquaginta viri ex γυναικείᾳ tribu, qui omnia à Senatu decreta administrant. Rhoditorum Magistratus etiam περιταύριον dicitur Liui lib. 42. quem tum ferebat Hegesilus. Cyziceni etiam Prytanem habuisse testatur idem lib. 41. vocataque penetrale virbis; sed tamen idem illius vsus, qui Athenis fuit, in eo enim quibus is honor datus fuit, vescabantur, Perseus in eo viuis mense vase aurea posuit.

Atheniensium illa ratio regenda Reipublica penitus inutilis fuit, vt ostendit Xenophon in eorum Politia, & Aristoteles lib. 2. Polit. cap. 12. Solonem autem nonnulli quidem latorem legis fuisse bonum putant. Nam & paucorum dominatum justissime, qui meruerat, atque immoderatus: & populum seruientem liberasse. Et populi libertatem, potentiamque patriam, atque auctoriam constituisse, aperte colligatis atque inter se ordine permisisti variis Reipub. administranda generibus. Senatum enim Areopagitum, ad paucorum Principatum seu Oligarchiam pertinere; Magistratus electione creari, ad Optimatum Imperium, seu Aristocratiā: iudicia esse popularia. Videtur autem Soloni illa quidem, que ante fuerant, non suffulisse. Senator & Magistratum electionem: populi vero libertatem de integrō constituisse, rerum iudicandarum omnibus ciuibus, si fortius essent, potestate facta. Quapropter etiam reprehendunt cum nonnulli. Alteram enim Reipub. partem dissoluisse, atque eneruisse, ad iudicium, quod sorti permititur, omnium rerum auctoritate ac potestate delata. Posteaquam enim hoc valuit, populo, tanquam tyranno, gratia causa largientes omnia atque indulgentes, Reipub. statum in eam, quem nunc est, populariam redigerunt. Et Senatum quidem Areopagitum Ephialtes & Pericles mutilarunt, ac decurserunt: iudicia autem mercenaria redditum Pericles. Atque hoc sane modo vniquisque ex blanda populi ductoribus, populi maiestatem aegens, ad eum, qui nunc est, populari potestiam atque promovit, & prouexit. Videtur autem hoc non ex Consilio Solonis natum esse, sed potius causa eneuissse. Nam quod populus Imperium & Victoria naualia causa bello Persico fuisse, maiores solito spiritu summis, & liuidos Or-

tores, quasi ductores ac Magistros, cepit improbos ac turbulentos, pro bona & moderata administratoribus. Nam Selon quidem maxime necessariam populo potestatem tribuere videatur Magistrorum eligendorum, & rationam ab ea reposendarum. Si enim ne basis quidem rei potestas sit penes populum, praeceps quod seruus sit, etiam hostis sit. Magistratus autem omnes ex illustribus & locupletibus ciuibus creavit, nempe ex iis qui quingenia medimna quotannia ex agris suis perciperent, & ex iis, qui iugo astrixi essent, qui Zeugite dicuntur. Ex equestri ordine, qui tertii census, & tercias classes sunt. Quarta autem classis ciues, mercenarii & operarii sunt, nullius Magistratus participes. Latores porro legum fuerunt Zaleucus Locris ad Occidentem incinctibus, quos Epizephyrios appellant Greci: & Charondas Cataneus suis ciuibus, & aliis Chalcidicis circum Italiam & Siciliam ciuitatibus.

Merito igitur in hisce reprehenditur multitudo, res quae efficienda rei, & seruanda concordiae inimica est, deinde de his omnibus iudicabant, qui sorte delecti essent. quod erat Magistratum obiicere vilissimi cuiusq; arbitrio. Hoc itaq; agendum erat, non vt bene administrarent, sed populo ne dispercerent.

Si igitur rem spectemus, multo melius constitutum Magistratum Carthaginem, q. Atheniensium reperiemus. Nam plura haberet sece tuendi contra hostes, & seditiones adminicula. Et nescio, an villa Respublica eius cum libertate, & potentia diuturnitate in aequaverit. Aristoteles eam Rempublicam, l. 2. Pol. c. 11. describit, hunc in modum. Videntur autem etiam Carthaginenses Reipub. administranda ratione virtute ac preclaritate, & multis in rebus eximia atq; egregia, si cum aliis comparetur: in nonnullis autem Lacedaemoniorum Reipub. confimili, & penē gemina. Hę enim tres Reipub. administranda forme, cum inter se quodammodo sint similes, tum alia longe praestant: Cretenis, inquam, & Laconica, & tercias Carthaginensis: multaque eorum, qua apud Carthaginenses constituta sunt, preclaræ habent. Argumento autem est, hanc Reipub. bene esse descriptam, quod cum populum habeat rerum compotem, maneat in descriptione & ordinatione Reipub. neque aut seditione in qua in ea coorta sit, memoratu quidem certe digna, aut tyranus extiterit. Habet autem hec Laconica Reipub. similia: primum Sodalitiorum coniuicia, Phiditia; deinde centum quatuor virum Imperium Ephorum potestati: nisi quod centus & quatuor virum Imperium potestate illa melius est. Illium ex hominibus casu & forte fortuna oblati constant: Hi autem ad hoc Imperium elegantur, vt quisque virtute & dignitate praestat. Postremo Reges & Senatum habet comparatione & proportione quadam Lacedaemoniorum Regibus & Senatui respondentes. Et vero satius est Reges, neq; ex eodem perperuo genere esse, neq; ex quoia, & forte fortuna oblato, sed ex aliquo praestanti sumi: neq; eos eligi, qui atate, sed qui virtute antecellant. Nam magniarum rerum domini & compotes effecti, si sint contempti, atq; abiecti, nulliusque precii, magna dona in infernum, & magna iam insulare. A Tyris il-

Carthagi-
nensem
melior Re-
publica.

Lacedaemoniorum ciuitati. Plurima igitur eorum, que reprehensa sunt propter declinationes à recta Reipub. communia huic fuerunt cum aliis Reip. administranda formis, quau commorauimus. Eorum autem, que optimum principatum & politiam sine sibi propositum habent, hac quidem ad populus potentiam, illa vero ad paucorum dominatum magis declinant. Reges n. cum Senatoribus potestatem habent aliud ad populum deferendi, aliud non deferendi: & si omnium yna sit in aliquo discernenda sententia, id ratum est: si minus est iam penes populum arbitrium & potestas est. Quia autem hec affrunt ad populum, non modo renuntiant populo, vt audiatis que fuerint à Principibus ciuitatis decretta, verū etiam cuius de populo contra ea, que afferuntur, dicere licet: q; non est in aliis Reip. administranda formis. Quod autem quinq; viri, quae sunt multarum magniarum rerum compotes, atq; arbitrii, & a se ipsi elegantur, & Centumvirum Magistratum, qui amplissimus, elegant: prætere atq; quod hi diutius gerunt Magistratum, quam ceteris (nam & defuncti Magistratu, & aniquam in eam Magistratum, Reipub. presum) hoc ad potestatum pau-

A Tyris il-
la esse, &
Hebreis vi-
dentur.

corum pertinet. Quod autem sine mercede, & sine sortitione sunt, hoc ad optimatum Principatum pertinere statuendum est, & si quid tale aliud est. Tum lites & controvistas oes ab ijs, qui Magistratum gerunt, disceptari, non alias ab aliis, quemadmodum Lacedaemon, hoc quoque optimatum principatum attingit. Deflectit autem maxime ab optimatum Principatum ad paucorum Potestatum Carthaginensium. Reip. constitutio ex quadam cogitatione & opinione vulgi. Non enim virute solum, verum etiam ex diuitiis eligi Magistratus putant oportere. Feriuntur non posse arbitrantur, ut is, cui desunt rei familiaris facultates, recte fungatur Magistratu, & societur. Si igitur Magistratus ex diuitiis, & censu eligi, ad paucorum Potentiam pertinet: ex virtute vero, ad optimatum Principatum: Hac tertia fuerit Reip. administrationis ratio, ad descripsit, qua Carthaginenses in sua Rep. administrationis tractantur. In eligendis non Magistribus, iisq; maximis, Regibus, scilicet, & Imperatoribus, haec duo spectant.

Regum quidem non est alibi mentio, sed Suffetes eorum ita vocat Aristoteles, quia cum Regio quasi Imperio erant, quemadmodum Consules Romani Regium Imperium habere dicebantur.

§. 8. Lacedaemoniorum Rempub. praeferent Senatum, & Ephori, habuisse et Reges in confessu est. Sed Rex erat Consulari potestate. Nam Spartanorum Reges fuisse potestate tenui, & accusa tu historiae docent, tum causam Aristoteles adducit. Kai dia τοῦ την αρχὴν εἶναι λίτιν μεράλιν, καὶ ισολόγουν, δημοσιωζέιν καὶ υπὸ ηραρχού καὶ οἱ βασιλεῖς. Quia vero hic Magistratus Ephorum magnus erat, & Regno non impar, ideo blandiri ipsi oportebat etiam Reges. Nam Ephori omnium rerum rationes ad se pertinere arbitrati, eas ab omnibus exigebant. Ephori erant quinq; praeferentes eos erat Senatus, Rex quasi Dux bellum erat; Itaque si Ephori prudenter, probitateq; insignes elegissent, bene Remp. constituerent. Sed id non poterat fieri populi suffragiis corruptis. Arist. l.2.c.9. Polit. At porro etiam ea, quae ad Ephoram pertinent, minus bene esse habent. Cum non Imperium Ephorum ipsum potestatem habeat verum maximam, Ephori omnes de plebe creatur. Itaque se penumero homines valde pauperes, atque, egestatem insperata ad hanc potestatem prouehuc, qui proper egestatem numeri & venales erant. Cum autem saepe antea hoc declararent, tum vero etiam nuperrime in virorum coniunctis, que Andria appellabant. Corrupti nonnulli Ephori, quantum in eis fuit, totam ciuitatem perdididerunt.

Ex quo constat ex primo instituto prudentius ordinata Rempub. Lacedaemoniorum, quam Romanorum. Nam Senatum habebant more Romano, deinde Ephori qui Consulum quodammodo, Censorum, Iudicium, Questorum potestate erant praediti, denique Ducem belli, seu Regem, qui omnia fortis administrabat. Itaque tanta mutatio non erat, quanta Romae, nec seditionibus agitabantur, nec in periculoyrranoidis erant. Pulchre id ostendit Aristoteles. Δέδηστην πολιτείαν την μέλλουσαν τοιχεδημα, πάντα Βαύλεαδη τὰ μέρη της πόλεως, εἴναι τοιχοί δια μέσου ταῦτα, δια μέσου βαυλεῖς άγροί την διάταντην τημήν δύτως ἔχουσιν, οι δέ καλοὶ τοιχοί αγαθοί δια την γερουσίαν, άθλονδη αρχηγού αὐτῆς αρχηγού εστιν. ο δέ δῆμος Κράτος, οια την εφορείαν. Oportet enim eam Reip. administrationis formam, que si salua futura, velle omnes ciuitatis parteis, & esse & manere eadem. Reges igitur pro honorem, quo ornatis sunt, ita animis affetti sunt: honesti autem & boni viri, pro senatoriam dignitatē. Premium enim virtutis hic Magistratus est. Populus vero pro Ephoriam.

§. 9. Verum nihil similius Romano Magistratu, quam Cretenis. Habant illi Senatum, quem βαύλη appellabant. Deinde decem erant summa potestate κορυφαι, quires ordinarent, dicti, quemadmodum apud Carthaginenses Suffetes, apud Romanos Consules, aut Tribuni militares consulari potestate. Deinde Regem habuerunt, qui bella gereret. at Regia potestate sublata, quemadmodum & Romani κορυφαι in bello Ducibus videntur. Senatus utilissime le-

gitur ex illis qui κορυφαι munere sunt perfunditi. Denique Cretenes ijsdem incommodis conficiuntur sunt, quibus Romani. Quam autem (l.2.c.10.) illud ad Reip. statum vitile est, hic non est. Illic non propterea quaelectio sit ex omnibus, populis, qui Imperii maximi sit participes, Remp. manere studebit. Hic autem non ex omnibus eleguntur Cosmi, sed ex quibusdam generibus: Senatori ex iis, qui Cosmico munere funditi sunt: de quibus eadem quis dicere posse, ac de iis, qui Lacedaemonie creantur. Nam ratione inferendarum iudicio non teneri, & per totam vitam gerere Magistratum, maior est bonus quam pro eorum dignitate: eumque non ex prescripto iuri scripti imperare, sed suo arbitratu Magistratum gerere, periculoso est. Quod autem quiescit populus, etiam si huius Magistratus non sit participes, nullum est argumentum Reip. bene ordinata. Nam neque villa Cosmis vi Ephoris questus faciendi ex Magistratu facultas datur, ut qui in Insula longe absint ab iis, qui corrupti sunt. Quam autem adhuc in hoc erratum corrigendum ac seruandum medicinam, cum absurdum sit, tum ne ciuitis quidem est, sed potest vnius, ac paucorum, hoc est, dynastia, aut oligarchia & consentanea. Se penumero nonnulli, aut ex collegiis, aut priuatis, coitione facta eos exturbant. Licit etiam ei ante tempus abdicare se Magistratu. Hoc igitur omnia prostat fieri ex lege, quam ex hominum voluntate, non est nisi tuta hec regula. Omnia autem remediorum pessimum est Magistratus huius amplissimi vacuitas, totiusque Reip. statu perturbatio, quia se penumero potentes inducunt, cum iudicii subire aut penas dare nolunt. Ex quo intelligere licet, in hac Reip. administrationis descriptione, aliqd esse ciuitis Reip. administrationis, id est, politie, non tamen esse ciuitem Reip. administrationem, sed potius paucorum potentatum, hoc est, oligarchiam seu vnius potentiam, id est, dynastiam. Confueuerunt autem populum & amicos suos disfribuentes ac disponentes, sub vnius Imperium totam Remp. subiungere, & seditionem excitare, & inter sedi gladiari, ac decertare.

§. 10. Nunc etiam in liberis Rebus publicis sunt Magistratus Consulem representantes, sed alio atque alio modo. Venetia Ducem habent, sed cui nec aula insignis, nec potestas: virbe non exire, literas aperire, decernere agenda non potest, omnia pendunt a Senatu, qui quadragesima Senatorum est, ex quibus sex, qui Procuratores S. Marci dicuntur, primarij sunt. Illi etiam per perpetuum Imperium obtinent, ideo summa sunt in auctoritate; etenim quod cito desinit Imperium, etiam dum est, deficerit. His alij iunguntur Magistratus, & maius Consilium hos fere constituit. Prudenter Ducem suum potestate priuant, quia sic tyrannidem inuadere non potest, perpetuas sex Procuratorum etiam efficit, ne rerum inexperiencia peccetur. Hoc periculosum est, quod per conditios Duces bellum gerunt, qui cum pecunia causa, non pro patria dimicent, lentem omnia geruntur. Princeps igitur loco Consul est, quamvis minore potestate, carerit tanquam Senatus assident, & indicant.

§. 11. Genuensium Respublica accuratius etiam omnibus prospexit. Ducec eligit, non annum, nec perpetuum, sed ad biennale Imperium, tanto tempore etiam octo gubernatores, quos illi iungunt, rerum portiuntur. Ducus officium similimum consulari muneri, Senatum cogit, ad eum refert, omnia per ipsum agitur, multoque in urbis regimine maioris est auctoritatis, quam Venetum. Etenim Veneto auctoritatem ademerunt, quia temporis addiderunt, Genuati multa permittunt, quia ob Imperii breuitatem tyrannidem occupare non potest. Duo vero gubernatores cum Duce in Palatio habitant per vices, ita ut bini tribus mensibus domo absint, & anno vertente suas vices omnes obiectant. Eligendi ratio magnum cautelam habet. Tertio die Ianuarii, Consilium Maius, & Minus congregantur: quibusquis praecedentibus annis Dux fuit, non interest: elapsu enim biennio, is Calendis Ianuariis domum suam se se abdit, & tanquam priuatus aliquis tota vita

Procu-

Procurator tantum audit. Ex utroque horum viginti octo Nobiles, singuli scilicet ex una que familia eliguntur; eleeti in Palati quodam loco includuntur, & una cum illis Senatoribus, qui aut per etatem, aut familiae contumaciam ad Dualem dignitatem non sunt habiles, octodecim eorum numero, non tamen plures vno ex una familia, eligunt: qui octodecim rursum alios viginti octo eligunt; qui una cum predictis Senatoribus eos, quos Maiori Consilio ad Dualem dignitatem eueniendos proponere volunt, legunt. Sed hic notandum est Maiori Consilio plures quam quatuor proponi non posse: & in electione necesse est, ut viginti octo illi viri cum predictis Senatoribus, in duas partes consentiant. Hoc actu finito, priusquam conclavi egridantur, iudicem alios viginti octo, e singulis familias unum eligunt; qui simul de quatuor illa suffragia ferunt, & e sua electione duas tertias remouere, & in locum eorum qui reprobati fuerint, unum aut plures, qui tamen Senatores sint, substituere possunt. His peractis Consilium sive Senatus conuocatur, & quatuor illi proponuntur: & qui plura suffragia tulerit, Princeps sive Dux creatur.

Breuitatem imperii, & experientiam ex gubernatoribus procuratores, atque etiam ex duabus fuit; sed eo modo, ut qui sunt procuratores ex gubernatoribus biennio, qui ex duabus tota vita procuratorum in collegio censeantur; quo sit ut magno semper virorum expeditorum numero Republica abundet; cum primo in maiori, deinde in minori consilio sint, tandem gubernatores, & duces designentur, denique auctoritate procuratorum, qua omnia negotia tractantur vel biennio, vel in perpetuum fungantur.

S. 12. Atheniensium Reipublicæ maxime similis est, Heluetorum & Rhætorum communitas, qui in Alpibus habitant, quorum maiores à nobilitate exaltati populari regimèn induxerunt. Eorum historia ita habent. Helvetii montani adeo populares sunt, ut in quam Suisenii, Vandali, Tugii, Glazenses, Abbaricellani, ut non modo penes viueros, modo puberes, summa sit Reip. protestas, verum etiam magistratus omnes, ac maxima queq. imperia sellularis, & opificibus tribuantur; ac ne manib[us] quidem, aut illis propignaculis ciuitates mirantur, ceteri minus sunt populares. Tametsi enim Bernates ac Tigurini ex opificibus, plerisque senatum constituant, maximostamen in Rep. magistratus ex patriciis, aut certe ex iis, qui generis antiquitatem claviores sunt, creare solent: quo sit ut hi stabiliores sint, ac seditionibus, quam illi, minus opportuni; Rhetorum vero comitia, nimis illa quidem popularia, difficillime reguntur, & commota vix placantur. Nam libertatis popularis hec summa est, ut omnes omnibus equari possint, nec alter parere velint, quam ea conditione, ut p[ro]ficiat imperi[us] iis, qui quis paruerunt, ac ne si quidem in officio contineri possant, nisi valde necessaria in sua recipiuntibus, aut largitionibus, aut verborum illecebri demulcentur. Quum vero multi multū virutibus, opibus ac nobilitate excellere nequeant; fere sit ut nobiles, locupletes, & virtute praestantes, multitudo inuidia quadam, & anima malevolentia suffuso infelicitetur: tum si quis generosus, ac praelatus animo plebis intemperanter libertate abutentur, libidinibus inicere audeat, hunc multā exilio, proscriptione, morte denique damnae non dubitant, eoque magis si locuples sit, ut imperium affectare videatur. Quod studium à corruptissima Atheniensium Republica promanat.

Consulū itaq; locum obtinet Satrapus sive Amptmanni, qui in comitiis leguntur, non more Romano, scil. centuriatis, sed *χειροτονία* Atheniensis, ut in vilissimi cuilib[us] arbitrio sit patria magistratum dare. Hinc tradit eadem historiæ pecunia, aliisq; modis facile illecto consule totam g[ra]tem duci. Hinc fit, ut cum magnates eorum admodum diuitiae non sint, reges finitimi qui obtinere aliquid desiderant, muneribus pugnant. Atq; haec de consilibus, & magistratibus, qui consulum legibus constituti sunt, aut non multum consulatui dissimiles. Nec ignoro egregia alibi statuta esse, sed ad politices cognitionem ista sufficiunt.

CAPUT XX.

Dictatura & censura consideratio.

S. 1. **D**ictator maius consule habebat imperium, censor honorarius, & nonnullam quoq; in consulem potestatem. Dictator nominatus est etiam magister populi. Causa dicendi dictatorem erat magna Recipublicæ necessitas. Cicero. l. 3. de Leg. Ait quando duellum grauius, discordia que ciuium esunt, vnuus ne amplius sex mensis, nisi senatus creuerit, idem iuris quod consules tenet. isq; aue si finis a populi magister dictus esto. Equitatum quicunque regat, habeto par ius cum eo, quicunque erit iuris disceptator. Liu. l. 11. Dionys. l. 5. Cum bello Latino, & domesica seditione res publica premeretur, visum est, omnes magistratus imperium deponere. Vnum autem virum a senatu electum, & suffragii populi probatum habere semestram potestatem rerum omnium maiorem, quam sit consulum. Liu. etiam lib. 4. Queb[us] rurum illi maiores etiam, quam reserat, nunciatur Romanum, senatus exemplo (quod rebus trepidis ultimum consilium erat) dictatorem dici iusserit. Inuisus deinde dictator esse coepit tribunis plebis, & populo. Queruntur Tribuni in se dictatorum fulmen intentari. Cum enim Tribuni intercessionibus senatum vexarent, cum delectus esse non sinerent, coque telo contra nobiles acerrimo terrentur, oppositum est illis dictaturæ fulmen. Dictatoris ista erant. Secures viginti quatuor proferabantur. Hoc primus Sulla fecit, ut est in Epitome Liuiana lib. 9. Decemviri, cum primum penes vnum essent fasces, altero anno prima die initi magistratus singuli cum duodenis fasibus prodierunt, & centum viginti lictores forum impleuerunt. Liu. l. 3.

dictatoribus dubiis lectus est.

Ius dictatoriis.

Imperium sine provocacione habuit. Nam à ceteris magistratibus ad senatum, ad Tribunos, ad populum erat provocatio. Quo constituto confusio Atheniensis similis oriebatur: quam merito patres semper timuere. Neque ea lege nulli nobili, aut vito bono Romæ manere licuisset. Ducebatur à consule, interdum à senatu postulabatur nominatim quispiam spectatae virtutis.

Magistrum equitum dicebat, qui iure Tribuni celerum, & quo postea praefectus prætorio, vsus est. Cicero facit eum parem illi, qui iuris est disceptator, hoc est, prætori. Quanquam magister equitum cum primum è plebe creatus est, excusat le dictator, quod non esset maior ille magistratus Tribuno confulari.

Hoc noui, nec boni exempli, nec eventus fuit; quod Minutius magister equitum aquatus Fabio dictatore fuit. Et nisi Fabius, hoc est imperator patriæ amans, & contumeliarum patiens dictaturam gessisset, forsan irremediabile vulnus Republica accepisset. Nam Minutius in periculum exercitum deduxit, Fabius liberavit.

Optime institutam dictaturam constat; nam ceteris Respublica si absq; dictatore fuisset, vel seditione, vel bello periret. Consulū enim imperium, ut ostendi, sufficiens rebus gerendis, & seditionib. comprehendens non fuit. Fuere etiam dictatores vsq; ad Syllam modestissimi. Nam Lartius designatis consulibus dictaturam depositus, nemine ciuium a se occiso, nec in exilium pulso, nec grauius multato. ita Dionys. libro quinto. Est vero hoc admirabile cum ex consularibus, & tribunitia potestate tam multi tumultus concuerint, tyrrannidem affectarint, nullum vnuquam dictatorem, licet omnium potestas in vnum collata fuerit, se inciviliter, aut crudeliter gessisse. Neryrannidis quidem iniuriam dictaturam dedisse. Sylla quidem tam tyrranicē exercuit crudelis.

Sylla ante dictaturam crudelis.

Vu 4

sed,

Sed tamen ante dictaturam crudelior fuit. Ante dictaturam hæc egit que habet Epitome *Liuiana* l.88. Sylla Carbonem exercitu eius ad Clisium, ad Fauentiam Fidentiamque casu, Italia expulit: cum Samnitibus, qui soli Italorum populorum nondum arma deposuerant, iuxta urbem Romanam, ante portam Collinam debellauit; recuperataque Republica, pulcherrimam victoriam crudelitatem, quanta in nullo homine vñquam fuit, inquinauit. Octo milia deditorum in villa publica trucidauit: et tabulam proscriptioñ posuit: urbem ac totam Italiā cadibus repleuit: inter quas omnes Prenestinos inermes concidi iussit. Marium senatorii ordinis virum cruribus brachisque fractis, auribus praefectis, & effosio oculis necauit. C. Marius Prenestus obsecus à Lucretio Ofella, Syllanarum partium viro, cum per cuniculum caparet eudare, septu ab exercitu, mortem fibi conscius in ipso cuniculo, cum sentiret se euadere minime posse, cum Pontio Telefino fuga comite stricto utrimeque gladio concurrit: quem cum occidisset, ipse saucius impetravit a seruo, ut se occideret. Dictator vero (inquit epit. libro 89.) factus, quod nemo vñquam fecerat, cum fasibus viginti quatuor processit, rebus nouis Reipublica statum confirmauit, tribunorum plebis potestatem minuit, & omne ius legum ferendarum ademit. pontificum, augurumque collegium ampliavit, ut essent quindecim, senatum ex equestri ordine suppleuit. proscriptorum liberis ius pectorum honorum eripuit, & bona eorum vendidit: ex quibus plurima rapuit, redactum est festiū ter millies quingentius.

Nec Cæsar is dictatura perpetua tam immisit fuit, vt non prestiterit eam manere, quam maiorem deinde crudelitatem experiri. Sylla profecto si non causam & excusationem habet, certe prætextum habuit, vt omnia omittat. Epitome *Liuiana* 87. L. Damasippus pretor ex voluntate C. Marii consulis, cum senatum contraxisset, omnem, que in urbe erat, nobilitatem trucidauit, ex cuius quidem numero Q. Mutilus Scaula pontifex maximus fugiens, in vestibulo adist Vesta occisus est.

In horum auctores quid mirum est Syllam exarsisse: Et ille tamen dictaturam depositit, quod Julius non fecit, nec tunc erat, post tot commissa scelerata legibus subesse.

§.2. Prudenter itaque Julius, cum iam sine interitu videret abire magistratu se non posse, dictaturam retinuit. Augustus nomen dictatoris refugit, vim omnem retinuit. Suet. in Octavo c.52. Dictaturam magna vi offerente populo genu nixus diecta ab humeris toga nudo pectora deprecatus est.

Nec dictaturam modo, sed initio etiam tribuniciam potestatem, cum alioqui tribunorum potestas à dictatore non tolleretur. Satis autem perfecte Monarchia est dictatura perpetua cum tribunicia potestate. Dictator est *dixit atque* duorum Consulium potestate præditus. *μονάρχης τε γοναῖς, δικτύων*. Monarcha temporarius, sed poftea perpetuus, qui corrigi à nullo possit, reddere rationem nemini teneatur.

Comitia magistratu Liu. libro 8. & 25. atque alibi. Id necessarium fuit, ne per interregna, magistratum cura destitueretur res publica. Nunquam enim committendum est, vt alicuiorum tanta sit potentia, vt ordinarij magistratus creationem impediare possint; Prudenter itaque Veneti legem tulerunt, ne quisquam magistratu provinciali ante datum successore abiret, cum enim discordia senatus laboraret ille, qui grāde consilium dicitur, cuius est mandare magistratus, fine rectoribus erant urbes, & cum detimento Reipublice iustitium.

§.4. Quæsitum crebre est, cur dictatura fuerit populo Romano salutaris, at decemviratus exitio? nam par in vtrisque potestas sine provocatione, magis collecta & ideo efficacior in dictatore. Quidam causam arbitrantur esse, quod maior fuerit decemviro-

rum potestas, nam consules, tribunique nulli erant sub decemviris, at dictatore constituto maiestas magistratum, et si obedire dictatori cogeretur, nomenque manebat.

Verum eo quidem tempore, si rem speciemus, & circumstantias, non decemviratus, sed Claudij ingenuum tyrannidem inuasit. Nam primo ut Liu. lib.3. Regimen totius magistratus penes Appium erat fauore plebi, adeoq; nouum fibi ingenium induerat, ut plebola repete omnisiq; aura popularis captator euaderet pro truci suoq; inse-
Decemviro
rū equites
dictatore plebis. Decimo die in populo singuli reddebat, eo die pene
prefectum iurius fasces duodecim. Collegia nouem singuli ac-
cessi apparebant, & vnicā concordia inter ipsos, qui consensu
priuatis interdum inutile esset, summa aduersus alios equi-
tas erat. Moderationis eorum argumentum exemplo vnius
rei notasse sat erit. Cum sine provocacione creati essent de-
fuso cadauere domi apud P. Sexiū patricie gentis virum in-
uenient prolatoque in concionem, re iuxta manifesta atque atroc-
i C. Iulius decemviro diem Sexti dixit, & accusator ad popu-
lum exiit, cuius reiudex legitimus erat; dictatique iure suo
ut demptum de vi magistratus populi libertati adiueret, cum
promptum hoc ius velat ex oraculo incorruptum pariter ab
hi summi insimique ferrent cum legibus condenda opera da-
batur: Ingentique hominum expectatione propositis, decem-
tabulis populum ad concionem adiutorium. Et quod bonum,
faustum felixque Reipublica, ipsi liberisque eorum esset, ire &
legere leges propositis sussere, se, quantum decem hominum in-
geniis prouideri potuerit, omnibus summis insimisque iura
aquaſſe, plus pollere multorum ingenia confitaque. Ver-
serent in animis secum vnamquamquerem, agitarent deinde
sermonibus, atq; in medium, quid in quaere replus, minusue
esset, conseruent, eas leges habiturum populum Romanum,
quas consensu omnium non iussisse latas magis quam tulisse
videri posset, cum ad rumores hominum, de quoquoque legam
capite edito satis correcta viderentur, centuriatis comitis de-
cent tabularum leges perlatæ sunt, qui nunc quoque in hoc im-
menso aliarum super alias aceruatarum legum cumulo fons o-
mnis publici, primitiae est iuris. Vulgatur deinde rumor,
duas deesse tabulas quibus adiectis ab soli posse velat corpus o-
mnis Romaniorum. Ea expectatio cum dies comitorum ap-
propinquasset, desiderium creandi decemviro iterum fecit.
Iam plebs, praterquam quod Consul nomen haud secus
quam regum perofera, ne tribunitium quidem auxilium
cedentibus inuicem appellatione decemviris querebat.

Ecce tibi decemviro iam populares, ecce Dema-
gogos, & via visitata ad tyrannidem tendere. Capit
auram popularem, quasi commodis studeat plebis, tanto artificio vt perfuadeat, nec patribus reddatur
suspectus; hæc enim tendere eo rebantur, vt plebi
præsidia sua tollerentur, b.c. tribuni plebis. Deinde
ius dicebat decimo die, summo cōsensu, summa equi-
tate, & apud vnum fasces erant, ceteri accenso uno
magistratum magis ostendebant, quam gerebant.
Populo cedebant, & plus quam tribuni adulabantur.
Tabulas decem populo iudicandas proponunt.
Hæc omnia ad salutem patriæ referri putantur, solus
Claudius aliud meditabatur, vt ipse refectus decem-
vir plus omnibus posset. Itaque iam adingenium
redit. Postquam aut Liuius Comitia decemviro creandis
in trium nundinum indicata sunt, tanta exarsit ambitio, vt
primores quoque ciuitatis (metu credo, ne tantopossessio impe-
riū vacuo ab se relicto loco, haud satis dignissimæ) prensa-
rent homines, honore summa ope ab se impugnatum, ab ea ple-
be, cum qua contendant, suppliciter petentes. Dimis-
sionem in discrimen dignitas, ea atate, eisque honoribus actis, stimulabat App. Claudium, nescires utrum inter decem viros, an
inter candidatos numerares. proprior interdum petendo, quam
gerendo magistratus erat, criminari optimates, extollere can-
didatorum leuisimum quemque, humiliimumque, ipse mediū
inter tribunitios Duellios, Iciliosque in foro volitare, per illos
se plebi venditare: donec collega quoque, qui vñcè illi deditis
fuerant ad id tempus, coniecerūt eum oculos, mirantes quid
fibi

Arte patres,
& plebem
Claudius
descrips.

Claudius
populam si-
bi demulces

*si vellet: apparere nihil sinceri esse: profecto haud gratuitam
in tanta superbia comitatem fore: nimium in ordinem se-
ipsum cogere: & vulgari cum priuatis, non tam properantis
abire magistratu, quam viam ad continuandum magistra-
tum querentis esse.*

*Non decem
viratus, sed
ingenium
Claudino-
cuit.*
Hæc acta Claudi, qui id egit, vt collegas haberet
asseclas, & obnoxios; ea re folum errauerit, quod cum
tanta moliteretur, patres, non plebem satis coleret.
Hæc consideranti planum est; non decemuiratum,
sed popularitatem quemadmodum Mario, Cæsari,
Saturnino, Gracchis causam fuisse potentia, vt sci-
licet refici, vt claros viros repellere, impares adsciscere posset. Hæc Appius decemuir fecit, multo
plus potuisset Dictator, aut Consul, sine periculo
dictator equitum magistratu sibi addere potuisset,
acerum fortissimumque Tribunorum plebis,
curare vt dictatura continuaretur, donec legibus
libertatis aequalitas constituta esset. Nec minor
Consul in oliti potuisset, vt cui potestas cum popu-
lo patribusque agendi summa fuerat. In decemui-
raru poterat multitudo collegarum obsistere, in
dictatura omnia penes vnum erant. Cum enim
consul nomen, non minus quam regum exo-
sum esset, & senatorum ceterum non aliter quam Tar-
quiniorum progeniem plebs oppresa detestaretur,
nihil facilius consuli, aut dictatori, quam summam
potentiam adipisci, senatum opprimere. Cum enim
enim esset nobilitatis superbum, asperum, auarum
in ciues imperium, ideoque odium plebis ingens,
vt negarent se illacutate manus, in qua nullus boni
participes esset, in continuo omnes erant periculo,
quicunque enim Consul aut dictatorum se plebi
ducem contra Patres præberet, is rerum potiri
poterat. Neque eius potentia aliter senatus obsi-
stere potuit, quam vel interficiendo, vel populum
demerendo, vt senatum potius, quam vnum homini-
nem commodorum suorum auctorem veneraren-
tur, & amarent. Cæsar iunius plus potuit, quam
totus senatus, & postea quam populus. Fallitur
igitur Machiauellus, qui libro primo de Republica.
Magnitudinem potentiae, tempus anuum, aliorum
magistratum cessationem causam insolentia de-
cemuirali putat fuisse. Dictatoris enim fuit æqua,
& maior, quia magis vna potentia, tempus ali-
quando annuum, Camillus, Papirius, Fabius Ma-
ximus longiorum semestri dictaturam habuerunt, &
lege cautum esse vult Cicero, *Vnus ne amplius sex mes-
ses, nisi senatus crecerit.* Causa igitur potentiae favor in
Appium, quo collegas pro arbitrio adscisi, si enim
vnus rem indicasset, aut diffensusset, initio magistra-
tus factum esset, quod tandem post acria certamina
euenit.

*§. 5. Censore opus est Reipublicæ, si à consulibus, aut principibus hoc munus peragi non potest. Roma initium censura Liuius delcrit libro quar-
to. Idem hic annus (nempe 310.) censure initium fuit, re à parva origine orta, que deinde tanto incremento aucta
est, vt morum disciplineque Romane penes eam regimen, se-
natus equumque centurie decoris dedecorisq; discrimen sub-
datione eius magistratus, publicorum ius, priuatorumque lo-
corum, & vestigalia populi Romani sub nutu atque arbitrio
essent. Ortum autem initium rei est, quod in populo per mul-
tos annos incenso, neque diffiri census poterat, neque con-
sulibus, cum tot populorum bella imminerent, operæ erat id
negarium agere. Menti illata ab senatu est, rem operosam,
ap minimo consularē suo proprio Magistratu egere: cui scri-
barum ministerium, custodiisque & tabularum cura, cui ar-
bitrium formula censendi subiiceretur.*

Primum opus censorum fuit censio, numerum
enim ciuium, & facultates censibant. Vt vero labor
censorum appareat, aliquor census dabo. Liuius li-
bro tertio, & deinceps refert 124214, 132319, 262000.

273000, 278222, 221224, 317227, 251221, diminutio
illa bellis, & colonijs deductis facta 270020.
137108, occisis multis bello punico secundo 265029.
143704, finito bello secundo punico. 268308.
269015, 327022, 324000, 428342, 323000.
82000.

Hinc consequebatur, vt cum ex censu classes con-
stituerentur, vt totam Rempublicam partirentur in
sua membra partesque. De sex classibus a Tullio con-
stitutis nemo non scripsit, quantitatem attigit.
Postea diuiso illa neglecta fuit Terr. de pallio capi-
te quarto. *Enim vero iam dubium censoria intentionis Epis-
tynio diffuso, quantum denotauit pasiuuita effert, libertinos
in equestribus, subuerbus in liberalibus, dediticos in
ingenuis, rupices in urbanis, Sierras in forestibus,
paganos in militaribus. Vissillo, leno, Ianista, tecum vesti-
untur.*

Epischynio pro supercilio vritur, ostendit vesti-
tum fuisse eundem, & postea in senatum Syri & Pœ-
ni venerunt, nec indignum videri poterat, cum
Felices & Narcissi adorarentur, etiam à con-
sulibus.

Quia vero etiam morum honestas in Republica
requiebatur, ideo sine ea censura ordines constituvi-
non poterant. Itaque morum examen agebatur, &
extant multa insignia documenta censura, quæ ho-
die inter Christianos aliquando desiderantur. Li-
uius libro vigesimo quarto. *Censores vacui ab operum
locandorum cura propter inopiam erati, ad mores hominum
aduertierunt, castiganda querititia: qua velut diutiniæ moribus
e græ corporæ ex se exigunt, nata bello erant. Primum eos ci-
tauerunt, qui post Cannensem pugnam Rempublicam defe-
ruiſſe, Italiamq; exceſſe velle dicebantur, princeps eorum L.
Cæcilius Metellus, qui questor tum fortebat: inſu deindeo,
cateris que eiusdem nox. a reis causam dicere, cum purgari ne-
quiscent, pronunciarunt; verba orationemque eos aduersus
Rempublicam habuisse, quo coniuratio deferenda Italica cau-
ſa fieret. Secundum eos citati minus callidi exsolundi iuri-
turiandi interpres: qui capti uorū ex itinere regredi clam
in castra Annibalī solutum, quod iurauerunt, redditus os-
erbantur. His superioribus que illis equi adempi, qui pub-
licum equum habebant: tribuque moti, erarii omnes facti.
Neque senatu modo aut equestri ordine regendo cura se cen-
sum tenuit.*

Ad censuram itaque pertinebat ex censu & mori-
bus senatum legere. Absoluto censu senatorum no-
mina legebantur, qui præteriti essent censibantur in-
digni eo ordine, non tamen infames erant; nam fa-
ma interdum sola notabantur, qui postea tamen non
modo ad magistratum, sed consulatum, atque adeo
censuram promouebantur, quæ res sine dubio ma-
gnam labem intulit ciuitati, dedecori enim non erat
improbis censura, quæ optimis vii. obici poterat.

Indignos itaque senatu mouebant. Dio censuram
plurimum posse, *in bæne διεξετησούσαντα προστάτες
κοντα, τετραγένετον τετράδεκον.* Pellere senatu indeco-
re viuentem, & adscribere optimum. Imperatorum
æuo id manst. Trebell. in Valeriano. Tu *affimabis qui
manere in cura debant, &c.* excipit tamen præfectum
vrbis, consules ordinarios, faci orum regem, maximā
virginum vestalium, si tamē incorrupta permanserit.
Equum adimere, si macilentus equus, si parum nitidus,
si eques non bonorum morū. Quid. de Augusto.

At memini vitamq; meam, moresq; probabas,

Illi, quem dederas, prætereuntis equo. &

Carminaq; edideram, cum te delicia notantem

Præteritoties irquietus sequeris,

Tribu mouebant. Magna erat ignominia, qua
suffragii iure priuabantur. Id vero ex moribus fa-
tum, si mali essent, nec eum tantum senatu moue-
bant, sed & tribu, & quidem integras tribus aliquan-
do notabant.

Ariaria

Aerarium
faciunt.

Aerarium faciebant. Apud Agellium lib. 4. cap. 12. aerarium faciunt, qui agrum sordē cere permisit, qui vineam neglectū habuerit. Plus erat facere aerarium, quam in Cæritum tabulas referri. Nam aerarium facere, erat nullum in urbe, vel tribus relinquare, nisi ut pro capite suo aera conferret, non modo ille suffragio, sed stipendio etiam spoliabatur, Cærites ciuitatem & omnia habebant, præter suffragij lationem.

Tribus addebat. Primo quidem tres fuere, Rhænensis, Titiensis, Luceres. Tullius quatuor esse voluit, alia deinde addita ante censores, sed anno virbis 366. & 395. & 421. Magna erat illa potestas qua etiam aliorum magistratum officia, & comitia in manu habebant, cum censura sua, non modo senatum legerent, sed consules etiam, magistratusq; alios notare possent.

Ex rustica in urbanam transferri ignominiosum erat.

Templa, vias, portus, aquarum ductus curabant, omniaque publica ædificia. Hæc omissa bello Punico secundo inopia aerarii, sed ordinum magnificentia & liberalitate sunt peracta, cum ante finem belli nearent se pecuniam accepturos.

Vestigalia elocabant. Continet hæc quoque oratio ad Valerianum, Tu censibus modum pones, vestigalia firmabis, diuides statum, respublicas recensebis.

Leges condebant. Treb. Tibi legum condendrum auctoritas dabitur. Leges ferri oportebat à magistris, non omnibus tamen, sed maioribus, vt consule, prætore, dictatore, censore, interrege, Decemviris, Tribunis militaribus, consulari potestate, Tribunis plebis.

Lustrū condunt. Lustrum condebant, coptum id à Seruio, de quo Liu. lib. 1. Censu perfœto, quem maturauerat metu legis de incensis latæ, cum vinculum minis mortis que edixit, vt omnes ciues Romani, equites peditesque, in suis quisque centurijs in campo Martio prima luce aderent. ibi instructum exercitum omnem sue, one, taurilibus lustrauit. idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est.

Census aliquando actus, & lustrum tamen conditum non est. Liu. l. 3. Jus cum populo, patribusque agendi, id quod omnibus commune fuit maioribus magistris, etiam censores habuerunt.

Cognoscabant etiam de moribus coniugium. Exigebat enim censor solenne iuramentum à maritis. Varr. l. 5. de lingua larina. Tu ex animi tui sententia vxorem habes? si respondisisti, non habere. Censoris cognitio de moribus erat. Nec pactum fieri poterat, ne de moribus cognosceretur. Si vir & vxor mutuo accusarent, neuter audiebatur. De matrimonio sperto etiam cognoscabant. De fenore agebant. In priuatis ita que maximum ius censori fuit.

§. 6. Nimium ius censorum in libera Republ. fuit. Quod ostenderunt Marcus Liu. & C. Claudius apud Liu. l. 2. 9. Lustrum, inquit, conditum serius, quia per provincias dimiserunt censores, vt ciuium Romanorum in exercitu, quantus vbiq; esset, referrebat numerus; censa cum ijs 265. milia hominum, condidit lustrum C. Claudius Nero. Duodecim deinde coloniarum, quod nunquam ante factum erat, deferentibus censoribus, censem receperunt; vt quantum numero militum, quantum pecunia valerent, in publicis tabulis monumenta extarent. Equitum deinde census agi captus est. & ambo forte censores equum publicum habebant. cu ad tribum Polliam ventum est, in qua M. Liu. nomen erat, & præco cunctaretur citare ipsum censem; Cita, inquit Nero, M. Liu. & sine ex residu & veteri similitate, siue intempesta iactatione seueritatis inflatus; M. Liu. nomen, quia populi iudicio est condemnatus, equum vendere iustit. Item M. Liu. cum ad tribum Narniensem, & nomen collega ventum est, vendere equum C. Claudium iustit, duarum verum causa: vnius, quod

Censorum
feda dis-
fensiō.

falsum aduersus se testimonium dixisset: alterius quod sacerdos secum in gratiam non redisset. Itaq; ibi sedum certamen inquinandi famam alterius cum sua fama danno, factum est. Exitu censura cum in leges iurasset C. Claudius, & in aerarium ascendisset, inter nomina eorum, quos aerarios relinquebat, dedit college nonen. Deinde M. Liu. in aerarium venit, & preter Metiam tribum, qua se nec condemnasset, neq; condemnatum consilium aut censem fecisset: populum Romanum omnem, quatuor & triginta tribus, aerarios reliquit: quod & innocentem se condemnasset, & condemnatum consilium & censem fecisset: neq; insciari posset, aut iudicio semel, aut comitis bis ab se peccatum esse, inter quatuor & triginta tribus, & C. Claudius aerarium fore, quod si exemplum haberet bis eundem aerarium relinquenti C. Claudium nominatum se inter aerarios stuisse electurum. Paruum certamen notarum inter censores, castigatio inconstitutio populi censoria, gravitate temporum illorum digna. In inuidia censores cum essent, crescendi ex his ratus esse occasionem, C. Bebius tribunus plebis diem ad populum vtriq; dixit. Ea res confusarum discussa est, ne postea ea obnoxia populari aura censura efficeret.

Primo quidem foeda fuit infestatio collegarum, & mutua infamatio. Deinde populi sugillatio, de iniquo iudicio, quasi vero suæ ipse causa iudex idoneus esset. Denique exprobratio, quod honorem contulissent, quæ omnia seuerare stultitie plena fuere, illud infamum totum populum aerarium facere una tribu excepta, improbis enim & infamibus solatium erat inter omnes latere.

Judicauit hoc ipsum populus Romanus cum annuam, & semestrem faceret, Aemilius Mameretus dictator eam minut. Liu. l. 4. Tum dictator, nequicquam creatus esset, materia querenda bello glorie adempta, in pace aliiquid operis edere, quod monumentum esset dictature, cipiens, censuram minuere parat, seu nimiam potestatem ratus: seu non tam magnitudine honoris, quam diuturnitate offensus. Concio itaq; ad vocata, Remp. foris gerendam, att. tutaq; omnia prestanta, deos immortales suscepisse: se, quod intra muros agendum esset, libertati pop. Rom. consulturum: maximam autem eius custodiad esse: si magna imperia diurna non essent: & temporis modus imponeretur, quibus tunc imponi non posset. Alios Magistratus annuos esse: quinquennalem censuram granum esse: iisdem per tot annos magna parte vita obnoxios fueru: sed legem laturum, ne plus quam annua ac semestris censura esset.

Cum igitur tam multa inique constitueretur, tam multi in aerarios referrentur, non adeo fuit iniqua lex Clodii, qua vetuit quemquam mouere senatu, aut cognominia afficeret, nisi apud Tribunos dicta causa accusatus est. Tum desit esse summa potestas; sed M. tellus consul cam restituit, eratque tempore Dionis. Tunc itaq; ait ἔχοντας τινας ιερά την, καὶ διωκέντω μετα. Censuram esse imperium sanctissimum, & multum potens; sed vt iudicarent de moribus, non suo arbitrio sauerint.

Merito itaque Cicero in Pisonem. Centum pene annos legem Aelianam, & Fusiam temueramus, quadringentos in dicuum notionem censoriam, quas leges ausus est non nemo improbus, potius quidem nemo inquam conuelleret, quam potestatem minuere, quo minus de moribus nostris, quinto quo anno iudicaretur, nemo tam effuse petulans conatus est.

§. 7. Censoriam dignitatem gesserunt etiam imperatorum plerique, Augustum ait Dio, οὐ περιπλέκεται την τινας τε τινας ζευγροῖς, τε τινας τε τινας, morum curatore, censorumque in quinque annos esse electum. Claudium idem Dio l. 5. Domitianum Suetonius censem fuisse tradidit. Traianus sero censuram suscepit, non fuga honoris, vel vt illi Plin. blanditur, quod beneficis potius, quam remedii ingenia experiri placet, sed conscientia suæ vitæ; quamuis enim aliū nequiores Traiano fuerint, & ceteris accepint, verecundior tamen Traianus existit.

Hanc

Sed tollere
improbum.

Traianus cur
censuram
recusavit.

Censura pene magistrorum finit. Hanc igitur censuræ rationem pleræq; tenent res publicæ, ut iudicium de mortibus penes magistratum sit. Id quod etiam in Ecclesia fieri solet, sunt enim morum magistri ipsi Episcopi, atq; antistites Ecclesie; cum enim finis principis sit beata vita subditorum, ea vero fine virtute esse non possit, eius maxime curam ipse habeat oportet. Quid vero non efficeret potestas tam magna, tam severa? Valerius libro secundo, capite nono. eam bellicis laudibus exequat. *Castris discipline tenacissimum vinculum, & militaris rationis diligens obseruatio, admonent me, ut ad censuram pacis magistram custodemque transgrediar.* Nam vt opes popul. Ron. an. in tantam amplitudinem imperatorum virtutibus excellerunt: ita probitas & continentia censorio superciliosus aminata est. Opus effectu per bellicis laudibus. *Quid enim prole fortis esse strenuum, si domi male viuatur? expugnentur icti viles, corrumpantur gentes, regni iniciantur manus, nisi foro & curia officium, ac verecundia sua confiterit, partarum rerum aquatus cælo cumulus sedem stabilem non habebit, ad rem igitur pertinet nosse, atq; adeo recordari acta censoria potestatis.*

Seruitas præsidentia censurae. Quod si censuræ vigor perdurasset, nunquam magni imperatores metu egestatis patriam occupassent, mirati sunt Romanorum posteri veterum seueritatem: *Quid, inquit Valerius de Fabricii Luscini censura loquar? narravit omnis atlas, & deinceps narrabit ab eo Cornelium Rasinum duobus consulatibus, & dictatura speciosissime functum, quod decem pondi vasa argentea comparasset; perinde ac malo exemplo luxuriosum, in ordine senatorio retenunt non esse.* Ipsa Medius fidius mibiliter seculi nostri obstupescere videntur, cum ad tantam seueritatem reverendam ministerium accommodare coguntur, ac verci non non nostra urbis acta commemorare existimantur. Vix enim credibile est intra idem pomerium decem pondi argenti & inuidiosum fuisse censum & inopiam baberi contemptissimum.

Ne vero paucos putemus, plurimos notatos ostendit idem Valerius. Equestris quoque ordinis bona magna pars quadringenti iuuenes, censoriam notam patiente animo sustinuerunt, quos V. Valerius, & P. Sempronius, qui in Sicilia ad munitionem opus explicandum ire iussi, facere id neglexerant; equis publicis spoliatos, in numerum eraiorum retulerunt.

In metu losso sauitia Et deinceps. Turpis etiam metus censores summa cum seueritate panam exegerunt. M. enim Atilius Regulus, & P. Furius Philus, L. Metellum questorem compluresque equites Romanos, qui post infeliciter commissam Cannensem pugnam cum eo abiutos se Italiam iuraverunt, direpte equis publicis, inter arrios respendos iuraverunt, hosque graui nota affecerunt, qui cum in potestate Annibalis venissent, legati ab eo ad senatum misi de permittandis captiuis, neque impetrassent, quod petebant, in urbe manserunt: *Quia & Romano sanguinis fidem praestare conueniens erat;* & M. Atilius Regulus seorsim fidem notabat; cuius pater per summum cruciatum expirare, quam fallere Chartaginenses satius esse duxerat. Iam hæc censura ex ore in castra transducit, que neq; timeri, neq; decipi valuit hostem.

Duo egregia veteris Reipublicæ censoria monumenta: Nam plurimos notarunt cum Metello, de quibus Liuius lib. 22. Deinde notati graui ignominia sunt affecti, qui ex castris redierant, de quibus cod. 1. Liuius. Ceterum proximus censoribus adeo omnibus notis ignominisq; confectos esse, ut quidam eorum mortem fibi iij; ex tempore consueverint: ceteri non soro solum, omni deinde vita, sed proprie luce ac publico caruerint.

Censura violentia. Qua quidem in re maior erat censorum, quam confulum potestas. Imo ipsos consules notare poterant.

§. 8. Viget & olim viguit apud Venetos censura nobilium præsertim, qua magis quam bello Rem publicam illam conseruatam constat. Apud Lucenses graui, & matura, meliorq; quam olim Romæ cen-

sura exercetur. Septimana illa proxima ante Pascha, que sācta dicuntur, qui in hoc cōsilio sunt, certo quodā loco cōgregatur. Ex iis unusquisq; schekulam, in qua nomen eius, quem ille pro homine flagitioso, & ciuitate indigno habet, scriptum est, in arcam ad id preparatan immittit. Quo facio, schedule promuntur: as if forte alicuius nomen aliquoties iteratum legitur, res ad Maius Consilium referunt, ibi q; rursus suffragia inveniuntur: quibus si damnetur, istalis pro homine nefario & ciuitate indigno indicatur statim exulare eo adhuc respera publica præconis voce iubetur. Proscriptio vero hic modus est, ut intra triennium quinquaginta militarib. ab urbe abfit: cui si contrauenerit, capitis panam incurrit. Finito triennio si reuersus vitam non enendarit, rursus eodem modo in exilium pelitur.

Huc etiam pertinet, quod Octouiri ibidem, qui diuersoria & hospites obseruant, fallaces & mendaces corrigit: nam multarum vrbium corruptela ex cauponarum incuria oriuntur, cum in ea loca fax ciuitatum confluat, & vitia sece primum intendunt illis in locis, vbi lucro sunt eorum fautoribus. Apud Genuenes munus censorum partim iis, quos censores appellant, partim Magistratu S. Georgii datum est.

§. 9. Addam pro coronide, Censores olim vñctos, Varro l. 5. de Lingua Latina. Nunc primum ponam de censoristabili, vbi noctu in templum censura auspicatur, atque de calo nuntiatum erit: præconi sic imperato, ut viros vocet. Quod bonum, fortunatum, felixque salutareque sit populo Romano Quirit. Reique publica Quirarium, mibique collegante meo, fidei, magistrorum, tuique nostro. Omnes Quirites, pedetes, armatos, priuatosque curatores omnium Tribuum, si quis pro se proue altero dari curationem volet, voca in licium huc ad me. Præco in templo primum vocat; postea de more item vocat. Vbi lucet, Censor, Scriba, Magistratus, murra, ynguentus, ynguntur.

Lucensium censura.

CAPUT XXI.

Magistratum prouincialium ordo, Officia.

§. 1. **D**e maioribus magistratibus vel extra vibem imperantem, ut sunt proconsules, proprætores, vel extra regnum, in quo sedem rex constituit, vt Prorege, Magni Prætores, agendum est. Quia in re cum non modo diuersæ Respublica, sed eadem etiam, atq; adeo Romana crebro variarit, serio documentum est, & veterum sapientium praxis producentia est, erroresq; & euenta penfanda sunt.

§. 2. Proconsules dicti, siue pro consule, quibus Reip. causa magistratus finito anno continuabatur, quiq; vel è magistratu, vel priuatis in prouincias mittebantur. Eadem ratione Proprietores, qui è prætura, vel in Prætorias prouincias mittebantur. Primum prorogatus magistratus est Publio Philonio apud Liuum l. 8. Publio triumphus decretu, quod satis credebatur obfide domitos hostes in fidem venisse. Duo singularia hec ei viro primum contigere, prorogatio imperia, non ante in vlo fæta, & acto honore triumphus.

Factum hoc anno vrbis conditæ 418. in obsidione Palæpolitanæ. Ex priuato proconsul factus est Scipio. l. 26. Ordinarii cōsules gesto magistratu ibant in prouinciam proximo anno, si vero le quærib. annis id fieret, priuati ire dicebatur. Verum vñcti, mitterentur, opus erat magistratus bonis, & fortibus. optime Nouell. 24. præf. Nunquam sane credidimus veteres Romanos ex parvis, adeoque misi: uti sumis principi tam amplam constituere rem. & totum exinde terrarum orbem (pene dixerimus) fibi adiungere & premere & tueri imperio potuisse, nisi maiorib. in prouincias magistratibus missis, plus ea re dignitatis fibi comparaserit. simulq; illius armorū iuxta ac legū potestate sciscent,

sent, neque non ad utrumque accommodatos & idoneos habuissent, quos quidem pratores vocabant, appellatione illis ex condita, quod cateris omnibus praerent, & proponerentur permisso. eis tam rei bellicae administratione, quam legum prescriptione. Vnde & caloca, in quibus publice Magistratus, vel ius reddere, vel habitare solebant. Pratoria appellare, & ut ple- reque in rem leges ex via praeatorum voce inferrentur, consti- tuerunt. Et multi pratores partim Siciliam, partim Sardi- niam Insulam, partim Hispaniam, partim terra mariq; aliq; aliud vel imperio adiecerunt, vel rexerunt.

*Sicilia pri-
ma prouin-
ciarum.*

prætores, Consulibus deinde etiam commissæ ob-
bellum gerendum. Prætores si prorogato imperio
in prouincia mansissent, dicebantur proprætores.
Verum postea rectius vñsum est, vt qui prætūram in
vrbe gessissent, sub anni finem in prouincias profi-
cicerentur. Horum quidem non minor potestas
fuit, quam proconsulū, sed tamen non duodecim, in
sed sex lictoribus duntaxat, vrbabantur. Augustus vi-
senſim omnia ad se traheret, eos, qui nec cōſulatum,
nec prætūram in vrbe gessissent, in prouinciam mit-
tebat, & prætores appellauit.

S. 4. Lege curiata mittebantur, quia sine ea bellum gerendi ius non habebant, itaque illa lex in pacata euntibus necessaria non erat. Verum ad sumptus & ornamenta prouinciae necessaria erat populi ius-fio. Nam vt viaticum in legatos, & cohortem, comitatumq; decerneretur, legis auxilio conseqe-batur. Capitolinus in Alexandro argentum de pu-blico datum testatur praesidibus. Leges proficisci-
di erant: *primo*, obseruare autem proconsulem oportet, ne in
hos�itij prebendis oneret prouinciam: ut imperator noster
cum patre Attilio Seueriano rescriptis. Nemo proconsulum
stratores suos habere potest, sed vice eorum milium um ministe-
ria in prouincia funguntur. Secundo, Proficisci autem pro-
consul melius cumdem est sine vxore, sed & cum vxore po-
test, dummodo sciat senatum, Cotta & Messala Cos. censuisse
futurum, ut si quid vxores eorum, qui ad officia proficisciuntur
deliquerint, ab ipsi ratio & vindicta exigatur. Tertio. An-
tequam vero fines prouinciae decreta sibi proconsul ingressus sit,
editum debet de adventu suo mittere, continens commenda-
tionem aliquam sui: si qua & familiaritas sit cum prouincia-
libus, vel coiuinctio, & maxime excusatio: ne publice vel pri-
uatim occurrantici: effenim congruens, vt unusquisque in
sua patria cum exciperet. Vide libro primo. *ad offici-
proconsul.*

Ius cognoscendi, & belligerandi. S. 5. Potestas itaque proconsulium erat, & imperium; Potestas erat cognoscendi, iudicandi que; imperium erat rerum bellicarum. Jus hyeme communiter, & in conuentibus dicebant, bellum aestate gerabant. Belli causa proconsules missi sunt. Primus in Africam, deinde in Asiam, &c Achaiam. Primum anno V. C. 605. statutum, ut qui fuisse essent in virbe consulatu, potestate consulari in provincias irent. Non potuit ante aduentum legato mandare, nisi forte in itinere necessariam moram paterneret. Vlp. lib. 4. de off. procons. Post hac ingressus prouinciam mandare iurisdictionem legato suo debet: nec hoc antefacere, quam fuerit prouinciam ingressus. Est enim per quam absurdum, antequam ipse iurisdictionem nanciscatur, (ne enim prius ei competit, quam in eam prouinciam venerit) alij eam mandare, quam non habeat, sed si & ante fecerint, credendum est, videtur legitum habere iurisdictionem, non exinde, ex quo maiestate data est, sed ex quo prouinciam proconsul ingressus est.

Quod limitat Papinian. libro primo. quest. Ali quando mandare iurisdictionem pro consul potest , et si non dum in provinciam perueniri . quid enim si necessarium moram in itinere patiatur : maturissime autem legatus in prouinciam peruenire ut sit ? Nec minus vestigium illis cura , annonaeque &

naium incumbebat. Itaque & frumenti numerum imperabant, idque vendebant, aut recondebant; vectigalia interdum imponcebant, prætorium ipsi habebant. Quia omnia nunc quidem concedi præsidibus non solent. Nam nimium ad exhaustiendas prouincias abusi potestate sunt. Verum clarissime hæc iura ipsa exponunt locis ante ciatis. Solent etiam custodiarum cognitionem mandare legatis, sic ut præauditæ custodias ad se remittant, ut innocentem ipse liberet, sed hoc genus mandati extraordinarium est, nec enim potest quis gladij potestatem sibi datam, vel cuius alterius coercitionis ad alium transferre, nec liberandi igitur reos ius, cum accusari a pudi eum non possint. Sicut autem mandare iuri dictiōnem, vel non mandare est in arbitrio proconsulis, ita adimere mandatam iuri dictiōnem licet quidem proconsuli, non autem debet in consulto principe hoc facere.

§. 6. Honos planc regius illius impendebatur; Bonis quidem templæ, statuæ, dies festi, legationes honorificæ ad senatum, eadem etiam impensius malis, vti ne tantum, quantum possent, nocerent.

Honus proconsulis latius quam eius potestas sele
extendebat, ita &c officio proconf. Proconsul vbiique
quidem proconsularia insignia habet, statim atque urbem e-
gressus est: potestem autem non exercet, nisi in ea prouincia
sola, quae ei decreta est.

Nonnulla tamen potestate vrebatur etiam extra
suum prouinciam, sed honoraria magis, quam impe-
riali. ira l. i. t. c. 16. Omnes proconsules statim: quam vrbem
egressi fuerint, habent iurisdictionem: sed non contentio sam,
sed voluntariam: vt ecce manumitti apud eos possint tam li-
beri, quam serui, & adoptiones fieri. Apud legatum vero pro-
consulis nemo manumittere potest, quia non habet iurisdictionem talem.

Jurisdictio voluntaria de plano est, contentiosa ex tribunali, ut Cuiac. & alij.

Verum quod praeципue spectabant, erat occasio
immensos colligendi thesauros. Rapinis etenim &
concussionibus socios vexabant, immunitates dona-
bant, vendebantque, Strabo lib. 12 de Paphlag. 157-
et 160 si tamen pugnacit inter reges eorum annales qui illas esse estopionis pra-
ecepimus, Batrachas te cuius dominatus habet insulam, cuius tabulae pars
meritis eiusdem sunt, pars dicitur ex hinc eis non totis dominatis pars de
iustitia sua pars de
provincie Romanorum nō ad omnes ne bonum, sed paucorum utilitatem instituta.

§. 7. Errores in hoc genere plures supra memo-
raui; Nam quod sorte legentur, nemo pru-
dens probare poterit, ipse Augustus cum in populi
provincias sorte legislat proconsules, postea muta-
uit. Deinde nimum breue erat imperium; Quid nobis
inquit Apuleius cum iis proconsulam viciis? Quid cum an-
nis brevibus, & festinantibus mensibus? dum eunt, & rede-
unt annus absumitur. Quam eo causam multo alter
hodierno tempore magistratus mandantur, q ipsa
quoq; Augustus fecit, vt neque eius praefecti ad arbitri-
um permanerent, & mutarentur. Quod nunc
quoque in Gallia aliisq; seruari regnisi. Maximam
vero perniciem attulit, quod legum iubedio defitu-
ti provinciales, postquam omnibus iniuris afflicti,
exhaustique essent, per speciem iuris & legum dam-
nabantur, quod si causam obtinerent rerum tamen
minimam partem recuperabant, perpotabant magni
illi rei;

at rā vītrīx prouincia plorās.
Nec vītrīci prouincie melior ipes allucebat, dām-
natorum familiāres, amici, patrīcipes, liberī, & nepo-
tes iterum erant imperatūri. Vindices itaque immi-
nebant.

uebant, nec quicquam patroni proderant, vt pote
qui alia in parte prædati præsidio egerent, qui vel
connubiorum affinitate, vel rapinarum societate
juncti essent.

§. 8. Modus erat corrigendi leges Majestatis, peculatus, repetundarum. Sed leges illæ adeo in abusum abierant, vt prouinciales eis ipsis, quæ pro eorum salute late erant, affligerentur. Lex quidem majestatis & peculatus seuerre exercebatur, de repetundis, nisi in atrocibus & intimico debili lente agebatur. Lex ergo ea sociorum causâ data est, & aliquando effectum habuit; de ea videri potest Petrus Gregor. in Syntagm. lib. 36. cap. 28. §. 15. & seq. *Iulius Casar*

quid damni fiscus acceperit; id corrigit: sicut urbes illas tam
publice quam priuationem conseruerit. Annonā quoq; quam r̄e: q;
Magistratus habebat surgentem in sepringentes viginti quinq;
aureos capiet, tum ad sefforem habebit, qui 72. ferat aureos, &
cohortem vnam ex ambabus compisitam procedentem usq; ad
centum virorum numerum, & quadringentos quadraginta Gratis offi-
septem aureos, & tremissim percipientem eū publico, cumq; gra-
tis officium suscipiat, gratia item hoc ipsum obeat. Nō enim in tur.
hac quoq; parte subditos nostros redimemus, & hī qui ex con-
suetudine per occasionem suffragii (vōcāti) aliquid percipi-
unt dabimus ipsi, hoc enim tum illis per thronum tuum ero-
gantes ex publicis eius Provincia tributis: neq; patiemur, vt
sub specie & velamento auctiōnis subditi nostri in servitutem
adigantur.

§. II. Praesidii nomen generale est, nam & Proconsul praes erat, ita I.I. π. t. 18. Praesidiu nomen generale est: eoq; & Proconsules & Legati Cesari, & omnes prout-
cias regentes, licet Senatores sint, Praesides appellantur: Procon-
sulis appellatio specialis est.

Ejus jura & potestas. i.apud se adoptatio,emanci- **Præsidium**
patio filii,manumissio serui. Vlp.l.6. & n. de officio **potestas.**

præsidis. 2. In hominēs suā p̄uincia potestatē habet. Paul. l. 3. Extra p̄uinciam priuatus est. 3. Majus imperium habet omnib. post principem, vt Proconsul. Vlp. l. 36. ad editum. 4. De omnib. causis, quibus vel præfectus virbi, vel præfetus prætorio, itemque consules & praetores ceterique Romæ cognoscunt, correctorū, & p̄iædūm p̄uincia est notio. Hermogen. l. 2. juris Epitomarum. Reclite itaq; Marcian. l. 3. Inst. omnia provincialia desideria, que Romæ variōsiudices habent, ad officium p̄iædūm pertinent. Omnimū itaq; negociorum ratio ad p̄iædūm pertinet; & notandum est contra eos, qui p̄iædūm minorem, q̄ pro consulū potestatē esse arbitrii sunt. Plura ejus officia, l. 1. t. 7. t. 18. describuntur. Vbi notandæ nonnullæ leges aureæ, nempe 12. Sed licet is, qui Prouincia p̄iæst, omnium Roma magistratuum vice & officio fungi debet: non tamen sp̄eciālū est, quid Roma factum est, quam si quid fieri debet. Et 13. Congruit boho & graui presidi cura-
re, vt pacata atq; quieta p̄uincia sit, quam regit, quod non difficile obtinebit, si sollicite agat, vt male hominibus p̄uincia careat, eosq; conquerat: nam & sacrilegos, latrones, plagiarios, fures conquerere debet: & prout quisq; deliquerit in eum animaduertere: receptoresq; eorum coercere, sine quibus latro diuini latere non posse. Et 18. Plebis citi continetur, ut ne quis p̄iædūm, munus, donum caperet: nisi esculentum, potu-
lentumve, quod intra dies proximos producatur.

§. 12. Agæ officium apud Tûrcas partim Præfæt
Prætorio, partim Proconsulium minteri respondet.
Nam militum Janizerorum caput est, & judex, & in
bello præfias obtinet. Alioqui Bassæ & Billerbegi,
& Sangiarbegleri, variæ functiones bello, & pace
exercent. Veritum cum illud imperium sit tyrranicum,
latrones fere, & fures regionibus immittit, quos
deinde diuities maestare Turca, & expilare assulet.
Id verò difficile, quod illi, per quos administratur
imperium, & foris leones agant, & domi vulpes;
summa est enim Bassarum auctoritas apud Tûrcas;
nam antiquitus rebus adhuc tenuibus, consiliis ad-
hibebantur, nunc & cōsilia moderantur, & poten-
tissimis præfunt regnis, eo periculosis, quod Imper-
atores assueti delicis, Reipub. attendere non mag-
nopere soleant, nisi cum periula bellorum, vel quod
frequens est Janizerorum sedilio veterum excutit.

§. 13. Dioceses est, qui certas dioceses administrat, sed varia fuit Diocescon distinctio. Antiquitus non prouincia partes vocabantur Dioceses. Cicero 1.3. Epist. Cilicensi prouincia ait fuisse tres Asiaicas Dioceses attributas. Ab posterioribus imperij temporibus prouinciae fuere partes Diocescon. Quinque Orientis dioceses erant. Ea quae propria orientis diocesis dicebatur, quindecim prouincias comple-

stebatur, Afrana decem, Pontica sex, Ägyptiaca sex, Dacia quinq. Occidentis quoq; Diœceses erant sex Italica, Illyricana, Africana, Gallicana, Hispanica, Britannica. Ex quo in Ecclesiæ vslum venit, vt Episcoporum diœceses nominentur.

Proreges ybi multa regna.

§. 14. Proreges nunc eadem potestate prædicti sunt, quorum multis habet Hispania, alijs regnū ita vslata dignitas, quia nec tam diffusa, nec tam multa regna per vicarios administrant. Vice-regum & Proregum dignitas potestasque non est eadem, quæ erat Vicariorum, nam Vicarij ciuilem jurisdictionem habebant, Vicereges vtramque. Vicarij Comitibus comparati sunt. Cod. ut. 38. In ciuilibus causis vicarios comitibus militum cōuenit anterferi: in militaris negotiis Comites vicarij anteponi, quoties societas in indicando contigerit, priore loco Vicarius ponetur, Comes adiunctus accedat. Siquidem prefecture meritum cateri dignitatibus anterferi: & vicaria dignitas ipso nomine eius se trahere iudicet portionem & sacra cognitionis habeat potestatem iudicationis nostra soleat representare reuertentiam.

Augustales tamen Vicarij, qui à Principe creabantur, Chlamydem, & carpentum habebant, tributa procurabant. Cassiodorus libro nono variar. lectione.

§. 15. Princeps Dalmatarum tribunalibus præsider, caußasque cognoscit, non autem est prouinciarum præs, proconsulari, aut aliā potestate. De ipso quoque Comite prouinciarum judicabat, Comiti quidem prouinciarum potestas data est, sed tibi index ipse commissus est, inquit Cassiodorus libr. 7.

*Consulares sub prefe-
ctu.*

§. 16. Pontici tractus Vicarius dicitur etiam Comes Ponticæ diœceseos, qui vices agebat Praefecti Praetorij. Vicarium, inquit Justinianus, vslum est nobis imponere omnibus prouincijs Ponticæ diœceseos, ita vt non solum implcat locum Praefecti Praetorio, sed & gloriolissimi magistri officiorum, & gloriolissimorum Ducum, & magnificentissimorum Magistrorum, qui diuino patrimonio, & ærario, & domesticis protectoriibus presunt. Erant illi Propraefecti & diœcesin aliquam vice Praefecti regebant. Imperium tamen à Principe habebant. Vicarius Praefecti prætorio septem in prouincijs Italiae jux dixit. Erant vero non modo Vicarii Praetorio, sed etiam magistri militum. Apud Eutropium libro septimo capite sexto sub Vicario Italiae sunt, Venetiarum, Ämyliae, Flaminiae, Liguriæ consulares. Praes alpium Cottiarum, & vtriusq; Rhætie.

*Tetrarchæ-
rum nomē
a Thessalio.*

Tetrarchæ Satraparum pene vices obierunt, & Vicariorum, quanquam nostris Comitibus, & Baronibus sunt similliores. Nominis origo à Thessalio: eorum enim regio in partes quatuor diuisa fuit, quarum unaquaque *τετραρχα* vocabatur; nomina earum Thessaliotis, Phrötis, Pelasgiotis, Estiæotis. Hinc factum, vt qui in parte aliqua imperarent, *τετραρχα* vocarentur. Sic Anrias, & Philippus Tetrarchæ constitutiunt ab Augusto. Josephus libro decimo septimo capite decimo octauo. Gallograeci plures fuisse Tetrarchas, constat ex Hirio de bello Alexand.

§. 17. Hoc imprimis sapienter constitutum est, vt Consulibus & Prætoribus designatis, antequam Magistratum inirent, prouincia decimerentur, quas designati vel inter se compararent, vel sortirentur. Hac enim ratione antequam Magistratum inirent, nouerant quibus foris imperaturi essent, & prouinciales ex consularu vel præturu de sui quoque præsidis motibus judicabant. Imperatorum tempore cum vnius arbitrio præsides mitterentur, id seruari non potuit.

Verum de hisce satis dictum est. Hoc vnum repeto, iterumque repeto, Magistratus prouinciales crebro visitandos, eorumque acta examinanda, alioqui ipsa potestate deteriores fore.

§. 18. Proconsules Augusti tempore alio modo etiam dicti, nam quos in prouincias pacatas, quarum curam vt Senatus commiserat, cum imperio mittebat, etiam Proconsules vocabat. Annas prefecturas, inquit Dio, Augustus esse iussit, nisi quis multitudinis liberorum, aut nuptiarum ratione priuilegium haberet: vtque de communi Senatus consilio mitterentur, neque gladio accincti, neque militari habitu vntes. Proconsules autem eos dici voluit, non modo duos istos Consulares, sed reliquos etiam Praetorios, aut qui Praetoriorum loco haberentur: vtque licetores vtrique tot, quod in urbe permisum est legibus habere, adessent, vt imperii insignia statim atque extra pomerium venissent, adsumerent, & usque ad redditum in urbem ea seruarent. Est postea; Senatus autem, & seorsim quidem Consularibus Africam atque Asiam conceperit: & Praetorios reliquas prouincias adscriptis. Vtrisque autem ex equo interdixit, ne ante quintum annum a gesto in urbe Magistratu prouincias sortirentur: ita siuebat, vt etiæ eorum numerus, quam prouinciarum erat maior, tamen ad omnes tandem imperium perueniret. Post Casari autem Octavianam tempora, cum nonnulli eorum male gesissent Magistratum suum, Imperatori ista quoque prouincia adiecta sunt, ac sic hū etiam ipsi quodammodo is prouincias assignabat. Ceterum & Legatos, *Caius Augustus* seu Assesores quosdam sibi adsciebant, quorum consilio in administratione prouincie vterentur, vnicum quidem Praetoriu, ex sui aut inferioris ordinis hominibus, tres autem consulam consularis, ex eiusdem dignitate viris accipiebat eos, qui ipsi enerat. Imperatori probarentur. Erat etiam hoc generaliter de omnium prouinciarum potestate constitutum, ne quem deedium militum agerent: ne pecuniam, preter eam, que constituta erat, exigerent, Senatus, Imperiorique iniussi: Cum Successor missus esset, is vt statim ex prouincia abiret, ac ne in redeundo domum tempus terceret, sed intra tertium mensum Romanum reuertetur.

§. 19. Comitus erat magnus & sumptuosus, & nimis sum vehement Reipublicæ grauis, erat Quæstor, Lepræ magi-
gato, Tribuni, Centuriones, & præter officia militari accensi, licetores, totaq; cohors amicorum. Ale-
xander Seuerus, alijque modum statuerunt, nece-
nim aliam ob caußam tantos sumptus in Magistratus Senatus decreuit, nisi vt publica opes eo modo in patricios effundenterentur. Quamobrem modus merito constitutus est.

§. 20. Quod Augustus Proconsules, sine cin-
gulo & jure militari in prouincias misit, idque sen-
tum intermissum est, nonnulla enim incommoda benemissi
peperit, multoque magis cum in eadem prouincia in prouincia
duo Magistratus, togatus & sagatus erat: nec satis
accurata ratio eos in officio continendi; quocirca
Justinianus vtrique potestatem conjunxit. No-
uell. 21. capit. 1. Hac nos permoverunt, vt hunc quoque
Magistratum, quemadmodum apud Pisidias fecimus, coadu-
natum redderemus, & nostro opposito nomine prætoris ei ap-
pellationem inderemus. Volumus enim & hunc Prætorem
Iustinianum Lycaonia appellari, quoniam sane & Pisidie &
aliorum. Deinde etiam vtrique cohortem in unam con-
trahibimus, & cui ciuilis & cui militaris Magistratus pre-
corrit, ac prætorianam illam appellamus, confiruendam ex
probatoriis: more solito ex sacro libellorum scrinio, ex quo
olim & Ducianas serebant procedentibus, mensuramq; il-
luis ad centum vrsq; virorum numerum extendimus, & viri-
usque Magistratus annonas illi adsignamus, sed Assessori &
reliquo.

Pisidie itaq; rectorem, quæ & Præsidem & Præ-
torem appellauit, proconsulari imperio proposuit;
Eadem deinde animi inductione Lycaonia præ-
rem

*plexus
magistratus
diffensione
parat.* rem dedit, Nouell. 25. in rnum contrahens duos Magistratus, & duos contemporans, vt ipse loquitur. Multis vero se locis id fecisse proficitur Nouell. 26. idq; ob dissensionem. Verba valde pensanda sunt Regibus, quae Justinianum mouerunt. *Duos, inquit, sane pica-*
rios nomine ad longum murum sedere omnes scimus, quorum
alter militares cohortes regit (est enim magna vis militum eo
in loco) alter Prefectus est negotiis civilibus. At cum ambo vi-
scillie implant, hic quidem gloriissimorum Praefectorum,
ille vero magnaniorum Magistrorum militie, nunquam
ramen inter se consentiunt: tametsi suas vincuiq; annona-
fici separatis suppediat, & alia prabet salaria, nihilomin-
nus vnum hoc sibi negotio perpetuo & indesinenter sumunt, vt
contentiones inter se immortales exerceant. Rechte igitur atq;
ordine vnum nobis est, hic quoq; facere, quod apud alias gen-
tes, quanquam non ita efferas, non ita militaris custodie indi-
gentes fecimus: & vt non hic quidem ciuilibus negotiis prast,
ille vero inter milites & solos imperiet, vtrumq; officium in
rnum contrahere, & praescire ei loco grauem aliquem & re-
uerentur dignum magistratum, qui ex aquo tam ciuilia illuc
negocia curer, quam de venusto & decenti ordinemilitum so-
licitus sit. Nam qui prouinciam moderatur, is in aliis versa-
tur locis, vix illis sufficiens.

Eadem lex dicta est de Prætore Sicilie Nou. 10.4.
Habet Sicilia Prætorem, qui & res ciuiles tractet, & curam gerat militaris impensis, Publica tamen tributa ad eius sollicitudinem non pertinent.

CAPUT XXII.

Iudicium in Republica ratio consti-
tuta.

Iudicis ser-
uare in Re-
pub. aqua-
luitatem. §. 1. Iudiciorum æquitas Rempublicam præcipue continet, eâ neglectâ, nec bellum quidem re-
cte administrari potest. Quemadmodum sine iustitia stare ciuitas non potest, ita nec sine iudice; est jude-
x jurius animatum: *ἰδίας ἡνὶς εἴρηται βέλεται οὐρανοῖς δικεγον*
μεταψυχον. Est vero μεταψυχa mediator, qui partes con-
jungit æqualitate. Est Δικαστa, qui lites secat, vt Ar-
istoteles s. Mor. c. 7. Iudicium alii definunt esse iuris alieni obscuri per legitimos tramites explicacionem, alii iustitia administrationem in causa per iudicem cognita. Vera definitio est: *Iudicium esse legitimam definitionem iudicis po-*
*testatem habentis, vt eius sententia l*u* finem accipiat.* Jurisdictio latissime patet. π. 2. t. 1. Ius. Eum qui judi-
care jubet magistratum esse oportet. In judice autem constitudo id seruandum est, quod in regula, normaque ædificiorum, vt quam rectissima, atque inflexibilis omnino sumatur, ita iudicem regere oportet, qui nec ad iram, nec cupiditatem facile impellatur, perinde enim esset, ac si quis regulam incurret, vt muro quadret.

§. 2. Multos de varijs litibus legendos judices es-
se nos vñus Rerūmpublicanum docet. Aristoteles l.4.
polit. c. 16. ita cenfet. *Iudiciorum autem differentia tri-*
bus finibus continetur, ex quibus, de quibus, quomodo. Ex qui-
bis, hoc est, vtrum ex omnibus, an ex quibusdam iudices su-
muntur: de quibus, quot sint genera iudiciorum: quomodo,
vtrum sorte, an suffragio iudices fiant? Ac primum sane ex-
ponamus, quot sint iudiciorum genera, vt sit explicata iudicio-
rum partitio. Octo igitur sunt iudiciorum genera, vnum est,
quod ad repetendas rationes à magistris perire: alterum,
quod ad delicta publica, eaque, que in personas publicas iniuste commissa sunt: tertium, quod ad peccata in Rei-
publica statum: quartum, de controversiis & magistratum,
& priuatorum, cum ambigunt de multarum irrogationibus: quintum, de priuatis rerum magnarum contracilibus, &
praterea de cedibus, & de criminibus inter scarios, & de re-
bus peregrinis. Maleficiorum autem ad cedibus pertinentium

genera, sive apud eosdem iudices res agatur, sive apud alios:
alia sunt sponte & consule admissa, alia inconsule atq; in-
uite: & alia conceduntur illa quidem, & de facto constat in-
ter eos qui litigant, sed de iure ambigitur. Quartum malefi-
ciuum est, cuius crimen in infertur, qui ob eadem non voluntaria-
riam exulabant, ab exilio renocatis, vt capitis causam dice-
rent: quale dicitur Athenis, sive etiam id iudicium, quod exer-
cetur in Phreatone. Sed talia hac in omni aeternitate pau-
ca eueniunt, eaq; in magnis ciuitatibus. Iudiciorum autem *Deminimis*
eorum, qua ad res peregrinarum pertinent, vnum genus est, *etiam est in*
quo peregrinus cum peregrino litigat, alterum, quo peregrinus *dicendum.*
cum cne. Preter hec omnia autem sunt & iudicia de paru-
contractibus, ab una drachma usq; ad quinq; & paulo amplius. Oportet enim etiam de his iudicari, neq; ramen cadunt
in iudicium multitudinem.

§. 3. Iudicium igitur ordinem exerci in animo *Prætores*
est. Prætores hoc vnicè officio functi sunt Romæ, *primo iuris*
quamuis enim Varro libr. 4. de lingua latina à præ-
undo dictos esse arbitretur, idque confirmet Iustinianus, *gratia cre-*
ati. *Prætor pri-*
Prætor primus ambi-
tione dele-
ctus.

Concessum est enim ab nobilitate plebi de Con-
sule plebeio, à plebe nobilitati de prætore uno, qui
jus in vrbe diceret, ex patribus creando; verba Liuui
sunt lib. 6. & lib. 7. addit. *Annis hic erat insignis noui ho-*
minis consulatu, insignis duobus magistratibus, prætura, &
curuli adilitate, hos sibi patricii quæsiuere honores pro concessio-
plebi altero consulatu. Plebes consulatum L. Sextio, cuius le-
geparus erat, dedit: patres prætura Spur. Furio M. Filio
Camillo, adilitatem Cn. Quintio Capitolino, & Publio Cor-
*nelio Scipioni suarum gentium viris gratia campestri dede-
runt. L. Sextio Collega ex parribus datum Lucius Æmilius*
Mathericus. Et paulo post: Cum de industria omnia, ne
quid per plebeium consulem ageretur, proferrentur: Silentium
omnium rerum, ac iustitia simile orum fuit: nisi quid non
patientibus tacitum tribunis, quod pro consule vno plebleio
tres patricios magistratus curulis sellis pretestatos consules
tanquam sedentes nobilitas sibi sumposset, pretorem quidem
etiam iura redemptem, & Collegam consulibus atq; iudicem
auspicio creatum: verecundia inde imposta est Senatui ex
parribus subendi adiles curules creari.

Primo vt alterius anni ex plebe fierent conuenient:
postea promiscuum fuit. Additus deinde alter, qui peregrinis diceret, qui peregrinus, & minor præ-
tor dictus est, vt prior Urbanus & Maximus, electi
centuriatis comitiis jurisdictionem sortiebantur.

Post crescente non magis vrbe, quam fraude & se-
leribus, quatuor creati sunt Prætores. Liuui Epist.
20. & deinceps sex creati sunt, vt habet Liuui l. 37. Tandem decē
primi quidem duo priuata judicia exercuerunt, ca-
teri publica; & ne mireris mores veterum, duo inter
ficiarios jus dixerunt, vnuus de repetundis, alij de a-
lijs quæstis onibus.

§. 4. Quamuis autem dicendi juris causâ creati
essent, in bella tamen deinde sunt missi. Sic apud
Liuui lib. 23. duo mittuntur in Siciliam & Sardini-
am. Id postea etiam vñus obtinuit, vt non minus præ-
tores, quam consules prouincias sortirentur. A tri-
bunalibus igitur ad castra deducti sunt Prætores.

§. 5. Contrarium in præfecto prætorio vñi venirit.
Principio quidem constituti sunt, vt essent ἐπαρχοι
αὐλῆς, præfeci aula, teste Herodiano, vocantur que
ὑπαρχοι & ἐπαρχει τῶν δορυφόρων τε σπαθε, τε σπα-
tribunalia
veniunt:

70749. Eusebius vocat τὸν ναὸν ὁλοκαυταῖον. Augustus duos constituit, qui prætorianis cohortibus præcessent. At postea magna eorum fuit in judicij potestas, in d. Constantinus Magnus, à bello ad tribunalia, & vicitigalium eos curam reuocauit. Tanta porro fuit auctoritas judicantis, ut ab eo appellatio non permitteretur, ita π. tit. II. Breuiter commemorare necesse est, unde constituendi Praefectorum Prætorio officio origo manauerit. Ad vicem magistri equitum Praefectos Prætorio antiquitus institutos esse à quibusdam Scriptoribus traditum. Nam cum apud veteres dictatoribus ad tempus summa potestas crederetur, & magistri equitum sibi eligerent, qui ad sociati participales cure ad milia gradum secundam post eos potestatem gererent, regimenter Reipub. ad Imperatores perpetuo translati ad similitudinem magistrorum equitum Praefecti Prætorio à Principibus electi sunt, data pleniori licentia ad disciplina publica emendationem. His cunabulis Praefectorum autoritas initia in tantum meruit augeri, ut appellari à Praefectis Prætorio non posset. Nam cum ante quasitum fuisset, an liceret à Praefectis Prætorio appellare, & iure liceret, & extarent exempla eorum, qui prouocauerant: postea publice sententia principali lecta appellandi facultas interdicta est, credidit enim Princeps, eos qui ob singularem industriam, explorata eorum fide, & gravitate ad eius officii magnitudinem adhibentur, non aliter iudicatuero esse pro sapientia ac luce dignitatis suis, quam ipse foret iudicaturus. Subnixi sunt etiam alio priuilegio Praefecti Prætorio: ne à sententiis eorum minorares atque ab aliis magistratibus, nisi ab ipsis Praefectis prætorio restriui posset. Nimirum creuerat illa dignitas, ut omnia dirigere vnuis Praefectus, ut de Manlio Claudian.

A praefectis
prætorio no
luit ap
pellare.

Praefecti
prætorio ni
mia pote
stas.

Non te parte sui, sed in omni corpore sumptis
Imperium, cunctaque dedit tellure regendos
Rectores Hispana tibi, Germanaque Tethys
Paruit, & nostro diuincta Britannia mundo:
Diversaque tuas coluerunt gurgite voces
Lentu Arar, Rhodanusq; celer, & diues Iberus.
O quoties doluit Rhenus, qua Barbarus ibat,
Quod te non geminis frueretur iudice ripis.
Vnuis sit cura viri, quodcunq; rubescit
Occasj, quodcunq; dies deuexior ambit.
Tam celo astidios expletu rrus honoris.
Vna potestatum statu interfuit etas,
Totq; gradus sati iuuuenilibus intulit annis.

Periculum hoc docuerunt Maiores domus in Francia; Sejani, Rufini, Stilicones, alij, sed de judicibus dicere pergamus. Post Prætorem & Consulem in prouincijs jus dicebat legatus, in vrbe etiam aediles, alijque, de quibus ordine dicemus, vbi hoc monendum est. Omnium judiciorum perditissimam fuisse rationem, qd ad populum magistratus crimina publica deferebat, de quib; ne quis nimis quisq; sententiam dicere solitus erat. Nusquam judicia turpiora; agrum inter Aricinos, & Ardeates controuersum in suam rem vertit populus Romanus obnidente Senatu. Luius libr. 4. fit Galbam absoluuit misericordia librorum, qui in Lusitania multos contra fidem datam interemerat. Gabinius absolutus est, qd filius ejus humi jacens ab accusatore contemptus est. Claudium, qui classem amiserat, imber liberauit. Q. Flauium Augurem justius seruauit, cum enim jam à quatuordecim tribibus damnatus esset, exclamauit, *Innocentem se perire*, ad qd accusator violenter respondit; suā nihil interesse nocens, *an innocens pereat*, dummodo pereat. quā atrocitate populus offendis reo fuit. Sic Amylius Scaurus absoluatus est, cum 120. in prouincia nominare non posset, quibus nihil abstulisset. Scipio Asiaticus iniudiū damnatus est. Sed vt alia taceamus Coriolanum, Camillum, denique Ciceronem vide-

abusus su
mum prouo
catio ad po
palum.

Populi Ro
mani feda
iudicia.

Semper alliu
mus populi temeritate afflictos.
homines, sed idem
mores.

bis 630. judicia habuit, ad solos equites ea Graechus transluit, at anno 647. lege Seruiliā iterum communicata est judicandi potestas Senatoribus, ita tamen ut major esset equitum numerus; postea enim Consule Cæsare Anno 662. numerum equitum Senatorumq; æquavit M. Liuius Drusus, ut triuq; ordinis trecenti essent, illæ leges eodem anno abrogate sint. Cum equitum judicia in qua quinicias opprimerent, fortunasq; præsidum in potestate haberent. C. Pompeio Strabone, & L. Porcio Catone Consulibus, rogante Syluano constituti sunt judices 450. qui eo anno lites deciderent, idque ex omni ordine etiam plebeio, Anno 683. Sylla judicia integre Senatu restituit. An. 673. Cotta iterum inter Senatores, equites, tribunos æxarios judicia distribuit. Iulius Cæsar Consul tribunos æxarios sustulit. Pompeius secundum Consul judices ex censu legendos ex Senatu, equestri ordine, Tribunis æxarijs censuit, legemque pertulit. His tribus decurijs contentus non fuit Antonius, sed pro Tribunis æxarijs, centuriones, Ante-signanos, Alaudas, manipulares substitut; Augustus quartam decuriam addidit, ex ducenarijs, qui de rebus leuioribus judicarent. Hactanta judicum subitaq; mutatio signum est, nullos non modo placuisse, sed nec defendi quidem potuisse; Appianus refert, tempore L. Druii corrupciam munera inter criminibus haberit desisse, ita palam frontem perficuisse.

§. 7. Iudex, aut arbitrus, aut recuperator à Prætorie dabatur. Cum enim ante judices selecti essent, Prætor ex delectis numerum, quem lex prescribait, sorte educebat, tam reus autem, quam accusator sum deputat, quos solebat rejicere, in eorum locum alios uata. Prætor aut Iudex quæstionis sortiebatur. Auctor ex 450. judicibus 100. reus 150. edebat lege Seruiliā. Quod si judices se non excusarent, in leges jurabant, & nomina eorum excipiebantur, ne suppositiij possent intrudi. Nimirum erat in illa sortitione libertas; quis enim dubitet, cum qui iniquam causam fouet, non infestos modo, sed omnes quibus cordi esse integratam existimat, rejectur? Itaque c. 3. de Iudiciis, aliusque legibus illa libido rejiciendi frenata est. Apertissimi iurius est, licere litigatoriis iudices delegari. Lite contentatos, antequam lis inchoetur, recusare, cum etiam ex generali statu no libibus formis sublimissima tua sedis statutum sit, necessitatem cer reuerit imponi, iudice recusat, partibus ad eligendos arbitrios venire, iudicem, & sub audiencia eorum sua iura ponere. Licit enim ex imperiali numine index delegatus est: tamen quia sine suspicione omnes lites procedere nobis cordebat: liceat ei, qui suspectum iudicem putat, antequam lis inchoetur, eum recusare, ut ad alium curratur, libello recusationis ei porrecto: cum post istem contestatam, neg, appellari posse, ante definituam sententiam statuerimus, neg, recusari posse ne lites in infinitum ex. Arbitros ad tendantur: eodem sc. executori necessitatem partibus per ordinarium iudicem & omne ciuile auxilium imponere, & arbitrii iudices regos eligere, & ad eos venire: & si licet appetere, quasi arbitri iudices regos fuerint ab imperiali culmine delegati. Quod si ab imperiali iudice censuimus, Dat. V. Kal. Maii. Constant. Lampadio & Oreste VV. CC. Coss.

Ea de causa intra triduum arbitrum legere jubetur. Nunchoc feruatur, ut lite contentata iudicem recusare non licet. Itmo etiam causa, cur suspectus sit, iudicanda est. In jure itaque postea illa omnia mutata sunt in melius, certumq; ordinem, ut recusare iudicem non sit pro arbitrio rejicere, sed legitimas causas adferre, cur merito sit suspectus, qua omnia sine calumnia infamiaq; sunt facienda. Leues factiose causae admittuntur, ut iudex recusetur; non modo, quia facile plures habentur, sed etiam quia hoc ipso, quod rejectus est iudex, censor inimicus. Si agitur est cognatus aduersarij vñq; ad septimum gradum, rejici potest, quia ad eum usque est successio; potestq;

Durum est
habere iu
dicem, tri
eum, que in
suffice re
ceris,

Cor index
miciatur?

poteſt que juſdex credi in cum eſſe prorior, cui poſteſt eſſe haeres, q̄ cauſa valebit, etiam in remotoſe gra-
du, ſi haeres eſſe poſteſt: ſi affiniſt eſſe pro ratione affini-
tatis merito rejicitur. Si domeſticus & familiaris
eft aduersarij, non committet ſe illi pars altera. Non
extendunt jura hoc ad Procuratores, vel Aduocatos
alterius parti, quamuis iudici fint familiarifimi,
non tamen ideo rejicere licet. Item dominus aduer-
ſarij, patronusque recufari poſteſt. Alia adduntur, vt
ſi ſint in eodem Collegio Canonici, ex eadem patria,
ſi juſdex fit aduersarij ſubditus, aut vafallus. Si juſdex
ſimilem habeat cauſam, ſi fuit Aduocatus, vel con-
ſultor aduersarij, ſi teſe ingeffit, ſi fuit pro aduersario
fideiuiſſor, ſi inimicitiae piaſſerunt. Quin totum
Conſistorium poſteſt rejici, ſi qui praefit, imperare
alijs poſteſt, & ſuſpectus eſt. Alioqui ex integro col-
legio tantum ſuſpecti remouentur, non etiam alij.
Naturalis autem iuriſis eft remotio iudicis merito ſu-
ſpecti, ſed vt initio monui, pena recufanti temere,
imponitur. Optime in Syntagmate iuriſis lib. 49. c. 4.
Georg. Tolofanuſ. Debenſt iuſuper iſla cauſa recufatio-
ni edī in ſcriptis, & libelle comprehendī, vt cogitatē non te-
mē proponantur imminente pena temere proponenti ex
iudicatur.

Caſarrie-
di iudi-
cabit
arbitrii
Conſtitutionib[us] etiam regis, pro ſingulis cauſis temerariis in
curis interioribus 10. libra tiron. In ſupremis 20. libra. Et
ita cogunt vel paenam luere, vel probare cauſas propositas, idē
debenſt decideriarum recufationum cauſa iudicis ſeu arbitrios
deligere litigantes intra certum praefcriptum à iudice recuſa-
to terminum: vel ſi non conueniant de illis, iudex ex officio
dat, coram quibus probatio ſiat cauſarum, ſi ille manifeſta, &
omnino notorie non ſint, & iudex neget. Nam nullum iudic-
em fortiri, vel ſub fortiri velle, in reo ſumme eſt diſſidentia: in
accusatore calumnia argumentum. Omnino certe graue eſt
iudicem recuſare temere. Et id multis ad damnationem plu-
rimum adiumento fuit, quod Catonem, eum qui poſteſa dictus
eſt Uticensis, iudicem in cauſa ſua reiecerint: etenim illi inno-
centes videri non potuerunt, in modo ſatis de ſe confeſſi, qui aded
reli, religioſi iudicis, viri, optimi ac integrissimi iudicium
recuſaffent. Neq[ue] hodie recepta eſt Bartoli gloſſa: nec alio-
rum ſententia, adl. apertissimi. C. de iudic. que ſtatuant in-
re ciuili ſine cauſa ſuſpetuum dictum iudicem recuſari poſſe:
ſed ſequuntur in Pontificium, vt non priu[i] iudex eſſe defnat,
quam cauſa fuerint ſuſpicio[n]is probata.

Centumui-
ri. n.
§. 8. Optime in Republica conſtitutum videtur
iudicium centumuirale. Ex tribibus 35. lecti ſunt
105. vii, qui numero rotundo diſti ſunt centumuiri, eſt ſingulis tribibus tres conſtituti ſunt, numerus
& jurisdictio poſteſa aucta eſt, Plin. l. 6. Ep. 33. fuſſe
180. teſtatur. Quatuor eorum erant conſilia. Iudi-
cabant de cauſis ciuilibus Cicero lib. I. de Orat. Prae-
tor urbanus illi praſidebat, duæ haſta ponebantur,
quatuor conſilia vnam eandemque cauſam cogno-
ſebant. Plin. Epift. 21. l. 5. & c. 2.

§. 9. Triumuiri capiteſ tributis comitijs lege-
bantur, quorum erat iudicare de vilibus, & abjecta
conditionis hominibus, de maleſiſis, feruis nequam,
Creati ſunt Curio Dentato Confule[us], an. vribis 465.
Inter cetera etiam carcerum, & latomiarum curam
habebant, deprehensā Bacchanaliam conjuſratio-
ne: Triumuiris capitalibus mandatum eft, vt vigi-
lias diſponerent per vrbem, ſeruarentque, ne qui no-
cturni cœtus fierent: vt que ab incendijs caueretur.
Liuius lib. 39. Iudit̄ incuſantur à Senatu, quod ad-
uenarum, & populi ſuperſtitio[n]ibus non reſtant.
Liu. l. 25. Incuſati grauite[us] à Senatu ediles, triumuiriq[ue] ca-
pitales, quod non prohiberent: cum emouere eam multitudi-
nem eforo, ac diſtice[re] apparatus ſacrorum conati eſſent, haud
procul abſuit, quin violarentur. Vbi potentius iam eſſe iud
iūlum apparuit, quam vt minores per Magiſtratus ſedaretur. M.
Æmilio Pr. vribis negotium ab Senatu datum eſt, vt hi reſi-
gionibus populum liberaret. Is & in concione Senatus conſul-
tum recitauit, & dixit, vt quicunq[ue] libros vaticinos preſatio-

nesue, aut artem ſacrificandi conſcriptam haberet, eos libros
omnes literasq[ue] ad ſe ante Calendas Aprilis deferret: neu quis
in publico ſacroue loco nouo aut extero ritu ſacrificaret.
Videntur autem capitalium rerum executioni p[re]a-
fuſſe, ita Sal. in Catil. & Plaut. Amphyr.

§. 10. Duumuiri Perduellionis à Tullo creati, & Duumuiri
poſteſa crebro extra ordinem, de perduellione iudi- perduellio-
carunt. Labienus Tribunus plebis intermissum ma- niſ extra or
gistratum reſtituit. Quo iphiſ ſaſto, Cicero pro Ra- dinem lecti.
birio ad accuſatoris inuidiam vitetur. Porcia lex, in-
quit, libertatem ciuium lictori eripuit: Labienus homo po-
pularis, carnificis tradidit. C. Gracchus legem tulit, ne de ca-
pite ciuium R. iniuſſu veſtro iudicaretur: hic popularis à du-
umuiris, iniuſſu veſtro, non iudicari de cive Romano, ſed in-
dicta cauſa ciuem Romanum capit[us] condemnari coegit. Tu
mihi etiam legi Porcia, tu C. Gracchii, tu horum libertatis,
tu cuiusquam deniq[ue] hominis popularis mentionem facis, qui
non modo ſuppliciis iniuſſatis, ſed etiam verborum inaudita
crudelitate, violare libertatem huius populi, tentare mansue-
tudinem, commutare disciplinam conatus es?

Magnae autem dignitatis viros p[re]fuſſe his iudi- Magna au-
cij, ex iudicio Rabirij conſat, nam duumuiri tum toritatis
crant Iul. & L. Cæſars, à quibus damnatus ad popu- viri in ma-
lum prouocauit.

§. 11. Quæſtores rerum capitalium à populo con- §. 11. Quæſtores rerum capitalium à populo con-
ſtituebantur, qui quæſtores, vel queſtores partici- ſtigeantur, qui quæſtores partici-
dij nominabantur; Particida enim dicebantur, qui- queſtores
cunque hominem interemisſent. Legis Numæ ver- rerum ca-
ba fuit: Si quis hominem liberum dolo ſciens morti duit, p[er]italium.
parricida eſto.

De exilio iudicabant Quinqueuiri, vt Plinius te-
ſtatur, erant illi ex optimis Senatoribus lecti. Poſtea
ſtatutum eft, vt forte legerentur, ita Hon. & Theo-
dofius. Quod tamen alijs deinde legibus mutatum
eſt, cum fors non facile in tanto negoſio ſit admittenda.

§. 12. Praetor qui Constantinopoli dicebatur, Praetor po-
r[ec]t[er]iō[us] τῶν οἰκια[ρ]ων, quem ait Simocatta, τὰ θέμα- puli.
Τοῦ οἰκια[ρ]ων, iudicem thematis, tantum iudicandi
partes habuit, quemadmodum etiam Iuridicus Ale-
xandriæ. Iudicuſ porro Constantinopoli fieri ſole-
bant ad puteum ſacrum templi S. Sophiæ, vbi velum
tendebarunt. Plures fuſſe & βάται judges au[er]tor eſt
in Alexio Nicetas. Alii putant judges veli dictos, ꝑ
ad Imperatoris Cameram iudicarent. Velarij vero,
qui aſſiſtebant, & loca tribunalia tutabantur.

§. 13. Decemuiri Stlitibus iudicandis in iudicio
centumuirali erant, haſtam centumuiralem cog- Decemuiri
bant. Donatus putat ex centumuiris non fuſſe. Dio ſlitibus.
lib. 54. vocat τὰς δεκάδας, τὰς δέκα τῶν οἰκια[ρ]ων, τῶν
εἰς τὰς ἐκατόν ἀνδρε[us] καὶ ληρογρυ[ph]ων. Sueton. in Octa- Centumui-
ri. uio ait interalia conſtituſe Augustus, vt centumuirale
haſtam, quam queſtura funti ſuſteuerant legere, de-
cemuirale cogerent. Decemuirale itaque & centumuirale
iudicium idem omnino fuit. Lauius Torrentius
in eum Suetonii locum. Pomponius libr. II. De ori-
gine Iuri, decemuiris litibus iudicandis, qui haſte praefent.
Centumuirali, eodem ſerme tempore conſtitutoſ tradit, quo
prator peregrinus primum factus eſt; quoq[ue] triumuiri mone-
tales & capiteſ: circa annum D XI. ab V. C. An igitur Decemuiri
alios creauit Augustus? quod ego ſane non existimo. iſdem e- ex centum-
nim fuere, & quidem (ni fallor) ex corpore centumuirorum, uiris ſuſtre.
quangam alios conuocandivis habebant. Auguſto enim
prioris fuſſe, non ſolum Pomponius euincit auctoritas, ſed ipſa
nominiſcribendratio: cum hodieq[ue] extenſa antiqua marmo-
ra, in quibus X. vii ſtitib[us] IUDICANDIS ſcribitur:
vi ſlocum, & ſlatum, & ſtriatum, dicebant veteres. Con-
tigerat autem medio tempore, vt queſtura afuncti eorum mu-
neri p[re]ſicerentur: quod Augustus abrogauit.

Dio lib. 54. Ideo prius abſente Auguſto decretum fuerat,
vt XX. vii ex equitibus creaſtentur. Vnde nemo eorum in

Senatum electus erat nullo gesto magistratus, qui in Senatum aditum praebet. XX. illi viri sunt ex XXVI. viris, tres scilicet viri capitales, Tres viri monetales, Quatuor viri viatorum in urbe curatores, vel Decemviri litibus iudicandis, que forte à Centumviris indicanda sunt. Duo enim viarum extra urbem Curatores, & Quatuor in Campania misi sublatierant.

Transcribenda haec arbitratu ssum, quia candem ferè judiciorum rationem video Rebū publicis plerisque placuisse. Decemviri creabantur singulis annis. Quotannis viri viginti sex creabantur, qui deinde munia sua distribuebant, ut essent Triumviri capitales, monetales, Quatuor viri curatores viarum, decemviri litibus iudicandis, duumviri viarum extra urbem, quatuor viri in Campania Præfecturas mittebant. Ex Senatu sumebantur, & initium honorum erat; Augustus viginti viros creauit sex posterioribus omissis, & ex equitibus sumptus, ut Dio libr. 54. Sed tamen etiam ad Senatorum liberos redditum constat. Nam apud Tacitum ann. 3. Tiberius à patribus petit, ut Nero Germanici filius munere capessendi viginti viros soluat. Ad Principum igitur filios ea quoq; functio pertinebat.

Iudices in prouincia rationem reddunt.

§. 14. Hoc quoque sapientissime cautum est, ut iudices in prouincia rationem reddant. Iudices quinquaginta dies in prouincia maneant c. 1. tit. 49. Nemo ex viris clarissimis Praefidibus Prouinciarum vel consularibus aut correctoribus, vel qui administrationis majoris insulas meruerint, id est, viri spectabiles, Proconsules, aut Praefectus augustalis, aut Comes Orientis, aut cuiuslibet tractus vicarius, aut quicunque Dux vel Comes ciuiuslibet militi vel diuinarii. Comes domorum, postquam sibi successum fuerit, audiat excedere de locis, quos rexisse noscitur, antequā 50. dierum constitutus numerus finitur. Sed per id tempus Praefides quidem & consulares, nec non correctores in metropoli, spectabiles vero iudices tam ciuiles, quam militares in ciuitatibus administratae, & eos illustrioribus publice, non domi, vel intra sacra confactos terminos, vel regiones aut potentes donos latantes, sed in celeberrima locis ante omnium, quos nuper gubernauerant, ora versentur: ut pateat omnibus facultas libera super furtis aut criminibus querimoniam commouendi: ita ut ab omni defensu iniuria prouisione post eum administrantis, ac periculo officii, nec minus curialium & defensoris ciuitatis, iuratoria, tantum cautioni commissus, postquam fuerit in querimoniam denocatus, pulsare volentibus (ut dictum est) pro legum ratiōne respondeat. Nec villam ante prefinitum tempus de prouincia descendendi excusationem etribuat, vel divina vocis copia, vel codicilli alterius administrationis oblati, vel præceptum amplissima tua sedis, ut alterius prouincie moderatoris rices obtineat, aut præceptum prefatae, vel alterius ciuilis vel militaris ciuiuscum, potestatis, ut quamcumque sollicititudinem publicam gerat, aut exhibeatur, aut deducatur, aut postremo ciuiuslibet artis astutia, ciuiuscumque occasione excoxitata calliditas excludatur, ut modis omnibus, qua pro vniuersarum prouinciarum salute sancimus sortiantur effectum. Quod si quis remeritate punienda saluberrimam legem circumscribendam vel violandan crediderit, licet & maiestatis reus non immerto iudicetur, attamen 50. librarum auri multam publicis calculis inferre cogetur: Simili pena plectendo eo, qui post eum administratione suscepit minime eum curauerit, honeste retinendum, aut super eius fuga protinus referendum.

Qui iudices esse nō possunt, & muti, surdi, impuberes, surdum & mutum Principem, cum per literas satis causam intelligere possit, & scripto sententiam judicare, non prohiberem iudicandi potestate, nisi cum quædam voce exponenda sunt. Parentes nostri judicem absq; infamia esse voluerunt, itaq; Senatu motum, nisi vel restitutum, vel elapsio tempore condemnationis judicare veteruerunt. l. cum prætor. §. penult. de judic. P. Aurealex Ciceronis est, *Hominibus turpiudicio damnatis in perpetuum, neq; vilum ad honorem, negare in curiam aditus est.* Si quis igitur accepta pecunia testimoniū dixit, vel denunciavit, vel judicauit, vel judicio supersedit, vinxit aut non vinxit aliquem,

huic portae dignitatis clauduntur. I. Si quis prelio non vitæ commendatione ad honores venit. Postulatus criminis non potest eo anno honores adipisci, nisi se purgauerit, non amittit tamen quos habet, q; inauditus dannari non debet. Vtiti sunt olim mercatores, praesertim rerum vilium, quod ex parte probandum, sed non in vniuersum alibi ostendi. Copiosi enim negotiatores & honesti cum laude regunt multas & magnas ciuitates.

§. 16. Valde tamen lugendum esse, docet Tolos. l. 47. Syntac. c. 10. eos, qui pecunias vñiueri, fallacie, circumuentiū, congregauerint, Rerump. & dignitatum mercari officia, ex quibus iterum lucro assueti misera cum subditorum industria negotientur. Quod si priſci Romani admisissent non mirarentur tantopere, quod Varro ex Macellaria patris taberna ad consulatum confenderit, & largitione sordidissima duodecim fasces & dictaturam consequitur fuerit. Quod Titius Aſidius partis exigua Asia ante publicanus, poſtea proconsularē cū imperio dignitatē Asia obtinuerit: & Pub. Rutilius, qui ante publicanus operam dederat in Sicilia: Siculis vniuersis leges dederit consul effectus. Præcipua conditio judicis est, ut sit peritus caſarum, de quib; judicaret, de quā scientia dixi l. 4. Alia diuerſis legibus est agitata conditio, ne quis magistratum gereret, aut judicaret in prouincia, in qua oriundus esſet, de qua re sunt leges Romanorum non consentaneæ Reip. ipsorum, cum Romæ judicarent tantummodo Romani; aliquando idem vistum est Francis, ut legem of alienigenis judicibus Philippus Pulcher, & Carolus V. ferrent. Dicitur & vſitatum esse in Castellæ regno; nam de vrbib; Italia supra dixi. Viros tamen bonos pferendos puto, alioq; & Reges pegrinos & Principes easdem ob causas ad optarent, q; in sua Repub. Deus improbavit, qui vetat alium Regem constitui, qui non sit frater.

§. 17. Iudicium in Galliā rationem eruditissime descriptis Consultis. Tolos. lib. 47. c. 33. in hunc mod. In Gallia, quia diuersum sermonis idioma est, & diuersi regnū Reip. modus, Rectoriis prouinciarum exemplo Romanorum omnino non vñiuerit, ex parte quamvis cum Romanis consentiamus. In ea iuridictiones & potestates ex nutu & Principiis voluntate distinguuntur. Sunt tempore belli maxime Rectores prouinciarū, quos dicimus, Gouverneurs du pays: qualis Gubernator noster Teclot sagum, aliis Aquitanie, Picardia, & similes, quipro Proconsul existunt. Quidam & Legati cū potestate regia vicarii Regis, quos vocant etiam Viros, quorum potestas Praefectis Praetorianis comparari potest. Eſi non difficiat Rectores vel Gubernatores etiam vires Regis agere in militarib; causis, & in prouinciis sibi commisitis. Magna olim erat horum autoritas: concedebant n. veniam & abolitionē criminis, nundinas & mercatus nobilitabant, legitimabant se restituere natib; aquocabant & iudicib; ordinarii causas ad se. Quia tamen omnia postea adempta, & restituta regia soli potestati, editio Ludouici XII. Hodie Rector Delphinatus omnia officia concedit, pluraq; potest: exceptis Curia suprema Parlamenti officiis, & indulgentiis seu veniis criminum. Faluntur qui putant vicarium generalē Regis, quem vocamus Lieutenant general pour sa Majesté. Proconsul, similem dici. Nam melius hic, qui vices agit in vniuersis prouinciis Galliarū, diceretur Magister militum, qualis sub dictatore: vel Praefectus Praetorio sub Imp. vel tempore præfcorum Regum Francorum, Meier vel Magister domus: ex cuius autoritate tota militarē opera regeretur, qui secundus post Regem in ea potestate, maior Proconsul & Gubernatoribus, Praefidibus prouinciarum. Et certe hoc etiam munus vix conceditur, nec non concedi debet alii, quam Principis fratri, vel filio, vel ei qui designatus est successor imperii. Periculum n. est, ne qui hac inuestitur dignitate, electus dominandi dulcedine, & quia ī omni manu militari armatum se videt, inuidat principatū eius, cuius vicariatum gerit: saltem ita olim contigit, quando Meieri & domus Francie maiores vñparunt imperium. Est itaq; iste Vicarius Regis generalis maior, qui etiam sub se alios habet. Gallia Polenachos, quos vocant Mareschaux, syllabis priorib; Polemarchi decessis. Subduntur & illi gubernatores prouinciarum, qui &

Index cas-
sorum fa-
rum si pe-
rius.

Peregrinus
iudex non
est proban-
dus.

Galliarum
varii iudi-
ces.

Locum tt-
nens Gene-
ralis in
Gallia.

Eubopr
fidi.

habent alios sub se, veluti Toparchae, i.e. certorum locorum gubernatores: qui interdum preter morem antequam Senarchis & Baillius additi sunt, & interdum cum seneschallus, & gubernatores in seneschallia adduntur, & regant secundum Principis voluntatem. Verum senarchi sunt legitimi Toparche, & antiquiores isti singularib. gubernatoribus additum sunt. Sunt n. senarchi velutii proprii & naturales locorum gubernatores, non tantum paludatis, sed etiam rogaris gubernatoribus adscribendi. Et etiam Philippus VI. cognomento Valefus eos nominauerit in Conf. an. 1344. Rectores prouinciarum: dum ait, tempore appellatonum agitandarum in diebus ordinariis sua seneschallia eos in Parlamento interesse debere, (vt, inquit, apparet) posse de ipsorum gestu, vita, & morib. & quo modo per ipsos digne regantur prouincie eis tradita sub eorum regimine, &c.) Militari namq. opera & iurisdictione sibi commissos regunt: duces nobilium tempore belli sua Toparchie sunt, & banum & heribannum sub illis solis pugnat ducibus. Et ex Conf. Henrici II. diei 9. Febr. 1547. art. 3. Si modo ipsi Toparche militia regenda & ducatu idonei sint. Nam illis non idoneis ex nobilib. Toparchie eligitur unus ex Rectoris prouinciae decreto, si Rector sit: sin minus, per delegatum ea de causa per Principem in locu Seneschalli qui ordines tempore militie Toparchie ducat. Eaq. de causa vidi aliquando conqueri Cadurci strenuum certe toparchum seu Seneschachum, quod suisset Prefectus singularis a Principi in sua Toparchia Gubernator, tanquam putans sibi id dedecori esse, cuius controvicia causa etiam in varia scindit cives sententias & similitates, vt verear, ne quid inde grauius postea ortum fuerit. Senarchia vel Seneschachia quia vulgar nomine Seneschallia & Bailliu dicimus, inde & Seneschall & Bailliu, pro Toparcha & Prefecto declinationem nominis habent ab una significacione. Siquidem Senarchia dicta videtur ex compositione nominis Latinis & Gracis, scilicet senum Principatus: Ex Senarchus, sive Seneschachus, qui hunc concilio senum prefectus est. Vel si malimus integrum compositionem diictionibus gracis constare, Coenarchiam dicimus ex graco roudi & grecia, i.e. communis Principatus, vt Periorum obseruant. & Canariorum Princeps eius administrationis dicitur. Potes dici a German. idionate Seneschalicia, a verbo Secken & Schalk, indagatio & perquisitio, seu censura hominis pesimi, & veteratoris, ep in ea sede de iudicis agatur maximum virorum iniquorum. Quidam etiam dicunt verius verbum sensu significare, & scilicet prefectus: atq. dicunt inde seneschalcos institue prefectos, sed diminuere id dicit Lupanus. Dicitur & Bailliu, quasi bona, i.e. consilium. Noluit n. Princeps omnino ciuitates praesclaras as solis Toparchie committire sine consilio prudentium virorum, qui eis assident, sciri & iuridico Alexandria, Sederus, teste Spart. in eius vita adiecit ordinem Deuironum. Praefides certe prouincia iuridici isti non possunt dici, quia nec vni prouincia proficiuntur, & plures in eadem prouincia sunt Seneschalli: vt in Aquitania plures apud Tectosages, plures & alibi similiter, scilicet nec potestas Praefidis illis conuenit: nam ab illis provocatur, a Praefidis, nequaquam. Extat & Conf. Car. VI. cognomine Pii, anni Dom. 1138. quaprohibentur alia nomina quam vulgata, & prepositi. Sic n. statuit (Nullius seneschallie, Bailliu aut alterius iudicatur & regimur volumus gubernari, vel alio nomine praterquam Seneschalli, Bailliu, vel prepositi: sicut antiquitus fecerit concessu.) Itaq. prouincias sunt in Gallia, in haec prouincias etiam locorum, vt facilius res tum ciuiles tum militares regerentur: quemadmodum & Plin. l. 5. c. 9. refert Thebaidem in Asia dividit in prefecturas oppidorum, quas nomos dixerunt. Fidem facit, & senachorum institutio primaria exigebat, vt per seipso suum munus exequentur, nego, vicarii vicecentur, aut Subprefectis, nisi ob granem & necessariam absentiam, ex Conf. Car. VII art. 86. In Conf. Philip. Pulchri, 1302. Art. 1. tubetur Conf. Car. VI. anni 1388. & alio plurib. Constitut. vt ipsi sint assidui, seu vt dicunt, residentes in prefectura: quemadmodum alias statim curias principatibus & inferioribus necessitas assiduitatis & residentia imposta est a Principe penditib. dieb. iuridicis, Senatoribus etiam & Praefidibus Senatus. Extat, Conf. Constitutio Francisci I. Sur la residence des officiers, conseillers, Presidents, Baillifs, &c. Et Conf. anni 1539. art. 129. Et Conf. Car. VIII.

art. 3. & 77. Car. VII. art. 2. Laud. XII. art. 23. & 25. Quinimmo nec ex Principi consilio possunt esse, vt absint pendentie prefectura, ex Conf. Car. VI. an. 1388. Sunt senarchia iudices maiores & minores seu Subprefecti aliquando, si tractus iurisdictionis paulo latior sit, & si populus locus sit, vocat Lieutenantans & sieges Seneschallia. Sed Subprefecti a Principe non a Seneschacho instituntur & praeduntur, nec delegati, sed ordinarii iudices sunt: sub dictio ramen & potestate eiusdem Senarchi. Et ideo indicta eorum nomine senarchi preferuntur. & negotia eodem nomine expediuntur: quamvis ipse per seipsu non iudicet. Nam iudices illi additi in hac parte operam pstant, ipse a nomine & potestate sua iudicia autorat & tuerit, & executioni mandari iubet. Et ideo placuit Ludov. XII. art. 48. sua constitutionis, ne aliis Prefectura vel Subprefectura regende iudiciorum Senarchia presciantur, quam qui gradum Prolyratus seu licentiatu, vel doctoratus in aliqua famosa universitate adepti fuerint. Prohibitum aliquando, ne iuridicus quis patria sua fieret a Philip. Pulchro, & a Carol. V. vt olim in l. si de off. rect. provin. C. apud Rom. sunt & Conf. Regum, qua Examens statuant de qualitate prescientiorum & de examine illorum, & di officiales aliorum officialium, vt constitutio Henr. II. an. 1547 & 1548. Omitto etiam, forsitan quia abiit in disuetudinem constitutio nem vetantem mercari vel emere officia, cuiuscunq. curia maior vel minoris regi. Caroli VIII. art. 68. que publicata ann. 1463, cui alia confinit Lud. XII. art. 40. De quibus notio sit, senarchis & curiis illorum, satie liquere arbitror ex Regu vulgaribus constitutionibus, eam effrerem Domanii Regis, Iulii nobilium, dationis tutorum, vel curatorum, de conferuacione vel cura edium sacrarum, vt sartae recteves sint, vt q. prisa legitorum criminum illorum examinatio, si agatur de lesa aut immunita maiestate, de fide publica violata, de vi armata, de feudorum adnouatione tradenda per vasallos Regi, de executio nib. obligationum factis virtute cuiusq. sigilli secundam consuetudinem. Et proclamationes armorum faciunt: nisi in terris Baronum & aliorum habentium hanc iurisdictionem. De pontium, itinerum, murorum refectionib. statuant, si proprii Magistratus sint negligentes: de sacerdotiorum querimonia, dominii res, quo olim prima actione seu in priuata instantia in Parlamento tractabantur, vt ait Imbertus l. 1. Inst. Forens. §. porro, nunc etiam pertractant. Cognoscunt & de aliis quorum iurisdictione illis concessa est, de quib. stylis & constitutiones satis admonent predictorum Regum, & Francis. V. 16. Apr. 1537. art. 3. 4. 5. 6. 7. &c. Seneschachi, antequam possessionem nanciscatur prefectus, coguntur iurare in verbis cocepta sacramenti hac de administratione constituti in curia suprema Parlamenti, ad quam ex eorum iuridicibus provocatio est, se ius Regis conservatores & Domanii, suum cuiq. sine discriminis personarum reddituros, dona munera, nec xenia, immo nec edulria a sibi commissis accepturos, nego, vxores, famulosve aut comites accipere passuros, non subditos operarios, id ipsum suos iudices efficeretur curatos. Et proinde dum statis dieb. anni cause provocatio ordinaria cuiusq. Senarchie agitantur in Parlamento, reddant, ad quod ab illis provocatio est, singulis Toparchie in causis suis Bailliu interesse auditorio debent, redditur gestorū, si opus sit, rationem, & vi inibi trium viros regios moneant & instruant de iurib. regis & Domanii seu senarchie, & de abusib. officiariorū regiorum, vt q. current negotiorum gestorum, & qua appellacione agitantur ex sua Toparchia ac tamen pfectri, aliaq. similia gerant, que prescrivit Carolus VI. an. 1388. & Carol. VII. 1453. Senarchie aliquando non habuerunt officium perpetuum seu administrationem perpetuam, non iuridici illorum semper perpetui, vt nego, alii officiarii in Gallia, & ideo pendente administratione vel officio non livebat eis, vt liqueat ex Constitutionibus predictorum proxime Regum & aliorum, emere, contrahere, vel vxorem ducere, vel beneficium Ecclesiasticum asequi sine licentia Principis, pro se vel pro suis habere vel impetrare exemplo administrantium prouinciarum Romanorum vel officia prouincialia, non inveniunt accipere supra viginti libras. Erantque conuentus illorum iuridici non statit, vt nunc, sed per Toparchiam in locis prestantioribus indicti vocabant assises, id est, Sessiones: Vnde Sieges. Quare & exemplo Romanorum Magistratum ex Constitutione Caroli Sexti

Quinquaginta ma-
gent in pro-
uincia.

Nunc alii
iudices co-
stituti sunt.

Viguerii.
Vergobreti.

post depositam administrationem senarchia & iudicature per quinquaginta dies in Senarchia tenebantur residere, ut iuri flarent, & responderent coram Successoribus, libellis, petitio- nibus, conquestionibus aduersus illos propositis summarie, & de plano iudicandis. Ceterum quemadmodum cognitiones Senarchorum Curia, suprema examini appellationis causa subiiciuntur: sic & iudices quidam ordinarii sunt, à quibus prouocatio ad Senarchiam defertur. Et nouit quelibet Senarchia suis sibi hac de causas finis. Sun & cum his in quibusdam cuitatibus vicarii, quois Viguerios Tholosse & alii dicimus, quorum iurisdictione aliquando suppressa reuixit. Vigueriu in quibusdam cum Decurionibus & Seneschallo concurrit, Index tamen ordinarius est, minimarumq; causarum & minimorum criminum. Ut ridicule lepsi sint, qui putant Vi- guerios dici, quasi Vergobretos. Erat enim Vergobretus maior & regie propemodum autoritatis apud Hedios, autore tulio Casare, & quo maxime Viguerius. Arbitror autem, quantum dilatent philaetaria Vigueriu, Viguerios dictos esse, vel à nomine composito Vices gerentes, ut dicimus idiomatici communi (Vichancelier, Viroy, Vigerand.) pro Vicecancelario, pro Vicario Regis, & pro Vices gerente aliquius, Et Viguerium pro Vicario accipendum Seneschalli: Si me moneret constitutus Philippi Quartidi dicti pulchri Anni 1302. dumat (Volumus insuper & ordinamus, quod nullus Seneschallus, Bailliu aut index quicunq; habeat praeponitum Viguerium seu iudicem, qui eidem consanguinitatis, affinitatis, vel naturae vinculo teneatur, ne persona predicta in causis, que ad ipsos per appellationes peruenire debeant, minus fideliter iudicent) Alicubiisti Viguerii se dicunt exornatos custodia arcium, unde arcium loci dicuntur custodes, Castellani & Siggili interdum & Prepositi, Preuostos. Et idcirco iurisdictione illorum secundum definitum à Regibus, & Seneschallis na- turam distinguenda est. Cognoscunt ut plerique de tutelis non nobilium, de suspectis tutoribus & curatoribus, de anno- ne profligatione, de abusibus cauponum, hospitum, pisto- rum, lanionum, Pharmacoporum, popolarum, & negotiatorum intra urbem seu statim iurisdictionem, de pactio- nibus, & obligationibus sub sigilli certi rigore transactis, de aliis criminibus quoque iniuriarum, iniacionum, nisi vel contraria prohibeat iurisdictione, vel consuetudo, qua in po- testate forensi consideranda alias monui, ne transgrediantur terminos, quos Patres & maiores eorum posuerunt & obser- uarunt.

Locum te-
Preses pre-
fidentialis.

Sunt & nouissimi temporibus Senarchis additi Subpre- nentes Sene feci paludati, quos vocant Lieutenans de Seneschaux de robe, alicubi, & qui latronum grassantium prehensiones & iudicia exequenterentur: quales prepositi Marechalchorum vel Subprefecti fuerunt, sed dicti nomine Vice-sene- schorum, Vice-senechaux, proprie Latruncularum. Sic enim variatio temporum mutauit nominarem, auxit, & minuit iurisdictiones Prefectorum ex nutu & arbitrio Regis pro necessitate provincialium. Et ita etiam Prefecti pro- uinciarum loci facti perpetui Senarchi, & iudices illorum togati aucti, & perpetua vñaz seu Concilia, eaque statu & iudicis officia cum titulo à Principe concessis, qui pro Senarchis ipsis iudicarent, sportulasq; recipient, manu ar- mata Senarchis concessa. Addita etiam prerogativa istis consilio, iurisdictiones rerum omnium ciuilium, ex ceptis do- minialibus Principis de aqua, & nemoribus eiusdem statuendi diffinitive, sine prouocatione ducentarum quinquagintarum librarum Turonensem, & quingentarum, quarum execu- tionem non obstante prouocatione, sine praedictio tamen illius possent profequi, ut habetur in Constitutione Henrici Se- cundimenis Martii 1551. ubi de origine illorum. Fuit ali- quando & summa iurisdictionis ampliata, cum primum no- nius Magistratus creatus est, dictus Preses Presidialis: nem- pe Magistratus in eo consilio Toparchico, primus, qui preside- ret Presidibus suis iudicibus introductus: non quidem pro- uincia, hoc enim falsissimum est, & temere Presidus prouinciarum nomen & purpuram quidam sibi arrogans hoc falso pre- textu. Neque Rex eos nominat Presides Provincie, sed Pres- ides & Presidiales: Iam enim Presidiales scilicet iudices &

Consiliarii dicuntur & dicebantur olim, qui presidebant ce- teris Seneschallia sedib. Nam fere singula Seneschallia habent duas vel plures eiusdem Senarchi in diversis locis classes, sed vna sicut electa p̄ & ante alias sedes, quā alii presit, appella- tiones aliarum terminando: Vnde qui in illa sede, quā principia inter alias est, constituantur, iudices presidiales dicti sunt, & in quantum de appellationibus iudicant sediūm inferiorum; Et iidem quoque dicti ordinarii in quantum de sibi subditis & sue iurisdictioni, in prima actione extra causam editi, quo prouocatio interdictum iudicant. Quar- reidem iudices & ordinarii in causis extra editum & Presidiales & Superiores dicuntur in causis edito permisit huic iurisdictioni. Et proinde Preses Presidiales statutum inibi, non ut prouincia presideat, nam ne presidiales ipsi iudices, neque Seneschallii ipsi prouinciam habent, sed partem prouincie, seu diaecsis: at potius, ut Presidiales p̄fite, & absente Seneschallo proficiat in curia sibi commissa, ut pro- be ex iure omnia à iudicibus gerantur, praeedit hunc honore veluti suum Vicarium ipse Senarchus: Preses vero prouincie Romanorum nullum superiore habebat in sua prouincia, & primus erat post Principem. Presidare autem & iudicis maiori hunc oportere sat nomen & officium indicat, quamvis viderint hac dere controvenerit, sed hac instior sine affectu est sententia. Neque etiam aequum est, ut qui caput constituitur consilii, membrum quod subiicitur sequatur: quamvis repugnet misera Magistratum quorundam ipsius seculi ambitio. Itaque aucta curia novo Magis- tratu, & quadammodo Senarcho togato iurisdictione Presidialis crevit, in his que refert Rebus in primo tomo Constitutionum regiarum tit. 12. art. 11. Veruntamen quia postea im- minutia maxime videbatur Senatum inde authoritas ad suam rediit originem ex edito Caroli Noni Molinenibus habito 1566. artic. 15. & Parisiis mensē Martio 1568. & fuerunt, qui existimareunt hoc munus, hancque nimiam iurisdictionem superfluum, ubi Parlamentorum tot nempe septem adsum supremis Curie: Cum Magistratum multiplicatio vi- Magistra- deat litigandi occasio, ut aint. Vix enim possunt assue- tuum mul- scere gravitati Senatoria, qui in ordinariis & primis actioni- bus coguntur pragmaticis & vitoribus negotis consenserent. Ego tamen in his non immorabor, audiuit namque in Comi- gandi. tatis Aureliacensisbus, & Blesensisbus, & alibi subditorum hac de re libellos Princeps statuet, ut opinor, quod e Republica, & ad salutem populi sibi à Deo commissi videbitur, parcerque orario, quod tot salariis geminatorum officiorum penè ex- bauritur. Scit enim melius paucis bonis Rempublicam re- gni, quam plurimi malis, quorum forsitan maior pars potius proprio lucro quam Reipublica saluti studet. Intelligit namque forum ita sancte, ut iustitia & Dei sedem tractari ope- rante, ut non præda petenda sit inde, vnde prædatores & latro- nes supplicium debitum Maleficis accepturi sunt. Sed hec hactenus de Magistribus prouincialibus Gallicis dicta sunt. Omitto plura de Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baro- nibus, Castellani, & aliis Iuridicis Dominis locorum: quod iam de illis dixerimus in feidis libr. 6. Syntagma. huius cap. 7. 8. 9. 10. 11.

§. 18. Sunt non dissimilia Romanis licet varie diuersa iudicia, & qui illis præsident. Hinc Bailliu, Castellani, Präpositi, auditores Castelleti, Curia Präsidiales, iudices & consules mercatorum, inqui- sitores, Majores, Schabini, Secretarij mandatorum, Secretarij domus Franciæ, seu Cancelleriae. Aurea est constitutio nouellæ de iudicibus sine suffragio creandis, quæ omnes Republicas ita instruit, ut si quæpiam sequatur de justitia optime sibi prospœcta sit. Quod multi optarunt, pauci perferunt. Sed Nouellam audiamus, Nouell. 8. Coll. 2. tit. 2. in præfat. Cogitatio igitur nobis facta est, quod agentes o- mnia quicunq; in nostris prouinciis sunt, uno actu communis ad meliora migraremus. Hoc enim omnino euenturum credi- Egregianus, si præfides gentium quicunq; ciuiles administrationis situatio prouinciarum habent, puris procurenus vti manus, & ab præfidum, omni abstinerre acceptione: pro illis solis contentos eis, quæ à fisco dantur,

gine precio dantur, quod non aliter sit, nisi ipsi cingula sine mercede percipiant, nihil omnino dantes, nec occasione suffragiorum, neq; is qui cingula habent, nec aliū omnium vili. Consideravimus enim quia licet questus immodicus immittitur imperio, at tamen nostri subiecti incrementum maximum percipient, si indemes a iudicibus conseruentur: & imperium & fiscus abundabit viens subiectis locupletibus: & vno hoc introducto ordine, plurima rerum & innuera erit vberitas. An certe non omnibus manifestum est, quoniam qui aurum dat, & ita administrationem emit: non dat hoc solum quantum occasione adiuuentum est suffragiorum, sed & aliud extrinsecus addit amplius occasione commodi administrationem aut dantib, aut spōndentibus? & sic vno principio illicito dato plurima necessitate est manus circumire eum, qui donationem facit: & hoc non de suo forte præbere, sed mutuatum, & vt mutuare posse damnificatum & computare apud se, quia conuenit eum tantum ex prouincia percipere, quantum liberet ei quidem debita sortes & vſuras & damna pro ipso mutuo: computabit a. & in medio expensas largiores, iam & iudicis, & qui circa ipsum sunt conuenientes: & quandam etiam subimet recondet questum in tempore sequenti, in quo forte non administrabit. Quapropter eius q; ab eo datum est, triplum, magis autem si portet verius dici, decuplum erit, quod a subiectis nostris exigitur: & ex hoc etiam fiscus immittitur. Nam ea qua oportebat in fiscum inferri, eo quod administrationem haberet puris vrientem mansibus: hoc ad propriam utilitatem redigunt, qui administrationem haberet, & inopem faciens nobis collatorem, inopem ipsius, que per ipsum agitur, nobis reputat: & quanta impie talia sunt, ad horum furorum merito relata occasionem! Administrations namq; habentes prouinciales ad hanc acceptiōem reficiētes multos rerum dimittunt, vendentes eis delictum: plurimos a. innoxiorum condemnant, vi noxiis praestent, & hoc non solum in pecuniaris causis agitur, sed & in criminalib, vbi de anima est periculum, fugiq; sunt ex punitis, & confluant hac omnes ingemiscentes. Sacerdotes & curiales & officiales & possessores, & populi & agricole iudicium farta merito & iniustitias accusantes, & hec non sunt sola, sed etiam ciuitatum seditiones, & publice turbe plorant, pecunia causa sunt atq; sedantur, & omnino una quadam est hac omnium occasio malorum: & accipere suffragium a iudicibus totius nequitia est principium & terminus. Est quoq; hoc sacrorum eloquiorum mirabile, & verum, q; auaritia omnium sit mater malorum, maxime quando non priuatorum, sed iudicium inheret animabus. Quis n. si ne pericolo non suretur, quis non latrocinabitur sine reatu ad administrationem reficiēt: Illum namq; videns omnia auro rendentem, & praesumens, quia quicquid erigit illicitum hoc pecunias dando redimet, hinc homicidium & adulterium, & iniustias & vulnera & raptus virginum, & commerciorum confusio, & contemptus legum & iudicium, omnib. hac venalia proposita esse putantib, tanquam aliquot vilium mancipiorū. Sed neq; sufficiunt considerare & expōnere, quanta ex furto prouincialium iudicium fuit pesimā: nullo eos praesumere cum fiducia redargueret, cum illi repente se emisit cingula prouincient, & c. l. Hec omnia apud nos cogitantur, & hic quoq; partipem consilij sumentes eam, q; à Deo data est nobis reverendissimam coniugem, & tua cel studini causam communicantes, & qdām etiam à tuo sumentes consilio, ad hanc sacram venimus legem: per quam sancimus, neq; consulariam villam, neq; hanc vocatam vicariam, neq; comitem Orientis neq; aliam quamlibet administrationem, neq; consularem, neq; presidalem (quam consulariis & correicias vocant) quarum expressum meminit subiecta huic S. legi nostra descriptio, quasq; solas sub hac lege ducimus dare aliquip suffragium; neq; pro administratione quamlibet donationem, neq; iudicis vili, neq; horum, q; circa administrationem sunt, alicui, neq; alterip occationem patrocinii: sed gratia sumere qdem administrationes: pauca v. præbere occasione eorum, que pro cingulis dantur, & chartis, nam subiectimus etiam descriptionem huius sacrae nostre legi declarantem qd competat vnamquamq; administrationē nostram præbere in sacro nostro laterculo, aut in foro tuae cel studinis occasione Codicillorum, aut præceptorum, unde & illud abbreviatum est, ne prester illi maximum damnum.

§. 19. Lites triennio definiendas Iustinianus dicit. (cap. 3, titul. 1. de judicij) nobis vsum est, ne lites fiant pene immortales, & vita hominam modum excedant: (cum criminales qdem causas iam nostra lex biennio concludit: & pecuniaria cause frequentiores sunt, & sepe ipsa materiam criminib. creare noscuntur) p̄sentem legem sup̄ his p̄ orbem terrarum nullis locorum vel temporum angustiis coactandā ponere. Censemus itaq; omnes lites sup̄ pecunias quantacunque quantitatib, siue super conditionib, siue super iure ciuitatum, siue priuatorum fuerint illatae, siue sup̄ possessione vel dominio, vel hypotheca, seu sup̄ seruitutib, vel p̄ alios qbusdam causis, p̄ qbus hominib. inter se litigandum est: (exceptis tantummodo causis, q; ad ius fiscale pertinent, vel que ad publicas reficiēt functiones) non vltra triennii metas post contestatam litem esē p̄trahendas: sed omnes iudices, siue in hac alma vrbe, siue in prouincia maiorem seu minorem peragant administrationem, siue in magistratib, positi, siue ex aula nostra dati, vel a nostris p̄cerib. delegati, non esse eis concedendum ulterius lites, quam trienniū spacio extenderē. Hoc n. iudiciale magis esse potestatis, nemo est q; ignorat, nam si ipsi noluerint, nullus tam tardax inuenitur, qui posset initio iudice licet pretulare. Et si qdē pars actoris cessauerit, quatenus multiplici dilatatione reus fatigetur, & triennii metas post litem contestatam iam p̄ è finem veniant, vt semestre tempus ei tantum superstet: licentia erit iudicii, p̄ executores negotii actorem requirent, parte fugiente ex vna, parte actoris absentiam incusante, & iudicib, omnimodo siuas aures bniusmodi questionib, referantibus & si p̄ tres vices fuerit hoc subsecutum 10. dierum spatio p̄ vnumquenq; introitum destinato, & ita nec pars actoris fuerit inuenta, & neḡ se, neq; p̄, procuratore instruclum puenerit: tunc iudicem negotii acti apud se confecta conspicere censemus. Et si quidem nihil sufficiens actitatum est: ex quo posset termino certa causa fieri. Omnes ex conjectura, volumus non solum partem fugientem ab obseruatiōne iudicis relaxare, sed etiam in omnes expensas, q; consueto differentiū modo circa lites expenduntur, eum condonare vera quantitate earum sacramento fugientis manifestanda, & omni cautela, quam sup̄ lite reus exposuit, reddenda: q; & si remanserit viribus evanescerit. Sin a. ex gestis apud se habitis, parte actoris minime inuenta, posset inueniri viam, qui manifestum ei fiat, quid statuendum sit, etiam absente actore, si eum meliore causam habere persperxit, p̄ eo ferre sententia non moratur, & presentem reum absenti actori condonare: expensis tantummodo litis, quas reus se legitime expendisse iurauerit, condemnatione excipiendis, quia hanc p̄nam actori & meliore causam habenti, ppter solam absentia contumaciā imponimus, nullo penitus ei regressu ad eandem litem conseruando. Sed actor contumax cadat omnino de lite, si reus absoluatur. Sin v. aliqua condemnatione contra reum p̄ absente actorē p̄feratur, quā forsan non sufficiēt si bipartauerit actor fugitivus: nullo modo iterum eandem litem resuscitare concedimus, & hec quidem p̄na actori fiat imposta. Sin autem reus absuerit & similis eius processit requisito, quemadmodum p̄ persona actoris diximus, etiam absente eo cremodicum contrahatur: & index (secundum quod veteribus legibus cautum est) ex vna parte cum omni subtilitate causam requirat, & si obnoxius fuerit inuentus, etiam contra absentem p̄mere condemnationem non cesseat, que ad effectum perducatur, & pres & facultates fugientis victori satisfiat: siue ipse index ex sua iurisdictione hoc facere potest, siue per relationem ad maiorem iudicem referatur, & ex eo legitima via contra res contumacis aperiat: nulla licentia ei vel alii personā eius solam prætentendi concedenda, contradicendi, cum in possessionem huiusmodi ex causa actor mittitur, nec si reuersus ipse fuerit, & voluerit fideliūssores dare, & possessionem recuperare, audiatur, in huiusmodi etenim casibus omnem ei contradictionem excludimus. At nunc vbiq; gentium multo dilutiū vivunt lites. Itaq; communī consensu toti judices constitūcti sunt, vt omnes vtererē semel absoluantur, & nouae cito decidantur, nunc enim multi litigant, quia litem superstitem reliqueros s̄ sperant.

§. 20. Summa est, vt iudicatarum rerū examen instituatur, olim vſitatum fuit, discussores dicebantur: amanda illi sunt;

Nihil magis Euro-
pan affli-
git, quam
litium im-
mortalitas.

Nalla lis pl
tra trien-
nium pro-
trahenda.

Illi pene nimiam potestatem habuerunt, & maximam peccandi licentiam. Mittebantur in prouincias, vt quocunque titulo res ad fiscum pertinentes exigerent, tractarent, rationes conficerent. Ius quidem est, vt *Quotiens cap. 10. r. 30.* in disceptatione *confiterit inique disputationem fuisse conjectam,* & *fidem facti non poterit approbare discipulus: ipse in eodem titulo, & in eodem modo ad solendum protinus virgatur, in quo alterum perperam fecerit debitorem.* Dat. Prid. Id. Martii Valentianio N. B. P. & Victore Conf. Sed tamen lege 4. eodem titulo, securitatem omnibus dare potest; Nemo fiat discipulus aliter, quam ex iustitione Principis specialiter discipuli faciente mentionem, non prefectorum iussu, non ex precepto alterius cuiusquam iudicis, non ciuilium operum vel pecuniarum frumenta comparanda destinatarum, vel portuum, vel eorum que impenduntur in aqua ductus murorum ue constructionem, vel ad vias sternendas, vel ad pontium & aggerum instructionem, sed neq; pecuniarum ad lauacra destinatarum, vel alio quocunq; modo ad ciuilium rationem pertinentium. At Princeps siue ex erario pecunias miserit ad manum vel alterius operis constructionem, siue ab alio reliquo ciuitatibus pecunias inuenierit, semel veletiam sepius, cum ei federit animo, mittat discipulorum, qui opus admetiatur, & rationes putes exacte, & ad seruat; ut si certe sumptu facili sunt iis, qui fecerint sacra securitas conficiatur, quia freti nullam ii postea, vel heredes eorum, aut honorum possessores quatenus patiantur. Valeat & ab discipulo post rationum disputationem emissa securitas, nec sacra apacha, nec alia qualibet cautione indigens. Discipuli itaque plena fides habetur, quo circ a nullo praeside, sed a solo Imperatore poterit legari.

Insignia iudicium. §. 21. Iudicum seu vt in Graeco Imperio vocati sunt τὰν δικαιοδότων insigne erat δικαιώματος, virga argentea inaurata, aut etiam ξύλον λεῖον, lignum laeve & politum. Verus consuetudo, vt non modo στρατιῶται essent, βασιλεῖς, sed etiam δικαστοί, judices, itaque & centumviri positā hastā judicia exercabant.

CAPUT XXIII.

Aliarum Rerum publicarum iudicia, Tribunalia.

Camera in dicium unde originē habeat.

§. 1. Imperij Romani non locus modo, sed leges etiam pleraq; mutatae sunt, vt plurimum in melius, alia enim veterum tempora alias leges requirunt, vt supra dictum de legibus. Anno Christi 1495. W ormatiae constitutum est iudicium Cameræ Augusta, qua vice sacrâ judicaret, ita habet constitutio. Primo iudicium Cameræ intrinserit judice summo, qui Princeps sit Ecclesiasticus, vel Sæcularis, vel Comes, vel Baro. His adjungendi sedecim judges, qui postea etiam Assessores dicuntur, eligendi illi ex natione Germanica, ex ipso Imperio, dimidia pars eorum docta, & Academicis honoribus ornata, dimidia ex Nobilitate sit, moribus integris honestisque, scientia prædicti omnes. Eorum iudicio omnes causa committuntur, si paria sint suffragia, supremi iudicis sententia prærogatiua habet. Si abesse iudicem contigerit, suo loco Comitem, vel Baronem, ex iudicibus ex consenu extoriorum constituer.

In locum Assessorum noui diliguntur in Principum conuentu. In locum iudicis a Cæsare datur Successor, atque ad proxima Comitia, si longius absit Cæsar, ipsi judges ex sece aliquem constituunt, qui vices teneat, donec in publico conuentu aliquis constitutatur.

Restitutum Verum aliquamdiu tribunal illud cessauit. Nam Anno 1500. iterum restitutum est, & decretum, vt

Nurnbergæ haberetur. Hoc etiam decretum, vt Comiti Bernardo ab Eberstein, aliis Comes aut Baro adjungeretur, vt esset, qui in causis Principum absente vel ægro judice præesse posset. Simul statutum, vt octo Assessorum & judicis sententia rata sit. Quin & illud prudenter ad suspicione uitandas adjunctum, ne Assessores domi sue procuratores, oratores, sollicitatorem habeant, neque in horum coniunctu ullus Assessor sit.

Ne vero in electione esse querela posset, Anno 1507. Cæsar duos, sex electores singulos, Circulifex constituerunt octo Assessores, ita Comitijs Constantiisbus decretum, in quibus etiam noui electi sunt Assessores.

His Carolus Quintus Anno 1521. W ormatiae addidit duos, vt iam octodecim essent Assessores. Simul etiam visitationem singulis annis constitutus. Alia Anno 1523. addita sunt. Deinde Anno 1527. ab usus sublati. Reformatio Anno 1532. confirmata, & emendata, ordo visitationis constitutus. Simul institutum, vt sententia latæ examinentur, & judices iudicentur. Visitatio vero notissima fuit Anno 1533, in qua multi abusus emendati, multa egregie constituta sunt; Annis deinde sequentibus ob religiōnum discordias plura incommoda exorta sunt, de quibus Anno 1544. actum est, sed dissentientibus ordinibus iterum Annum 1546. ea res tenuit. Anno vero 1551. decem extraordinarios Assessores ad veteres lites terminandas lege additos, qui biennio, aut etiam triennio, si litium multitudine id requireret, iudicarent, in aliud biennium confirmarunt. Anno 1557. iterum extraordinarii sedecim constituti sunt Assessores. Anno 1566. multa grauamina sublata, ob causarum vero multitudinem eodem anno viginti quatuor Assessoreb. ordinariis adiunguntur alii octodecim ordinarii, vt in vniuersi quadraginta duo fuerint. Anno 1570. iterum sex noui additi sunt Assessores, idque in sexennio, Cæsar etiam Comitem vel Baronem alium addendum censuit, vt tum fuerint 48. Assessores non annumerato Comite.

Nec minor in rebus, & modo procedendi facta est in eo tribunali mutatio, singulis enim Comitiis, & visitationibus ab experientia longa, visuque iam eis res deuenit, vt addi nihil posse videatur, nisi quod verutissimum litiū multitudine indecis maneat, & iudicaturum exercitio potentiā partium impeditur. Contra que in commoda præclarè multa sunt Anno 1600. constituta. Arque hæc de Magistratu judiciali, qui est in Germania, vt in sententiis editis Augusti nomine & sigillo. Quod si quispiam etiam Aduocatorum, Procuratorum, aliorumque officia, ordinem, legesque considereret, necessario fatebitur in nullo vnuquam regno tam perfectam iudiciorum rationem fuisse. Sed vt dixi iudicorum exercitio suspenditur in potentibus.

§. 2. Neque tamen hæc forma Iudicij imperialis, Assessorumque sine prisco exemplo, Imo ne quidem Græcis defuit. Aristoteles libro 2. Politicor. λαμπεῖν τὸν ταχέον τρόπον τοῦ ἀρχεων, καὶ πολέμους Χρονίον ἐκάθετος εἰς τὸν βασιλεῖαν. Capiunt & Assessores tam Archon, quam Polemarchus duos vterq; quos volunt. Getarum gens Barbarorum extrema, Regi suo Consiliarium Assessoremque indicandi adiungebant, quem ob dignitatem διόνυσον appellare confuerant, vt Strabo testatur. Dio in Augusto vocat eos συνέδριον consessores. Τὰ μὲν ἀλλα αὐτές μὲν τὸ συνέδριον διερχόντα, καὶ ἑδναὶ εν τῷ παλαιτῷ θρίζηματος προσταύονται. Alia ipse cum Confessoriis disceperebat, & in Palatio pro tribunali sedens indicabat. Tiburii iudicantibus adiungere se solitus erat Consiliarium, assiduebatq; mistim, vel ex aduerso, primori, Hinc

Hinc celebritate nominis & honore apud posteros vicerunt Imperatores ipsos. Vlpianus Aſſessor Ale- xandri, vt Eutrop. libr. 8. juris primatum adhuc ob- tinet. Marcus Scœula mente, & prudentia jugen- tibus dixit, vt Capitol. Prudentissime Commodus conſilio Fescennini Nigri statuit, vt qui in Prouincij aſſedient, in ijsdem adminiſtrarent. Nam ante, quamuis Proconsulum & Legatorum eſſent Aſſeſſo- res, non tamen facile ſuccedebant.

Dabantur olim quidem tractatores reales, *Af-*
fessores iunioribus; verum optime constitutum est, ut om-
nibus postea darentur. Ex peritissimis a. & probati-
ssimis Aduocatorum sumebantur. Causam reddit
Cassiod. Ep. 12. l. 8. Decet tractatores habere doctissimos,
quibus potestis submittitur, Aduocationis te campus exercuit,
te iudicis nostris culmen elegit. Quando illius consilio te vides
sociatum, qui nostri Imperii tractat arcam. Hinc te Co-
mitius domesticorum illustratum honore decoramus.

Neq; tamen negundum est, multa in priscis Assessoribus fuisse diuersa ab illis, quæ nunc in vsu sunt. Nam à Magistris, quibus assidebant, salario capiebant. Cod. i. t. 51. Studiorum labor mereitur, vr bi qui in publicis administrationibus constituti, sociari sibi consiliorum participes cupunt, sbe preannitorum, atq; honoris centia suaprocurent eos, quorum prudenteriam sibi patent esse necessariam, non metu terribili & necessitate incongrua libertati.

Alexander tamen de publico salario illis constituit; Aureum illud dictum crebro usurpans; Ad Rem. illos promouendos, quiper se Rempub. gerere possent, non per Assessores, ita Spart. in Alexand. Seuero. Subscribere libellis non potuere. Constantinus enim Assessorum subscriptent exilio multat. c. i. t. de Assessoribus. Si quid licitis honestisq; lucris coadunare potuerint, velut castris peculium etiam post obitum patris vindicare possunt.

Summa autem in Assessore Jurisprudentia requiebatur. Ideo n. Assessori imputatur imprudentia, non Magistratui, cui assidetur. l. 2. d. quod quisque.

§. 3. Judiciorum apud Turcas est celerris & expedita potius, quam constanter iusta ratio. Judicat de causis summis eorum Sacerdos Caldelescher, quem feret aetate grauem & juris pro captu Barbariae, gnam habent, ab hoc ad Mophiti appellatio conceditur, qd etiam in dubijs Cadi sententiam exquirit. Verum cum paucas habeant leges, plerisque in controvenerijs pro suo arbitriatu affectuq; judicant. Nam raro in tam immanni Imperio recte judicant. Nusquam sine muneribus prompta victoria; Thebis quidem statuas judicum sine manibus collocabant, vt ostendetur ab accipiendo muneribus alienos eff oportere, verum in omnim partium litigantium loculis manus habent judices Turci, nisi cum major metus a sceleri reuocat.

§. 4. Britannia Iudicium publicum minus recte constitutum putat Bellus Discursu 23. Admirandum non est, inquit, quod solam Principis virilatatem reficiant, subditorum bonum delectum esse videatur plene, sicut in iuris ambiguitatum, fibris, contrariae: fuerint siquidem excoigitare, ac fancite a Normandis, quibz nulla gens magis litigiosa atqz in controvcrsia machinantis & proferendis fallactor reperi potest. Ha leges in illis iudicis iniabilitate ac rigide obseruantur, & in Gymnasio Londini publice idiomate Normanno preleguntur, quo idiomate paucis ante annis litigia agitantur, & omnes iudicarii actus, & publica Scriptura conserbantur, quodqz nouam videbitur, confertur gradus Doctoris in ea Facultate, vt in Italia aliusqz ciuitatibz conferri solet gradus in lute Ciuiili & Canonico. Qued si temporis angustia concederet, possem diuerfitates quafdam & vere notabiles abusus, qui in forma iudiciorum frequentantur, referre, p[ro]pter in iis iudicis, que Inqueste dicuntur, in quibz tam ciuilibz quam criminalibz magna subsequuntur incommoda. Hoc iudicium constat ex 12. variis, qui a iudice congregantur, vt ab iis sen-

tentiam suam exquirat, super re, de qua conteruertitur: & oes
conuenient necesse est, alias nequit iudex ad sententiam proce-
dere. Sed ne radum afferam, hoc totum argumentum postpo-
no, addens tantum, in toto regno, atq; in omnibus consultatio-
nib; regiam solam voluntatem attendi, cum Reges ab soluti domi-
ni sunt atq; Monarcha. Quamobrem ne sole esse videantur
in regimine, aut propter inertiam, & maiorem commodita-
rem, vel ob superbiam, ac pompa, instar Turcici Imperii, in-
duxere consilium pricipiorum officialium, ac ministrorum,
qui instar Bassariorum congregantur, & Principem vbiq; sequen-
tes habent ad hunc effectum & mensam, & proprium in aula
duorum, ac familiaria splendida, magnaq; dignitate regios
labores minuant, siquidem ad eos configunt pleriq; subdit; ac
ministri publici, & Principi quoq; Oratores. Adeo ut n; Prin-
cipis aures, & persona dici possint, cum p; totum regnum poten-
tiam exercant, & imperium in misiis, quos magna authori-
tate tractant, illiq; vicissim obedientiam prestant, deniq; vt
Rex, ita ipsi, quacunq; liber, libere, ac decernere queant. In hu-
i modo consilium, quod Regum dicitur, ut plurimum admittan-
tuntur tria, vel quatuor pricipia regni officia, hoc est, Ca-
ncellarinus, Thefauarius, & quem vocant Bronzellum (cuius
priuati sigilli) & Admiralus, prater praetioribus Aula, dominis
que Regie officiales, veluti Stuardum, qui simillimus est Magno
Magistro in Gallia, & in aula Cesarea Maior domus; etiam
vt plurimum Dominos, nobiles, & eximios viros.
Multi Italos
peregrinat

§. 5. Italicae ciuitates in tanta iudiciorum diversitate & librico cauſarum, peregrini quasitoribus fortunas suas credere, quam inter affinum, & cognatorum iudicium affectus jaetari malunt. Itajudicium in illis constitutum est, q̄ Rotam appellant, conſtat illud tribus Iurisconsultis, qui magna ſint eruditio, magna integritatis & iuſtitia opinione, quorum patria ab urbe, in qua iuri dicundo preſciuntur, quinquaginta milliaribus diſteret. Primus vocatur Porcetas, eſtq; ejus officium, ut ſententiam ſuum de ciue scriptam conſilio tradat, cuius eſt ultima deciſio, ſententia que vel approbatio, vel correſtio. De peregrinis vero ſolus ille Iurisconsultus decernit. Alter Iureconsultus de maleficijs querit, & iudicat, quemadmodum olim prætor, qui inter Sicarios quæſionem exercebat. Tertius eſt cauſarum ciuilium diſceptator, nec perpetua tamen ſua cuique functio, ſed ſpacio ſemestri inter ſe commutant vi-ces. Genuenes altero quoque anno ad ciuiles cauſas Iurisconsultos quinq; conducunt, qui ſint extra-nei, quiq; ex legibus scriptis ius dicant in Palatio, apud Ducem ipſum habitant. Verum quamuis iudices peregrini ſine affectib. cognitionum ſint, durum eſt rāmen Remp. ciuibis ſuis diſſidere, nec ſine exten-no auxilio iuſtitiam poſſe tueri. Neq; illud pbaue-ro. Caufas peregrinorum iudici committere, cui no-lis lites ciuium mandare. Cur de ciue non potest ſta-tuere porcetas, niſi conſilij interueniat atq; approba-tione, peregrini ut vile caput vnius arbitrio vitam fortunasq; obnoxias habet? Atqui peregrino ius ce-lierius, ſollicitiusq; dicendum eſt, cum ejus innocen-tia minora defencionis praefidia habeat, delicta vero nec deprecatores, nec facilem veniam obtineant. Diuina vero Misericordia omnibus peculiari lege cu-ram aduenarum commendat.

§. 6. *Difficilium vero tribunalia recte constitueret, ac conservare, vel hoc ipsum docet, quod ne apud Sinas quidem, rbi summa, vt est captus barbarorum, politia ratio tenetur, iudiciorum virtus visitari potuerunt.* Carent, at Scriptor de Siniis, multis legibus; in iure dicundo animi sui sententiam sequuntur: in suis Provinciis nouas ferunt leges, vt liber, easque plurimum ab aliis non legibus alienas. Potest enim quis velex et coniicie, non optimo hoc regnum administrari, quod non quisquis ornate scribere didicit, idem etiam habeat legislatoris prudentiam. Taceo quod sepius in rem suam pertinet, ius violant, & qua licet, rapient. Manneribus nihil crebrius, neq; eu-
insquam reitam vulgata nundinatio quam gratia, & quan-
tum

quam alteri non ignotum sit alterius scelus, disimulant tam inter se, quippe eorumdem participes facinorum. Sed cum maxime latere student, produnt se maxime. Magna est in omnibus urbibus Mandarinorum multitudo; at in regis Pachinipropre immensa. Ut n. prætereat Mandarinos bellum propositos, qui non magno sunt loco; aliorum maior est hic quam vbi libi numerus: nam præter eos, qui negotiorum causa assidue has urbes celebrant, huius quidem urbus assidui Mandarinis sunt plus bis mille quingentis. Hi omnes quotidie consultoribus & litigitoribus dant operam: quis vero tantus sit causarum concursus, aut quod cuiuslibet iurisdictionis, nondum satis nobis compertum est. Et præcipuis totius Regni Mandarinus, sex in hac urbe degunt, sex pari numero consilia president, Supremus est, qui totius regni Mandarinos, vel ueebit ad altiores magistratus, cum ita merentur, vel in ordinem redigit, atque castigat. cum suo munere defensum, hunc sine appetere potestatis amplitudinem Mandarinum celestem appellare. Is causas omnes promouendorum ad dignitates & abdicandorum referat ad Regem, qd singulis ita statuit, ut minimus etiam totius Regni Mandarinus suum honorem Regi acceptum referat. Alter Mandarinus curam gerit rituum omnium, tum humanorum, ut eorum quis in omnibus Regis negotiis adhibentur, in oratione non Regis & designatione Principis, in vtriusq; nuptiis; tum diuinorum ut qui surpantur in inferis, & sacrificiis, que Reges celo & terra facere mos est.

§. 7. Tanto igitur impensis in hanc curam Princeps incumbet, quanto difficilis est. Tribunalium integratem farram, tectam, in uiolatamque seruare. Quod tamen vbi negligit regnum mutationes adducit. Regnum n. de gente in gentem transfert appetere iustitiam. Judices quoq; moneo, non meis verbis, sed Episcopi, si non Augustini, vetusti tamen & sapientis. Ita ille (sermon. 35. ad fratres in Eremo) Rogatus a vobis, o iudices, licet cum Fortunato Manicheorum presbytero longa disputatione grauatus, sermonem vestram dilectione deuictus facere, Deo auxiliante non distulimus. Ecce n. nunc congregati estis in domo Episcopi, conuenientis omnes in unum, non vt sibi nata audiatia, non vt poetarum curiositatem intelligatis, non vt beatos vos esse predicem, sed solum vt, quid pro vestra salute necessarium fuerit, audiatis, & audiencez operibus adimplacie. Vos n. reputati estis ab hominibus duces populi, iudices terre, Orphanorum patres, viduarum mariti, iustitia zelatores, Reip. amatores. Cauete ergo ne corrumpamini odio, amore, precio, precibus, vel timore. Decet igitur iudices non solum, qdiximus, adimplere, sed cum Dei adiutorio calcare superbitam, abominari luxuriam, abhorrire falsitatem, despicer avaritiam, qd nouera dicitur esse, & summa inimica iustitia. Ipsa n. est, que patrem nescit, matrem ignorat, amicos perdit, & seipsum relinquit. Decet igitur iudices non avaritiam, sed largitatem sectari, & amare parvulos, pueri, & orphanos faciem serenam non solum verbo, sed opere demonstrare. Non enim auertere faciem debent a pauperi, nec priores de dignitate conseruare fidèles, nec ceruicem erigere debent quodam deficiendo: scientes, qd moritur pariter docti, & indocti. Decet igitur iudices gratiam, quam diuinitas recuperunt, sollicitamente custodiare, fidem ostendere, zelum restringi conseruare. Decet etiam iudices clementie esse cultores, detestatores avaricia, & cupiditatis benignos, ad iram tardos, ad misericordiam festinos, in adulteris firmos, in prosperis humiles, & cautos, & quibuscumq; dignitatibus sublimatos seipso agnoscent, & caueant, ne suos inferiores deficiant. Decet etiam iudices sapientes esse, & in lege doctissimos, ne dicere valeant, tanquam legem sanctam ignorantes, bonum malum, & malum bonum. Decet etiam iudices plus Deum timere, quam alii homines, plus de salute animalium curare, quam corporis; plus honorem Dei, quam mansueta plena diligere. Sed ve vobis, o iudices, va vobis in eternum, & ultra, quia non est in vobis veritas, non misericordia, non pietas, non iustitia, nec scientia. Dei potest in vobis inueniri. Quid n. inter vos regnat? Avaricia, mendacium, clamor, apparentia, peruersio, facie legis, dicentes malum bonum, bonum malum. Ecce acceptio personarum. Non est n. veritas in vobis. Diminuta sunt a vobis veritatis.

O patres pauperum, o vere non patres, sed p̄adones! Quare non patres? Quia vbiq; vos opprimuntur, nec est qd misereatur populus Dei: sed si dues locutus fuerit, mox tacitus, causas suas vsg; ad nubes p̄duxit. O iudices, scientiam, & iustitiam mundi amantes, attendite, quid agitis. Nam scientia mundi plena estis, & in ipso moriemini. Quae est n. scientia mundi, nisi thesaurum congregare, lucrum terrenum acquirere, decipere p̄xi-
mum, mentiri, iurare, iustitiam caute pervertere, & simila in cunctis agere? Ista enim est sapientia huius mundi. In ista ferdè quasi tota vestra vita consistit, & id attendite, qui iudicatis terram, qd sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Sed dicitis, o Episcope, hanc sententiam non amamus, furtum non committimus, proximum non decipimus nee offendimus. Quare? Quia nihil aliud recipimus, nisi quantum nobis donare voluerit. Ego a. dico vobis, qd tantum fecisti, quantum facere potestis. Non plus vobis fuit datum, ideo non plus recipisti. Quantum potestis, fecisti. Leues causas magnas fecisti. Nam etsi vi non rapisti, & proximum in via non depredati fuisse, latrones tamen esse potestis. Latro n. timet malum, & vbi non potest, non facit, & tamen latro est. Deus enim cor interrogat, & non manum. Lopus enim frequenter venit ad oule, & quartit rapere ones, querit lacerare, querit deuorare. Vigilant tamen Pastores, latrant canes, & sic lupus timendo fugit. Nunquid non tamen lupum non esse dicimus? absit. Sic & vos facitis, quantum potestis; si plura possitis, plura faceretis. Eia igitur, o iudices, attendite ne cum falsis iudicibus Susanna confundamini. Suscitabit n. Dominus spiritum Daniel, & ponet spiritum eius & sapientiam pueri sui Danielis in mentem alii-
ius iuuenis, & sicut fecit in Susanne iudicibus, confundet omnes falsos testes cum iudicibus, & tunc scient quid proficerit sibi sua scientia. Considerate ergo o iudices terre, quid per Orientem serum suum Deum loquatur. Ait enim: visitabo populum meum, & iudices, & vias eorum, & cogitationes eorum reddam ei. O quam horrendum est incidere in manus Domini! O quanta vltio! O quanta miseria maliserit in die nouissimo! Expellent enim mali mercatores, falsi iudices de domo Domini, exculabunt a domo Dei, expellent a paradiſo, & ibunt in locum vbi semper erit fletus & stridor dentium. Idec attendite ad consilium meum, aperite cordis portas. Surgite qd dormistis, legite Esaiam Prophetam, sequimini eum, non cras, sed hodie, non tantum hodie, sed & nunc. Ait enim Prophet: Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, qd misericors est. Currite iudices, ne iudicemini ad patrem misericordia, querite veniam: redite qd recipisti illucite. Querite veniam, quoniam pp̄ est omnibus inuocantibus eum in veritate. Ipse est, qui sanat contritos corde & humiles spiritu, & corde tribulatos salubrit. Ambulate dum lucem habetis, dum dies est. Ecce o iudices, veniet iam nox: qd venit iam mors, in qua non erit licet ambulare. Cogitate qd estis, quid ituri estis. Parentes, vestri prædicam mortui, sepultura clamat, infernus vult, demones expectant, Sacerdotes prædicant, qd superbris terra & cinis? O iudex, qui Deum non agnouisti, dum iuxtatumulos patrum tuorum transi, scias qd mortui clamant. Terra est, & in terram ibis. Homines n. fuerunt, sicut & nos, diuitias possidunt. Vbi modo ipsi sunt, sic & non erimus. Vbi superbris eorum, vbi conscientia, vbi cathedra magistralis, vbi honor discipulorum vbi indumenta serico & pelle decorata? O cinis & puluis! O iudex quid es, & quid eris considera. Non ergo tardes conuerti ad Deum, & ne differas de die in diem. Subito n. venit ira eius, quia iuxta est dies perditionis, & adesse quidem necesse est, & fessim tempora. Nemo ex vobis tamen desperet, nemo diffidat de Dei misericordia. Sed attendite, qd nulla culpa tam magna est, que non habet veniam. Et ne aliquis desperet, Mariam illam peccatricem, dominam luxurie, vanagloriae matrem, sororem Martham & Lazari in exemplum assu-
mit, que postmodum Apostolorum Apostola meruit nunciari. Adiuuet autem nos ipse Deus, & homo, qui pro nobis nasci, & mori dignatus est, Amen. Hæc & his contentanea noctu & interdiu iudices, si memori mente voluerent, minus litium, minus querelarum esset apud superos, minus tormentorum apud inferos.

CAPUT

CAPUT XXIV.

Iudicium administrati.

Aduocatorum nō idem initium, & deinceps officium fuit. Principio nanq; quando iure consertum manus ibant, amicos qui auctoritate, cōsilioq; iuarent, aduocare solebant. Postea cum paruum hoc esset inter argutias praevidium, iuris & legū peritos aduocabant, quorum munus erat, de iure respondere. Nō iudicabant ipsi, sed consulti de iure respondebant, causas orabant, aderant magistribus. Comes oriētis quadraginta in foro suo habebat. Eo-
rum dignitates incipiebant, cum officio decederent. Sidon. l. i. ep. 2. Aduocatorum more, quorum cum finiuntur actiones, tunc incipiunt dignitatis. Ex illis enim comites consistoriani creabantur, & aduoc. diuersi. jud. Alij ad amplissimas dignitates perueniebant, certe Romē tam facile magistratum consequebantur defensione reorum, & causis agendis, quam bellorum periculis, Scipionis Scriba praeclatus est eius filio. Atq; vtinam nunc quoq; aduocatorum esset summus delectus, & selectorum ad summa promotio. Vtinam pragmati- ci, rabulae, vultures forēs, voragine, virium pestes, murices subcelliorū, latratores, fraudum architecti, qui omnia obfident, lites neētunt, iustitiam premūt, tandem aliquando coercentur, & veris aduocatis honos magnus habeatur.

Aduocatorū §. 2. Multa illis olim concessa sunt, quæ studia iuris decorant. Quisita ab aduocatis ad instar Caſrenſis peculii sunt, id honoris studiorum datum, vt filii familiæ dominium sibi vindicare queāt c. 2. t. 7. De aduocatis diuersorum iudiciorum.

Nulla illis prouinciae sollicitudo potestiniungi, ita Theod. & Valent. idque concessum, licet multi es- sent: nam Aduocatio prætoriana 150. rogatis finiebatur. Quin & Examen olim subibant, & nunc quoq; vel ut lex est: Nemini (c. 2. t. 7.)

Bienium illis tribuitur, cum ante essent annui, eodem t. 8 Priuilegia aduocatorum, & patronorum fisci multa sunt. Quodque est mirabilius: Agentes in rebus etiam principum honoribus afficiebantur cod. 12. t. 22. Agentes.

Notarii pro aduocatis proximi fuere, Notarii, Procuratores, refq;. In imperio Germanico statutum est, ne villus ad iudicium Camera notarius admittatur, nisi, aut à sua Rep. testimonium habeat, vel à iudicio Cameræ ex- minetur. ann. 1500. August. eisdem comitis omnes reformari, & examinari inbentur. Procuratores ve- tantur esse aduocati, & è cōtrario. In comitiis August. ann. 1500. Eodem loco statutum, vt Procuratores & Aduocati contenti sint mercede ab assessoribus Cameræ constituta, si plus accepissent partibus redde- rent; idq; se facturos iure iurando affuerarent. Procu- rator nemo suscipitur, nisi bene examinetur. Procu- ratores fisci vetantur priuatorum causas suscipere, & è contrario.

Juramentum aduocatorum Spiræ propositum an. 1535. præcipua iustitia est. Aduocati omnes senten- tias, Protonotarii Cameræ cum nominibus iudican- tium describent in libro ad id designato.

Id sane permisum inter tot iuramenta partium, aduocatorum, procuratorum adhuc litibus locum esse. Procurator facit iuramentum calumnia; Existimare suam causam esse iustum, dilationem nō necessariam, & periculofam non petiturum. Grauius est iuramen- tum aduocati, vt vehementer miretur, quomodo tam doctri ignorantia peccare possint.

Scribarum §. 4. Scribas apud nos preciosos fecere multa cer- tamina. Nec minor apud externos dignatio. Esd. 4. 8. loco secundo ponit. Sampsius Scriba. Apud Alexan-

Eumenes in dignatione erat. Romæ viles fuerū scri- bæ, tanquam rem indignam refert Valerius lib. 4. c. 5. Ciceronem scribam Africani in petitione præturæ eius filio prælatum. Sed maior in reliqua Italia eorum æstimatio, Scribam purpuratum, cum Porsena rege sedentem occidit Mutius Scævola; tanta similitudi- ne regis, vt regem ipse putaret. Romæ digniores erant, qui consilij intererant, vt nunc cancellarij, & Secretarij, alii vulgares.

§. 5. Scribarum insolentiam Cato retudit, ita Plu- tarc. οὐτε ἐνδέος τὸ πλεῖστον ἡ πρεσβεία καὶ γεμματεῖον, οὐ δέ χειρὶς οὐτε πὲ δημόσια γεμματακαὶ τὰ νέαντα ἔχοντες εἴηνται τοῦτα μάθαντες διάπολεις αὐτοῖς ἀγνοεῖν αὐτέχνεται, διδασκαλῶντας ἐπίστων, καὶ παιδαγωγῶν δοκιμεῖν τὸ λι- οντοντας καὶ ξενίας, οὐδὲ οὐταντας αὐτοῖς. Cato inquit, quod erat questoriū muneri diligenter edidicit, quare quam- premium queſtūrām inītū ministros & Scribas queſtōrōs re- finxit ac reformatū, qui cum pra manib⁹ semper publica mo- dum, non numenta, & leges habent, si in nouos magistratus incidissent, parendū. quorū imperiā & ignoratio doctrib⁹ us egeret, non eos ma- gristrati ut sinebant, sed ip̄i magistratus erant.

Valde considerandum & imitandum principi, nihil enim formulariis illis superciliosius, auariusque, cum in potestate habent principis imperiā.

Scribarū genus Commentarienses, qui acta apud Fiscum manu subnotant, quiq; custodias annotatas rienses, O- habent. Quin & vincētos custodiebāt: adiutor Com- pto, Subad- mentariensis erat Optio, quod ad cætera quoq; of- ficia extendit, quemadmodum & Proximi diceban- tur idem, adiutores, & subadiutores.

Actuarii non coram iudice contendunt, sed Actuarii. contrahentium acta scribant, militum etiam no- mina in album referebant.

Diversi ab his erāt Formularii, qui populo formu- las actionum præbant. Spartanus in Geta ex formu- lario delectum aduocatum fisci refert. Atq; illinunc ferè sub cancellario stipendia merent.

CAPUT XXV.

Cancellariatus consideratio.

§. 1. Cancellariorum nunc honorificum munus, Cancellata olim inter minora obsequia fuit. Κιγκλίδεις ofitia proto- Græcis sunt θυραὶ δικασταὶ, θύραι, reticulata ofitia, rī. & transparentia. ita Polyb. appellat l. 15. Etymologicon vocat τὰ καγκλα. & Glossa κάνασις τοι γεμάτοι τὰ δι- σιλva λέγεται, καὶ ίπποκεντας καγκλα. Casles Romani vocantretia, & diminutiue Cancellum. Et Scholastes Aristophan. in Vespal. καγκλας ή δύοξες δικαστηρίας, ή καγκλαστρα καλένται. Cinglis est ianua prætorii, quā & cancellatam appellant. Eam Codinus καγκλαδί- ον nominat. Cancellis itaque circumdatum erat tri- bunal, ne index & asselores premerentur à turba cir- cumstante, cumque perpetuo ali recederent, alii ad- uenirent, ofitia cancellata erant, vt facile aperiuntur, clau- dique possint, videlicet & interrogari, si qui admitti cuperent. Intra eas ianuas qui stabant, earumque cu- ram gerebant, Cancellarii vocabantur. Ενδέος inquit olim ofitia- Glossa, Καγκλαδίοι εἰς αὐτὰς εἰσινθέτες, διό δέ οὐτοι μάνοι, rī iudicum Cancellarii qui in ipsis stabant, qui duo solerant. Vi- le ministerium fuile constat ex Vopisco. Qui ait à Numeriano præfectum vrbi factum unum ex cancellariis, quo nec fædius cogitari quippiam potuit nec dici. Quin etiam sub imperatoribus Christianis nōdum magna dignitas erat. ita de illis edicunt Honerius & Theo- dos. Nullus iudicium (c. 1. 1. 1.) ad prouinciam sibi commissam quemquam secum ducere audeat, cui domestici, vel cancellarii nomen imponat, nec profectum ad se vindicetur, sūcipient, ne fa- me nota cum bonorum publicatione plecatur. Periculō enim Cancellariis primatum officii, cancellarios sub fide gestorum ex eodem offi- cio electos iudicibus applicari inbemus. ita vt post depositam ad- iudicespo- ministrarent.

ministrationem nec militiam deferant, & prouincialibus presentiam sui exhibeant, quo volenter sit accusandi eos facultas. Si enim idonea causa exegerit, ad detegenda iudicis flagitia, & questione eos subdico portet. Dat.prid.Kal.Iul.Asclepiodoro & Mariniiano Co.423.

Torqueri itaq; in iudices cancellarii poterant, vel adiunctorum dignitatem, ideoq; plebeie conditionis erant. Multus corum postea, dignitasq; creuit, vt nimurum ipsa acta & secreta custodirent. Cassiod. I.11. Praefectus Pratorum tibi domesticam militiam cancellorum decus attribuit, vt confessorum nostri secreta, fidei integritate custodiatur. & idem l. 11. epist. 6. Resifice quo nomine nuncuperis. Latero non potest, quod intra cancellos egeris. Tenes quippe lacidas foras, clausura patentia, senefratas ianuas.

§. 2. Verum non modo temporum ratio, sed ipsa necessitas dignationem cancellariis peperit, vt iam sit aut summus, aut summo proximus, honor cancellarii. Ita in Polonia magnus Cancellarius regi proximus est, & in Germania tres principes Electores Cancellarii sunt, quorum ea de causa peculiari est dignitas. Prima Moguntini, qui est Archicancellarius per Germaniam; secunda Coloniensis, qui per Italianam: tercias Treverensis, qui per Galliam & regnum Arelatense. Est tamen & aliis Vicecancellarius nomine Moguntini Elector, & aliis Cancellarius aulae Caesarae, quibus vti & apud ceteros regum praecipua negotia incumbunt. Neque prius temporibus Cancellarii magna dignitas erat in Gallia, verum quia ipsa rerum moles magnos viros ac fidos requirebat, factum est, vt talibus committeretur, qui ferendo essent. Tempore Caroli Magni penes Episcopos ea functione erat, in edito Carolino ista leguntur: Gauzelinus notarius, Vice Rogerii Archiepiscopi, summus cancellarii recognoui, inductione octaua, anno vicefimo octauo, regnante Carolo rege glorioso. Post ad eam dignitatem aeculares exerciti sunt, ex curia enim Parisiensi duo, tresve lectionis summi proponebantur, quorum unus senatus auctoritate, suffragijque Cancellarius creabatur, crescente deinde regum potentia ius Cancellarii constituerendi penes ipsos remansit, quod minoris aestimatum fuit, cum pro amanuensi ipso vtererent, nam Comiti stabuli, Magistro equitum, Camerario literas signandas tradebat; at postea iuris principatum tenuit, ligillum regium tener, edita nomine regio scribit, ipsa diplomata examinat, ne quid contra bonum publicum, principiisq; dignitatem euilgetur, attendit. Budeus ad tit.de off. procons. Cancellarius summum est hodie honorum fastigium, vltra quod nihil sperare licet, homini togato, qualiq; quoddam summa quaq; ambientis animi sollicitum. Cuius ore facundi reges moribus nostris esse solent, cuius oculis omnia circumspiciuntur, cuius auribus plenam ac iustum operam postulatoribus dare dicuntur.

Cancellario simile officium habuit τον ορθέα τον ὄργετον, idemq; Secretarij munere fungebatur. Alius tamen ab eo qui dictus est primus a secretu, quem Procopius l.2. perit. vocat τὸν ἀπόφητον γεγραπτόν.

Vicecancellarii in omnibus sunt Gallia Parlamenti, qui omnia, quæ ad ius attinent, exequuntur.

Mystici. Mystici vocati sunt secreti consiliarii, & alii secretorum consci. Libellorum praepositus, supplices libellos recipiebat.

Referendarii supplicum preces Imperatori offerabant. Justinianus decreuit, vt cum decem essent, ad octonarium numerum redigerentur.

Scribae vocati, idemq; Secretarij munere fungebatur. Inter primos principes Dauidis Scriba nominatur, 2. Regum 8. 16. Job autem filius Saruia erat super acta scribent.

Et 4. Reg. 21. 10. Cum pontifice ararii sacri curam gerit.

Cumque viderent nimiam pecuniam esse in Gazophylazio ascendebat Scriba regis & Pontifex, effundebantq; & numerabant &c. Scriba etiam cum Eliacimo filio Helcie, qui erat praepositus domus, ad Rapsacem mittitur. 4. Reg. 18. 18. Vocaruntq; regem; egredius est autem ad eos Eliacim filius Helcie praepositus domus, & Sobna Scriba, & loath filius Asaph a commentariis.

Et cap. 18. 2. Et misit Eliacim praepositum domus & Sobnam Scribam, & senes de sacerdotibus operatos saccis, ad Iosepham patrem filium amos. Quin & Esdras vir princeps, sacerdos dicitur & Scriba. 2. Ebd. 8. 4. Stetit autem Esdras Scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum. & v. 2. Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudo virorum & mulierum, cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi. Creuit tamen semper Scribarum potentia; nam & militari dignitate ornabantur Jerem. 52. 25. Et septem viros de his qui videbant faciem regia qui inueniuntur in ciuitate: & scribam principem militum qui probabant tyrones: & sexaginta viros de populo terra, qui inueniuntur in medio ciuitatis. Atque hi adiutores & administrari Cancellariorum sunt.

CAPUT XXVI.

Aedilium magistratus & officia.

§. 1. **A**diles olim reges fuerunt, publicorum opem opulent curatores, & Barbaroru qui dem fastus in pyramidum molibus, hortorum pensilium miraculis, ciuitatisque celeriter exstruendis sece iactauit; Eorum vero, qui ad humanitatem, politiamque exulti fuerunt, aedilitas utrilibus, magistri que necessarii in aedificationibus verlati est, urbes sensim exstruxerunt, ampliarunt, muniuerunt, arcus, pontes, vias, aqueductus, cloacas, & vel ex superstitione, vel pietate templa & dominica sibi struenda sumpserunt. Hinc immensa illa opera subterranea Romæ contra tot yndarum elusiones, incendia, & ruinas valida.

§. 2. Aediles plebis Tribunorum erant administrari, inter cetera tamen officia curam aedium sacratum, & ciuilium agebant, quod commune etiam fuit aedilibus Curulibus, ut templa, theatra, stadia, porticus, fori, ipsa monia, Basiliaque conseruarent. Ludos facerent. Priuaratarum aliquando aedium curam suscepserunt. Liu. l. 6. Et Romæ cum frequenter crescere, tum tota simul ex surgere aedificis, & Republica impensis adiuuante, & aedilibus velut publicum exigentibus opus.

§. 3. Romana in aedilitate perniciose fuit, quod utrilibus relictis sumpsus in ludos faceret nimios. Hac enim ratione plebeculam sibi demerebantur, & exempla profusionum admodum multa passim inueniuntur. Itaq; sensim sub Imperatoribus cum a principe omnia penderent, ea in saia desit.

§. 4. Loco aedilium postea institutus est curator operum publicorum. Erant vero Romæ plurima. Circus, monia, amphitheatrum Castrense, Campus Viminatus, Campus Martius, Portus, Thermæ, Aqueductus, horrea, stabula, cursus publicus, pontes, via, Basilicæ, obelisci, Bibliothecæ, Luci, Itadæ, Nymphaeæ, tabulæ, & signa, Arcus, pistrina, foræ, senacula, columnæ, templæ, facella. In prouincia tertia redditum pars in eisnebus & balneis ciuitatum impendebatur. Alius erat curator urbi, pecuniam enim tractabat, & ad quæstoriā dignitatem eius munus pertinebat.

§. 5. Ad aediles pertinebat cura eorum, quierant curatores Aluei Tiberini, & Cloacarum. Sub eisdem erant quatuorviri viarum curandarum, & Curatores viarum extra urbem. Quiq; postea dictus est comes formarum, cuius erant aquæductus, quos formas vocabant, curare.

§. 6. Q-

§. 6. Olim curæ cunctis erat, ut opera publica magnifica & supra priuatum modum essent. Omnes ad ea contribuere tenebantur, aliquando excepti senatores, lib. 5. in Cod. Theodos. Curator non se tantum, sed etiam haereditem obligavit, immo et solidam fierent, de virtute intra quindecim annos tenebatur, nomen inscribere, non nisi quis suis sumptibus extrueret, vetitum; in publicis ædificiis priuato habitare non permisum. Nouum inchoari non debet nisi vetus abfolatum sit. Itaque pecunia ad nouum legata, ad vetus restaurandum adhibere ædilis potest, modo sit operum publicorum.

C A P V T X X V I I .

*Annonæ præfatos magna cura con-
stituendos.*

Prefectus amonama
gradignita-
n. §. I. **A** Nnona p̄fæctus primus lectus est L. Mi-
nucius, qui Sp. Melium de regno consilia
molientem senatus derulit. ita Liu.l.4. Pompei p̄fæ-
fectura omnium fuit potentissima, maius enim impe-
rium in prouincias habuit, quam illi, qui eas fortito
administrabant.

Augustus præfeturam ipse gessit, senex iam Turraniū sibi substituit, deinceps ordinarius magistratus fuit; officium illius describit Cassiod. l. 6. V. ar. 18.
Tui studiū, ut sacratissima vrbī preparetur Annona, vbiique redūderunt panis copia. Per officinas pistorum, cibosque discursus; persum et munditiam panis exigū. Carpentum Praefectū vrbis misita glorificatione concessidū. Tu illius in spectaculis coniunctissimum inueniris. Si querela panis, vt assoler, conciteret, tu promisor vbertatis seditiones ciuicas momentaneas satisfactio-
ne dissoluas. Non immerito Pompeius fortur copia quantitate
prouisa vīg, ad rerum peruenisse fasigia. Dignitati tua pistorum iura famulatas sunt, qua per diuersas mundi partes possessione latissima tendebantur. Sicarū quoq; reperti tuo deputari videntur examini. Tritebas quidem copias Praefectura pretoriā procurat, Praefectus Annona dispensat, panis pondera ex-
aminat. Apparitoribus instructus erat, & canonem ex-
igebat per eos, quos ab officio vocabant compulsores. Quantum cura frumentaria populum iuuerit, ostendit bello quodcum Porsena coquim est civitas. Iu-

Cur anno
navicula
initiauit.
2. Non vñquam ante tantus terror senatum inuasit: adeo vali-
da res tum Clusina erat, magnumq; Porfena nomen, nec hostes
modo timebant, sed suosmet ipsi ciues, ne Romana plebs metu
percussa, receptu in urbem regibus, vel cum scrutitate pacem ac-
cipere. Multa igitur blandamente plebi per id tempus ab sena-
tu data. annona imprimis habita cura, Ad frumentum com-
parandum misse, alii in Volscos, aliis Cumas. Salis quoq; ven-
dendi arbitrium, quia impenso pretio venibat, in publicum o-
mni sumptu ademptum priuati: portoria quoque & tributo
plebe liberata, ut diuines conferrent, qui oneri ferendo essent;
pauperes sati stipendi pendere, si liberos educarent. Itaq; hac
indulgentia patrum, asperis postmodum rebus in obficatione ac
fame, adeo concordem ciuitatem tenuit, ut regium nomen non
summi magis quam insimi horrenerent: nec quisquam vnius mal-
lis artibus posse tam popularis esset, quam tam bene imperan-
do vniuersus senatus fuit.

Neque querelae crebrius, & murmura, atque adeo
feditones, quam ob frumenti in opiam, Suet. in o.c.
Sym. l.2. epist. 6. Marcellin. l.21. Primum cum alienis
messibus Roma suam multitudinem, & inertiam su-
stentauit, horreum Sicilia erat, accessit Sardinia, Afri-
ca, postremo Egyptus. Græcia, Macedonia que ali-
quando in partē venire, cum messis Libyca falleret.

Victor horrea recentef & pistrina in hunc modū.
In prima regione ad portam Capenam, horrea 13. pistrina 20.
In regione secunda ad Calimontium horrea 13 pistrina 12. In
tertia regione horrea 18. pistrina 12. In quartarē regione horrea
8. pistrina 12. In quinta horrea 23. pistrina 12. In sexta horrea
18. pistrina 20. In nona horrea 22. pistrina 20. In decima hor-
rea 48. pistrina 20. In undecima horrea 16. pistrina 12. In du-
decima horrea 26. pistrina 20. In decima tertia horrea 26 pi-

pistrina 20. In *decima quarta horrea* 22. *pistrina* 22. Nec dubito plura aliquando fuisse, & notitia Imperii Romani id indicat. Hæc summa horreorum est.

§.2. Horreū duplex erat strūcta; alia erant subterranea, vt Vitr. l.5. c.9. Fodiuntur & exinaniantur, quam altissime strūctiles cloacæ, cum tabulis, complentur ea loca carbonibus, deinde insuper fabulo & ambulationes sternuntur, & exequantur, vt sint siccae. in his sunt thesauri ciuitatis. Eo enim facile sal importatur, frumenta publice, priuatimque expeditius congeruntur. Apud Philonem, non in hisce speluncis, sed in cœnaculis frumētum aceratur, eorum parietes amurca inungebantur, & solum ipsum. plures fenestras ad Boream habebant, & illis retia præpansa.

Horreorum erant non modo curatores, sed praespositi etiam, & comites, magnoque in honore erant; neque enim minoris est dignitatis annonam urbis seruare, quam ararium.

**Comites
horreorum.**

§. 3. Praefectura annonæ à Gracis originem habuit, Athenienses vocant ὁ Φονόμυς, & σταύρος, Suidas appellat στροφόλαχος, atque fuisse quindecim in urbe, quinq; in Peiræo. Ätolis ἡ γερενβουρος dicebant, ut est apud Plautum. Nunc principes, qui solidum imperium spectant, magnò animo insitunt, ne annona desit, omnia enim qua patiuntur, ad magistratus infamiam trahunt subdit. Venetus senatus curáda annona plebis amorem redimit, neque enim maiorem annona curam facile intuenias. E contrario Turcarum Imperator, cum latissimas habeat, fertilissimasq; regiones, quæ olim extera quoq; regna cibabant, perpetua famine populum subiectum castigat. Cum enim imperii duritia, & ministrorum rapacitate terram redigat in solitudinem, non nisi ignae colitur; id enim quod sibi necessarium est, tantum serunt: superflua, aut quæ in usum reponi solent, aufert Canonicarius, & Sætelles.

§.4. Partem annonæ curare honorificum olim habebatur, *Magnus panarius dictus est, seu Propositus panis*, qui pistores corrigere, pondera examinare, precium tritico ponere consuebat.

CAPVT XXVIII.

Tribunorum plebis consideratio.

Tribunorum plebis sacrosanctus erat magistratus. Jus conuocandi senatus habuere, impediendi; qui cquid obstatem commodis plebis iudicabant, præcipua enim eorum potestas erat in obliſtendo, intercedebant enim & vetabant. Temporis deinde successu contentionibus perpetuis ita Tribunorum vites inualuerunt, ut confules in carcere duci iuberent, patriamq; ſæpe in extremitum discrimen coniicerent. Hanc ob causam Tribuniciam potestatē Augustus, alioq; imperatores continuam retinuerūt, ut imperii annos ex repetita potestate tribunicia numerarent. Quanquam autem magna incommoda, perpetuaq; diſidia ex hac Tribunorum & nobilitatis concertatione naſcerentur, pertinax famei populi ſtudium eos ſemper retinuit ac defendit, quin & leges imperatoriae in ciuitatibus defensores cōſtituunt. & nunc quoq; in pleriq; liberarum urbium versantur, nisi vbi patriciorum potentia ſibi cuncta subiecit. Defensorum officium quinquennale fuit, vt apud Romanos eorum.

§.2. Poteftas eorum varia. Primo, de rebus minoris momenti, & inter tenues iudicabant, vñq; ad solidos quinquaginta. ita Imper. Valent. & Valens Senecæ defensori, si quis de tenuioribus, ac minus fulariis reliis interpellandis te effe crediderit, in minoribus causis, id est, vi que ad quinquaginta solidos sumam, acta iudiciale conficiat, scilicet ut si quandoquis vel debitum iustum vel feruum, qui per fugam fuerat elapsus, vel quod vlera delegationem dederat, po-

Liber Septimus Politicorum.

532
fūlauerit, vel quodlibet huiusmodi, tua disceptatione re-
stituas. Ceteras vero, que digna forensi magnitudine videbun-
tur, ordinario insinuato rectori.

§. 3. Ex decurionum ordine non eligebantur, sed ex ciubus; iidem ad Probum. Defensores ciuitatum, non ex decurionum seu cohortalium corpore, sed ex alijs idoneis personis huius officio deputentur. Merito sane, nam Decuri-
ones in ciuitatibus erant instar Patriciorum Romae, aduersus quos ceteri ciues plebei defensione postula-
bant. Itaq; ex aduerfariorum corpore non oportebat
dari defensores, sed ex eis, quorum intererat, plebis
commoda seruari ac defendi. Illustris tamen, & spe-
ciables viri magnis dignitatibus functi honorem ca-
pessere poterant, modo ex decurionibus non essent.

§. 4. Nemo honorem eum subterfugere potuit, non illustres, non milites, Nouell. 15. Interim illud sciendum est prius, ut nulli hominum sit licentia defensori ordinacione de-
clinare, sed iniucem vniuersi nobiliores ciuitatum habitatores
hoc ministerium ei adimplant, hoc en. Et in priuibus temporib.
valuisse. Et in Rep. gestum didicimus. Nulli, nec si honoratus sit
magis centisimorum illustrium dignitate, hoc declinare conce-
dimus, nec si militiam habeat honestam: neq; si proferat priu-
legium suum ex diuinis formis: vel si pragmatici sint collati: sed
secundum circulum habitatorib. ciuitatis, quorum aliqua ratio
est, hoc implentibus: & dum circulus expletur, rursus reuerten-
tibus ad solititudinem, & ciuitati predictam curam ministran-
tibus: ut in unaquaq; ciuitate defensor, iudex potius quam de-
fensor esse videatur: decreto quidem cum iure iurando factus o-
mnium possessorum in illa ciuitate consenserunt, sed non in hac
vrbē degenitum. Insuradum vero prævens, & omnia secundum
legem ac ius agat, & omnium communiter, confirmandus autem
sicut nunc ex præcepto glorioſissimorum nostrorum profeſorū
in biennio vero administrans solo, & remouendus à cura non ha-
bente licentia clarissimo prouincia iudice remouendi eum: sed si
quid ridentur agere non recte, nunciare ad glorioſissimos profeſores, vt
inde ei fiat cura pruaatio, unde est datur. Nulla existente licen-
tia administratori, aut ipsi defensorib. vices agentes defensorū
facere, sed et hoc omnibus, ex interdicimus modis. Sed neq; proprias
vices agentes per ciuitates clarissimos iudices destinare, nisi ipsos
defensores, quo iudicium officium colere in ciuitatibus volumus:
ipso quoq; in omnibus diligenter adhibere ciuitatibus in quib; sūt.

§. 5. Tanti putarunt leges esse tenaciori defensione
ita Valent. Valens, Gratian. aaa. ad senatū. Utiliratione
prospectum est, ut innocētis & quietis rusticis, peculariis patro-
cinij, defensorū locorum beneficio perfruatur, & apud eum in
pecuniarijs causis litigandi habeat facultatem. Plebi erant
vice parentum Gratian. Valen. Theod. AAA. In defen-
soribus vniuersarum prouinciarum erat administratione hac
forma, & tempus quinquennii p̄statū metendum: sc. vi in pri-
mis parentis vicem plebi exhibeas: descriptionib. rusticis urba-
noq; non patiaris affligi: officium in solentia, & iudicium pro-
cucatur (salua reuertentia pudoris) occuras: ingrediendi, cum
voles, ad indicem liberam habens facultatem: superexigendi
damna, vel p̄folia plus potentium ab his, quos liberorum loco tu-
eri debes, excludas: nec patiaris quicquam ultra delegationē fo-
litū ab his exigis, quos certū est, nisi tali remedio, non posse repa-
rari. itaq; hoc vnicum remedium contra tot quæstores,
exactores, aḡtes in rebus pauperib. constitutum est.
Jus prehensionis habuerunt, Nouell. 5. c. 6. Hæc enim
defensioni necessaria est, quam ob causam, & tribuni
plebis eam sortiti sunt. Imo disciplinam curabant. vt
Valent. Theod. Arcad. AAA. Per omnes regiones, in quib.
fera & periculi sui confia latronū feruer insania, probatissimi
quiq; & distractissimi defensores ad sim discipline, & quotidiani
actib. præsent, qui non finant crimina impunita coalescere, re-
mouent patrocinia, que fauorem reis, & auxilium sceleris
impartiendo manuari sceleris fecerunt. ¶ Deprehensoris ad
iudicē dirigunt. Arc. Hon. The. AAA. Defensori ciuitatū
oblatos sibi reos in ipso latrocino vel cōgressu violentie, aut per-
petrato homicidio, aut stupro, vel raptu, vel adulterio deprehe-
sos, & actis publicis sibi traditos, expresso crimine cū his, a quib.
fuerint accusati, mox sub idonea p̄secutione ad iudicē dirigant.

§. 6. Ne tamen more Tribunorum præter officium
sænirent, prospectum fuit. Defensores nihil sibi insolenter,
nihil indebitum rendicentes, uominiis sui tātum fungantur of-

ficio. Nullas infigant multas, seueriores non exerceant quæsio-
nes. Plebem vel decuriones ab omni imoproborum insolentia, &
temeritate tuerantur: vt id tantum, q̄ esse dicuntur, esse non de-
sinant. ¶ Præcipue cōtra susceptorū fraudes, & capri-
nas officialium in cumbebant. Honor. & Theod. De-
fensores ita precipimus ordinari, vt sacris orthodoxe religionis
imbiū mysterijs, reverendissimorum episcoporū, nec nō clero-
rum & honoratorū, ac possessorum & curialium decreto con-
stituantur. de quoq; ordinatione referendum est ad illus tri-
simam prætorianam potestatem: vt literis eiusdem magnifica-
sedis orum solidetur auctoritas. Quod si quid à qualibet persona
contra publicam disciplinam in lesionem possessorum fieri
cognoverint defensores, referendi habeant potestatem ad illu-
stres ac magnificos viros prefectos prætorios, & illustris viros
magistrosequit & peditum, magistros etiam officiorum, &
comites tam sacrarum largitionum, quam verum prua-
tarum.

Defensores
etiam con-
sensu episco-
rum consti-
tuti.

§. 7. Cū vero aliquando fieret, vt prævaricarentur,
& pro defensorib. hostes fieret, vel avaritia, vel poti-
eriorū metu, & avaritiae, magna cura quæsiti sunt idonei;
adeo vt episcoporiū & suffragiū statuerentur. ita
iidem imperatores decreuerunt. Iubens cura ac soler-
tia defensorū, minime possessores maiorib. mensuris & ponderi-
bus a susceptorib. pregiuari: sed eos deprehensorib. ad iudicium
dirigi cum ipso commissione fraudis indicio. Illud etiam scripi permittimus, vt si prouincialibus nostris contestari iniurias, eu le-
siones suas cupientibus, actorum confectione a defensoribus den-
getur, licetia eis tribuatur querel propriæ libellum conscriptū,
eo iepore, quo fuerat contestandum, in frequentioribus ciuitatibus
locis, pponeendi conuenientib. scribas, tabularios, & cetera officia
publica cōmonendi, per que libellū colligi oportebit, vt in
uitis supra memoratis personis sub actorū confectione ingerēti,
quorū q̄stione fides possit inquiri, qua p̄bata, in eos, quos gestoriū
petitū cōfessionē negasse cōsisterit, vigor iudicarius exeratur.

§. 8. Deniq; ne more Tribunorū Remp. turbarent,
ira eorum officia agitata sunt, vt potestas tandem de-
sierit, & afflīctis tenuibus Rep. perierit. Defensores
etiam rerum Ecclesiasticarū constituti sunt, quos syndicos & syndicos dixerunt, quorū hodie in Rep. & Ec-
clesia magna est auctoritas. horū officiū est, in aedib.
m̄z a dīxīs r̄d m̄z y uara ī dīxīos ī ē uēsēg, vt negotia,
causas ab omni iniuriantibus liberent. Nunc perpetuū est
munus syndicat, olim erat ēodīkōr̄ p̄t̄ ī r̄v̄q̄, in or-
bem rediens magistratus.

§. 9. Nulla re alia magis fatalis oīm Rerump. inter-
ritus, q̄ hoc defensorū magistratus. Principiū ne infir-
miores à validiorib. opprimerentur reges populi crea-
rūt, magno eos potētia & honore intruxerūt; Postq; illi beneficia in eī p̄niciē verterūt, ab optimatib. cō-
tra reges p̄sida cōsiderunt, cū illi quoq; nihil regi vī-
derentur esse mitiores, è suo corpore tribunos fecere,
vt quib; cōmune esset periculū, accuratior esset cura
defendendi. sed duplex in illis error, vel n̄ reguntur à
multitudine potius, q̄ regūt, vel in gratiam potentū
plebis libertatē opprimi inūt. Ita nūq; tutā fides, nī
vbi mores boni. Tribunis plebis adiūcti sunt. Aediles
plebis, quorū pm̄issū iudicēt, plus q̄ p̄ legē liceat, pos-
sidentibus dīc dicunt, cōtra luxū fœminarū leges sta-
tuunt, fœneratores coercent, frumenti ēt curā habent.

§. 10. Magistratus suos habebat municipia, & alij ci-
uitates, cōtabantur cōrialib. & principalib., quis primi-
cipes p̄priē dici solebat, q̄ magistratus fūcti essent.
Sub extrema imperiū tempora cōsules suos habuere.
Prīscis seculis duūiōs vocarūt, quorū loco alii quin
que viros maluerūt. Dēmarchos & exercitus, gracifētē
appellarūt, Italicoru nōnulli dictatores, vel ediles, ab
his, nī p̄sides, atq; adeo ipse impat. animaduertet,
grauissime resp. affligebatur, nā ē nobilitate fētē crea-
bātur, & egenis erat infēt. Hinc factū est, vt quē ad-
modū Romē Tribuni, ita in vrbib. defensores eligerentur,
q̄ plebecula tuerentur. Ut vero lector animaduer-
tat, quanti referat defensorum habere multitudo-
nem, & sincere defendi in firmos, quæq; fuerit, sub
imperio Justinian. defensorum conditio, legenda est
Nouell. 15. Nisi velociter reuocemus curam defensorum,

Aediles ple-
bis.

Causa de-
fensorum
creandorū.

lubri-
paci-
tatio.

Res p̄

for-
ficit-

Officia de-
fensorum.

Potestas tur-
banda ciui-
taris defen-
soribus au-
feriūt.

*Defensores
alitiae vin
litt.*
*Defensores
maricā-
m.*

per competens officium : nec ipsam vltius antiquorum nominum habebimus veritatē. alii siquidem alia data sunt ab antiquitate nomina significativa à parte rerum : hoc autē defensorum nomen purē demonstrat antiquitatē aliquos proposuiferebus, quatenus ex omni eas iniustitia vindicarent liberas. Si quidem & propter hoc paterna voce , defensores eos vocamus, quatenus eripiant à malis iniustiam patientes. Nunc autē hoc defensorum nomen valde conculcatū est in multis nostra reip. partibus: Et ita contemptum, vt in iniuria quidem potius quam in quaibet iacet honestate: siquidem sicut viri quidem obscuri, decretū vero super eis misericordia magis quam electione cōficiuntur, quibus n. non est virtus & vita sufficiens; iſti defensorum emendantes ordinationem, ad hanc accedunt curam: & pro alea quodam lusu, indicum subiacet voluntatibus. Deniq; remouet eos quando voluerint, aut nihil, aut paruissimum delinquentes: & alios in illorum prouehunt officium quafi loci seruatores eos defensorum facientes: & hoc in anno frequenter in pluribus hominibus agentes, vt & officiales, & ciuitatum iudices, & harum habitatores, in nouissimo contemptu defensores habeant. Que vero aguntur ab eis, ad instar nō actorum sunt. si enim imperaverint prouinciarum iudices, nequaquam presumunt quadam gesta, monumentorum confidere apud se metipos per omnia seruientes eis defensores, & illorum nutritus intendentes solis. Si vero quedam cōficiuntur, primū quidem etiam hac venundant: deinde cum nullum habeant archivum, in quo gesta apud se reponant, deperit quod cōficitur, & nequaquam inuenies apud eos plurimum temporum ponit monumentū rūrum penitus: sed ad haredes eorum, aut alias successione his monumentis agentes, gesta querunt: & horum quae quidem inveniuntur nulla fide sunt digna: alia vero etiam pereunt, & instantum cadunt, vt in similitudine non actorum sint. Nos igitur quoniam de iudicibus bene dispuimus, & maiores potestates eorum in gentibus fecimus, & procul ab eis est in inspecto ciuitatum: propterea credimus oportere etiam de defensoribus constitui. si enim sic congruentia vitis, si iudicium sumant officium, ciuitatum defensores: & prouinciae præses videbitur quidem index iudicium potius esse. & hoc honestior, precedentium apparere. quanto enim qualibet præst̄ melioribus, tanto maior ipse & honestior est.

§. ii. Eam ob causam in vtrajq; India prudentissime constituti sunt à regibus Hispaniarum defensores, & Patroni Indorum, qui eos a militum, præfecto-
rum, præsidumq; rapacitate, & crudelitate tuerentur. Quam in causam Episcopi, & prælati vehementer, & serio incubuerunt.

CAPVT XXIX.

Quæstorum & administratorum in-
gens cura.

*Quæstorum
varia gene-
ra.*
*Lubrica est
pecunia tra-
bitio.*
*Rex pauper
sunt que-
sor.*

§. 1. Væstorum apud veteres fuere duo genera, Vrbani, & Prouinciales; Vrbani dicti sunt, vel ærarij, vel parricidij, seu capitales. nos hoc loco, non de criminibus quæstoribus, sed de Ærarijs magistratis agimus, qui patrimonium Reipub. tractant. Nulla in re maius est periculum, nusquam facilior etiam viris constantibus lapsus. Sapientissime dixit Sapiens. Beatus vir qui inueniens est sine macula, & post aurum non abiit, nec spauruit in pecunia thesauris. Quis est hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua. Magna pecuniam, magna lucri occasione, longo tempore accepere, expendere, sine culpa & suspicione arduum est; non usurpare vnam ex mille artibus prædandi, qua sunt in promptu animi est integerrimi. Cum ea que vell ego facta, vel audio fieri, in nullo genere officiorum plures admitti fraudes, maiores aut frequentiores pœnas infligi animaduero.

§. 2. Quæstura anno vicecimo septimo dabantur, popl̄ dena stipendia. Initia alij ad Romulum, alij ad Tullium Hostilium referunt. Verum initia exigua vt in paupe regno fuisse necesse est. Sibi enim quæ-

stores esse poterant duo illi pastores, cum
Vnus erat fratum, maxima regna, focus.
Valerius cum ærarium constitutus, duos quæstores
comitijs curiatis creauit, Sig. l.2. de antiq. iure ciuium
Romanor. Vide π. l. i. t. 13. de offic. Quæstoris.

§. 3. Quæstorum officia erant omnia quasi priuata, imperium enim nullum habebant, non vtebantur felia curuli, non fascibus & lictoribus, neminem ad dicendam easlam citare, non inimicū prehendere illis licuit, à priuato quolibet in ius vocari poterant. Hoc solum commune cum magistratibus habebant concessionem vt conuocare possent. Dionyfl. 8.

Cura quæstorum committebatur ærarium, & vettigalia populi Romani, pecuniam publice priuatim que erogabant, in ærarium recondebat, in tabulas accepti, & expensi referebant.

Legatos excipiebant, hospitium, & Lautia præbant, munera commeatumq; præstabant, etiam vestimenta, curabantq; ne quid ipsi, comitibusue deceperit. Agrotatium etiam curam suscipiebant, & si morerentur, funus publico sumptu faciebant. Senatus consulta etiam conferuabant, sed hoc ad eos munus sero translatum est.

Duo quæstoribus honorifica concessa fuere; Primum quod consuli in bellum ituro signa militaria ex ærario depromebant; Alterum quod triumphum petituros oportebat apud Quæstores iure iurando assuereat de hostium occisorum numero, ciuiumq; vere ad senatum esse relatum.

§. 4. Quæstores primum creati sunt ex patricijs, postea communicata plebi potestas. Liu. l.4. insigne me-
ritas fuit. Ante omnes Pompilius, Antistiusq;. Quidam id rei est? (inquit) non suis beneficiis, non patrum inuiris, non deniq; vñr pandi libidine, cum liceat quod antea non licuerit, si non tribunum militarem, ne quæstorem quidem quenquam ex plebe factum: non valuisse patris pro filio, fratri, pro fratre, tribunorum plebis, potestatis sacrosancta ad auxilium libertatis creare.

Postea creati quæstores qui consules in bellum co-
mitarentur, quiq; necessaria exercitu præbēt. Co-
nuls co-
mitati sunt
lucus illi designatus quæstorum dicebatur; apud Liu.
l.10. A tergo casorum decumana porta factus impetus; itaq;
captum quæstorum. Quæstoriq; ibi L. Opinius Panja occisus.

§. 5. Proconsules, & Proprietores suos in prouinciis quæstores habuere. Eas etiam sortiebantur quemadmodum ipsi consules. Lictoribus illi ad maiestatem imperij repræsentādam vñsi sunt. Toga etiam prætexta vtebantur, sūs dicebant, recuperatores dabat, Praetores aliquando imperium illis mandabant; Alioqui proprium illorū munus erat pecuniam ex ærario acceptam, stipendia exercitibus, cohorts prætoriæ, legatis viaticâ dare. Pecuniam vettigalem exigere, atq; in ærarium referre. Non eodem tempore semper eum Proconsulibus & Proprietoribus prouincias adibant. Hinc apparet, quanta abstinentia, quanta integritate quæstores præfertim prouinciales esse oportuerit, quæ cum ranta potestate fortunis sociorum imminebant.

§. 6. Nomen quæstorum postea mutarunt Imperatores, officium enim potestatemq; quæstoriis comites sacrarum largitionum tenuerūt. Huic enim cura thesaurorum principalium erat demandata, hæc ratio principi ad liberalitatem exercendam suppeditabat. Ex thesauris enim omnes principis liberalitatem exspectant, & principem decet opes ad liberalitatem, non ad auaritiam tenere. Arcad. & Honor. scribunt Lime-
nio comiti sacrarum largitionum c.1.t.32. Breves etiam quadrimens truos ad officium palatinum nouerint dirigendos, aurumq; exactum ad sacras largitiones, sine villa dilatione esse mittendū. Habebat ille plures comites per prouincias dispositos, qui pecunia conquirenda prærantur. Nam

Officium co-
munitatis sacra-
rum largi-
tionum.

534

comites metallorum, commerciorum, vestiariorum, ita rationales summarum, thesaurorum proposti, procuratores monetarum, procuratores Gynaeiorum, (ita textinas sacras vocabant) item procuratores Baphiorum, & quicquid pecuniae facienda opportunum erat, ad comitem largitionum pertinebat.

Monetae cedendae praeerat, agebat enim ut vultus principis metallis visualib. imprimetur Caff. l. 6. for.

7. Huic sacra mandantur ope, orbisq. tributa

Posse, quicquid fluvii euoluit aurum,

Quicquid luce procul venas rimata sequaces

Abdis a pallentis fudit solertia besti.

Plures que-
ß res esse cō-
uenit, ne fur-
ta celari pos-
sint.

§. 7. Aliarum gentium non dissimilis erat consuetudo. Magistratus apud Atheniens. erant Tauriæ decem numeri. Eorum officiū describit Harpoc. Παρελαμβάνονται τοι τέτοια γαλακτικά διώνες, οὓς καὶ νίκας, οὓς τὸν ἄλλον κύπεον καὶ τὸ γένη ταχεῖστον τῆς βαθεῖας, εἰσὶ δὲ πίνες καὶ τὸν τελεγόνον ταρπια. Accipiunt illi quaestores statuam Minerue. & victorias, alioq. ornatum, & pecuniam in conspectu senatus, sunt autem & triremium questores; Hinc illæ Romanæ leges. Hinc aliarum gentium μαζούλακες, ἐπιμεληταὶ τῶν θυσιῶν, καὶ δημοσίων χρημάτων, θυσιῶν τελετῶν, ἐπιτεσπιντοτέρους θυσιῶν, ἐπισχοκαταλόγοι. Talis l. 2. Mach. c. 3. Heliodorus, ὁ ἐπὶ τῷ χρημάτων θεατής. Quierat praepositus Gaza regis. Nomen quaestoris postea non exoleuit, et si officium in alios translatum fuerit. Codinus ait suo tempore quaestorem officium non habuisse, olim habuisse. Apud Menandrum de legat. Gaijanus mittitur ad Perias inter regios patres existens, καὶ τῷ λεγούσῳ καὶ αὐτῷ διέπειρεν τοῦ λόγου. & quaestor exercens imperium. An tum forte restitutum? an ἀεὶ fuerit sine functione, & nomen duntaxat dignitas? Constat sane comitem largitionum & quaestorem eodem tempore suisse. vel. 12. cod. t. 6. Qui ex quoestor honor, aut officiali magisterio, aut comitii viri usque arari nostri attonito splendore viguerunt: acclamatione exipientur solita, nec praterantur vir incogniti. Dat. 8. Kal. Iul. Thessalonica Gratiano V. & Theodosio I. A.A. Coſt. ita decretum est à Gratian. Valent. Theod. Augusti.

Quaestori
euo medio
dolli.

§. 8. Quaestorij erant, partem aliquam quaesturæ tractantes; ἀριθμοὶ δὲ τέσσερες, qui latinis nominantur rationalis, arari militari. Zonar. T. 3. Deinde dicti Theaurienses, qui pecunias in singulis provinciis asserabant, donec statu tempore ad comitem sacrarum largitionum transmitterent; Eorum fidelitati præcipue prospectum erat, quod satisfare oportenter.

Tertio omnibus prouinciarum rectoribus id unice incumbebat, vt tributa curarent, tutoque ad comitem largitionum mitterentur, vt Nouell. 13.4. Imone aſyla quidem tueri quemquam poterant, vt est à Justiniano decretum Nouell. 17. Publicorum vero tributorum exactiones etiam intra templo decenter fieri procurab: quoniam fiscalium ratio & militibus, & priuatis, ipsique templis, & cuncta Republica vtilis & necessaria est. Auxiliabantur tibi etiam amabilis Deo Ecclesiarum defensores, & economi: nullum horum, quis fiscalia tributa exigunt, abripientes exactioni, sed neque permitentes violentum aut seditionis aliquid pati exactionem inferentes: scientes, quia si quid tale gerfint, de suo satisfacere fisco cogentur.

Dicēta.

Quarto, quia colligendi tributis præsidibus erant additi Dicētae. Dicētae nominabantur, magnus autem Dicēta ad quem collecta vectigalia deferebant. Magnus Dicēta qui Constantinopoli versabatur, videtur Quaestor generalis suisse, & forte comitis largitionum officium aliquando tenuit, aut eius vices.

Discussores.

Quinto. Quandoquidem fraudum finis nunquam erat, & fiscus multos aslertos habebat, constituti fuere & alii ἀριθμοὶ, quos discussores vocabant, qui rationum publicarum erant disceptatores, inique grauatos subleuabant, modum vectigalium interdum definiebant. Theodosiana de illis lex exstat. l. 2. c. de Iudeis.

Eadem de causa exactores, seu executores, qui cunque iure missis omnia insinuare præsidi oportebat. Ita statuerunt Arcad. & Honor. AA. c. 12. t. 61. Ne per diuisas prouinciarum partes aut palatinus exactor accederet, aut illi frumenti apparitor vagaretur, vel militaris terror inferret formidinem, hac lege sancimus, vt omnes memorati intenti sint ad prouincie rectorem, & cum eo agent: illo insidente, disponente, & agnoscente, & suo periculo rem peragant, & implante rruuerfa. Dat. 17. Kal. Iul. Mediol. Olybrio & Brobino Coſt.

Imo iudici quoq. probare causam suam debet. ita iudicem statuerunt. Sive ex prætoriano officio, sive illustris comitiua sacrarum largitionum, nec non & rei priuatae nostre militiae, velex quacunq. apparitione ad quacunq; necessitatem profigad. an quis fuerit destinatus, sciat se intra anni metas debere collectio ratiocinias ad proprium iudicem remeare, eiq. suam efficaciam ostendere, & quid in eius instantia exactum fuerit, quidem habeatur, & penes quos resederit, vel cuius culpa, aut qua causa in eadem prouincia fuerit derelictus. Quod si exactio spatio anni in ei⁹ regionis viscerib. predator insidians, deprehensus fuerit remorari: uncis absolutus cingulo militie abiectus, primoribus eius militie decem librari auri multa proposita, & redire dissimulet: & per vices officiorum ligatus ferre nixibus, cura prouincialis officii, ad debitum mittatur examen: nec ei liberum sit, vt hoc se primitio aut occasione defendat, & sibi aliud negotiū, vel aliam necessitatē post inveniāt am esse causetur, cū tisdem licentiā auferamus in eadē prouincia cōtinuare exactiōne. Dat. 10. Kal. Oct. DN. Theo. A. VIII. & Palla. Coſt.

Sexto. Eisdē legibus obnoxii erant, qui mittēdari, & canoniciari dicebātur. Arcarii quoq; nec custodiendis modo, sed exigēdīs quoq; tributis instituti fuere.

Septimo. Varietas negotiorum etiam alium magistrum in hoc genere constituiere coegit, erat ille Magister censu, apud illū professiones, testamēta, donationes publicabuntur. Censuales illi parebant. Eorum erat publicis actibus adesse, & seruare, editores munerū apud eos pecuniam, & præmia deponabant. Quia in re vero maxime occupati fuerint censuales, ex Nou. 17. cōstat. Coges autē publicos exactores in suis de suscepis manifesta facere omnia in quibus ea dederunt, nempe quantitatē zygocephalorum, aut iugorū, aut iugalium, aut quolibet modo per regiones nuncupantur: & pro quibus haec & quilibet pradiis exigant, & datorū quantitatē, sive in speciebus, sive in auro. Et interminaberis eis, & magnum damnum, & manus imputationem: si hoc & præcipitūr quidem semper, vsq; nunc autē non custodiēt est, non deinceps omnib. servent modis. Si vero vt assoleret declinationem inueniant aliquā, dicentes non posse ugorū ponit quātitatem: maxime quidēcos malignariputamus: sed tamē nihil hinc ladatur fisces, nec collatores fisces in fine prædicio oīa sua percipiāt, & solēniter celebrata suscepit percipiāt ii, qui hac exoluerint, nihil exigēdi amplius. Causa vero in nullo ledatur, & secundum cōsuetudinem quidētributa solvantur ab eis, & inferantur fisco. Nuntiatur autē ad glorioſissimos nostros prefectos de iſis primitus cogendis censu lib. nuncupatis expostiones subtiliter dare, vt ex hoc facta diuidatio: Et sic intermixtum secundum cōsuetudinem quidē datis fiscalibus inculpabilitē inferendis, quietidē in iis quæ dubitātur, glorioſissimi nostri prefecti iudicauerint, in iis quæ controverſia sunt, bac valere: necessitatē habentibus exactoribus, post cognitum veritatem super his questionibus, & in illis de cetero quantitatē zygocephalorum, & aliorum omnium describere secundum quod a nobis iam ordinatum est.

§. 9. Curialium officia non oīa diuersa erant: quāuis n. honoratissimi ciuitatum erant, senatusq; & merui virium, exigendi tñ tributa onus sustinere cogebātur, quin & crebro dum festinatur fisci vtilitas pro teñuioribus soluere cogebantur. Decuriones etiam vocabantur, adeo imperium nummis congregandis incubabat, vt omnes pene essent in magistratu quaestores, aut eorū adiutores. Hanc ob causam oīs prædandi rimas fecerant, & vestigabant Decuriones, vt ne damnum facerent. Vere Saluanus lib. 4. Romana republi-

Index de
fraude qua-
storū co-
gnoscit.

Mittēdari,
Canonia-
rū, Arcariū.

Agorū ma-
gnitudinem
cognoscēt

Fines
blici
fidūm
Conf
Finan-
ciam.

Curi-
ales tri-
buta exige-
bant.

Rati-
pme
flari,
danc
omne
rum
posse

Respublica, vel iam mortua, vel certe extremū agē spiritum, ea parte, quā adhuc vivere videtur, tributorum vincula, quasi Prædonum manibus strangulata moritur. Anastasius Imperator vindices constituit, vt iniquas Decurionē exactiones inhiberet, & ipsi exigeret, sed illi prædæ dulcedine illeētū importunius grassati sunt, vt merito eos Iustinianus amouerit, Decurionum honos erat, non posse plebeiorum tormentis subiici: Si pecuniam publicam interuertissent, plumbatis vapulabant. Susceptores Decurionis suo periculo nominabant, qui tributa conquereret, pro quo satidate cogebantur, qui eum nominallent, aut consensissent. Ille non modo pecuniam, sed frumentū quinquagesimam, hordei quadragesimam, vini & lardi vicefimam in horreis recondebat. Verum quæ fuerit ratio Decurionum & Vindicium explicatur Nouell. 38. Qui Rempublicam olim nobis disposerunt, existimauerunt oportere secundum Regie vbiū instar adunare in unaquaque Ciuitate nobiles viros, & unicuique Senatus dare curiam, per quam debussent agi quæ publica sunt, atque omnia fieri secundum ordinem. Sic ita que res floruit, sic fuit clara, vt magna & populo domus curialium essent multitudo quidem existente curialium. Quod autem functionum videbatur esse onus, nulli omnino intolerabile existebat. Nam quod in multitudinem diuiditur, onus insensibile propemodum facit eis, qui hoc suftinent. Quando autem per partes quidem coperunt se eximere abo Curia, & occasiones invenire per quas libet his efficerentur, sic pauplaria diminuta sunt Curia innumeris excogitatis occasionibus, per que potuerunt speciali quidem bene habere, communia autem & publica diminuit. Propterea ad paucos viros redacta functiones, & illi facultates commouerunt, & ciuitates ita diminute sunt, vt sub istos perditos Conductores, quos Vindices vocant, redacta Curia, contigerit Rmpublica plena quidem defectibus, plena vero omni iniustitia fieret. Hoc nos sive perscrutantes, astimauiimus oportere medelam rei adhibere, & quantum nos in hoc laboramus, tantum omnem adiuuerunt curiales artem aduersus ea, quæ reditū iustè fanciata sunt, & contrafiscum. Dum enim vidissent compelli se omnino Curia seruare quartam partem, & hoc vix per nostras leges impositum, coperunt deinceps proprias facultates, quatenus minus idonei deficerent, & non quartam portionem, sed omnem continuo paupertatem suam Curie derelinquerent. Denique quoniam ipsis corporibus Curiam defraudare voluerunt, rem omnium impian adiuuerunt, à nuptiis legimus abstinentes, vt eligerent magis sine filiis, quam sub lege deficeret, aut generi suo vel Curie inutilis apparere. Dura fuit omnino Decurionum conditio, ita ut multi armatam sequi militiam mallent, vt constat ex cap. 12. t. 34. Interdum latebant pertinaciter, actum bona eorum his qui ad duumviratus munera pertinebant, permittebantur, cum igitur tot modis ad Decurionatum cogerentur, constat eius administrationem perdifficilem fuisse.

§. 10. Hodie commodius hisce rebus prouisum est, maxime vbi inter multos tractatio nummaria diuiditur; nam inter eos semper aliqui inueniuntur, qui fallere nolint, & propter eos alij, vel non possunt, vel non audent. In Regno Francie est Consilium, quod vocant Financiarum, in quo Questores, & Superintendentes, Estetiam curia auxiliariorum, seu oblationum. Carolus Sextus Francie Rex vctigal vino, aliisque mercibus imposuit, quod vt leuius ferrent puli auxilium vocavit; illi præposuit duos Clericos, & duos Laicos nota integratis acfidei; deinde ortis controversijs Episcopus Praes, tres omnes confiliarij cum Procuratore, & Aduocato generali adiuncti sunt. Potest in alias translata sunt ista iudicia, auctus numerus Consiliatorum, ac

Præsidum, à Carolo Septimo, Ludouico Duodecimo, Henrico Secundo. Interim Magistri computorum, receptoresque pecuniarum rationem reddere tenentur in camera, cuius Procurator de criminibus rationalium, & Thesauri cognoscit.

Recte etiam constitutum est, vt quatuor Thesauri generales Domanij peragrent Provincias commissas, & de minoribus Thesaurariis cognoscant.

Nihil perniciosius quam habere Thesaurarios Thesaurarum caſualium, qui pecuniam pro officiis, & di- riuſcasualis.

Nec præteriti debet, quod ætarij præses, & quasi supremus Questor, seu Comes largitionum apud Francos vocatur Thesaurarius parcimonie; vt indicent nulla re magis crescere Thesaurum Regium quam parcimonia, & frugalitate Principis. Illius munus est, Thesaurarii belli stipendia soluenda mandare. Qui id per Commisarios, & solutores faciunt, quibus adiuncti sunt Antigrapharii.

§. 11. Artygraphi seu Antigraphariorum vt Publica punc appellantur verutissima est origo. Monet curia sit pu Aristoteles, vt pecunia publica præsentibus ci blica custodibus tradantur, & Antigrapha conscribantur, ne dia intereripti possint.

Hi perpetuo adhaerent Receptoribus, Thesauriis, Susceptoribus, Peræquatoribus, vt fraudes impedian. Parum itaque à vetere Republica recessit Gallia, & vbi mutauit, rectius statuit. Primo quidem Thesaurium habet, deinde de tributis non iudicat Praes, aut Questor, sed Consilium, cuius in hac causa semper est sincerior sententia. Deinde quatuor habet generales receptores indicatarum contributionum, in singulis Elecctionibus duo sunt Receptores, qui ad Generales pecuniam sue Provincie deferunt. Hi quoque iuantur à Peræquatoribus, qui ex æquo bono que per parcerias pro cuiusque facultate tributa partiuntur, colliguntque. Quæ si omnia per viros integræ vitæ, & iniquitatis osores administrantur, ingens pecunia, sine subditorum molestia colligi potest.

Neque dissimile est Belgij questorium: Rem enim pecuniarum tractat Consilium Financiarum, in quo Thesaurarius, & Receptor præcipue auctoritatis sunt. Omnes publicos sumptus illud Consilium dirigit. Habetque annexam cameram rationum, in qua septem Magistris rationum omnes alij, quibus pecunia commissa est, reddere rationem coguntur.

§. 12. Hispani in variis Regnis diuersæ questuræ sunt, in ipso Palatio est Consilium, quod Questores, vocant Hazienda, in illud conueniunt per hebdomadam aliquoties, tres Questores, quos vocant Cantadores, & à dignitate vocantur Maiores, quibus totidem Questores minores adiunguntur, cum Secretario, Relatore, Consiliariis Cameræ. Materia deliberationum sunt omnia vctigalia, debita, corumque solutiones, hypothecæ, alienationes, recuperationes.

Ab eisdem Questoribus, adiunctis aliis quatuor Cantado-Auditöribus, & uno Secretario controversiæ de pecunia deciduntur. Atque illud Consilium dicitur Cantadoria.

Alios habent ijdem Officiales, cum in Consilium conueniunt, quos vocant Cantadores de Cuentas, in eo enim omnium Provinciarum, Regionorumque redditus consignantur, rationesque dantur accepti, & expensi.

Genuensium
Quæstores
Reipublica
sunt Con-
seruatores.

§. 13. Genuensium Quæstores RempUBLICAM conferuant, & augent, in hunc modum rationem descriptam inuenio. Quo vero (Bell. T. 3.) ad ergandam ReipUBLICA pecuniam ciues alacriores redderent, creditoribus, assignatis certa hypothecis & redditibus, è frumenti, vini, aut aliarum rerum vectigalibus, &c. cauebatur. Et hic quasi ReipUBLICA cum priuatis hominibus contractus, Compera dicebatur, additumque, vt qui centum libras mutuo dedit, in hac velut Societate nouum locum, qui ducentas, duos locos teneret, & sic deinceps: adeo vt Compera, siue Societas eiusmodi valde multiplicata fuerint, quarum alia dicebantur Capituli, aliae S. Pauli, aliae salis, &c. Harum unaquæque à ciuibus quibusdam administrabatur, quorum erat operam dare, vt creditoribus recte satisferet, & rationes inter hos & RempUBLICAM iuste seruarent. Quam vero, vt fieri solet, è multitudine magna nata effectoribus, decreatum fuit, vt omnes in unum corpus redigerentur, cui Compera siue Camera à D. Gregorio nomen inducat, eiusque cura quibusdam itidem Ciubis commissa est: qui cum singulari industria & prudentia munus sibi inunctum administrarent, publica vero necessitates, magnos requirerent sumptus, Locariorum (sic enim supra diximus nominari eos, qui in hanc Societatem admittuntur) numerus valde crevit, adeo ut oppignorata magna publicorum reddituum pars, Officii huius curæ & negotia mirum in modum aucta sint, & oppida etiam & territoria eius dictioni accecerint. Inde factum vt Societas hec primum ab ipsa RempUBLICA, deinde à Pontificibus, Imperatoribus, & aliis ciuitatis dominis multa priuilegia impetravit, sic vt quamvis hoc officium ab ipsa RempUBLICA, & ius qui palatum gubernant, dependeat, nihilominus tamen Urbano Magistratus subiecta non sit, sed omnes etiam, qui partem aliquam RempUBLICA capessent, eius priuilegia iniolata se seruatuos promittere & iurare cogantur. Ut vero in aliis sere rebus principia valde tenua sunt, & contempta, temporis vero successu paulatim ad perfectionem contendunt. Ita in hoc quoque officio Magistratus accidit, cuius hodie multo melior & perfectior est forma quam olim fuit. Quantum enim ad comparationem virtutatis siue emolumenti à Locatorio percipiendi attinet, non iam certum quid est prestatum, aut determinatum, vt olim sed pro ratione redditus, & sumptuum, itemque ad conservationem earum rerum quarum cura Officio huic commissa est, & prout vectigalia fructuosa fuerint vel minus, omnia diriguntur, quin etiam ipsa reddituum percipiendorum, que hodie in vnu ratio multo superior est, & ad conscientiam accommodatio: praterquam quod, vt diximus hac ratione dominia aliquot, & territoria ei sunt acquisita, ad quorum facilorem administrationem nouas regulas & nouas leges condere oportuit. Huius quidem Officii siue Magistratus respectu Genufcum ciuitas in duas quasi communities diuidi potest: quarum prima Maior est, & ab iis, qui in palatio ius dicunt, gubernatur, & integrum sere ciuitatem comprehendit. Altera parva est, cui Sangeorgianus Magistratus presidet, & ad Locatores siue reddituum participes spectat. Illa quidem multis mutationibus obnoxia, & tyramicum Imperium nonnunquam experta est, hac vero libera semper & ad certos ciues adstricta, ac proinde firma fuit.

Ad idem of-
ficium re-
dire, quibus
vetitum.

§. 14. Olim viliores interdum pecuniam trahabant, nec in hunc modum crescere poterant. Rationales dicebantur, & actores crebro erant serui, aut liberti Cæsaris, qui rationes patrimonii tractabant, dicti & illi sunt λογισταὶ & λογοδόται. Dicti & actores Dominicæ. Tertull. de Corona militis, Castrenses ministros appellat. Biennium militabant, nec deinde ad idem officium redire poterant, t. de Castrensis & Ministerianis cap. 12. In officio spectabilitatis tue secundum formam diualium responsorum post completum tempus præsumit, id est, biennium prioribus decedentibus insequentes ad locum pro merito laborum stipendiorumque succedant, nec villa licentia tribuatur his, qui implementum deposuerint officium, denuo ad eadem militiam, vel sollicitudinem remeandi.

Premicieriorum non in profanis modo, sed in sa-

cris quoque frequens est mentio, ita dicti sunt, quod cum in suo ordine essent Princes, primi in cera, seu in prima cera scriberentur. Suidas definit primum ῥῆτος τάξις τυχόν, primum cuiusque ordinis. Primi ceriatus dignitas Senatorem efficit, Cassiod. lib. 6. c. 7. Allectis ex Consulibus æquatur l. 19. c. Theodos. de Palatin. facit largit. Magnus Premicierius dictus est Princeps Thebarum. Erant igitur Premicierij Cubiliariorum, Priuatorum, Sceniorum, Notariorum, Deputatorum, Augustalium, Singularium, id est, eorum, qui notis scribebant.

§. 15. Quæstoris adiutores seu Boethi constitutuntur viginti sex, Nouella 35. Viginti sex adiutoribus Quæstoris, quo Boethos dicunt Quæstoris, liceat in suo loco a lios substituere, idoneos tamen, & quos pro tempore Quæstor elegit, propositus sacris Euangelis. Hi autem qui sunt in locum eorum, qui suo loco ceciderunt, centum solidi prestiti fiunt. Istorum autem trium graduum viri, id est, Scrini memoria, & duorum qui proximi futuri sunt, quamvis non ex viginti sex adiutoribus, tamen licentiam habent surrogare in locum suum. Habeant igitur ius vendendi militiam suam, & non ultra centum solidos, dnmmodo & is, qui subrogatur, electione Quæstoris fiat. Prærogatiwas autem constitutio dat Theodoſio & Epicteto, & Quirillo, & Sabbatio, & Perigeno. Illo videlicet obſeruando, vt si quis ex viginti sex Adiutoribus defunctus fuerit, ad heredes eius centum solidi dentur, & electione Quætoris militent. Sin autem liberi sint defundi, idem iuris habeant, quamvis heredes Parenti suo non exſtinerint. Dat. C. Bilis. Delegationes vocabant, quod in qua Provincia vel vrbe frumenti, auri, aliarum rerum debebatur. Delegatorum Epistola erat, quâ illa dabantur, & interdum ius conferebatur prædia inuadendi. De Sūceptoriis vide titulum 70. l. 10. Codicis. Susceptores publicos absque omni mora aurum censēmus ſuſcipere, ne quis per hanc occaſionem ſumptus faceat compellatur. Nam si ſolure volens à ſuſcipiente fuerit contemptus, reſibus adhibitus confeſtationem debet proponere: vt hoc probato, & ipſe ſecuritatē debitam commiſſi nexu liberatus, cum emolumenſis accipiat, & qui ſuſcipere neglexerit, eius ponderis, quod debetur duplum ſiſci rationibus per vigorem officii Praefidis inſerre cogatur. Quod autem Sūceptores iudice, cuius interef, negligente violauerit, ex ipſius iudice facultatibus ſarcietur. Dat. 14. Kal. Aug. Paulino & Iuliano Cof.

Atque ita ſiſco multis modis cauetur, sed plures artes ſibi metiſis cauendi norunt Quætores, qui raro pauperes ex officio, ſepe diuites ex præda diſcedunt. Utinam tanta ſit cura pauperum, quanta eſt publicarum diuitiarum. Exempla priſca haud quam defunt. Non enim memoria duntaxat, ſed etiam imitatione dignissimum, quod magni etiam Principes ἐργαζότοſi eſſe voluerint, Zonoras in Michaeli Paphlagone referit fratrem eius fuſſo ἐργαζότοſi, Idem Cedrenus.

§. 16. Exætorum fraudes multæ leges vetant, Fraudibus pauca compescunt. Interim viles illæ, qua prohi- Quætorum bant, quicquam incio Rectore Provinciæ agere. c. obuīūitum. 12. t. 61. & ut in ſtra annum rationem reddant. Denique vt nihil agant, quod libi commiſſum non eſt. Ita Arcad. Hon. (c. 12. t. 61.) Quicunque ex palatione ſtro ciuiſibus tituli ad Provincias cōmeauerit, compulſor, Exætor, Amonitor, Portitor Precepit, agens in rebus, vel Pala- tinus, vel Apparitor illuſtrium potestatum: hoc tantum potestatis arripiat, quod mandatum curia ſuſſe ſpecialiter approbat, ne quod in iunctum alteri fuerit, Collegi ure preſumat: ne dum hoc ſibi in iunctum munus officiſi licentia partiuuntur, agant cuncti, quod ſingulis credebatur. Dat. p. 1. l. Mediol. Olyb. & Probin. Cof. Siue ex Praetoriano Officio, ſive illuſtris Comitiae ſacrarum largitionum, nec non & rei priuata noſtre militie, vel ex quaunque apparitione ad quaunque necessitatem profligandam quis fuerit deſtritus, ſciat ſe in tra amī metas debere collectis ratiociniis ad proprium iudi- cem.

Omnimodo
predatori-
bus aulicis
bona eun-
dam.

cem remeare, eique suam efficaciam ostendere, & quid in eius instantia exactum fuerit, quidve in debitis habeatur, & penes quos recederit, vel cuius culpa, aut qua causa in eadem Provinciâ fuerit derelictum. Quod si exacto spatio anni in eius Regionis visceribus predator insidiatis, deprehensus fuerit remorari: tunc absolutus cingulo militie abicietur; primoribus eius militia decem librarium auri multa proposita, si redire diffluent: & per vices officiorum ligatus servies nixibus, cura provincialis officii, ad debitum mittatur examen: nec ei liberum sit, ut hoc se priuilegio aut occasione defendat, quod si aliud negotium, vel aliam necessitatem post iniunctam esse cauteretur, cum hisdem licentiam auferamus, in eadem Provincia continua exactionem. Dat. 10. Kal. Octob. D. N. Theod. A.

VIII. & Palladio Coss.

In usum reducenda leges tituli 62.c.12. Si quis à decenariis, vel centenariis, vel fisci aduocatis lasum se esse cognoscit, adire iudicia, & probare iniuriam non moretur: vt in eum qui coniunctus fuerit, competenti severitate vindicetur. Dat. Kalend. Nouemb. Treuir. Constant. A. IV. & Licio V. Coss.

Prater sollempnes & canonicas penititationes, multa à provincialibus indignissime postulantur ab officiis Scholaribus non modo in ciuitatibus singulis, sed etiam mansionibus, dum ipsi & animalibus corundem alimonias sine pretio ministrantur. Provincialis itaque cuncti iudices tueantur, nec iniurias inuidas transpermittant. Dat. 3. Kalend. Iul. Leonito & Salusto Coss.

Quoties compulso arguitur in deprecatione coniunctus, etiam non consulta clementia nostra paenam subeat legibus competentem. Dat. prid. Kalend. Ian. Stilicone & Aureliano Coss.

Curiarib[us] & nauticarib[us], omnibusq[ue] corporibus ita subueniri valimus, ut nihil apparitoribus vniuersorum iudicum liceat, quod ad pradam provincialium pertinet.

§.17. Absoluo hanc de Magistratis tractationem, & adjicio; Recke facturos si in singulos dies iuramentum suum cum vero seruandi proposito repeatant, & perpendant, quod Nouell. 8. tit. 3. proponitur. Iuro ego per Deum Omnipotentem, & Filium eius yngenitum, Dominum nostrum Iesum Christum, & Spiritum Sanctum, & per sanctam gloriosam Dei Genitricem & semper Virginem Mariam, & per quatuor Evangelia, qua in manibus meis teneo, & per sanctos Archangulos Michaeliem & Gabrielem, puram conscientiam germanumque seruatum me seruaturum sacratissimis nostris Dominis Iustiniiano & Theodoro coniugieis, occasione tradita mihi ab eorum pietate administracionis: & omnem laborem ad sudorem cum favore sine dolo & sine arte quacunque suscipio in commissu[m] mibi ab eis administratione de eorum Imperio atque Republica: & communicatorum sanctissima Dei Catholicae & Apostolicae Ecclesie: & nullo modo vel tempore aduersabor ei: nec alium quemcumque permitto, quantum possibiliter habeo. Iuro quoque idem insurrandum, quod nulli penitus neque dedit, neque dabo occasione dati nisi cinguli, neque occasione patrocini, neq[ue] promissi, neque professi sum de prouincia muttere, neq[ue] muttam, neq[ue] occasione Domini suffragii, neq[ue] famosis misericordiis administrationem habentibus, neq[ue] iis qui circa eos sunt, neq[ue] aliis hominum vii: sed sicut sine suffragio percepit cingulum, sic etiam pure me exhibebit circa subiectos piissimum nostrorum Dominorum: contentus iis que statute sunt mihi de fisco annonis. Et primum omne habebo studium ut fiscalia vigilanter inspiciam: & indeutos quidem & indigentes necessitate, cum omni exigam vehementia, nequaquam subinclinatus, neque ob hoc lucrum ipsum omnino confiderans, aut per gratiam vel odium exigam aliquem citra quam competit, aut concedam aliquid. Deutos autem patrem tractabo, & subiectos piissimum nostrorum Dominorum illos vndique quantum possibiliter habeo, custodiam. Et equis in causis vtricq[ue] parti, & in publicis disciplinis ago: nulliq[ue] parti citra quā iustum est praefabo: sed exequar vniuersa delicta, & omnē equitatem seruabo secundum quod mibi visum fuerit iustum. & eos quidem qui innoxios sunt, vndique innoxios illosque conferuabo: no-

xiiii autem imponam supplicium secundum legem, & omnem iustitiam (sicut iam dictum est) in publicis & priuatibus contradictionibus ius seruabo: & si competero fiscum iniustitiam pati, non ego solum hoc ago, sed etiam semper mibi assidentem talen studiebo assumere, & circa me omnes: Vi non ego purus quidem sim, qui vero circa me sunt: furentur & delinquant. Si quis autem inueniatur civis a me talis: & q[uod] sit ab eo, me sanare & eum expellere. Si vero non hec omnia ita seruauero: recipiam hic & in futuro seculo in terribili iudicio magni Domini Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi: & habeam partem cum Iuda, & lepra Giezi, & tremore Cain: infuper & p[ro]prio quae lege eorum pietatis continentur, ero subiectus.

CAP V T XXX.

Ministri Magistratum.

§. 1. Inter Ministeria Magistratum nominatissimus est accensus, ab acciendo ita dictus; silentium faciebat, quod Illicium dicebatur, horam tertiam, meridem, & nonam esse clamabat. Libertis id muneri fere committebatur. Honestior erat Praecone, hic in Concione, in Comitio, si quid recitandum erat, pronunciabat. Accensus priuatos ad Magistratum accipit. Omnes illi apparitores dicti, quemadmodum Ministri officiales. Plures praetorium decuriae fuerunt. Viatorum munus erat prehendere, ligare: quod & Lictorum; hos à ligando alii, Tiro à Lictores. no seu Licio dictos, quo transfueris cincti erant. Statores iisdem dicebantur, nec alij suis videtur ab apparitoribus. Totum hoc genus in Provinciis dicti Statores. Brutiani, quibus non militia imperatur, sed seruilia Brutiani. opera, quod omnium primi ad Hannibalem defecissent.

Interpretes etiam Romani habuerunt, non modo cum Provincias administrarent, in quibus diversa lingua vtebantur, sed etiam in ipsa Italia, & quamuis Graece nosset, in Sicilia, atque Gracia. Hoc Imperij maiestatem decrete arbitrii sunt, ut non modo fasces proferrent, sed etiam linguam, ut totus orbis non modo Romani iuris, sed idiomatici etiam esse videretur.

Cornicularij non Cornicines erant, sed cornibus Secretarij praeerant, atque praetorium custodiebant ex militibus veteranis ad hanc quasi quietam, curiosam, honoratamque militiam assumbabantur. Sym. c. 10. Epist. 56. Graeca glossa interpretatur εαβδίτην & πεδουαχόν, spectabilitatis insignibus decorabantur.

§. 2. Officia Minor aulica fuere, quae tamē & in vrbibus priuatorum adibus usurpata inscriptio veterus narratur habere. Diophantus Tiberii Caesaris ornatior Glabrarius: ijdem & Glabratores & Pumicatores dicebantur feeda consuetudine depilandi corporis. Glabrarii. Ornabanti & Brambaricarij & Argentarij, qui auro, Brambaricarij argento, are inducebant, qui in auro, argento, are calabant. Nec ullum genus artificum erat, quod non obnoxium Imperatori, Collegia eorum corpora & ipsi corporati dicebantur; habebantque Praefectos & Magistratus suos, quin ipsa vilissima Praefectos habuere: calcis præpositura, dignitas erat. Caiusodor. Epist. 7. lib. 7. coetilis calx niuib[us] concolor, spongij lector. T[em]p[or]e coctionem distributionemque calcis nostra præponit auctoritas. Praepositus calcis.

Nomenclatores, vel Nomenclatores multitudo & ambitio genuit, cum candidatis singulorum Nomencla- ciuum nomina inficerent, ex quo & fatores dicti tor. Post lex scripta est, ne candidatis Nomenclator adesselet.

Cur-

*Curſor.**Mandatores.**Stationarij.**Curiosi.**Verhedarij.**Frumentarij.**Agentes in rebus.*

C A P V T XXXI.

De Regno Sinensi.

Coronidis loco viſum fuit adiungere, quæ ex co-
mentariis P. Matthaei Ricciij, & experientia ſcri-
bit P. Nicolaus Trigautius Sinenſium iſtitutor, de
Republiça eorum, legibusque, & Magiſtratis;
multa n. ſunt, quæ principibus vſui eſſe poſſint. Sunt
vero l. i. c. 6. De expeditione Christiana ad Sinas.

De hoc arguimento non plura attingam, quam quæ ad huius Commentarij finem, omnino neceſſaria eſſe iudicauero: Si enim id pro dignitate perſequi in animo eſſet, non niſi quam plurimis capitibus, aut etiam libris ſtotuſ tota clauderetur. Imprimis igitur in hoc regno ab omni temporum ſerie, ſola ea gubernatio ad Rem publicam gerendam probata eſt, quæ in vni⁹ Imperio Monarchicam ſuſtinet maiestatem, Administra-
tio Reipub-
Monarchia

in vni⁹ Imperio Monarchicam ſuſtinet maiestatem, Aristocracia porro vel Democracy, vel alterius cuiuslibet Poliſtracia, vel ipsum nomen apud Sinas eſt inauditum. Olim quidem ſub uno Monarcha, non pauciores erant inferiorum tituli, quam apud nos Ducum, Marchionum, Comitum, atque cæterorum huiusmodi. Verum ab annis proxime mille oē in genti hi peculiariū Dominorum tituli, potestaf- que eſt omnino ſublata.

Ac licet ab omni memoria, ciuiles tumultus bel-
laque minimè defuerint, ſive priuquam hæc ratio mutaretur, ſive ex quo mutata eſt, tametli etiam hoc Imperium eſſet in varia Regna minorata diuifum, quod nunc in Iaponicis Insulis eſſe audiuimus; nunquam tamen prius ab exterris populi legitur univerſum eſſe ſubactum, quam Anno noſtra Salutis 1206. cum ē Tartaria Dux neſcio quis, Regnorum domitor, in hoc Regnum ſe ſe cum exercitu victore immiſſet.

Eum Ducem nonnulli ē noſtris, nec leuibus, meo iudicio, coniecuris Tamerlanem, vel e Succelloribus eiusualiquem fuſile arbitrantur. Eum enim Sinæ Tiemoſ appellant, cumque ſcribant ſubacta pri-
muſ Perside ac Tartaria, ad Sinas ſibi adiungendas animuſ adieciſſe. Quisquis is fuerit. Tartarum ap-
pellabo. Is immiſſo exercitu, breui ſibi Sinas omnes ſubegit, & acceptam tanti Regni Tyrannidem eius posteri ad annum viſque 1368. propagarunt: quo tempore cum iam Tartari Imperii vires deficeret, neque iam viſtra Sina exterrum Imperium, & Barbarum ingenium ferrent, variis in Provinciis ſub diuerſis Ducibus iugis excuſerunt.

Qui cæteros Duces, rebus præclare vel virtute, vel dolo gestis ſuperauit, fuit vnuſ ē familia Ciu, quem Sinæ poſtea Ham Vu, iſignem Ducem, aut armorum potius Diluuium appellauunt. Iſ pellete-
tis ad ſe auxiliaribus aliorum quorundam ſtrenuorum Ducum copiis, breui ē gregario milite tantum viribus excreuit, vt non Tartaros ſolum, Regem, ac Duces, Imperio exutos expulerit, ſed non minore fortuna reliquos etiam rebelles, toto regno ſuperarit, & vnuſ Sinense Imperium occuparit, quod etiam eius posteri in hanc viſque diem felicissime pro-
pagarunt. Hinc ſuæ Monarchia magna claritatis nomen, vt ſupra dixi, Tam in diderunt.

Sinenſe porro Imperium à patente in filios, vel Imperium ad propinquos Regios, more noſtro derinatur. Sinenſe. Duo ſolum treſue Reges antiquissimi, regnum morituri, non filii quos ad regendum ineptos iudica-
bant, ſed aliis, tametli nullam haberent inter ſe fan-
guinis neceſſitudinem, commendarunt. Accedit patientes Sinenſe im-
quoque non ſemel, vt iſ qui impotentius imperita- Tyranniduſ,
bat, & ab impatiēti uigi populo, ſalcibus exueretur, & in

& in eius locum eum, qui viribus ac virtute, populi que gratia emineret, subrogarent, ac pro legitime deinceps Rege veneraretur. Hoc vero in laude apud Sinas ponendum, quod complures honestam potius mortem eligere optant, quam in intrusi Principis verba coniurare. Etenim apud Sinenses Philosophos celebre dictum. Matrona casta duos nescit Maritos; nec fidelis cliens duos Dominos.

Leges Rei
publica nul
la antiqua.

In hoc Imperio nullæ sunt leges antiquæ, quales apud nos duodecim tabularum, iurisq; Cæsarei, quibus perpetuo Res publica gubernetur. Sed qui primus è familia quapiam Regnum capit, is nouas pro arbitratu leges condit, quas ex eadem familia posteri obseruare coguntur, nec facile immutare permittitur. Quapropter leges illæ, quæ hodie ab Sinis obseruantur, nō sunt Humoviuio antiquiores, omnes ille aut è veteribus acceptas, confirmavit, cum sibi maxime scopum præfigens, qua ratione regno pacem, sibi ac posteris Imperium quam diutissime propagaret.

Ex eo quod huius Regni fines ita longe lateque proferantur, & ex ignorantie transmarini Orbis, arbitrantur Sinæ Regem suum orbi vniuerso imperare, ideoque speciosi illum nomine Cœli filium Thien-cu dicunt, & hodie, vt olim semper, appellant, quia porro Cœlum ipsi pro supremo numine colunt, idem est Cœlū ac Dei filium nominare. Vulgo tamen non hoc nomine sed Hoamsi appellatur, hoc est, supremum Imperatorem, aut Monarchā. Ceteri vero Reges longe inferiore titulo ab Sinis Guam appellatur.

Humovius ille quē dixi, non virtute solum bellica, sed ingenio quoq; & solertia, insignis fuisse perhibetur. Id perfuadent statuta legesque complures, quibus Rempublicam Sinensem stabiluit. Ex ijs nobiliora quædā feligam, memor semper institute breuitatis. Quod (vt ex annalium serie constat) omnes familias Regiæ, propinquorum regiorum, vel regni procerum factionibus Imperio exciderunt, propterea quod regni habenæ magnam partem moderantur. Statuit, ne quisquam è regio sanguine publicum deinceps munus attingeret, siue illud urbanum esset, siue militare. Illis porro Ducibus, quorum auxilio regnum à Tartarorum Tyrannide liberaret, eorumque posteris militaret, hæreditario iure attribuit prefecturas. Ne vero regium genus ab omni publico munere reiectum ferret se impotenterius, Regum filios, titulo Guam, id est, Regulorum appellatione insigniuit, annuofq; census amplissimos assignauit. Sea eos non in prædijs agriſve, ne clientes obtinarent, sed in annuo stipendio, quod ex æratio regio ab Magistratibus pendetur, collocauit. Voluit etiā vt eos Magistratus pro Regulis, oēs venerarentur, sed nemo illis subderetur. Regulorum deinceps filios ac Nepotes variis titulis ita honestauit, vt paulatim decrescerent, cum annuo censu, prout à Regio Trunco longius per ætatum gradus descendissent. Cum vero ad certas erates peruenissent, non amplius ijs ex æratio publico præberetur, quam quantum ad vitam commode tuendam, sine vilo vel opificio, vel negotiatione esset sat. Prouidit etiam vt Regij sanguinis puellæ pro dignitate ac Regij Trunci propinquitate collocarentur, & speciosis plus minusve titulis optimoque censu eundem in modum dotarentur.

Sociis porro Ducibus, regnique liberatoribus, annuos census liberalissime & honorum titulos speciosissime impertiuunt, militares item prefecturas, aliasque immunitates largitus est, sed Vrbanis Magistratus non secus ferè ac reliqui subduntur. Ex ijs immunitatibus vna est primogenitorum apud nostrates inandita. In lamina ferrea ad instar pateræ exsculpta visuntur præclarilla facinora, quæ à familiæ Capite sub Humoviuo Rege ad regni liberationem pa-

trata sunt. In horum gratiam, delicti cuiuslibet impunitatem, & iam morte plectendi, impetrabit etiam tertio, si cam laminam Regi obtulerit; quā visa Rex quoties condonat, in ea cælari iubet indicium quoddā, ex quo intelligatur quoties ea lamina venia impetrarit. Id potro intelligendum est, excepta perduellione, eius enim conuicti, omni mox dignitate ipsi totaque posteritas in perpetuum exuuntur. Eius generis honores & census, cum ea quam dixi temporis imminutione, Generi Regij ac loceri obtinent, & alij etiā nonnulli, qui de Sinensi Republica, regione, statu, insigni facinore benemeriti fuisse periuntur.

Ad regendam porro Rempublicam, totiusque regni gubernacula, soli Doctores ac Licentiati in examinibus renunciati adsciscuntur, nec eam ad rem ipsi gratia vel Magistratum, vel ipsius etiam Regis indigent, omnia enim Rēpublicæ munera ab explorata cuiusque scientia, virtute, prudentia, solertiaque dependent, siue nunc primum gerere incipient, siue iam alios gesserint Magistratus. Id porro Humoviuio leges ita præcipiunt, & magnam partem obseruantur, excepto eo, quod humana malitia à Gentilibus minime religiosis quotidie contra iura legesque peccatur.

Magistratus omnes, siue philosophici, siue militaris fuerint Senatus, Sinensi lingua Quonfu (Præfides dixeris) appellantur. Sed honoris ijdem non officij causa Lauye, vel Lausie nuncupantur. Id Dominum ac parentem sonat. Lusitani Magistratus illos, à mando fortasse, Mandarinos vocant, quo nomine iam etiam apud Europæos Sinici Magistratus intelliguntur.

Etsi dixerim initio, Monarchiam esse huius Regni administrandi rationem, tamen è dictis facile constat, & è dicendis constabit, Aristocracia non parum admiseri. Quanquam enim omne, quod a Magistratibus statuitur, necessit, ab Regi libellis ei datis confirmari; nihil tamen villa in re decernit prius, quam à Magistratibus ante sollicitatur aut moueat. Si porro priuatus quispiam Regi libellum obtulerit (quod ideo pauci faciunt, quia omnes ab certo Magistratu excuti prius & approbari necesse est, quam ad Regem transmittantur) si Rex se velle præ se ferat prima concessione, ita fere subscriptit; Excutiat hunc libellum tribunal, cuius interest, meque moneat, quid faciendum videatur. Indubitatum illud omnino haberi debet, quod ego studiose exploravi, ipsi Regi omnino non licere cuiquam pecuniarum munus largiri, aut Magistratum conferre, aut augere, nisi ab aliquo Magistratum fuerit rogatus. Id porro non ita intelligendum, quasi Rex priuata autoritate ijs, qui intra Palatij fines commorantur munera largiri non possit; facit enim id frequenter ex antiqua confuetudine, ac velut lege, qua cuique licet è sumptu domestico amicos cohonestare, sed id inter beneficia publica minime ponitur. Siquidem Regis hæc dona non è publico, sed ex priuato censu fiunt.

Vestigium redditus, atque tributorum, qui sine dubio centum quinquaginta milliones, vt vulgus vocat, excedunt, in singulos annos, non in palatij ærarium inféruntur, nec eos Regi expendere suo arbitratu licet; sed omnia siue argentum, gentis moneta, siue oriza eiusdem coimeatus, in æria & horrea publica toto Regno congeruntur. Ex ijs Regis, coniugum, filiorumque, sumptus, nec non Regiorum Propinquorum, & Eunuchorum, & vniuersi famulatus Regij, suppeditantur, Regio semper splendore & copia, nil tamen plus minusve quam legib⁹ præscribitur. Inde Magistratum

Militum-

Immunita
tus Dacum
regique li
batores.

Militumque stipendia, & cæterorum toto Regno curialium ministrorum soluntur, quæ summa maior est, quam nostrates sibi persuadere possint, hinc etiam ædificia publica, Regis Palatium & Regionum Propinquorum, Vrbium muri, artium propugnacula, bellicus denique omnis apparatus instauratur, in hac Regni amplitudine vñquam deest, quod erigas aut instaures. Et quod incredibilius videtur, annis quibusdam contingere solet, vt ne hac quidem tam ingens vñctigalum summa sumpsum exæquet, sed noua etiam tributa imponi necesse sit.

Magistratum ordinis.

Volumini- bus quinqꝫ aut sex cōtinentur.

Officia Magistratum sex.

Primum tribunal.

Secundum Questura tribunal.

Tertium Rituum tribunal.

Verum ad Magistratum ordines priuatim descendamus, quorum in vniuersum duo esse genera reperio. Alterum est eorum, qui non solum in Regia, Magistratus aulicos gerunt, sed ex ea velut ex specula Regnum moderantur vniuersum. Alterum est Provincialium Magistratum, qui singulas vel Provincias, vel vrbes gubernant. Vtriusq; ordinis quinque aut sex volumina iusta magnitudinis, toto regno venalia extant, & in vrbe Regia Pequinensiis, mensibus singulis recidunt, quod ex eorum ratione Typographica perfacile est. In his voluminibus aliud legitur nihil, præter nomina, patriam, & gradum eorum, qui toto Regno id temporis Magistratus gerunt. Toties porro recudi omnino necesse est, nam in tā eorum multitudine, quotidiana sunt vices, nam alios mori, alios priuari, alios demittit ad inferiora munera, aliorum denique parentes diem suum obire contingit; ex quo postremo casu fit, vt ad luctum triennem, domum necessario, abdicato quolibet exemplò Magistratu, reuertantur, de quo infra suo loco. Et ad eorum, qui defunt, loca supplēda, nunquam non in Regia Pequinensi permulti fortunam preftolantur. Ex hac tanta multitudine, solum eos Magistratus attingam, quos ad infrequentum librorum intelligentiam necessarios esse iudicio. Militarem porro Senatum vniuersum silentio inuolam, ne præscriptos institutæ breuitatis fines excedam.

Dicam primum de Curialibus, deinde de Provincialibus officiis. Curialia ergo tribunalia primaria sex numerantur, primum Li Pu vocant, Puenim Siniis idem est ac tribunal Li Pu Magistratum tribunal. Id supra cetera tribunalia eminet, ex eo, quod eius interfit, omnes omnino totius Regini Philosophici ordinis Magistratus, qui potiores habentur, nominare, quæ nominatio prima Scriptorum præstitia, cuius iudicium est penes hoc tribunal, definitur. Et ab humilioribus omnies officijs initium sumentes, ad unum omnes, paulatim per præscriptos legibus honorum gradus ascendunt. Siquidem in inferioribus virtutis ac iustitia specimen dederint: contra si fecerint vel ad humiliores Magistratus abijicuntur, vel omnino priuantur. Certum enim est, cum qui literarum gradus obtinuit, ad ipsam vñque senectutem continuo ascensu ad summa quæque aspirare, neque vñquam nisi sua culpa rejiciā regenda Republica. Porro si eum rejici omnino ex culpa contigerit, vna cum Magistratu, spem quoque ad Rempublicam regendum redeundi mandetur.

Alterum tribunal Ho Pu vocant, quod apud nos Ararij aut Questura nuncupatur. Huius interest regia vñctigalum exigere, stipendia persoluere, sumpsum publicos facere, aliaque huiusmodi.

Tertium Lypu vocant, nos rituum tribunal possumus appellare, ab hoc sacrificia publica, fana, fannorumque sacerdotes, Regia coniugia, Ludis litterariorum examina, vi ritæ & ex ordine fiant, publice festiui dies, gratulations certis temporibus & cœtis communes, Regi exhibenda, tituli bene meritis deferendi, Medici, Mathematicorum Collegia, Legationes excipiendas, remittendas, eatum ritus, munere-

ra, literæque curantur. Indignum enim Rex arbitratur sua maiestate, per seipsum litteras cuiam scibere, vel intra vel extra Regni fines.

Quartum tribunal Pimpū, id est, militare vocant. *Quartum* *Huic omnes militares præfectura sub sunt; nam & militare auferuntur ignauis, & strenuis conferuntur, & pro tribunali facinorum magnitudine, dignitatis ab eo datur incrementum. Huius etiam interest, rei militaris ex-*

nova etiam tributa imponi necesse sit. *Quintum* *Cumpū vocant, nos ædificiorum publicorum tribunal possumus appellare; Huius nomen est huiusmodi moles delineare, Palatia scilicet, vel Regis, vel Regionum Propinquorum, aut Magistratum; nauigia quoque confici curat, quæ in vñs publicos, aut clasés necessaria sunt; pontes item, Vrbiumque muros facit ac reficit, omnem denique alium curat apparatum.*

Sextum porro, quod à repetendis criminis pœnis Himpū vocant, de criminibus inquirit ac iudicat. *Sextum* *criminis* *tribunal.* Publicæ quoque toto Regno Custodiæ huic tribunali subduntur.

Omnia totius regni negotia ab his tribunalibus pendent; quapropter in vnaquaque Prouincia, & Ciuitate sibi subiectos habent Magistratus atq; Notarios, à quibus de singulis magna fide admonentur; atque ita non parum tanta negotiorum mole distinentur; sed multitudi, Collegiorumque illorum ordo leuius hoc onus facit. Nam imprimitus vnus est totius tribunalis Præses, quem Ciam ciu vocant; is assitores habet duos, à dextris alterum, alterum à sinistris; hi Ciam appellantur: horum trium dignitas in Vrbe Regia, regnoque vniuerso inter supremas numeratur. Secundum hos tribunal quolibet in varia eius officia distribuitur; quibus singulis plures præfunt College. His accedunt Notarij, Curiales, apparitores, aliquæ famuli complures.

Præter hæc tribunalia, aliud est toto regno & aula maximum, Colaos vocant, ijs fere sunt tres quatuorve, nōnunquam sex; qui nihil peculiarter habi cī missum habent, sed Reipublice inuigilant vniuersa, & in omni negotio Regi sunt à secretis. Hi quotidie in Regium Palatium admittuntur; & cum Rex hodie definiēdis publicè regni negotijs (quæ olim ipso cum his Colais definiebat) non interficit, in Palatio totos dies hærent; & libellis, ad Regem magno quotidie numero missis, pro arbitratu respondent. Cum hoc responso ad Regem redeunt, à quo pro nutu approbantur, antiquantur, aut immutantur. quod vltimum responsum Rex sua manu libellis adscribit, vt deinde quod iussit, executioni mandetur.

Præter hos, quos dixi Magistratum ordines, aliosque complures, quos attingere non licet, ideo quod a nostris vix discrepant, alij duo sunt ordines, nostris fere inauditi.

Prior Choli, posterior Zauli dicitur: in singulis ordinibus supra sexaginta numerantur, selecti omnes Philosophi, viri cordati ac prudentes, qui iam Regi a cœtu fidem suam prius egregie probarunt. Hi duo ordinis Curialibus & Provincialibus ab Regem magni ponderis negotiis exulta ordinem adhibentur, cum magna semper ac Regia potestate, quæ venerationem illis auctoritatemque concilia: sed præ reliquis peculiare illorum munus est, quale apud nos Syndicorum.

Quod in eo versatur, vt libellis, quoties voluerint, Regem admoneant, sicuti contra leges in vñuerso Regno peccatur: qua in re non solum Magistratibus minime parcunt, etiam si supremi fuerint, sed ne cum ipso quidem Rege, aut regia domo disimulant; hoc mihi munus non multum à Lacedemonis Ephoris discrepare videretur, si plus aliquid posset hi monitores quam loqui, aut potius scribere, & fin non

si non à Regis admoniti natus dependere cogentur. Verum hoc siu munere ita exakte funguntur, ut externis gentibus stupori esse possint & exemplo. Nullis enim illo vñquam tempore Magistratibus, imò nec ipsi Regi (tata est eorum libertas & integritas) parcunt. Et quanquam non raro stomachari Regem, & in eos atrociter etiam fœnire contingat (plerumque enim vbi arior est doloris sensus, libellorum tuorum aculeum figurit, Magistratum maximorum ac Regis nullo delectu virtus carpentes) nunquam tamen à monendo carpendoque desistunt, quam diu malo communis remedium opportunum minime adhibetur.

Hoc ipsum etiam reliquis Magistratibus per leges licet, nec Magistratibus solum, sed priuato etiam cuique illorum, tamen quos supra memorauit, libelli pluris sunt, quoniam ex officio peculiari illud praestant. Libellorum ad Regem transmissorum exemplaria, Regiaque responsa à compluribus excunduntur. Hinc fit vt quam celerrime per omnes regni angulos aulica negotia periuagentur. Nec desunt qui hos deinde libellos in libros compingant: & si quid posteritatis memoria dignum detur, in regni annales ierbunt.

Paucis ab hinc Annis cum vellet Rex, qui nunc imperat, natu secundum, sibi & Regina charissimum filium, excluso primogenito, contra leges in Principem inaugurarī, tantus libellorum numerus conscriptus fuit, quibus factum Regis reprehendebatur, ut furore incitatus Rex, supra centum vel officijs priuārit, vel humilioribus addixerit. Nec tamen hoc meū territi sibi temperarunt, sed die quadam omnes, qui tum aderant, Magistratus in vnum conspirantes, sese in Regium palatium contulere, & munerum suorum insignia depoentes miserunt, qui Regem moneret, si in hoc negotio contra leges instare pergeret, se omni impietatum Magistratu se se abdicare, priuatosque donum repetere; ipse regnum suum quibus vellet commendaret. quo auditio Rex ab ea re vel inuitus absinuit.

Nuper etiam cum Colaorum maximus, minus legitimate suo munere funderetur, intra bimestre centum fere libellis ab his Regis monitoribus est accusatus, tametsi non nescirent eum Regi gratiosum in paucis: nec diu post extinctus est, & quidem (vitama est) præ doloris magnitudine.

Præter hos in aula Magistratus, sunt etiam ibidem non pauca Collegia in varios fines instituta, sed omnium nobilissimum est, quod Han Lin Yuen appellatur; in illud non nisi selecti Doctores inducti supra examinibus adsciscuntur.

Qui in regio illo Collegio versatur, nihil omnino publici muneri attingunt, & eos qui Républicam regant, superant dignitate. Vnde magno studio ad illud Collegium aspiratur. Horum munus est scriptiones regias componere, regni annales concinnare, leges ac statuta scribere. Ex his Regum ac principum Magistrati eliguntur.

Toti studii incumbunt, & in ipso Collegio suos habent honorum gradus, quos scriptione confidunt. Inde ad grauissimas dignitates, non tamen extra curiam, assumentur. Nemo ad Colai grauissimum munus eligitur, nisi ex hoc Collegio. Magnum etiam quæstum faciunt scriptioribus, in amicorum gratiam condendis, huiusmodi sunt epitaphia, inscriptions, ac similia, quæ omnes ab iis certatim impetrare gestiunt; queque hoc solo nomine, quia ab illis proficisciuntur, elegantissima habentur.

Examinibus demum Licentiatorum, & Doctorum, (a quibus pro Magistris habentur, &

muneribus donantur) præsides sunt & arbitri.

Hi omnes Pequinensis aula Magistratus, exceptis Colais, Nanquini quoque reperiuntur, sed inferiores omnino ex Regis absentia. Huius rei causam hanc fuisse scribunt. Humvus Regni sedem Nanquini fixerat: Eo mortuo, è nepotibus eius unus Yunlo dicitus, qui in Borealis prouinciis cum exercitu Regni fines à Tartaris recens pulsis cum Reguli dignitate tuebatur; is inquam, cum aduerteret, Humvui primogenitum regni heredem, parum industrium ac strenuum, statuit illi Regnum eripere, sibi comparare; Cum itaque Boreales prouincias sibi facile adiunxisset, Nanquini venit cum exercitu, & quævi, quæ dolo, largitionibusque reliquas sibi prouincias aggregavit, & patrum Nanquino expulit: quo facto viuensum sibi Regnum, nullo renente subiecit. Et quoniam in Aquilonaribus prouinciis plus habebat virium ac fidei, & Tartaros inde ad recuperandam Regni tyrannidem credibile erat erupturos, iis in partibus considerare statuit; & quidem eā in Urbe, in qua Reges Tartari, cum Sinis imperitabant, morabantur. Eam Urbe ipse Pequim, id est, Borealem curiam, ad similitudinem australis, quæ dicitur Nanquim nominauit. Eam mutationem ut moderatus ferrent Nanquinenses, eosdem iis Magistratus ac immunitates, quibus prius fruebantur, reliquit.

Venit nunc ad publicam in prouinciis administrationem. Urbes que Curialibus prouinciis, Pequinensi ac Nanquinensi sunt attributæ, eodem, quo ceteræ prouinciarum reliquarum, Urbes, ordine gubernantur; sed tamen appellationes ad suam cuiusque curam diriguntur. Ceterum tredecim prouinciarum regimen pender à Magistratu, quodam, quem Pucinsu, & ab altero, quem Naganzasu vocant; prior de causis ciuilibus, posterior de criminibus iudicat: horum sedes est in prouinciæ Metropoli cum maximo apparatu. In vitroque porro tribunali, varijs sunt Collegæ, & ipsi quoque Principes Magistratus, qui Tauli appellantur; hos sèpe contingit extra Metropolim morati, ideo quod aliquot vrbibus præsint, eosque deceat non procul à commissio sibi munere abesse.

Prouinciaz omnes, ut supra dixi, in varias Regiones distributa sunt, quas ipsi Fu appellant, Regiones cuiusque proprius est gubernator, quem Ci fu vocant.

Regiones porro iterum in Ceu & Hien subdivisiæ, ac si dicas, oppida nobiliora & vulgaria; neceea minora nostratisbus vrbibus non maximis. Singula suum quoque habent præfectum illum Ciceu. hunc Cihien vocant; Ci enim apud Sinas gubernare inuit. Hi omnium vrbium ac regionum præfecti, suos habent Collegas, ac velut Assessores, numero quatuor, qui eos, velut auditores, ac iudices, in cognoscendis ditionis sua causis adiuvant.

Verum hic breuiter notandum arbitror, con- Cofutatur futandumque errorem, qui in aliquos scriptores irre- error circa repit. Nam ex eo quod Gubernator, eiusque curia Regionum nomen accipiunt ab vrbis, in qua resident, nomi- ac vrbiam ne; verbi gratia in vrbe Nanciam, ipsa Regio tota, appellatio eiusque gubernator, & curia eodem nomine appellantur Nanciam Fu; arbitrati sunt hinc aliqui, has apud Sinas solas vrbes esse, qua Fu appellantur, reliquas Ceu & Hien oppida vel pagos haberi. Quod omnino falsissimum esse non è locorum duntaxat amplitudine & frequentia colligitur, sed ex ipso etiam publicæ administrationis modo. Nam illa ipsa vrbis, in qua totius regionis præfectus commoratur,

*Nanguini
olim sedes
regia nunc
Pequinum*

*Administratio
Prouinciarum &
vrbium.*

nomen etiam Hien obtinet, & proprium habet gubernatorem, quem Cihiem vocant; siuos item, instar reliquarum, Collegas & afflesores. Ipse vero Regionis praefectus in hac sua sede nihil plus habet autoritatis, quam in reliquis ditioni sua attributis. Id autem ius est primae ad eum appellationis, cum causa ob Cicu & Cihiem iudicatae, ad eum velut superiorem in prima appellatione remittuntur. Secunda enim appellatio eaque in grauioribus causis duntaxat, ad Metropolis summos Magistratus Pucimfu & Naganzalu, corumque Collegas, pro ratione causae remittuntur. Immo ipse quoque Metropoles suum habent Cifu & Cihiem, non minus quam eis subordinatae Regiones. Inter omnes vero Magistratus incredibilis est bene ordinata Reipublicæ Symmetria.

*Alii duo
Magistra-
tus, aliis
Magistra-
tibus supe-
rioribus.*

Quoniam vero omnis Reipublicæ administratio in Provinciis, in Regiam Pequinensem est referenda, ideo in qualibet provincia, præter hos Magistratus, alij sunt duo dictis superioribus, ex vrbe Regia transmissi: Eorum alter in provincia sedem figit, & Tum appellatur. Alter quot Annis ab Vrbe Regia mittitur, & Cia Yuen nominatur. Prioria auctoritas, quia magna est in Magistratus omnes ac subditos, & quia rei bellica præct, & primaria Reipublica munera attingit, cum Proregibus nostris posse videtur comparari. Posterioris dignitas est velut Comissarij ac Visitatori. Is tamen, quia ex Regis mandato totius provinciæ causas reuidet, Vrbes Arcesque visitat, de Magistratibus omnibus inquit, & aliquos etiam è non maximis plectit, & in ordinem redigit, de reliquis Regem, moner, quo quisque modo suo munere perfungatur: & quia vnu ex omnibus Magistratibus in provinciæ capitales poenas exequitur, ideo eum omnes merito venerantur ac mentunt.

Præter hos Magistratus, alij quoque sunt complures, qui varia in viribus, aceriam pagis & opidis munia exercent. Et præter hos complures militum Praefecti ac Duces, in toto Regno, sed maxime in locis maritimis & conterminis, vbiique excubant, pro muris, Portis, pontibus, arcibus, ac si omnia bello arderent, cum pax vbi que sit altissima; nam & suos delectus habent militumque lucta & palistras prope quotidianas.

Omnis omnino totius Regni Magistratus ad novem ordines reducuntur, siue philosophicum species, siue militarem Senatum. Pro horum ordinum ratione stipendum ex arario publico, cuique vel pecuniarum vel oriza singulis mensibus penditur. quod reuera exiguum est, in tanta Magistratum maiestate; neque enim viii stipendum, vt è supremo fuerit ordine, ad mille aureos in annos singulos excrescit. Et in hoc stipendio omnes qui eodem ordine censentur, sunt plane plures, siue iij sint Philosophici, siue militares, nam in re bellica supremus ordinat accepit stipendum cum supremo literatorum ordine. Id autem intelligas velim de statuto cuique ordini per leges prouentu, nam quod extra ordinem lucris acquiritur, longe maius est, quam quod stipendio perfoluitur. Nihil autem de aliis ago, quæ cuicunque sua industria, cupiditas, fortuna, largitioque ratione dignitatis parit, nam his ad magnas opes serè pertueniunt.

Omnis quoque Magistratus, siue Philosophici, siue Militares, infimi, iuxta ac summi, eodem pilo insigniuntur; is est è velo nigro, & viriumque duas velut alas habet, ferè supra aures, ouatæ figuræ; ex ita pilo adhaerent, vt tamen facile excidant: hoc autem modo se ad modestè rectaque

incedendum cogi, & à capite leuiter inflectendo prohiberi, quod si fecerint, Magistratum violant maiestatem. Idem est etiam vestitus omnibus, eadem ocreæ, quarum est peculiaris figura & materia, è pelle nigra eleganti. Insigne quoque Magistratum omnium est cingulum quoddam. *Insigne Ma-*
pis corporis ambitu, & quatuor plus minus digi-
tos latum; id insigni opere, quæ circularibus figu-
ris, quæ quadratis, exornatur. In pectori quoque
& a tergo duos quadratos pannos opere phrygio,
eleganter intextos assunt: Sed in his quadran-
gulis, aut cingulis magna est varietas, & pro varia-
te maiestas.

Ex his enim mox intelligitur à peritis, è quo sint Senati, Philosophicon, an militari, & in eo quam quisque obtineat dignitatem. Nam in pannis illis peristromatum opere, quadrupedum, aut volu-
crum, auctorum etiam figuræ effictæ visuntur. Zona
næ vero illa Senatoriæ è materia dignitate, indi-
cant maiestatem, alia enim è tornatili stipe, è cor-
nu aliæ, ex vnicornu quedam, vel è Calamba li-
gno imprimito odorifero, nonnullæ ex argento au-
rove, fed omnium nobilissimæ è marmore quodam pellucido, cui Iaspis nomen imposuimus, sed omnino Iaspis non est, ac forte Sapphiro marmori similius, ipsi Yu ce vocant: ab Saracenis autem ab occasu, è Regno Caſcar, negotiatoribus importatur, & ab Sinis habetur in primis in pretio. Sed de eo erit infra aliquis dicendi locus. Internoscuntur etiam apud Sinas Magistratus ex Umbellis ad varia Ma-
arcendum Solem expansi, quibus teatæ solent in publicum prodire: alias enim è cœruleo color gistratu-
habent, alias è flavo; alijs bina gestantur ad pom-
pam, alijs ternæ, alijs non nisi vna vti licet. Distri-
guuntur etiam ex apparatu, quo in publicum Magistratu-
prodeunt: Nam infimi quicunque equitant, maximi ex ap-
gestatoria sella, in baileorum humeris vchun-
blico. *Umbella*
varia Ma-
publicum
gistratu-
habent, alias è flavo; alijs bina gestantur ad pom-
pam, alijs ternæ, alijs non nisi vna vti licet. Distri-
guuntur etiam ex apparatu, quo in publicum Magistratu-
prodeunt: Nam infimi quicunque equitant, maximi ex ap-
gestatoria sella, in baileorum humeris vchun-
blico.

Sunt etiam alia permulta dignitatis ornamenti, Magistratumque insignia, vexilla, catena, thuribula, latellitium frequens, cuius clamoribus arcentur in vicis turba, & tanta est corum veneratio, vt in vicis etiam frequentissimis nemo compareat, sed secundum ad hos euilatus omnes, itaque pro Magistratum dignitate manus minusve facilitatur.

Prius hoc de Reipublicæ Sinensis administratio-
ne caput quā claudam, opera pretium faēturus vi-
deor, si nonnulla singulatim commemorero, in
quibus ab Europeis Sinæ discrepant. Atque in pri-
mis illud admirabile videri potest: tametsi ac Re-
gnū & limitum amplitudine, & gentis frequentia,
& communitatum copia, omnīq; materia redditus, è
qua nauigia cæteraq; omnia bellica armamenta con-
flantur, quibus auxiliis facile vicina faltē regna ibi
aggregent; neq; Rex tamen, neq; subditi de colab-
rant, nec ijs in mentem venit: sed suis contenti, alia
nec ambiant quidem, qua in re milii videntur lō-
gissime ab Europæis gentibus diffidere, quas sèpe vi-
demus proprijs regnis exturbatas, dum ad aliena ad-
spirant, que inexpleta dominandi libidine omnia
devorant, nec à maioribus accepta norunt confer-
uare, quod Sinæ multis annorum millibus potuerū.
Memorabi-
lia quædā,
quibus Si-
*ne ab Eu-*peis dispe-*
*part.**

Hinc ergo quidē arbitrio cōmento simillimum, q
Scriptores nostri nō pauci de Sinis cōmemorant; eos
sub Imperij sui exordia, non vicina solum sibi Regna
subiectile, sed etiam in Indiam vque peruenisse.
Cum enim Sinarum annales à quater mille annis
ad hæc tempora studioſissime euoluerim, ne vesti-
gium quidem tantæ rei reperio, ne c vñquam eos au-
dio hanc imperij latitudinem ostentantes: quin po-
tius

*Nouem or-
dines Magi-
stratum
totius regni.
Stipendium
Magistra-
tus.*

*Ornamen-
tum Piloi
omnum
Magistra-
tuum.*

errone excusatur.

tius cum hoc ipsum à nonnullis litteratis sāpe quæfierim, in eo conspirant omnes, id nec vñquam fuisse, nec esse potuisse.

Hic error scriptorum (vt eorum authoritatem tueamur) inde potuit irreperi, quod nonnulla Sincæ gentis in exterris locis vestigia reperiantur, ad quæ eos sua voluntate, non Regis autoritate nauigasse, credibile est, vt hodie in Philippinis Insulis est cernere.

philosophorum potestas auctoritatis.

Alterum quoque notatu dignissimum, vniuersum Regnum, vt supra dixi, a suis Philosophis ad-ministrari, & in ijs merum mistumque Imperium repetiri. Hos, milites ac Duces omnes magna animi demissione actitu singulari venerantur, eisque sub-iiciuntur: & non raro contingit illos ab his non feci vapulare, quam apud nos pueri à Ludimagi-stro. Ab his etiam Philosophis, omnia quæ ad rem bellicam, cui intersunt & præsumt, gubernantur, eorumque consilia ac sententiaz plus auctoritatis apud Regem habent, quam ceterorum rei militaris Praefectorum, quos non nisi paucos, & raro in bellicas consultationes admittere mos est. Hinc ita ex ijs qui altos spiritus alunt, nemo ad res bellicas animum adiungat, & ad infimas potius philosophi Senatus dignitates aspiret, quam ad maximos in re bellica Magistratus: videtur enim Philosophos quæstu, & hominum opinione, & veneracione longo præire intercallo. Sed quod in hac re admirabilius exteris videbitur, est, Philosophos illos nobilitate animi, in Regem ac Rempublicam fide, periculorum ac mortis in patriæ causa contemptu, palmam sine dubio de illis ferre, qui rem bellicam ex proprio instituto prouentur. Id inde fortasse habet originem, quod studijs litterarum hominis animus nobilitetur, aut ideo quod iam inde ab ipsis huius regni primordiis litteræ mansuetiores pluris semper fuerint, quam professo militaris, apud gen-tem minime cupidam imperij proferendi.

Magistratus Superiorum Symmetria.

Non minus administranda est Magistratum inter se superiorum ac inferorum symmetria; siue prouincialium cum curiis, & horum cum ipso Rege; quam ipsi non solum ad amissim parenti studio, sed externo quoque cultu profitentur. Visitations enim certis temporibus in morem inductas, ac donariorum officia nunquam intermit-tunt. Inferiores quoque superioribus siue pro tribunali, siue alibi, vix nisi flexo poplite colloquuntur, verbisque eos compellant honorificis. Idem præstant subditi virbiū praefectis ac præsidibus; tametsi conster, eos ante adeptum litterarij muneric gradum intosque Magistratus, ex infima plebe esse pro-genitos.

Dignitatis mutationis.

Nō etiam intra triennium dignitatem ullam gerit, nisi denovo à Rege confirmetur, sed fere ad maiorem euehitur, verum non in eodem loco; quod ideo fit, ne quis amicitias facile contra-hat, & à iustitia rigore auertatur, aut prouincia aliqui animos admodum sibi conciliet, potissimum si summas gesserit dignitates; cuius fauore freat, res nouas moliatur, quod superioribus sacerulis contigisse commemorant. Primaria quoque Pro-uinciarum, Regionum ac Vrbium capita, quæ supra nominau, Pucinsu, Naganzafu, Cifu, Cicceu, Cihien, & similes Magistratus, opotest terro quoque anno simul omnes in Regia Pequinensi afflire, Regique solemnis clientela officia deferre. Eoque ipso tempore de Magistratibus toto regno per Provincias sparsis inquiritur; siue ijs sint, qui adesse coguntur, siue careri, idque summo rigore. Ex hoc examine deinde statuitur, qui in Republica conserandi, qui amouendi, qui euehenzi, qui deturbandi, qui etiam plectendi, nullo habito ad personas respectu. A me-

quoque obseruatum est, ne Regem quidem ipsum audere quicquam ex ijs mutare, quæ in hac publica disquisitione à nominatis iudicibus sunt constitu-ta. Qui porro plectuntur, nec infiniti sunt, nec pauci. Anno quidem nostra salutis 1607. in quem incidebat huiusmodi disquisitio, quater mille Magistratus legimus condemnatos. Eorum enim series in vnum volumen refertur, quod excusum toto regno publi-catur.

E Magistra-tu condem-nati.

Damnati porro ad quinque classes rediguntur. Prima cupidos continet, qui largitionibus iura ven-didere, qui è publico censu vel hominum priuato-rum fortunis quicquam sibi usurparunt: hi ab offi-cijs excluduntur, & omnibus Magistratum insigni-bus & immunitatibus in perpetuum exiuntur. In se-undam classem coniiciuntur ij, qui atrocios ab reis supplicia exegerunt: hi quoque suis dignitatibus, corumque insignibus aut priuilegijs exuti, domum priuati remittuntur. Tertia classis numerat Seniores, & Valetudinarios, Remissiores etiam in pecunia exigendis, aut munere suo peragendo: his vñus insignium & immunitatum, licet priuatis, per totam vitam per-mittitur. In quarta classe censemur præcipites, & pa-rum considerati in sententijs ferendis, quibusque in publicorum munerum administratione ratio confi-liumque defuerunt: hi ad humiliora munia desti-nantur, aut in ea loca remittuntur, vbi facilior esse Républicæ administratio iudicatur. Ultima classe comprehenduntur, qui se, aut suos, vniuersamque familiam minus caute regunt; & indignam Magistratu viuenditationem ducunt; hi & officijs, & im-munitatibus in perpetuum priuantur.

Eadem de Curialibus quoque Magistratibus, sed quanto solius quoque anno, instituitur inquisitio. Quæratio quoque cum rei bellica Praefectis eodem tempore ac ordine, nec dissimili austoritate obserua-tur.

Nemo in vniuerso regno, ea in prouincia, in qua natus est, Magistratu gerit, nisi fuerit praefectura Mi-litaris. Id vero fit, ne priores, qui ius administrat, san-guini & amicitia succumbant; posteriores vero vt amore patriæ incitati, fortius eam intueantur. Do-mino Magistratum gerente, filiorum aut domestico-rum famulorum nemo domo egreditur, ne largi-tiones procuret; sed obsequium quodlibet exter-num, à famulis Magistrati publice attributis, præ-statur: ipse vero domo egressus, sigillo fores munit, siue priuatas, siue publicas, in quibus iudicia exer-centur; ne cui è domesticis, se inscio exitus pateat.

Aduenam etiam nullum intra regni fines viuere finunt, qui redditum in patriam meditetur, aut qui cum externis regnis quicquam commercij habere intelligantur. Quin etiam nulli omnino aduenæ in regni interiora permittunt aditum. Cuius rei tamet si nullam legem viderim, qua id interdicatur, à multis tam sacerulis confuetudinem hanc, metu quadam seu horro erga exteras gentes, irrepissime animad-uento. Id autem non de aduenis illis solum intelligi velim, quos longa terræ marisve spatia Sinis igno-tos reddiderint, aut de ijs, quibuscum inimicitias exercent, sed de amicis etiam suo que regno vestigia-libus: quales sunt Coriaæ contermini, & ferè Sina-rum legibus vtentes. Talem ego nullum haçtenus in regno vidi, præter mancipia quædam, quæ belli Dux nescio quis, inde sècum adduxerat, postquam Annos eo in regno plures resedit. Porro si quis externus clam in Sinarum regnum penetrat, eum neque ser-uitute, neque morte plectunt, sed redditum ei in pa-triam interdicunt, ne forte apud suos res nouas in interdicunt. Sinensis Regni perniciem moliatur. Hinc seuerissi-mis peccatis animaduertunt in eos, qui cum externis abique Regis voluntate quicquam commercii ha-bent.

bent. Etsi necessitas postulat aliquem extra regni fines cum mandatis mitti, nemo fere est, qui adduci possit. Proficiscuntur in uera familia, quasi ad mortem raptum, deplorat: redeuntem vero Magistratus aliquo dignitatis munere in præmium afficit.

*Armanie
foris gestat,
nec domi
habent.*

Arma nemo gestat in vrbibus, ne ipsi quidem milites, aut rei militaris Duces ac præfecti, nec etiam literati; nisi cum delectus aut palæstris suas, aut in prælia prodeunt: aliqui tamen nobiliores Magistratus cum armis comitantur. Sed neque domi sua quisquam arma habet, nisi forte ferruginea aliquam siccam, qua non nunquam in itineribus vtuntur contra latrociniia. Usque adeo armatos horrent & fugiunt. Inde nullæ apud eos factiones aut rixæ, nisi quæ unguium impressione aut capillitij laceratioñe dirimuntur: nulla iniurias plagis aut morte reprehendi libido est; sed qui alterum fugit, & ab iniuria inferenda abstinet; is à prudentiæ fortitudinisq; laude commendatur.

*Lex post
obitum
Regie.*

Extinguo Rege (ne factiones oriatur) nulli, excepto regni hæredi, alij filio aut propinquo Regis licet in urbe regia commorari: quin imo capitale est, per varias vrbes diuinis, pedem efferre. Ortae inter illos litæ ab uno è nobilissimis inter ipsos dirimuntur; à quo etiam gubernantur. Sed si quid eis negotij cum alio qui Regis propinquus non sit, ortum fuerit, Magistratum publicorum tribunalibus & pœnis, ut quiuis è plebe, subiiciuntur.

C A P V T X X X I I .

Catalogus Magistratum, & Officiorum imperij Romani, aliarumque Rerumpu- blicarum quarundam,

ACCENSI

Accubitor cubiculi.
Accubitor fundæ.
Accubitorum duo Constantinopolitani.
Actuarij militares.
Actuarij.
Actuarius.
Actus quadratus.
Adiutor Magistri Officiorum.
Adiutores omnes domestici.
Admissionales.
Admissionum Magistri.
Adnumiales magnus.
Adscensio.
Adscriptitij.
Adscriptiu.
Adscriptiu milites.
Adscriptitij & Allecti Honorarijs oppoſiti.
Aſſidores & Conſiliarij.
Aduocatus fisci.
Ædiles.
Alithri.
Allogatot.
Allitarchæ.
Angelaphorus.
Annonæ præfetus.
Annonæ diuifor.
Antislagittator Dux Sagittariorum.
Apparitores varij.
Apparitor.
Apparitores & Prætoriani milites.
Apparitores in exigendis veſtigalibus.
Apholista.
Apocrifarij.
Arcarij.

Archiatrorum Comes.
Archidiaconus.
Architecti statuis euertendis deputati.
Archon magnus.

Archontes.

Arithmetici.

Armigeri.

Auerterius.

Auestriarius.

Augusta regina.

Augustus.

Aulici.

Aulici Scholares, Cæſareſque.

Auscultatores.

BAIVLS, MAGNVS PÆDAGOGVS ESSE creditur.

Baphiorum procuratores.

Baracurius, Rex Iberorum.

Bastargarum præpositi.

Beneficiarij.

Bicolytæ.

Bigla Drungarius magnus.

Blachernarum præfetus.

Breuiatores.

CABALLARIVS:

Cæſar.

Cæſariani Aulici.

Caligula primus dictus Dominus.

Camillus primus prætor.

Campidoctor.

Canicularius.

Candidati principis.

Canonicarij.

Capitularij.

Caſtrenses.

Cellarij.

Cenſores.

Cenſor.

Cenſuales.

Census magister.

Centumviri.

Centuriones.

Chartularius magnus.

Chartularij ſacri cubiculi.

Chartularij ſpectabiles.

Clarifimi præfides.

Clarifimi.

Coactores tributorum.

Cognitor facer.

Cohortales.

Collectarij.

Comes Africæ.

Comes Britannæ.

Comes Italiae.

Comes Illyrici.

Comes Hispaniarum.

Comes Argentoratenfis.

Comes domesticorum.

Comes domesticorum equitum, & peditum.

Comes rerum priuataram.

Comes ſacri patrimonij.

Comes ſacrarum largitionum.

Comes metallorum per Illyricum.

Comes domorum Principis ſub cubiculario.

Comes domesticorum & excubitorum.

Comes & Magister equitum præfentialis.

Comes ſacri stabuli.

Comites confistoriani.

Comites duo in Oriente.

Comites Scholarum.

Comites

Comites portus Romæ & Rauennæ.
Comites horreorum.
Comites illustres.
Comites & Rectores.
Comites ararij, viri illustres.
Comites sacræ vestis.
Comites primi, secundi, tertij ordinis.
Commerciorum Comites quatuor.
Commissarij.
Conostaulus magnus.
Confiliarij.
Constantinopoleos Imperator.
Consil Philosphorum.
Consulares.
Corretores.
Corretores clarissimi.
Cortelini.
Cortinarij.
Cornicularius.
Curaor diuersorum negotiorum.
Curatoi operum publicorum.
Curatore: Vrbium.
Curatores Liberij & Cloacarum.
Curatores horeorum.
Curatores viarum & vicorum.
Curiales.
Europolates.
Europalatissæ.
Custodes ex Illyrico.

DALMATICARVM PRINCEPS.
Decadarchæ.
Decani.
Decuriones.
Defensores Ciuitatum.
Defensor Orthodoxus.
Demosthenes mensæ Regis præpositus,
Depotæ.
Diathretarij.
Diribitores.
Disculfores.
Distributio obsoniorum
Diffignator conuiuij.
Di Zabulus Chaganus magnificus in excipiendis
Romanorum Legatis.
Domestici stipatores.
Domesticorum Comes nobilissimus.
Domesticus mensæ.
Domestici Equites.
Domesticus Scholarum.
Domesticus Ecclesiæ.
Dorixenus Legatus.
Dromitor.
Dromonarij.
Drungarij.
Drungarius.
Duuumiri nauales.
Ducenarij tributorum exæctores.
Ducenarij procuratores.
Duces perpetui.
Duces præfecti militum.
Duces rei militaris duodecim.
Duuumiri Magistratus municipales.

ECCLESIARVM DEFENSOR.
Eparchus proximus à Papia.
Episcopi.
Equites vexilliferi.
Eteriarcha magnus.
Eunuchi sacre vestis Comites.
Eunuchi Imperatorum.
Eunuchi Cubicularij.

Exæctores.
Exæctores vestigialium.
Exarchon Tribunus excubitorum.
Exceptores.
Excubitores.

FILII IMPERATORVM.
Fisci Comes exaduocatus dictus.
Forum Præfecti.
Frumenterij.

GALLIARVM PRÆFECTVS.
Germani custodes Romanorum Principum.
Germanus Prætor.

HELA GABALVS.
Heliogabalus.
Herarchus Coronatus.
Honorarij.
Honorius, qui refecit muros Romanos.
Hypatius Imperator.
Hypostrategus.

IANVS CORONATVS.
Illarches primus centurionum.
Illustræ.
Illustræ illustrissimi.
Imaginarij, & Imaginiferi.
Imperator Constantinopolitanus.
Imperatores Captiuorum.
Imperatores Germanici dicti.
Imperatores consecrati.
Imperatores Maximi item Optimi.
Imperatorum Praeceptores.
Imperatorum filij.
Imperatrix dicta Domina, item Auguſta.
Incliti.
Infectores.
Institutores Regij.
Interpres magnus.
Inuiratores.
Iudices rerum capitalium.
Iudices vestigialium atributorum.
Iudex Caſtorum.
Iulianus Augustus.
Iulius Cæſar primus Præfectus perpetuus.
Iuridicus.
Iuridicus Alexandrinus.
Iuſtinianus Triumphator.
Iuſtinus Thrax.
Iuuenutus Prætor.
Iuuenutus Princeps.

LAMPADARI.

Latinarum Præfectus.
Legati.
Legati municipales.
Leo filius Constantini.
Libelli Præpositus.
Librarij.
Linificiorum Procuratores.
Logoristes magnus.
Logotheta magnus.
Logotheta secretorum.
Logotheta militaris ærarij.

MACEDONIAE REGES.
Magister census.
Magister Epistolarum.
Magister Officiorum.
Magister peditum.
Magister scriniorum, memoriarum, Epistolarum, libel-
lorum, &c.
Magister equitum Galliarum.

Magisteriani.
 Magistratus minores ordinarij.
 Magistratus mitiores extra ordinem.
 Magistratus municipales.
 Magistratus maiores ordinarij.
 Magistratus maiores extra ordinem.
 Magistratus Provinciales.
 Magistri census.
 Magistri lineæ vestis.
 Magistri municipiorum loco Duumvirorum.
 Magistri officiorum.
 Magistri priuatae vestis.
 Mancipes cursus publici.
 Mandator.
 Megaloalogiae.
 Mensæ Præpositus.
 Metallorum Procuratores.
 Metaxarius.
 Milites offensionales.
 Milites adscriptitij.
 Milites ordinarij.
 Milites Imperatorem creantes.
 Milites stationarij.
 Ministeriani sacrae vestis; Magistris officiorum subiecti.
 Ministri à pugione.
 Ministri Magistratum.
 Ministri linteis succincti in conuuijs.
 Ministri ad pedes.
 Mittendarij.
 Monocaballi.
 Munuscularij.
 Musuarij.
NO^MA^RC^HA^E.
 Notarij.
 Numerarchæ.
 Numerarij, Calculones Arithmeticæ.
OB^SONI^RV^M E^RO^GA^TR^O.
 Officiales Clarissimorum.
 Officiorum Princeps.
 Optimates Ministri potestatum.
PÆD^AG^OI^GAN^I P^VE^RI.
 Pagi Princeps.
 Palatini.
 Panum Erogator.
 Panypersbaustus.
 Papflagones.
 Pareuerhedi, Parafredi, & Parrippi.
 Patricij.
 Pecuarij.
 Pocillator.
 Porcinarij.
 Portiores.
 Praecones, & Oratores.
 Praefecti ærarij.
 Praefecti prat.
 Praefecti limitis.
 Praefectus Amnonæ.
 Praefectus Castrorum.
 Praefectus frumenti diuidendi.
 Praefectus Caniclei.
 Praefectus Prætorius.
 Præpositus Castræ à Praefecto Castrorum.
 Præpositus horrei Rom.
 Præpositi laborum.
 Præpositus Calcis.
 Præpositus mensæ Regiæ.
 Præpositus sacri cubiculi.
 Præsentialis Magister equitum.
 Prætor populi.
 Primates Regionum vrbis.
 Primicerius aulae.

Primicerius priuatorum.
 Primicerius Notariorum.
 Primicerius cubiculi.
 Primicerius Domesticorum.
 Primicerius protectorum tribunus.
 Primicerij quatuor in corpore Decanorum.
 Primicerius sacri cubiculi.
 Primicerius Singularium.
 Primiuirgius, Clauarius.
 Prior palati.
 Proceres.
 Procubitor cubiculi.
 Procurator ad bona damnatorum.
 Procuratores Baphiorum & Linificiorum.
 Procuratores Cæsaris.
 Procuratores Gynæciorum.
 Procuratores rei priuatae.
 Propræcones.
 Proprætores.
 Prosecutores.
 Protallagator.
 Protectores & Domestici.
 Prolegati.
 Proto comes.
 Protocynegus.
 Protoicerarius.
 Protomæstor.
 Protonotarij.
 Proto papa.
 Protospatarius.
 Protosibastus.
 Protostator & Mareschallus.
 Protosyncellus.
 Protouestiarius, & Protouestiarites.
 Pueri Mimentarij.
QUADRIVPLATORES.
 Questores.
 Questores parricidij.
 Questores.
 Quincunx.
 Quinquennij Magistratus.
RABDVCHI, PROIMI à IVDICE SECRETI.
 Rationales.
 Rationalis summarum.
 Rationalis rei priuatae.
 Rationalis vinorum.
 Rationarius.
 Rectores Provinciarum & Diæcesis.
 Referendarij.
 Referendarij pro Chartularijs Ecclesiæ.
 Regendarius & Subscribendarius.
 Reges purpuriati.
 Relponsales.
 Rogatores.
 Romanus Pontifex.
SACELLARII.
 Saccarij.
 Satrapæ.
 Scholarès.
 Scholarij.
 Scholasticus.
 Scribæ ab actis.
 Scrutatores Imperatorum.
 Secretarij.
 Securigeri.
 Senatores clari & clarissimi.
 Senatus Romanus.
 Seviri militares.
 Silentarij.
 Spatharius.
 Spatharocubicularius.
 Spatharocubicularij.

Specta;

Spectabiles magistratus.
 Speculatores milites.
 Statores vel apparitores.
 Stipatores.
 Strategus.
 Stratopedarches.
 Stratopedarches monocaballorum.
 Stratopedarches murtatorum Tzaconem, Tzangratum.
 Stratores Imperatorum.
 Subscribendarius.
 Sultanus.
 Superillustres.
 Supplicantes.
 Susceptor.

TABELLIO EXCEPTOR ET SCRIBA PUBLICVS.
 Tabelliones.
 Telonarii.
 Tesserarij.
 Testis purpuratus.
 Tetrarchæ.
 Thraciarum consulares.
 Tribuni laticlauii.
 Tribuni militum.
 Tribuni notarij.
 Tribuni plebis.
 Tribunus primanus.
 Tricaballi.
 Triclinii aurei præfectorus.
 Triumphantiores.

Triumviri ad deleatum, alii mensarii, alii ad transvectionem equitum.
 Turmarii.
 Turranius primus præfectorus annonæ apud Romanos.
 Tzangratores genus sagittariorum.

Vectigalium conductores.
 Vectigalium iudices.
 Vectarii.
 Veltiarii præfectorus.
 Viarum curatores.
 Viatores Tribunorum.
 Vicarii Augustales diæti.
 Vicarii præfectori.
 Vicarii præfecturae Galliarum.
 Vicarii præfectorum.
 Vicarii.
 Vicarius Hispaniarum.
 Vicarius Roma.
 Vicarii Tribuni.
 Vicorum curatores.
 Villicus vrbis.
 Vindices.
 Vini susceptores.
 Viri Epistolares.
 Vir spectabilis Castrensis.
 Vnguentarii in officiis Imperatorum.
 Vrbaniciani.
 Vfurarij seu fœneratores.

Finis Libri Septimi.

Zz 4 POLI